

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА ГРАДА ШАПЦА

Март 2024.

ISBN-978-86-906824-1-6

Министарство за европске интеграције
РЕПУБЛИКА СРБИЈА

**#ЕУ
ЗА ТЕБЕ**

 UNOPS

Спроводи програм

ЕУ ПРОГРАМ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ
ЗА ЛОКАЛНИ РАЗВОЈ
ПРО+

УВОДНА РЕЧ

ГРАДОНАЧЕЛНИКА ШАБЦА

Шабац је одувек посвећен напретку и развоју. Гледајући у будућност прихватао је све позитивне тековине цивилизације, уважавајући увек наше богато наслеђе и традиционалне вредности. Поносно се трудимо да пратећи светске трендове, у нашу будућност уградимо све што су нам оставиле генерације наших предака. Вредни и посвећени грађани Шапца, ослањајући се на наше две предивне реке Дрину и Саву, плодне равнице Мачве, Подриње, Посавину и планину Цер у залеђу, увек гледају даље и желе да постигну више.

Шабац је град са дугом традицијом планирања. Превалили смо дуг пут од војног утврђења до развијеног индустријског центра трудећи се да минимизирамо негативне природне и друштвене утицаје, а да на оптималан начин користимо своје ресурсе. Будућност пред нас ставља нове изазове од којих су климатске промене један од највећих. Стратешко планирање је активност којом предвиђамо и планирамо нашу будућност, успостављање дугорочног и одрживог оквира за социјални, територијални и економски развој.

Циљ израде Стратегије развоја урбаног подручја града Шапца је да допринесе одрживом развоју територије заснованом на унапређењу социјалних, економских, еколошких, климатских, културних и просторних аспеката развоја. Посебна пажња се посвећује проналаску решења за климатске и изазове заштите животне средине, прелаз на климатски неутралну економију, боље коришћење потенцијала дигиталних технологија у иновационе сврхе, као и подстицање развоја урбаних подручја. Стратегија поставља приоритете одрживог урбаног развоја, доприноси оптимизирању вредности финансирања и развијању веза унутар и изван окружења.

Дефинисање визије и пројектних идеја треба да обезбеде стварање стратешког оквира за развој урбаног подручја и да омогуће ширем кругу учесника, а посебно локалним актерима да активно учествују и доприносе остваривању заједничке визије развоја.

Полазну основу за формулисање Стратегије представљали су већ дефинисани правци развоја Републике Србије, Града Шапца и Европске уније, уз сагледавање и уважавање националних и локалних развојних докумената и докумената јавних политика, програма и пројеката који се реализују у граду Шапцу.

Изражавам захвалност у своје лично име и у име грађана Шапца Европској унији, програму ЕУ за локални развој ЕУ ПРО Плус и Канцеларији Уједињених нација за пројектне услуге (УНОПС) која спроводи овај програм на свестраној подршци у процесу израде Стратегије развоја урбаног подручја града Шапца.

др Александар Пајић

СПИСАК УЧЕСНИКА

Градоначелник

Др Александар Пајић

Савет за развој урбаног подручја града Шапца

Др Александар Пајић

Александар Јовановић

Блажа Кнежевић

Ана Анђелић

Ана Маринковић

Богдан Василић

Драган Васић

Радна група за израду Стратегије развоја урбаног подручја града Шапца

Дејан Вујић, Градска управа града Шапца

Славица Ференц, ЈП Инфраструктура Шабац

Јасмина Стевановић, Градска управа града Шапца

Бојан Алимпић, ЈП Инфраструктура Шабац

Јана Богдановић, ЈП Инфраструктура Шабац

Ирена Драгићевић, Градска управа града Шапца

Никола Живановић, ЈП Инфраструктура Шабац

Јелена Шобић, Градска управа града Шапца

Ненад Мишковић, Водопривредно друштво Сава, Шабац

Дејан Јовановић, Електродистрибуција Шабац

Др Бранко Вујковић, Завод за јавно здравље Шабац

Јован Вранеш, ЈКП Водовод Шабац

Аљоша Гарибовић, ЈКП Стари Град Шабац

Рајко Шушић, ЈКП Топлана Шабац

Зорица Гвозденовић, Градска управа града Шапца

Мирјана Перић, Музеј, Шабац

Биљана Мркоњић, Центар за социјални рад Шабац

Драгана Милосављевић, Градска управа града Шапца

Мирјана Мецић Маринковић, Градска управа града Шапца

Драган Ранђић, Градска управа града Шапца

Душан Симић, Туристичка организација града Шапца

Слободан Илић, Удружење пољопривредника

Мирољуб Николић, Каритас Шабац

УНОПС / ЕУ ПРО Плус програм

Марко Вујачић, шеф програма, УНОПС

Оливера Костић, менаџерка, ЕУ ПРО Плус

Виктор Вељовић, менаџер сектора за развијање капацитета и руководилац процеса израде стратегија развоја урбаних подручја, ЕУ ПРО Плус

Ратка Чолић, специјалиста за развијање капацитета и територијални развој, ЕУ ПРО Плус

Велимир Шећеров, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Марија Максин, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Урош Радосављевић, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Ана Граовац, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Милена Зиндовић, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Александар Ђукић, виши стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Предраг Цветковић, стручњак за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Штефан Ках, саветник за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Николаос Карадимитриу, специјалиста за развијање капацитета и територијални развој, ЕУ ПРО Плус

Мартејн де Бројн, специјалиста за развијање капацитета и територијални развој, ЕУ ПРО Плус

Лорис Сервило, специјалиста за развијање капацитета и територијални развој, ЕУ ПРО Плус

Александра Радивојевић, сарадница сектора за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Марија Косић, виша асистенткиња сектора за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

Маја Тања, виша асистенткиња сектора за развијање капацитета, ЕУ ПРО Плус

САДРЖАЈ

1	УВОД	1
2	ПРИСТУП И КОРАЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ	3
	2.1 ОПИС ИНТЕГРАЛНОГ ПРИСТУПА	4
	2.2 ОПИС УКЉУЧИВАЊА ПАРТНЕРА	5
	2.3 ПРИСТУП ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ	8
	2.4 КОРАЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ	9
3	ОПИС ТЕРИТОРИЈЕ	14
4	ТЕРИТОРИЈАЛНИ КОНТЕКСТ	16
5	КОНТЕКСТУАЛНА АНАЛИЗА	19
	5.1 ДРУШТВО	19
	5.1.1 Демографија	19
	5.1.2 Социјално укључивање и социјална заштита	19
	5.1.3 Становање	20
	5.1.4 Објекти друштвеног стандарда	21
	5.2 ЕКОНОМИЈА	23
	5.2.1 Општа економска кретања и тржиште рада	23
	5.2.2 Привреда и пословно окружење	24
	5.2.3 Туризам и култура	25
	5.3 УРБАНО ОКРУЖЕЊЕ	27
	5.3.1 Историјски приказ просторног и урбаног развоја града	27
	5.3.2 Урбано подручје	28
	5.3.3 Природно окружење	29
	5.3.4 Квалитет чинилаца животне средине, изложеност еколошким ризицима и ризицима климатских промена	31
	5.3.5 Примарна комунална инфраструктура	37
	5.3.6 Примарна саобраћајна инфраструктура и саобраћај	39
	5.4 УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ И ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ	43
	5.4.1 Приступ управљању	43
	5.4.2 Извори финансирања	47
	5.4.3 Транспарентност и информисање	48
6	SWOT АНАЛИЗА И ПОТРЕБЕ	49
	6.1 ИДЕНТИТЕТ УРБАНОГ ПОДРУЧЈА	49
	6.2 ЗЕЛЕНА И ЕНЕРГЕТСКА ТРАНЗИЦИЈА И МОБИЛНОСТ	51
	6.3 ИНОВАТИВНА И ПАМЕТНА ЕКОНОМИЈА	53
	6.4 ДРУШТВЕНО БЛАГОСТАЊЕ	54
	6.5 УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ И ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ	56

7	ВИЗИЈА, ЦИЉЕВИ, ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ	59
7.1	ВИЗИЈА	59
7.2	ТЕМАТСКИ ЦИЉЕВИ, ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ	59
8	ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА ИНТЕРВЕНЦИЈЕ	69
8.1	СТРАТЕШКИ ПРИСТУП И ПРОСТОРНА ДИМЕНЗИЈА	69
8.2	ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА ИНТЕРВЕНЦИЈЕ – ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ	71
8.3	СПИСАК СТРАТЕШКИХ ПРОЈЕКТА	74
8.3.1	Идентитет урбаног подручја	74
8.3.2	Зелена и енергетска транзиција и урбана мобилност	74
8.3.3	Иновативна и паметна економија	74
8.3.4	Друштвено благостање	75
8.3.5	Управљање урбаним и територијалним развојем	75
8.4	СТРАТЕШКИ ПРОЈЕКТИ – ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ	76
9	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	78
10	МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА	85
11	ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА	94
12	ИЗВОРИ	98
13	АНЕКСИ	102
	АНЕКС 1 – ОДЛУКА О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА	102
	АНЕКС 2 - СПИСАК ПРОЈЕКТНИХ ИДЕЈА	105
	АНЕКС 3 – УЧЕСНИЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ	108
	АНЕКС 4 - НАЦИОНАЛНИ И МЕЂУНАРОДНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА УРБАНОГ И ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА	109
	АНЕКС 5 - ОДЛУКА О УСВАЈАЊУ СТРАТЕГИЈЕ УРБАНОГ ПОДРУЧЈА	183

1 УВОД

Програм Европске уније за локални развој – ЕУ ПРО Плус доприноси уравнотеженијем друштвено-економском развоју јачањем управљања урбаним и територијалним развојем, подршком економском расту и унапређењем социјалне кохезије у 99 локалних самоуправа у два региона: Шумадије и Западне Србије и Јужне и Источне Србије. Европска унија (ЕУ) је определила 40 милиона евра посредством Инструмента за претприступну помоћ (ИПА) 2020 за финансирање овог Програма, који води Министарство за европске интеграције Републике Србије, а спроводи Канцеларија Уједињених нација за пројектне услуге (УНОПС).

Ослањајући се на резултате три претходна развојна програма, Програм у свим својим активностима посебну пажњу усмерава на добро управљање, дигитализацију и иновације, еколошке и аспекте климатских промена, као и родну равноправност. Поред тога, ЕУ ПРО Плус ће делом својих активности, где је релевантно и могуће, допринесити отклањању неких од негативних последица пандемије КОВИДА-19.

Директни корисници Програма ЕУ ПРО Плус су Министарство за европске интеграције, 99 јединица локалних самоуправа (ЈЛС), структуре локалне управе, регионалне развојне агенције (РРА), друге организације за подршку пословању, микро, мала и средња предузећа (ММСП) и организације цивилног друштва (ОЦД), док су крајњи корисници програма становници 99 градова и општина. Све програмске активности су предузете у партнерству са Владом Републике Србије, уз поштовање националних политика и приоритета, како би се обезбедило национално „власништво“ над њима и допринело развоју националних капацитета. ЕУ ПРО Плус програм је заснован на Националним приоритетима за међународну помоћ до 2025. године Републике Србије, који је од кључног значаја за привредни и друштвени развој и процес европских интеграција, при чему ће нарочито да допринесе припремама за испуњење захтева из Поглавља 22 преговора о приступању ЕУ – Регионална политика и координација структурних инструмената.

Непосредна техничка помоћ је пружена са циљем унапређења компетенција ЈЛС да уведу и спроводе интегрални приступ територијалном развоју, у складу са политикама територијалног развоја ЕУ. Како би се применио интегрални и одржив приступ планирању развоја, Програм је пружио подршку локалним самоуправа кроз израду територијалних стратегија. Путем Јавног позива за подношење пријава за израду територијалних стратегија, одабрано је укупно 12 територија - урбаних подручја које у свом саставу укључују 31 ЈЛС¹. Активности Програма су обухватиле следеће: а) подршку интердисциплинарним радним групама формираним за израду стратегија, у виду саветодавне помоћи и организације обуке и радионица за израду стратегија, б) организацију и фасилитацију укључивања стејкхолдера (тематски округли столови и радионице са стручњацима и широм јавношћу) и партиципацију грађана (анкетирање, јавни форуми и јавне расправе), в) пружање

¹ Урбана подручја града Бора, Крушевца Лесковца, Лознице, Новог Пазара, Смедерева, Шапца; Урбано подручје града Крагујевца и општина Аранђеловац, Баточина, Кнић, Лапово, Рача и Топола; Урбано подручје Града Зајечара и општина Бољевац, Књажевац и Сокобања, Урбано подручје града Ниша и општина Гаџин Хан, Мерошина и Сврљиг; Урбано подручје града Пирота и општина Бабушница, Бела Паланка и Димитровград и Урбано подручје града Ужица и општина Бајина Башта, Чајетина, Пожега и Прибој.

техничке подршке за консолидацију материјала и формулацију стратегија, г) припрему за штампу и штампање стратегија, и подршку јачању транспарентности кроз израду веб странице стратегије са приказом процеса израде стратегије.

Временски хоризонт предвиђен за реализацију територијалних стратегија је 2034. година, односно период који обухвата два програмска периода Кохезионе политике ЕУ.

2 ПРИСТУП И КОРАЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ

Циљ израде Стратегије је да допринесе одрживом развоју урбаног подручја заснованом на подстицању:

- примене интегралног и партиципативног приступа развоју друштва и привреде, развоју предела, културног и градитељског наслеђа, природне баштине, одрживог туризма и јачању урбано-руралних веза;
- прелаза на чисту и праведну енергију, зелених и плавих улагања, ублажавања и прилагођавања климатским променама, спречавања и управљања ризицима, одрживе и мултимодалне урбане мобилности;
- иновативне, паметне, нискоугљеничне и циркуларне економије, уз боље коришћење потенцијала дигиталних технологија у иновационе сврхе;
- јачања социјалне компоненте спровођењем европског стуба социјалних права у домену запошљавања, образовања, социоекономске укључености и интеграције, становања, социјалне и здравствене заштите, културе, спорта и рекреације, стварања подстицајног окружења за иницијативе и активности младих, и социјалних иновација.

Стратегија поставља приоритете одрживог и интегралног територијалног развоја, доприноси ефикаснијем удруживању извора финансирања и ефективнијем коришћењу финансијских средстава и развијању веза унутар и изван окружења.

Разлози за израду Стратегије развоја урбаног подручја су:

- подстицање одрживог и интегралног развоја урбаног подручја;
- идентификовање кључних потреба развоја урбаног подручја;
- подстицање ефективног коришћења и унапређење управљања урбаним/територијалним капиталом;
- примена ЕУ инструмената управљања развојем, која омогућава успостављање оквира за одрживи и интегрални урбани и територијални развој урбаног подручја повезивањем традиционалног система просторно-урбанистичког планирања, планског система јавних политика, унапређења финансирања урбаног развоја и управљања локалним јавним финансијама;
- побољшање услова за урбани развој у складу са Новом Кохезионом политиком ЕУ, Париским споразумом, Урбаном агендом ЕУ, Новом Лајпцишком повељом о одрживим европским градовима, Зеленим договором за Западни Балкан и другим документима ЕУ;
- имплементација Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године: Мера 5.2.3 Примена инструмената Кохезионе политике ЕУ - интегралних територијалних инвестиција (ITI – Integrated Territorial Investment), у оквиру Пакета мера 5.2 - Унапређење управљања јавним финансијама за одрживи и интегрални урбани развој, и мера 5.3.3 Локалне стратегије интегралног урбаног развоја у оквиру Пакета мера 5.3 - Интегрално планирање одрживог урбаног развоја у оквиру Стратешког правца Управљање урбаним развојем;

- подстицање управљања развојем на више нивоа и примене различитих управљачких инструмената (колаборативних, командних, хибридних); подстицање приступа са више актера (привреда, образовање, наука, јавни и цивилни сектор); унапређење међуопштинске сарадње; подстицање партиципативног приступа и укључивања локалних актера; подстицање мешања (енг: blending) финансирања урбаног развоја из различитих видова финансирања (домаћих и међународних); јачање транспарентности одлучивања на нивоу урбаног подручја;
- унапређење институционалних и кадровских капацитета и управљачких механизма за спровођење Стратегије.

2.1 ОПИС ИНТЕГРАЛНОГ ПРИСТУПА

Интеграција је један од четири кључна елемента приступа планирању интегралног и одрживог територијалног развоја (ИОТР) тестираног у оквиру програма ЕУ ПРО Плус. Интеграција има две главне димензије: просторну и тематску интеграцију. Просторна димензија интеграције, иако је важна за све типове урбаних подручја, посебно је релевантна за оне који су припремали стратегије интегралних територијалних инвестиција (ИТИ), односно урбана подручја која покривају више од једне ЈЛС.

Тематски аспект интегралног приступа је кључна карактеристика територијалних стратегија који подразумева интегрални приступ међу различитим секторским политикама. Стратегије могу да покривају широк спектар политика, од различитих типова инфраструктуре, до пословне подршке, социјалних мера или инвестиција у животну средину. Инструменти тестирани у ЕУ ПРО Плус програму примењују мултисекторски приступ који превазилази традиционалне секторске политике, при томе, подржавајући предлоге решења, која су заснована на месту (енг. place-based) и интегрална, чиме се омогућавају међусобно повезани и међусекторски одговори на урбане изазове.

У оквиру Кохезионе политике ЕУ 2021-27, интегрални приступ је један од четири обавезна елемента територијалних стратегија, с прописима који траже „опис интегралног приступа за решавање препознатих развојних потреба и потенцијала подручја“². Наведени приступ и прописани садржај територијалних стратегија, дефинисани новом легислативом Европске комисије из 2021. године, определили су и правни основ за доношење ове стратегије, а то су чланови 49. и 50. Закона о планском систему³. Наиме, интеграција је кључна димензија Кохезионе политике у ширем смислу, што подразумева не само интеграцију између различитих нивоа управљање (вертикално) и различитих просторних нивоа и области (територијално), већ, што је најважније, и координацију између различитих области политике (хоризонтално).

Међусекторски приступ има за циљ превазилажење „структура силоса“, односно традиционалне поделе функција према секторима или областима политике, која је типично присутна у јавној управи. Постоји и хоризонтална и вертикална димензија међусекторског приступа: хоризонтална се односи на однос између одељења у истој управи (нпр. у ЈЛС),

² Видети члан 29 Уредбе о заједничким одредбама: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1060&from=EN>

³ Закон о планском систему РС (Сл.гласник Републике Србије) бр. 30/2018) <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-planskom-sistemu-republike-srbije.html>

а вертикална се односи на однос између одељења у различитим управама, одељењима државне управе или другим пружаоцима услуга. Према Приручнику о стратегијама одрживог урбаног развоја Заједничког истраживачког центра Европске комисије, међусекторска интеграција може се постићи: 1) обезбеђивањем доследности принципа и циљева креирања политика међу различитим секторима политике у јавној управи, усклађивањем приоритета и временских оквира; и 2) сарадњом између различитих одељења на свим нивоима, како би се заједнички креирале политике⁴.

Баш као и у кохезионој политици ЕУ, стратегије развијене у контексту ЕУ ПРО Плус су мултисекторске, организоване у оквиру пет циљева који представљају различите тематске области, и стога захтевају међусекторску интеграцију. У пракси, ово може бити подржано јаким структурама за координацију које укључују актере и друге организације у свим фазама, чиме се обезбеђује подршка за спровођење међусекторске стратегије. Пројекти који се подржавају треба да допринесу циљевима стратегије и да буду међусекторски повезани. То захтева адекватне процедуре, као што су подобност пројекта и критеријуми одабира, јер ће они имати велики утицај на то колико ће пројекти бити интегрисани и како ће бити повезани са стратегијом⁵.

2.2 ОПИС УКЉУЧИВАЊА ПАРТНЕРА

У динамичном окружењу одрживог и интегралног урбаног и територијалног развоја, креирање и спровођење ефикасних стратегија је од кључног значаја за обезбеђивање просперитета и одрживости градова и ширих урбаних подручја. Територијална стратегија трасира путању за развој, обухватајући различите секторе као што су: инфраструктура, привреда, животна средина, услуге социјалне заштите и др. Међутим, сложеност савремених изазова захтева колаборативни приступ који превазилази ЈЛС. Укључивање партнера - различитих нивоа управе, непрофитних организација, приватних предузећа, друштвених група, универзитета, института, развојних и истраживачких организација, игра кључну улогу у обликовању и спровођењу успешне територијалне стратегије.

Партнери у територијалној стратегији:

Израда и спровођење територијалне стратегије имају огромну корист јер укључују различита виђења, експертисе и ресурсе које уносе различити партнери. Свеобухватна територијална стратегија укључује следеће врсте партнера:

- Управе: Општински (градски) и републички органи управе су одлучујући партнери због својих регулаторних овлашћења, финансијских ресурса и компетенција за креирање политике. Њихово учешће обезбеђује усклађеност са ширим развојним циљевима и ефикасну координацију напора.
- Непрофитне организације: Организације цивилног друштва често блиско сарађују са заједницама, бавећи се друштвеним и еколошким изазовима. Њихово

⁴ Fioretti C, Pertoldi M, Busti M and Van Heerden S (2020) Handbook of Sustainable Urban Development Strategies (Приручник о стратегијама одрживог урбаног развоја), <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC118841>

⁵ Pertoldi M, Fioretti C, Guzzo F, Testori G, De Bruijn M, Ferry M, Kah S, Servillo L A and Windisch S (2022) Handbook of Territorial and Local Development Strategies (Приручник о стратегијама одрживог урбаног развоја), <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC130788>

познавање окружења може помоћи у идентификацији конкретних потреба, места бриге и приоритета локалног становништва.

- Приватна предузећа: Учешће приватног сектора је од виталног значаја за развој инфраструктуре, иновација и привредног раста. Сарадња с предузећима може довести до улагања у некретнине, саобраћај, енергију и технологију, чиме се подстиче напредак у урбаним подручјима.
- Академске и истраживачке институције: Универзитети и истраживачке организације доприносе интелектуалном капиталу тако што спроводе студије, анализирају податке и предлажу решења заснована на доказима. Њихово истраживање може водити формулисању стратегије засноване на здравим принципима.
- Групе у заједници и грађани: Локално становништво и организације у заједници обезбеђују да се узму у обзир стварне потребе грађана, чиме се ствара основ да се стратегије развијају на локалном знању. Партиципација локалног становништва подстиче осећај власништва, обезбеђује инклузивност и повећава вероватноћу успешне имплементације стратегија.
- Међународне организације: Сарадња са међународним организацијама и градовима омогућава учење на примерима из најбољих светских пракси, приступ финансијама и размену искустава. Ова партнерства могу олакшати размену знања и прекограничну сарадњу.

Укључивање партнера у територијалне стратегије има неколико предности, оно ће унапредити квалитет израде стратегије и подржати њено делотворно спровођење. Стога су партнерство и партиципација важни предуслови за развијање територијалне стратегије у оквиру кохезионе политике ЕУ. Такође, иницијатива Нови европски Баухаус наглашава додатну вредност комбиновања локалног знања са интердисциплинарним приступом у остваривању креативних решења за друштвене проблеме - решења која су инклузивна, одржива и лепа.

Укључивање партнера у фази израде стратегије помоћи ће у:

- Идентификацији проблема: Партнери доприносе својом стручношћу како би свеобухватно проценили изазове и могућности развоја. Овај заједнички напор обезбеђује "нијансираније" разумевање урбаног подручја.
- Прикупљању и анализи података: Академске и истраживачке институције, заједно с невладиним организацијама, могу помоћи у прикупљању и анализи података како би се идентификовали трендови, недостаци и потенцијална решења.
- Укључивању стејхолдера: Групе у заједници, невладине организације, управа и јавне организације раде заједно на укључивању грађана - на састанцима, радионицама и у истраживањима. Овај партиципативни приступ гарантује да је стратегија усклађена с потребама оних којима служи.
- Успостављању стратешке визије: Колаборативне радионице које укључују различите актере омогућавају креирање заједничке визије развоја урбаног подручја. Овај процес обезбеђује да стратегија одражава различита виђења.
- Формулисању решења: Црпећи знања из различитих сектора, својим идејама приватна предузећа, невладине организације и академске институције доприносе предлагању иновативних решења.

- Подједнако је важно и ангажовање партнера у фази спровођења територијалне стратегије. То често представља изазов јер је лакше дати мишљење или доставити податке него се упустити у конкретне активности. Уобичајена замка у развоју територијалне стратегије је да се очекују активности од партнера који нису били укључени у развој стратегије и који се не осећају ангажовано. Или обрнуто, партнери који су ангажовали ресурсе и знање у фази израде стратегије касније нису били укључени у реализацију активности, што доводи до разочарења. Територијалне стратегије ЕУ ПРО Плус програма овоме посвећују посебну пажњу.

Улоге које партнери могу играти у спровођењу стратегије су следеће:

- Подршка путем ресурса: Партнери играју кључну улогу у обезбеђивању финансијских средстава неопходних за успешно спровођење различитих аспеката стратегије одрживог и интегралног урбаног и територијалног развоја. Национална и локална управа, њихове агенције и предузећа, приватна предузећа и међународне организације издвајају средства која омогућавају реализацију инфраструктурних пројеката, програма у заједници и одрживих иницијатива. Ови ресурси су од виталног значаја за унапређење система саобраћаја, унапређење водовода и канализације, подстицање примене обновљивих извора енергије и привредног раста унутар ширег урбаног подручја.
- Технологија и иновације: Партнери, укључујући академске институције и приватна предузећа, у први план постављају своју стручност у технологијама и иновацијама. За суочавање са ургентним изазовима урбаног развоја они предлажу иновативна решења. Примена технологије “паметних градова” омогућава оптимизацију градских услуга, а решења која укључују обновљиву енергију смањују емисије угљеника. Платформе дигиталног управљања и системи за анализу података, на пример ГИС, побољшавају ефикасност деловања. Ова инфузија иновација помаже у стварању одрживог и напредног урбаног подручја.
- Партиципација заједнице: Партнери се активно ангажују са локалним заједницама како би обезбедили да стратегија одрживог и интегралног урбаног и територијалног развоја буде прилагођена конкретним потребама и аспирацијама становника. Овај процес партиципације не подстиче само осећај власништва (над процесом и одлукама) и инклузивности, већ помаже и у реализацији циљаних друштвених и еколошких пројеката и унапређује, на пример, еколошку свест, смањење количине отпада или увођење нових зелених површина. Организације цивилног друштва и групе за заговарање могу да сарађују с јавним сектором како би се залагале за промене политика које су у складу са стратегијом одрживог и интегралног урбаног и територијалног развоја, тиме обезбеђујући да су принципи стратегије уградбе и у легални оквир.
- Доношење одлука засновано на подацима: Академске институције и истраживачке групе доприносе реализацији стратегије прикупљањем, анализом и коришћењем података. Овај приступ, заснован на подацима, усмерава процес доношења одлука и омогућава свим заинтересованим странама да прате напредак, идентификују области где је неопходно унапређење, и доносе одлуке на основу информација. Анализа података пружа увид у делотворност различитих иницијатива, помажући

урбанистима/планерима и креаторима политике да стратегије прилагоде и унапреде у реалном времену. Овај аналитички приступ обезбеђује да територијална стратегија остане релевантна и да одговара на потребе урбаног подручја које се мења и еволуира.

- Развијање капацитета и сарадња: Партнери сарађују како би развили капацитете међу стејкхолдерима укљученим у имплементацију стратегије. То се одвија кроз програме обуке, радионице и иницијативе за размену знања које за циљ имају унапређење компетенција запослених у јавној управи, локалних лидера у заједници и других кључних учесника. Овај напор на развијању капацитета обезбеђује да су они који су одговорни за спровођење стратегије стекли разумевање, знање и вештине о примени различитих инструмената, неопходних за успешну имплементацију. Штавише, међусекторска сарадња међу партнерима подстиче културу заједничког решавања проблема, ослањајући се на снаге различитих актера да се суоче са сложеним урбаним изазовима и промовишу инклузивни развој.

Шире урбано подручје је сложени миље који захтева заједнички приступ да би се створила трајна позитивна промена. Укључивање партнера у припрему и реализацију територијалне стратегије обогаћује тај процес различитим виђењима, ресурсима и стручним знањима. Подстицањем успостављања партнерства између управе, непрофитних организација, приватних предузећа, академије и истраживачких институција и различитих група у заједници, урбана подручја у ЕУ ПРО Плус програму имају прилику да развијају и спроводе висококвалитетне територијалне стратегије које ће довести до одрживе и инклузивне трансформације урбаних подручја.

2.3 ПРИСТУП ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ

У изради Стратегије примењени су партиципативни и интегрални приступ уз сагледавање просторне димензије урбаног и територијалног развоја и организацију процеса којом се обезбеђује координација и сарадња.

Стратегија полази од тема садржаних у међународним и националним политикама интегралног и одрживог урбаног и територијалног развоја, које су прилагођене локалном контексту урбаног и територијалног развоја у Републици Србији. То је остварено применом партиципативног приступа кроз јавни дијалог и интер и трансдисциплинарну сарадњу широког круга актера из различитих сектора, професионалних поља и нивоа управе. Примењени партиципативни поступак одликују диверзитет (заступљених институција/учесника, нивоа управе, политика, дисциплина, и др.), интеракција применом метода консултација и активне партиципације и постојање механизма за селекцију (приоритизацију). Сврха је да се:

- идентификују кључне потребе урбаног и територијалног развоја и унапреди коришћење урбаног/територијалног капитала;
- дефинише стратешки оквир (за временски хоризонт до 2034. год., тј. два програмска периода кохезионе политике Европске уније), који је заснован на управљачким инструментима и оријентисан ка ефикасној и ефективној имплементацији;

- омогући отворен и флексибилан приступ темама управљања урбаним и територијалним развојем у локалном контексту имајући у виду административни, правни, институционални оквир, капацитете и др;
- омогући интер и трансдисциплинарна дискусија о пресечним (енг. cross-cutting) темама урбаног развоја како би се превазишла ограничења секторског приступа;
- обезбеди учешће заинтересованих актера у решавању кључних проблема и изазова, идентификацији подручја интервенције и приоритизацији пројеката урбаног развоја, као и да се омогући оптимално комбиновање ресурса.

Формулисање Стратегије је спроведено у складу са Законом о родној равноправности ("Службени гласник РС", бр. 52/2021) кроз примену принципа родне перспективе у планирању и доношењу јавних политика у областима планирања, саобраћаја и инфраструктуре (члан 40). Интеграција родне перспективе у процес израде Стратегија је подржана партиципативним приступом и комуникацијом као инструментима за репрезентацију различитих интереса унутар локалне заједнице који се тичу свакодневног рада, економских навика, друштвене и културне праксе, као и потреба приступа јавним наменама.

Организација процеса израде Стратегије подразумева координацију сарадње између различитих сектора и нивоа управе, олакшано вођење комуникације са учесницима процеса планирања, успостављање мрежа управе и актера на обухваћеном урбаном подручју и са окружењем, као и укључивање локалне економије, представника јавних институција, образовања и науке, и других релевантних актера у планирању и спровођењу програма и пројеката урбаног развоја.

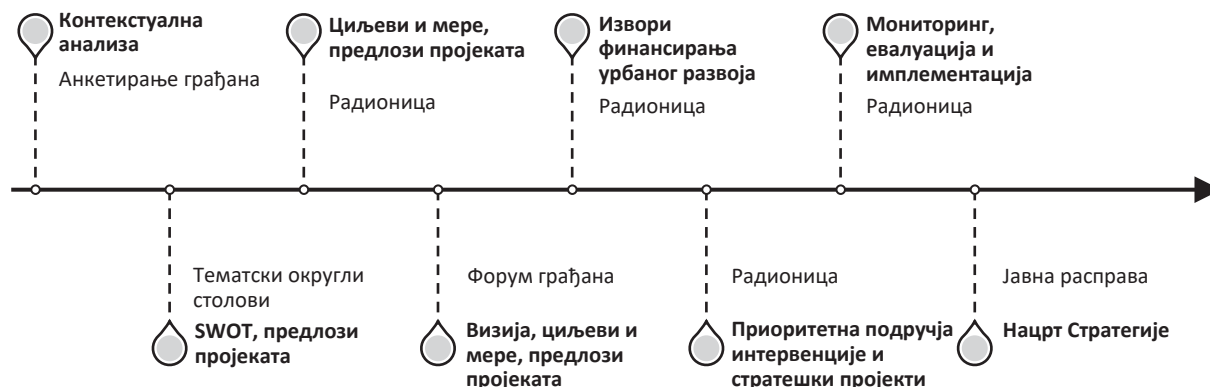
2.4 КОРАЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ

Процес израде Стратегије је покренут 2022. године успостављањем институционалног оквира, доношењем Одлуке о приступању изради Стратегије, Решења о образовању Савета за развој урбаног подручја и Решења о формирању Радне групе за израду стратегије. Задатак је био да се процене потребе, формулишу визија, циљеви и мере, и да се мапирају подручја интервенције и стратешки пројекти унутар међусекторског, транспарентног и партиципативног окружења са актерима из различитих сектора.

Кораци у процесу израде Стратегије су били следећи (Графички приказ 1):

- 1) Контекстуална анализа по тематским областима;
- 2) SWOT анализа кроз идентификовање кључних проблема урбаног и територијалног развоја и процену потреба;
- 3) Визија, циљеви и мере;
- 4) Извори финансирања;
- 5) Приоритетна подручја интервенције и стратешки пројекти;
- 6) Мониторинг, евалуација, имплементација Стратегије и управљачки механизми.

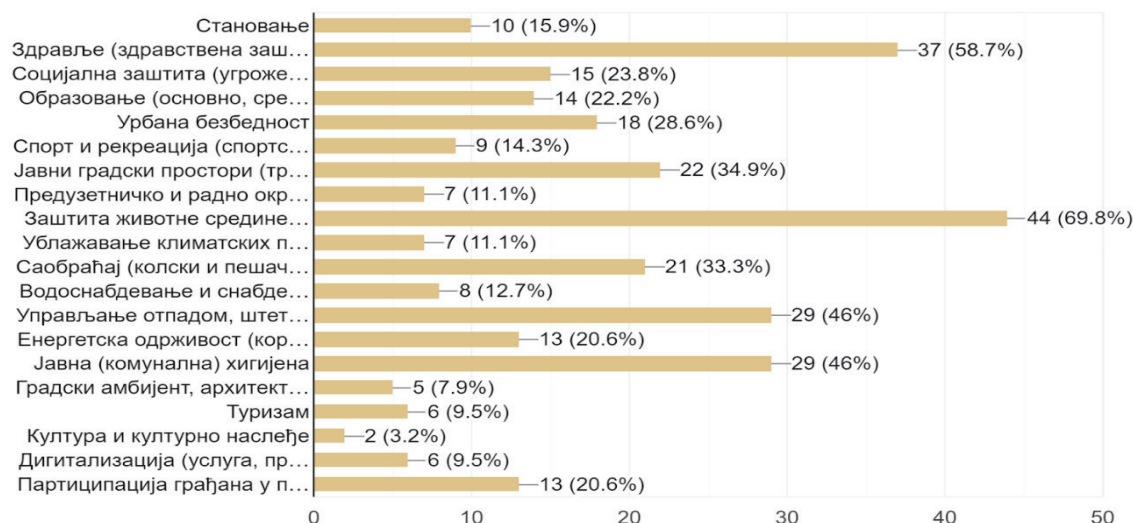
Графички приказ 1 Корази у процесу израде стратегије

У првом кораку је израђена контекстуална анализа по тематским областима: а) Друштво (демографија, социјално укључивање и услуге социјалне помоћи, социјална и здравствена инфраструктура, образовање); б) Економија (општа економска кретања, тржиште рада, пословно окружење, туризам и култура); ц) Урбано окружење (квалитет урбаних структура и јавних простора, квалитет урбаног окружења, изложеност еколошким ризицима и климатским ризицима, примарна инфраструктура, инфраструктура за мобилност и интернетску повезаност, урбани превоз, управљање урбаним развојем). Анализу стања је пратило и онлајн анкета грађана током децембра 2022. године, чији су резултати посебно приказани на тематским округлим столовима.

Прилог 1 Резултати анкета грађана

6. У којим од следећих области локална управа треба нешто да предузме? (наведите пет)
63 responses

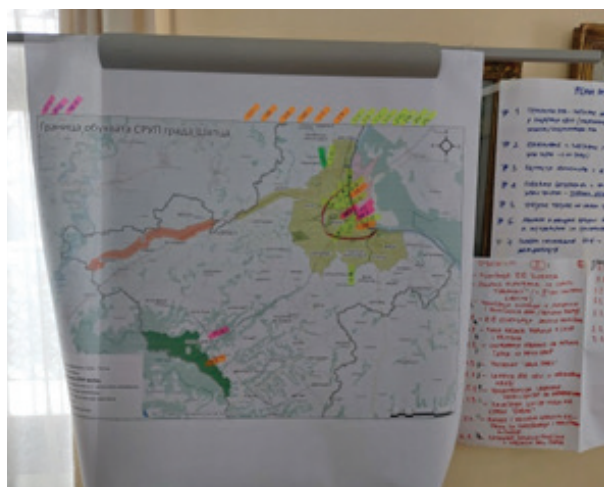
Након овог корака припремљена је прелиминарна SWOT анализа, која је на тематским округлим столовима презентована, дискутована и допуњена. Тематски округли столови су одржани на следеће теме: 1) Економски развој (иновативна, паметна, нискоугљенична

и циркуларна економија); 2) Енергија (чиста и праведна), зелена и плава улагања; ублажавање и прилагођавање климатским променама, спречавање и управљање ризицима; 3) Одржива и мултимодална урбана мобилност; 4) Друштвено благостање - запошљавање, образовање, становање, социјална и здравствена заштита, култура, социо-економска укљученост и интеграције, социјалне иновације; 5) Урбана обнова и регенерација (урбане структуре, јавни простори, и др.), развој предела, културног и градитељског наслеђа, природне баштине, одрживог туризма и јачање урбано-руралних веза; и 6) Управљање урбаним и територијалним развојем. Уједно, на тематским округлим столовима су почеле да се евидентирају и прве идеје за пројекте и приоритетна подручја интервенције, за шта је коришћена техника мапирања.

Слике 1 и 2 Тематски округли столови, прелиминарни SWOT и контекстуална анализа, Дуњића кућа, Шабац, 27. и 28. фебруар 2023. г.

У наредном кораку, након уношења свих коментара учесника и консолидације материјала, припремљена је финална SWOT анализа са проценом потреба, као и предлог циљева и мера, што је дискутовано и верификовано на првој радионици са члановима Савета за развој и Радне групе.

Слике 3 и 4 Радионица са члановима Савета за развој и Радне групе – предлог циљева и мера, Дуњића кућа, Шабац, 04. април 2023. г.

Сумирани резултати су приказани на Форуму грађана, који је следио. Том приликом учесници форума су давали предлоге за формулацију визије развоја урбаног подручја, допуне и преформулације мера и циљева. На форуму је дискутован предлог подручја интервенције и дати су додатни предлози идеја за пројекте. Скуп је отворен изложбом дечијих цртежа ученика основних школа на тему "Мој град/територија у будућности", а учесници су оцењивали дечије радове. На крају форума најбољи дечији радови су награђени признањима и пригодним књигама.

Слике 5 и 6 Форум грађана: формулација визије развоја урбаног подручја, допуна и преформулација мера и циљева, и изложба дечијих цртежа ученика основних школа на тему "Мој град/територија у будућности", Шабачко позориште, Шабац, 23. мај 2023. г.

На наредној радионици о изворима финансирања урбаног и територијалног развоја детаљно су приказани национални и међународни извори финансирања урбаног и територијалног развоја у Србији. Учесници радионице су указали на још неке од националних извора финансирања, и исказали задовољство најновијим прегледом могућности за коришћење различитих фондова, донација, кредита и др. Припремљени материјал у широј верзији достављен је свим локалним и регионалним партнерима ЕУ ПРО Плус програма у свих 99 ЈЛС.

На трећој по реду радионици, представљена су мапирана приоритетна подручја интервенције и консолидовани стратешки пројекти. И овде су након дискусије са локалним партнерима материјали кориговани и допуњени.

Слике 7 и 8 Радионица приоритетна подручја интервенције и стратешки пројекти, Центар за стручно усавршавање Шабац, 25. јул 2023. г.

Последња у низу радионица одржана је на тему мониторинга, евалуације, имплементације стратегије и управљачким механизмима. Протекла је уз живу дискусију о неопходном развоју институционалних капацитета и сагледавању могућности за успостављање јединице за координацију пројеката.

Припремљени материјал Нацрта стратегије представљен је на јавној расправи, која се одвијала у форми презентације и дискусије, и достављања сугестија и примедби од стране јавности. Након кориговања Нацрта стратегије у односу на достављене сугестије и примедбе, материјал је упућен скупштини на усвајање.

По усвајању, град и стручне институције на пољу урбаног и територијалног развоја чека важан задатак имплементације Стратегије. Слично међународним искуствима, и ова Стратегија развоја урбаног подручја тежи успостављању ефективнијег и ефикаснијег финансирања урбаног и територијалног развоја.

3 ОПИС ТЕРИТОРИЈЕ

Урбана подручја у Републици Србији дефинисана су кроз систем урбаних центара у Нацрту просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године и извештају о стратешкој процени утицаја просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године на животну средину. Градови - центри урбаних подручја који могу успоставити урбана подручја за потребе тестирања примене механизма интегралних територијалних инвестиција (ИТИ) дефинисани су Смерницама за подносиоце пријава у оквиру Јавног позива за подношење пријава за израду територијалних стратегија у оквиру ЕУ ПРО Плус програма кроз два сета критеријума:

Основни критеријуми

- а) Да су јединице локалне самоуправе (ЈЛС) класификоване као урбано подручје - центар интеграције више од 100.000 становника, или урбано подручје - центар интеграције више од 40,000 становника као што је дефинисано у систему урбаних центара у Нацрту просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године и извештају о стратешкој процени утицаја просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године на животну средину и у случају шире територије,

Додатно у случају шире територије:

- б) Испуњавају услов просторног континуитета територије,
 в) Обезбеђују партнерство са најмање три ЈЛС што је потврђено потписивањем изјаве о партнерству за аплицирање и партнерског споразума између ЈЛС, и
 г) Обезбеђују партнерство са Регионалном развојном агенцијом (РРА) која обухвата територију о којој је реч.

Додатни критеријуми

- а) Капацитети подносиоца пријаве да примењује инструменте територијалног развоја,

1) Постојање интерних институционалних капацитета односно капацитета за урбанистичко планирање у оквиру одељења, завода или јавног предузећа ЈЛС; локалних канцеларија за економски развој или других сличних капацитета; одељења/институције за социјална и питања заштите животне средине, итд.

2) Искуство у сличним акцијама – у спровођењу партиципативних процеса, примени нових метода и иновативних приступа у урбаном развоју и повезаним пројектима које је финансирала ЕУ

- б) Друштвено-економске и просторне карактеристике

1) у случају уже територије: индустријско/пословне и комерцијалне зоне и браунфилд локације: неправно изграђене и неразвијене периферне градске зоне (подручја неконтролисаног ширења урбаних насеља) и деградација руралног подручја; угрожене урбане структуре и централне градске зоне; делови урбаних насеља са концентрацијом социјалних проблема – социјално укључивање и смањење сиромаштва; насеља или делови насеља изложени проблемима заштите

животне средине и климатским променама; просторне целине са културним и градитељским наслеђем, важним обележјима културног и историјског развоја урбаног насеља/групације урбаних насеља и

2) у случају шире територије: заједничке карактеристике – важни инфраструктурни коридори, географија, морфологија, индустријски капацитети; ендогени потенцијал; заједничке потребе, проблеми и изазови и заједнички развојни планови и иницијативе.

в) Искуство у партнерствима (у случају шире територије)

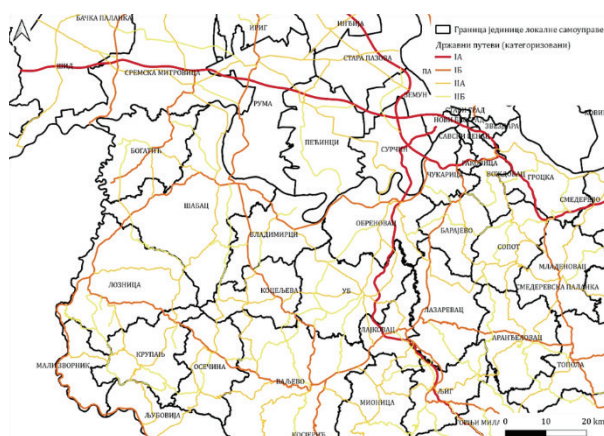
1) Релевантна партнерства успостављена ради спровођења сличних или повезаних иницијатива у претходном периоду а која могу представљати темеље за успостављање управљачких механизма који ће обезбедити спровођење територијалне стратегије.

4 ТЕРИТОРИЈАЛНИ КОНТЕКСТ

Град Шабац налази се у западној Србији и обухваћен је Мачванским управним округом, чији је административни центар. Према номенклатури статистичких територијалних јединица припада статистичком региону (НСТЈ2) Шумадије и Западне Србије. Подручје ЈЛС налази се између ЈЛС Сремска Митровица и Рума на северу (АП Војводина), Владимирци и Коцељева на истоку, Крупањ и Лозница на југу и Богатић (Мачвански округ) и Бијељина (Република Српска, Босна и Херцеговина) на западу.

Према Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године⁶ Шабац је сврстан у урбане центре државног значаја, на секундарном појасу развоја. Према Нацрту Просторног плана Републике Србије до 2035. године⁷, Урбано подручје Шапца сврстано је у подручја са утицајном зоном са више од 40.000 становника која приоритетно морају да унапреде свој функцијски капацитет, посебно у домену привреде, услуга јавних служби и институција. Урбано подручје Шапца се налази на секундарном подрињском појасу развоја који омогућава умрежавање малих центара у руралним подручјима и унапређење трансграничне сарадње.

Са Београдом, Новим Садом, Ваљевом и Лозницом, Шабац саобраћајне везе остварује: државним путем IB реда бр. 21 - Нови Сад - Ириг - Рума - Шабац - Коцељева - Ваљево - Косјерић - Пожега - Ариље - Ивањица - Сјеница; и државним путем IB реда бр. 26 - Београд - Обреновац - Шабац - Лозница - државна граница са Босном и Херцеговином (гранични прелаз Мали Зворник). Са Сремском Митровицом, мањим центрима и осталим насељима у окружењу повезан је и мрежом државних путева IIA и IIB реда. Поред друмског, на територији ЈЛС, заступљени су железнички (регионална неелектрифицирана железничка пруга Рума - Шабац - Лозница - Мали Зворник) и водни саобраћај. Лука „Шабац“ налази се на реци Сави, међународном водном путу, на 103 km узводно од Београда и 33 km низводно од Сремске Митровице. Гравитационо подручје луке „Шабац“ покрива Мачву, део Срема и источни део Републике Српске (Графички приказ 2).

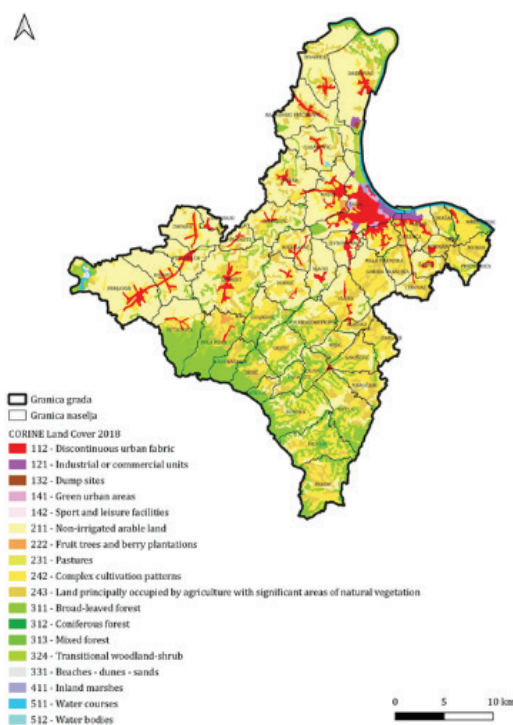

Графички приказ 2 Положај и саобраћајна повезаност Урбаног подручја Шабац (извор просторних података: Карта државних путева, ЈП „Путеви Србије“, 2022; Регистар просторних јединица)

⁶ Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године, „Службени гласник РС“, број 88/2010

⁷ Нацрт Просторног плана Републике Србије до 2035. године, Министарство грађевина, саобраћаја и инфраструктуре, 2023.

ЈЛС Шабац обухвата територију површине 797km², која се у физичко-географском смислу диференцира на равничарске терене на северу и ниске планине и побрђа на југу и југозападу. У структури коришћења земљишта доминирају коришћене пољопривредне површине, које се простиру на 60,8% укупне површине ЈЛС, док обрасле шумске површине заузимају свега 12,5%. Оранице и баште чине 88,5% (42.854 ha) коришћеног пољопривредног земљишта, 6,6% (3.184 ha) чине воћњаци, док ливаде и пашњаци чине свега 3,9% (1.877,5ha) (Графички приказ 3).

Графички приказ 3 Намена земљишта (извор просторних података: Copernicus Land Monitoring Service, 2022; Републички геодетски завод, 2020)

Према Попису становништва 2011. године у ЈЛС Шабац живело је 115.884 становника (1,6% становништва Републике, односно 38,8% становништва Мачванског округа), док према првим резултатима Пописа становништва 2022. године на истом простору живи 106.066 становника, скоро 10 хиљада становника мање у односу на претходни попис и скоро 17 хиљада становника мање у односу на почетак 21. века, тј. Попис становништва 2002. године (када је у ЈЛС живело 122.893 становника).

ЈЛС Шабац обухвата 52 насеља, од којих статус градског насеља има само урбано насеље Шабац, у ком је према Попису становништва 2011. године живело 53.919 становника, односно 46,5% укупног становништва. Мрежа насеља ЈЛС се у демографском смислу диференцира на северни део, који обухвата градски центар са приградским и другим демографски значајнијим насељима (већим од 1.000 становника), и јужни део, који карактерише концентрација демографски мањих насеља (до 1.000 становника). На територији урбаног и приградских насеља (Мајур, Јевремовац, Поцерски Причиновић, Јеленча и Мишар) уочљив је процес морфолошког спајања. Неповољни демографски трендови (смањење природног прираштаја и емиграција) довели су у периоду од 2002. до

2011. године до смањења броја становника већине насеља, укључујући и урбано насеље. Пораст броја становника у наведеном периоду забележен је у приградским насељима Мајур, Поцерски Причиновић и Јевремовац, и два демографски мања насеља на правцу државног пута ка Београду (Орашац и Корман).

На територији ЈЛС Шабач евидентирана су 32 непокретна културна добра (НКД), од тога: 28 споменика културе, једно археолошко налазиште, два знаменита места и једна просторно културно-историјска целина. У категорији НКД од изузетног значаја је Спомен костурница у Прњавору. Зграда Старе болнице, зграда Гимназије, црква Преображења у Криваји и Шабачка тврђава споменици су културе сврстани у категорију НКД од великог значаја. На територији ЈЛС Шабач су међународно значајна ИБА подручја Доње Подриње и Цер, а у поступку заштите је предео изузетних одлика планине Цер.

У структури економски активног становништва ЈЛС према делатностима доминирају: прерађивачка индустрија (31,6%); трговина (17,3%), саобраћај и складиштење (6,7%) од делатности терцијарног сектора; и делатности примарног сектора (7,6%). У укупној запослености у већој мери учествују и грађевинарство (5,7%) и делатности из домена јавних услуга: здравствена и социјална заштита (6,2%), образовање (6%) и управа и социјално осигурање (4%). У поређењу са привредном структуром на нивоу Републике, на територији ЈЛС већа је заступљеност пољопривреде (7,6% у односу на 4%), индустрије (31,6% у односу на 21,7%), трговине (17,3% у односу на 15,8%) и саобраћаја (6,7% у односу на 5,5%), док су делатности кварталног сектора компаративно слабије развијене. Просечна нето зарада на територији ЈЛС Шабач за 2021. годину је износила 58.190 динара, што је 88% просечне зараде на нивоу Републике Србије за исту годину (65.864 динара).

5 КОНТЕКСТУАЛНА АНАЛИЗА

5.1 ДРУШТВО

5.1.1 Демографија

На попису из 2011. године ЈЛС Шабац је имао 115.884 становника. У односу на процену из 2021. године од 109.340 становника, пад броја становника је за око 9,4%. Однос између градског и сеоског становништва је око 47:53%. Однос између мушког и женског становништва је око 49:51%. Стопа наталитета је у константном паду и 2021. године је износила 8,9, што је мало више од просека Мачванског округа (8,6) и мање од просека Србије (9,1).

Просечна старост становника у 2021. години је 43,2 године (мало испод просека РС од 43,5), очекивано трајање живота је 71,10 за мушкарце и 75,89 година за жене (на нивоу Србије 69,95/75,64), док је индекс старења 140,1 (испод просека Мачванског округа од 150,9 и просека Србије од 144,5).

Не постоји студија скоријег датума израде која би прецизно приказала правце и интензитет миграторних кретања. За претпоставити је да су унутрашње дневне миграције између руралног и урбаног дела изузетно изражене. Узимајући у обзир добру саобраћајну повезаност са градовима у окружењу, интензитет дневних миграторних кретања највећи је према Београду, затим Лозници, Сремској Митровици, Бјељини и Новом Саду, а нешто мање ка Ваљеву.

Према попису из 2011. године, просечна густина насељености ЈЛС Шапца је 145,7 ст/ха, знатно више од просека Мачванског округа који износи 91,5 ст/ ха. Густина насељености је у сталном благом паду од 1981. године када је била највиша и износила 150,5 (103,5 у округу), 2020. године је износила 137 ст/ ха. ЈЛС Шабац спада у густо насељена подручја са значајним разликама у просторној дистрибуцији густине насељености. Најгушће насељени делови су урбано насеље Шабац са приградским насељима и Мачва, док је густина насељености значајно мања у Поцерини и Посавини.

У Шапцу не постоје значајне етничке групе и мањине и делови урбаног насеља са културном и социјалном поделом. Постоји насеље Шабачка мала, где су сконцентрисани претежно грађани Ромске националности, али који су у потпуности интегрисани.

5.1.2 Социјално укључивање и социјална заштита

Просечна зарада становника

Просечна нето зарада по запосленом на територији ЈЛС Шабац за 2021. годину износи 58.181 РСД, што је за 6,6% више од просека округа (54.567) и 11,7% мање од просека РС (65.864)⁸.

⁸ Извор података: РЗС.

Услуге социјалне помоћи

ЈЛС Шабац има широк спектар права и услуга из социјалне заштите, које обезбеђује својим грађанима. Из године у годину се повећава износ буџетских средстава који се опредељује за услуге социјалне заштите, из разлога појаве нових корисника, тако да „листе чекања“ не постоје дуго и не обухватају већи број корисника. Постоји потреба за развијањем услуге становања уз подршку за одрасла лица са инвалидитетом и услуге прихватиштва. У току је припрема услова за развијање услуге становање уз подршку за одрасла лица са инвалидитетом и очекује се да ће се са реализацијом услуге отпочети у 2023. години.

Угрожене зоне

Зоне са израженим социјалним проблемима су неформална ромска насеља, којих на територији урбаног насеља има 36. Проблеми се огледају у нерешеним имовинско-правним односима, те недостатку инфраструктурних прикључака, као и немогућности пријављивања на конкретној адреси и самим тим немогућности остваривања права из домена социјалне заштите.

Безбедност

Претпоставка је да у ЈЛС не постоје простори који су небезбедни или у којима се одређене групе становништва не осећају добродошле (искључено).

5.1.3 Становање**Стамбена понуда**

По попису из 2011. године у ЈЛС Шабац је било 47.577 станова, просечне површине 71,7 м² и са у просеку 2,4 лица у стану⁹. У складу са тим, просечна површина стамбеног простора по становнику износи 29,9 м².

У 2021. години изграђено је 154 нова стана (са 347 у изградњи), односно 1,4 стан на 1000 становника, што је испод просека Мачванског округа од 2,5 стана на 1000 становника¹⁰.

Потражња за становима је већа од потражње за кућама. Највећа потражња за становима је у насељу Бенска бара, у централној зони урбаног насеља, па затим Баир, Тркалиште и др¹¹. Зоне са израженим подстандардним становањем су: насеље Шумице, Грганов сокак и Савска улица у Мишару.

На територији ЈЛС Шабац не постоји тренд изградње већих стамбених комплекса (постоје два комплекса грађена 60 их година - Бенска бара и Тркалиште). Постојећи тренд је изградња појединачних објеката колективног становања од стране приватног сектора.

Цена стамбеног простора

Просечна цена продатих станова новоградње у 2021. години је 127.060 РСД¹², што је око 28% мање од просека у Србији (177. 500 РСД). У односу на просек од пре три године (2019., 104.098 РСД), приметан је пораст цена за око 20%, што је тренд који се и наставља.

⁹ Извор : РЗС, Публикација Општине и региони у Републици Србији, 2021.год

¹⁰ Извор : РЗС, Публикација Општине и региони у Републици Србији, 2021.год.

¹¹ Извор: Агенција "Тим"

¹² Извор: Републички завод за статистику

На основу података да је просечна цена стамбеног простора у значајном порасту, а да зараде номинално расту, а реално се смањују услед инфлације, лако је извести закључак да се приуштивост набавке стамбеног простора све више смањује. Такође, тренд пораста цена грађевинског материјала у знатно већој мери негативно утиче и на изградњу, реконструкцију и инвестиционо одржавање индивидуалних стамбених објеката.

У надлежности ЈЛС постоје само 52 стана и евидентна је потреба за знатно већим бројем социјалних/приуштивих станова.

Не постоји тачан податак о броју људи без решеног стамбеног питања.

Нелегална градња

Број нелегалних објеката пописаних од 2016. године је 71.538. У периоду од 2016. године до 24.10.2022. године озакоњено је 7.060 објеката.

5.1.4 Објекти друштвеног стандарда

Социјална инфраструктура

Социјална заштита организована је у оквиру Центра за социјални рад и Геронтолошког центра. Геронтолошки центар располаже са 230 лежаја, пружа услуге геронтолошког клуба и прихватне станице за одрасла и старија лица. Каритас Шабац од 2015. године поседује лиценцу за пружање услуге помоћи у кући.¹³ У Шапцу постоје и бројна удружења грађана која се баве унапређењем квалитета и услова живота социјално угрожених група становништва.¹⁴

Постоји велика потреба за услугама и објектима социјалне инфраструктуре. У првом реду то су услуге лични пратилац детета за децу са сметњама у развоју и дневни боравак за лица са менталним сметњама и интелектуалним потешкоћама.¹⁵ Због константног старења становништва неопходно је проширење услуга социјалне заштите за старе. Један од видова морали би бити дневни боравци за ову популацију. Такође, према подацима Центра за социјални рад “Шабац”, недостајући је и објекат прихватиштва за хитне интервенције. Шабац је једно од ретких урбаних насеља које такав објекат не поседује. При тренутном збрињавању деце, старих, особа са инвалидитетом, жртава насиља и сл., не постоји адекватан објекат у те сврхе па се контактирају прихватиштва других урбаних насеља, који најчешће немају капацитета или се те услуге додатно наплаћују.

За кориснике система социјалне заштите којима је потребна интензивнија подршка, попут особа са инвалидитетом и особа са сметњама, неопходни су објекти социјалног становања уз подршку.

Здравствена инфраструктура

Здравствене установе на територији ЈЛС су: Здравствени центар Шабац, који обухвата Дом здравља и Општу болницу, Апотекарска установа Шабац (надлежна за ЈЛС Шабац, Богатић, Владимирци и Коцељева) и Завод за јавно здравље Шабац. Мрежа објеката

¹³ Стратешки план за социјалну политику града Шапца 2016-2020, 2015.

¹⁴ <https://sabac.rs/uprava-grad/ustanove/socijalna-zastita/socijalna-zastita/>

¹⁵ Стратешки план за социјалну политику града Шапца 2016-2020, 2015.

примарне здравствене заштите Дома здравља Шабац обухвата 33 здравствене амбуланте у урбаном (4) и приградским и сеоским насељима¹⁶ (29).

Недостаје здравствени кадар. Приватни сектор је централизован у центру урбаног насеља, али не постоје тачни подаци о проценту здравствених потреба које задовољава.

Постоји организовани јавни превоз до суседног места за садржаје здравствене заштите који не постоје у Шапцу, али не и специјализовани превоз за старије и слабо покретне кориснике услуга здравствене заштите.

Образовна инфраструктура

Предшколско образовање на територији ЈЛС реализује се у оквиру Предшколске установе „Наше дете“ Шабац, која обухвата 15 објеката (13 објеката у урбаном насељу и по један објекат у приградским насељима Мајур и Јевремовац). Недостају вртићи у центру урбаног насеља као и на његовој периферији. Ради тренутног задовољавања ових потреба Предшколска установа “Наше дете” из буџета ЈЛС протеклих пет година изнајмљује два објекта. Из исте установе могу се добити подаци да се повећава упис деце, нарочито из породица које су се досељавале са целе територије Србије, најчешће због посла. Највише захтева за место у вртићу, осим центра, долази и за делове урбаног насеља Чавић и Летњиковац. Због проширења индустријске зоне и отварања нових радних места, сматра се да ће овај тренд да се настави.

Основно образовање реализује се у 13 матичних школа (у урбаном насељу (8)¹⁷, приградском насељу Мајур и насељима Липолист, Змињак, Прњавор и Волујац) и 49 издвојених одељења. Средње образовање реализује се у 8 средњих школа (све у урбаном насељу): Гимназија, Економско-трговинска школа, Медицинска школа, Техничка школа, Стручна хемијска и текстилна школа, Средња пољопривредна школа (са домом ученика), Школа примењених уметности и Музичка школа. У Шапцу постоје и 3 високе школе струковних студија: Висока школа струковних студија за васпитаче, Висока технолошка школа струковних студија и Висока пољопривредна школа струковних студија. У Шапцу ради и Центар за стручно усавршавање која на регионалном нивоу обезбеђује образовање и усавршавања просветних радника.¹⁸

Стручни програми и програми високог образовања су само делимично усклађени са захтевима локалног тржишта рада. Међу најтраженијим занимањима су све врсте занатлија, информатичари, инжењери (геодезија, грађевина, архитектура, машинство, електротехника...), возачи итд.

Културна и научна инфраструктура

Установе културе на територији ЈЛС су: Шабачко позориште (са три сцене - Дечија, Мала сцена— Др Бранивој Ђорђевић и Велика сцена), Народни музеј, Међуопштински историјски архив, Библиотека шабачка (са фондом од око 200.000 књига) и Културни центар у

¹⁶ Здравствене амбуланте у насељима Мајур, Дреновац, Шеварице, Табановић, Мачвански Причиновић, Слепчевић, Штитар, Рибари, Петловача, Петковица, Прњавор, Змињак, Липолист, Бела Река, Дуваниште, Добрић, Богосавац, Јевремовац, Варна, Грушић, Десић, Криваја, Букор, Горња Врањска, Орид, Летњиковац, Јеленча, Заблаће и Волујац.

¹⁷ Основна школа „Свети Сава”, коју похађају деца са посебним потребама, има регионални значај, јер је похађају и деца суседних општина.

¹⁸ <https://sabac.rs/uprava-grada/ustanove/obrazovanje/centar-za-strucno-usavrsavanje/>

Шапцу, као и Дом културе Прњавор. Значајно место у културном животу представљају и бројна удружења као што је Удружење ликовних стваралаца Шапца, културно уметничка удружења КУД Абрашевић, Ансамбл народних игара Хајдук Станко и Уметнички ансамбл Чивија.¹⁹

Културни центар је организатор „Мишарске ликовне колоније“, интернационалног фестивала поезије „Песнички маратон“, књижевног конкурса „Лаза К. Лазаревић“, музичког фестивала „Ускршњи рок маратон“, позоришног фестивала „Фестивал позоришта средњошколаца“ и едукативно забавног програма „Мини дечији улични фестивал“.²⁰

Уз подршку ЕУПРО+, обезбеђује се објекат за смештај Научног центра и развој програма за даровиту децу у Шапцу.²¹

Спортска инфраструктура

Спортски објекти у власништву ЈЛС Шабац су: спортски центар са два стадиона (градски стадион, фудбалски стадион), хиподром, зграда Соколског друштва, стадион за кошарку и градски базен. На територији урбаног насеља налази се и спортска дворана “Зорка”, девет сала основних и средњих школа, неколико терена за фудбал, тенис и мале спортове, као и две трим стазе.²² У Шапцу је реконструисан градски базен 2015. године, док је хиподром један од квалитетнијих спортских објеката овог типа у земљи и место где се одржавају најзначајније коњичке трке у Србији, као што је Трајал стејкс (Trial stakes).²³

Свакодневним спортским активностима, манифестацијама и такмичењима континуирано се ради на промоцији спорта код школске деце, у узрасту од првог до четвртог разреда основне школе, кроз пројекте “Спорт у школе - Расти здраво” и “Шабац - град без непливача”. Спортски савез Шабац је најмасовније спортско удружење у региону са 130 спортских клубова и спортских друштава и два општинска спортска гранска савеза (фудбалски и рукометни).²⁴

5.2 ЕКОНОМИЈА

5.2.1 Општа економска кретања и тржиште рада

Запосленост

Стопа запослености на територији ЈЛС Шабац је у 2020. години износила 43,01%, са трендом благог успона (2019: 42,52%, 2018: 40,84%).

Стопа незапослености на територији ЈЛС Шабац је у 2020. години износила 6,87 %, са трендом благог пада (2019: 7,81%, 2018: 9,08%).

На евиденцији Националне службе за запошљавање – филијала Шабац највећи удео је старијих категорија становништва који су дугорочно незапослени.

¹⁹ <https://sabac.rs/uprava-grada/ustanove/kultura/kultura/>

²⁰ Ибид

²¹ <https://www.euproplus.org.rs/lisu/sabac>

²² Програма капиталних инвестиција града Шапца за период 2022 – 2024. год, 2022.

²³ <https://sabac.rs/uprava-grada/ustanove/sport/sport/>

²⁴ Ибид.

Структура расположиве радне снаге у Шапцу одговара потребама привреде. У циљу унапређења атрактивности на тржишту рада, ЈЛС Шабац организује и обуке за незапослена лица у договору са привредницима и у складу са потребама привреде.

Мобилност запослених

У урбаном насељу Шабац постоји организован градски превоз за потребе свакодневних путовања на посао и са посла.

Градска управа града Шапца - Одељење за инспекцијске и комунално-стамбене послове је регистровала и оверила редове возње на градским линијама: Јевремовац – Летњиковац – Ново гробље, Јевремовац – Мишар дом, Богосавац улаз – Поцерски Причиновић, Богосавац улаз-Мишар дом и Штитар-Сокина кафана-Орашац-Мишар дом, са временима полазака који првенствено одговарају ученицима и запосленим у првој смени. Не постоје родно приказани подаци о коришћењу ЈГП.

5.2.2 Привреда и пословно окружење

Привредни субјекти

Према подацима из финансијског извештаја за 2020. годину у ЈЛС Шабац је регистровано:

1. 1.260 предузећа, од којих:
 - 1.022 микро-правних лица (81,11%)
 - 189 малих правних лица (15%)
 - 40 средњих правних лица (3,17%)
 - 9 великих правних лица (0,71%);
2. 1.531 предузетника, од којих
 - 1.509 микро-правних лица (98,56%)
 - 22 малих правних лица (1,44%)

У односу на посматрани период од три године (2018-2020) приметан је тренд благог пораста броја малих предузећа (158-189) и средњих предузећа (33-40); скоро двоструко више великих предузећа (5-9) и велики пораст микро предузетника (237-1.509) и малих предузетника (0-22).

На основу непотпуних података из финансијских извештаја за 2020. годину број запослених у микро и малим предузећима премашује 95%, а преосталих 5% отпада на средња и велика предузећа. Податак је непотпун из разлога што већина предузећа не подноси извештаје упркос законској обавези, али је узорак репрезентативан и прилично прецизно указује на однос запослености према величини предузећа.

Највеће и најзначајније страно директно улагање у последње две године је Минт (Кина, аутомобилска индустрија) са износом од преко 50 милиона €.

Доминантне индустријске гране у привредној активности ЈЛС су: хемијска индустрија, фармацеутска индустрија, металопрерађивачка индустрија, машинска индустрија, прехранбена индустрија, грађевинарство и индустрија грађевинског материјала.²⁵

²⁵ Програм капиталних инвестиција града Шапца за период 2022-2024. година, 2022.

Привредне зоне

У урбаном насељу Шабац постоје две главне, велике индустријске зоне: Северозападна индустријска и Источна индустријска зона и оне су намењене искључиво за пословне објекте.

Планом генералне регулације Шабац - ревизија (2015) око 367 ha земљишта у Северозападној радној зони намењено је за изградњу привредно – производних објеката, док је око 100 ha намењено за изградњу објеката комуналне инфраструктуре. У режиму слободне зоне се налази 292 ha земљишта. Зона је од центра урбаног насеља удаљена 5 km, од аутопута Београд – Загреб 20 km, од железничке станице 5 km, речног пристаништа на Сави 7 km. Зона располаже изграђеном инфраструктуром (прилазни пут, водовод, фекална и атмосферска канализација, високонапонска електро мрежа, дистрибутивна гасна мрежа, ТТ инфраструктура, повезаност са постројењем за пречишћавање отпадних вода, јавни паркинг за камионе на 4 ha). У зони послују успешне компаније као што су: Mlekara Šabac, Vescovini Group – SBE Serbia, Vopachel, FRUTTI – Sinalco, Yazaki, Duga El, Mondì, FSH De Heus, Kartonval, SET, Darkom, Prodanović, Juprom, Jugokop – Podrinje, Candy Rush, Palco, Savro, Minth.

Источна индустријска зона налази се на 98. километру пловног пута реке Саве, на правцу државних путева IB реда број 21 и 26. У оквиру ове зоне налази се А.Д. Робно транспортни центар „Шабац“, који се простире на површини од 41,46 ha, у коме је предвиђена изградња нове међународне луке. У оквиру режима слободне зоне се налази 35 ha. Поред комплекса зоне пролази савремена саобраћајница, а индустријским колосеком дужине 3.000 м зона је повезана у мрежу Железнице Србије. У кругу је седиште Царинарнице Шабац. У зони послују успешне компаније као што су: Elixir Zorka mineralna đubriva, Hemofarm, BMR, HBIS Group Serbia Iron&Steel Šabac, Zorka keramika, Conceria Pasubio Spa, Camozzi, Refrion Refrigeration, Axsyntha, M – Inox Construct, Vukochem, ODS Technology и др.²⁶

5.2.3 Туризам и култура

Туристичка инфраструктура

У ЈЛС Шабац постоји велики број угоститељских и смештајних објеката, од тога један хотел А категорије (Хотел Слобода у центру Шапца), а у последње две године постоји тренд пораста приватних смештајних капацитета и хостела (категоризованих објеката), као и два сеоска туристичка домаћинства у Варни и Поцерском Метковићу.

Према последњем извештају за 2021. годину остварено је преко 40.000 ноћења на годишњем нивоу. Тренд на годишњем нивоу је раст броја посетилаца - туриста, као и ђачких и других екскурзија.

Пратећи садржаји за туристе постоје у одређеном обиму, али је потребно радити на њиховом осмишљавању, проширењу и реализацији нових садржаја.

Главни објекти културне баштине у граду Шапцу и окружењу су:

- Тврђава на Старом граду, која је велика атракција за туристе, а чијим би се уређењем свакако повећала њена атрактивност за посетиоце;

²⁶ Ибид.

- Спомен – комплекс на Мишару, у оквиру којег се налазе споменик из 1906. године и Дом културе (реконструисан 2022. године) у којем се налази и музеј „Боја на Мишару“, постоји велики потенцијал да се ово важно историјско место етаблира на туристичкој мапи, уређењем и осмишљавањем тачака које су везане за бој на Мишару, као и изградњом смештајних и угоститељских капацитета;
- Споменик и комплекс на Церу, који се братски дели са ЈЛС Лозница, у оквиру којег се налазе споменик и музеј посвећен Церској битци, као и велики број пешачких стаза.

Најважнија рекреационе зоне су:

- Савска авенија, која има тенденцију да се шири и уређује у наредним годинама;
- Парк на Летњиковцу са пешачким и трим стазама;
- Пешачке стазе на планини Цер, на локалитету Липове воде, где је потребно урадити бољу туристичку сигнализацију, повећати број смештајних и угоститељских објеката, како би се повећала њихова атрактивност за становништво и туристе.

Просторним планом Града Шапца (2012) предложено је 7 културних стаза: Стари Рим, Први и Други српски устанак и ратови у 20. веку, Јевремов Шабац, Живот на селу кроз време, Манастири и цркве на територији Града, Јевреји у Шапцу и Индустријска археологија Шапца.

До сада није било иницијатива за брендирањем места на нивоу урбаног подручја Шапца (јавног или приватног сектора) у циљу подизања туристичке атрактивности (нпр. везано за Бој на Мишару).

Културна баштина

На територији ЈЛС Шабац евидентирана су 32 непокретна културна добра (НКД). У категорији НКД од изузетног значаја је Спомен костурница у Прњавору. Зграда Старе болнице, зграда Гимназије, црква Преображења у Криваји и Шабачка тврђава споменици су културе сврстани у категорију НКД од великог значаја. Заштићене су и бројне зграде, куће и Улица Господара Јеврема (просторно културно-историјска целина) у Шапцу, цркве и манастири, споменик на Мишару (знаменито место), Рановизантијско утврђење Коњуша на Церу (археолошко налазиште) и др. Евидентирано је 136 археолошких локалитета на територији ЈЛС.²⁷

У урбаном насељу Шабац утврђено је 18 НКД, у поступку проглашења су два и у поступку израде предлога проглашења су 3 културна добра. Евидентирано је 13 археолошких локалитета и регистровано 49 вредних објеката архитектонског наслеђа.²⁸ За заштиту непокретних културних добара надлежан је Завод за заштиту споменика културе Ваљево.

На територији ЈЛС заступљено је 13 елемената нематеријалног културног наслеђа Србије, од којих је за Шабац и Мачвански округ везано паљење Петровданских лила (Лилање).²⁹

²⁷ Просторни план града Шапца, „Службени лист града Шапца и општина Богатић, Владимирци и Коцељева“, број 7/12
²⁸ План генералне регулације Шабац, Ревизија, 2015.

²⁹ Листа елемената нематеријалног културног наслеђа Републике Србије, Министарство културе и информисања, Етнографски музеј у Београду; <https://nkns.rs/cyr/elementi-nkns>

5.3 УРБАНО ОКРУЖЕЊЕ

5.3.1 Историјски приказ просторног и урбаног развоја града

Средњовековни Шабац био је подељен на два дела, тврђаву и предграђе, што је заједно чинило четвороугао неправилног облика. Најдужа, северозападна, страна била је обезбеђена савском обалом, а најкраћа, окренута ка југоистоку, била је ослоњена на Шабачко поље, мочвару и баруштине у њему. Налазила се на потпуно равном терену, али је била прилично неприступачна за могуће освајаче јер ју је са свих страна окруживала вода. Вода је штитила и омогућавала речну трговину. То је било веома погодно место за утврђење, одакле се могла контролисати плодна Мачванска равница и уједно контролисати река преко које је било могуће прелазити у Срем. Данашњи остаци великог утврђења се налазе крај саме обале Саве и најпосећенијег градског купалишта.

Све до почетка XIX-тог века, живот Шапца одвијао се у паланци крај тврђаве, у Табана-мали повише тврђаве и на Баиру. Тврђаву и Баир раздвајала је Пољана, Шабачко поље, које је често било под водом. Преко пољане је постојала дрвена ћуприја дужине око 200 корака са чардацима и војничким постајама. Како се временом град ширио, потоци и баре су исушивани и регулисани каналима. Ближа околина Шапца је до XX века била ненасељена и није се обрађивала јер се занатлије нису бавиле земљорадњом, тако да и данас постоје имена делова града као што су: Шипурске ливаде, Касарске ливаде.

Током средине 19-тог века започиње урбанизација Шапца према ортогоналној матрици. Ортогонална матрица омогућава убрзано ширење урбаног подручја и велики раст броја становника (до око 10.000 становника) који траје до Првог светског рата када Шабац трпи велика разарања. Након рата се покреће обнова али са смањеном популацијом. У међуратном периоду нема више погранични значај за трговину, али због досељавања становника број становника се поново повећава и урбано подручје се шири. У том периоду настаје први урбанистички план из 1931. године, према нацртима инжењера А. Бучина. Развија се индустријска зона фабрике Зорке и започињу се прва исушивања мочвара у потезу од центра ка реци Сави. Тада настаје велики парк, а планирају се паркови на потезу Бенске баре и у ободном делу „ливада“.

Након Другог светског рата и промене управног система, урбано насеље се убрзано шири и периферна подручја се урбанизују у ортогоналној матрици са индивидуалним стамбеним објектима. У центру се формирају велика модернистичка насеља Бенска бара и Тркалиште, као и мања насеља Блок солидарности, Јелин блок и сл. Након промене друштвеног система државе, наставља се са ширењем урбаног подручја највише у оквиру приградских насеља, а у оквиру старије насталих периферија долази до урбане обнове и ремоделације где се индивидуални стамбени објекти замењују мањим вишепородичним објектима.

5.3.2 Урбано подручје

Мрежа насеља

Урбано насеље Шабац је урбани центар државног значаја, односно центар урбаног подручја коме гравитира више од 40.000 становника.³⁰ Према Просторном плану града Шапца (2012), урбаном насељу гравитирају приградска насеља Мајур, Јевремовац, Поцерски Прчиновић, Јеленча и Мајур. У мрежи насеља функцију центара заједнице села (4) имају Варна, Прњавор, Дреновац и Богосавац, сеоских центара (8) Мачвански Причиновић, Штитар, Петловача, Рибари, Липолист, Добрић, Волујац и Орид. Осталих 34 насеља су примарна сеоска насеља.

Урбане целине

Према Плану генералне регулације Шапца³¹ урбано насеље је подељено на следеће просторно-урбане целине:

ПЦ I - Ужи центар: Блокови (1-42) у најужем центру у којима је приоритет заштита културно историјског наслеђа. У већини улица унутар ове целине се дефинише висинска регулација. Грађевинске линије објеката се најчешће поклапају са регулационим линијама. Блокови су претежно покривени плановима детаљне регулације или су реализовани у складу са урбанистичким плановима, односно, условљава се израда нових планова детаљне регулације. Карактеристична је по испреплетености различитих намена са становањем, при чему доминирају објекти и површине јавне намене, са великим бројем објеката под заштитом.

ПЦ II - Шири центар: Блокови (43-118) који непосредно тангирају најужи центар. У улицама које представљају главне пешачке комуникације са центром, дефинише се висинска регулација. Грађевинске линије објеката се најчешће поклапају са регулационим линијама. Блокови су претежно покривени плановима детаљне регулације или су реализовани у складу са урбанистичким плановима. Карактеристична је по испреплетености различитих намена, при чему доминирају објекти и површине становања, са одређеним бројем објеката под заштитом.

ПЦ III - Градски полупрстен: Блокови (119-362) који радијално тангирају блокове ширег центра. Блокови су претежно изграђени са претходно донетим урбанистичким плановима. Доминира намена становања и то: опште стамбене и мешовите зоне у насељима средњих густина и зоне ретких насеља и породичне изградње, са различитим типовима становања. Уз сабирне саобраћајнице се издиференцирала зона вишепородичних објеката док је унутар блокова доминантна изградња једнопородичних објеката на парцелама оптималне величине за градско подручје. У оквиру зоне постоје и већи комплекси комуналних намена, спорта и рекреације и сл.

ПЦ IV - Сава: Блокови (119-362) који се налазе између подручја ширег центра и реке Саве. Осим уског подручја око тврђаве које је уређено као зона спорта и рекреације, остало

³⁰ Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године, „Службени гласник РС“, број 88/2010; Нацрт Просторног плана Републике Србије до 2035. године, Министарство грађевина, саобраћаја и инфраструктуре, 2023.

³¹ План генералне регулације Шапца – ревизија, „Службени лист града Шапца и општина Богатић, Владимирци и Коцељева“, бр. 18/15 и 23/15

земљиште је претежно неуређено и неизграђено. Ревизијом ПГР се дефинишу услови за трансформацију целе зоне у зону градског парка “Сава парк” и проширење на терене који се налазе у ПЦ ВИИ Север (“Сава парк” обухвата подручје приобаља од Кочиного канала до Новог моста).

ПЦ V - Исток: Блокови (377-392) који се претежно налазе у оквиру радне зоне “Исток” у којој је доминантна индустријска производња (хемијска индустрија). Поред индустријске производње заступљене су и друге радне функције и комуналне услуге. Претежно се ради о браунфилд и гринфилд локацијама. Минимално је учешће становања.

ПЦ VI - Запад: Блокови (393-415) који се налазе у радној зони “Запад”, на подручју између обилазног пута и радне зоне “Север” која је претежно неизграђена (гринфилд локације). Намене површина у одређеном броју блокова се дефинишу уз поштовање строгих услова санитарне зоне заштите изворишта “Мали забран”.

ПЦ VII - Север: Блокови (416-480) који се претежно налазе у оквиру радне зоне “Север” у којој је доминантна индустријска производња (прехрамбена индустрија). Поред индустријске производње заступљене су и друге радне функције, претежно у контакт зонама са постојећим становањем које је затечено и периферно заступљено. Претежно се ради о гринфилд локацијама. Део зоне уз приобаље се трансформише у зону градског парка “Сава парк”.

ПЦ VIII - Југ: Блокови (481-623) који се налазе јужно од Церског ободног канала. Доминира намена становања и то зоне ретких насеља и породичне изградње, са различитим типовима становања. У оквиру зоне постоје и већи комплекси радних функција (радна зона “Југ”), комуналних намена (Летњиковачко гробље), зеленила, спорта и рекреације (Велики забран, Летњиковачка шума) и сл.

Браунфилд локације

Постоје два војна комплекса у оквиру КО Шабац и један у оквиру КО Јевремовац и један у оквиру КО Поцерски Причиновић, од којих су три у употреби, а четврти је у поступку решавања имовинских питања и прелази у власништво ЈЛС. На овом комплексу је планиран Сава парк.

Што се тиче индустријских комплекса постоје само мањи комплекси који могу да постану браунфилд локације - комплекс Старе Јеле и комплекс Наме. Комплекси у оквиру радне зоне исток се и даље користе за индустрију, иако су мењале власничке структуре.

5.3.3 Природно окружење

Заштићена природна добра

У поступку заштите је Предео изузетних одлика планине Цер. На територији ЈЛС Шабац обухвата 20,10 км² (на деловима катастарских општина Румска, Двориште, Десић, Радовашница, Бела Река и Петковица), са режимима заштите II (у зонама Гребен Цера и Тројанов град – Коњуша) и III степена.³²

³² Просторни план подручја посебне намене планине Цер, Нацрт, МГСИ, 2019.

Међународно значајно подручје за птице (IBA/Important Bird Area) под називом „Цер“ (класификациони код - RS024IBA), установљено Уредбом о еколошкој мрежи („Службени гласник РС”, број 102/10), има 130 регистрованих врста птица (претпоставља се да их је више – око 160), од чега су 90 врста гнездарице. Одлучујуће врсте за стицање статуса међународног значајног подручја су сеоски детлић (*Dendrocopas syriacus*), шумска шева (*Lullula arborea*) и руси сврачак (*Lanius collurio*). Друго ИБА подручју носи назив „Доње Подриње“ (класификациони код - RS023IBA). На основу Уредбе о еколошкој мрежи, Дрина и њене притоке са приобалним појасом у природном и блиско-природном стању, као и предеони елементи у оквиру културног предела (појасеви зеленила, појединачна и групе стабала, кошанице, међе и живице) имају статус и улогу еколошких коридора.³³

Поред тога, на територији ЈЛС Шабац заштићени су споменици природе:

- Шумски комплекс „Липове воде” проглашен је за шуму са посебном наменом („Службени лист општине Шабац”, број 5/72),
- Стабло ситнолисне липе (*Tilia parvifolia* Ehrh-sun. *Tilia Cordata* Mill.) под именом „Липа у Шапцу”, стављено је под заштиту као споменик природе III категорије - значајно природно добро („Службени лист општине Шабац”, број 3/01).

Зелена инфраструктура

Према ПГР Шабац зелене површине на подручју обухвата Плана заузимају површину од 483,43 ха, односно 307,66 ха заштитног зеленила, и 175,77 ха јавних зелених површина (паркови, скверови, шумске површине у градском ткиву), од тога само паркови и скверови заузимају површину од 7,92 ха. У обухват није ушла површина Сава-парка од близу 300 ха. Планом нису обухваћене површине зеленила ограничене и специјалне намене.

У односу на укупну површину обухвата Плана, јавне зелене површине заузимају 7,5%. Са Сава парком проценат би био увећан и износио би 15,2 %.

Нису расположиви подаци за сво остало јавно зеленило (у оквиру различитих комплекса) и зелене површине у оквиру осталог земљишта.

На основу последњих података о броју становника у граду Шапцу (115.884) јавне зелене површине (паркови, скверови, шумске површине у градском ткиву) по становнику износе око 15,2 м²/ст., а са површином Сава парка износиле би 40 м²/ст.

Овај проценат би био већи уколико се узму у обзир неурачунате зелене површине у оквиру других намена.

Планирано је да пешачке и бицикличке стазе повежу отворене јавне просторе у централној зони са обалом реке Саве и Савском авенијом и за међусобно повезивање зелених површина. Главна планирана интервенција је стварање Сава парка од 294 ха, како би се повезао са центром и трансформисали путеви у зелене коридоре који протежу парк дубоко у урбано ткиво. Делови парка су раније били депонија, војна касарна и железничка пруга. Парк треба да има позитиван утицај на градску климу и заштиту од поплава кроз систем канала, пумпи и вештачких језера.³⁴

³³ Ибид.

³⁴ ПДР подручја Сава парка, „Службени лист града Шапца и општина Богатић, Владимирци и Коцељева“, број 07/2017

За постизање не само веће површине под зеленилом, већ и побољшање еколошких услова, неопходно је увођење новог урбанистичког параметра тзв. Еколошког индекса, чија би се циљна вредност постигла кроз урбанистичко-архитектонска решења. Увођење овог параметра умногоме би допринео оптимизацији (микро)климатских услова. Колико је зелена површина у контакту са тлом одредиће крајњу вредност задатог индекса.

5.3.4 Квалитет чинилаца животне средине, изложеност еколошким ризицима и ризицима климатских промена

Просторна диференцијација животне средине на Урбаном подручју обухвата следеће четири категорије³⁵:

1. Подручја загађене и деградиране животне средине - подручје градске агломерације Шапца, река Сава (до IV класе) непосредна утицајна зона коридора државних путева I и II реда, непосредна зона утицаја радних, индустријских зона и постројења, подручје депоније комуналног отпада „Дудара“, подручја депонија индустријског отпада и урбане зоне високе густине насељености. Карактеристике овог подручја су следеће: прекорачене вредности загађујућих материја у ваздуху, површинским и подземним водама и земљишту; велика несанитарна депонија комуналног отпада; историјске депоније индустријског и другог отпада. На овом делу територије потребно је спречити даљу деградацију и обезбедити побољшање постојећег стања.
2. Подручја угрожене животне средине - локалитети са повременим прекорачењем граничних вредности загађујућих материја у ваздуху; зоне интензивне пољопривреде; државни путеви I и II реда са мањим утицајима на човека, живи свет и квалитет живота; железничке пруге; речна пристаништа. На овом подручју потребно је обезбедити решења којима се елиминишу или умањују постојећи извори негативних утицаја односно увећавају позитивни.
3. Подручја квалитетне животне средине – локалитети без прекорачења граничних вредности загађујућих материја у ваздуху; речни токови II класе; шумска подручја; туристички комплекси и места са контролисаном посетом; подручја вештачких акумулација; локални путеви и пруге; сеоска насеља, пољопривредна подручја; подручја са природном деградацијом; ливаде и пашњаци; ловна и риболовна подручја. На овом подручју потребно је обезбедити решења којима се елиминишу или умањују постојећи извори негативних утицаја односно увећавају позитивни као компаративна предност у планирању развоја; чувати подручја од загађивања из стратешких разлога.
4. Подручја веома квалитетне животне средине - подручја заштићених и планираних за заштиту природних добара, подручја заштићена међународним конвенцијама, планински врхови и тешко приступачни терени, водотоци I класе у којима доминирају позитивни утицаји на човека и живи свет.

Подручје ЈЛС Шабац припада категорији 2-4. квалитета животне средине, изузев подручја урбаног насеља које је у категорији 1. квалитета животне средине.

³⁵ Нацрт Просторног плана Републике Србије до 2035. године, МГСИ, 2023; Просторни план града Шапца, 2012.

Ваздух

На основу мерења SO₂ и CO₂, ваздух у урбаном насељу Шабац је у 2019. и 2020. години сврстан у I категорију - чист ваздух или незнатно загађен ваздух. На основу мерења чађи, сумпор-диоксида, азот-диоксида, укупних таложних материја (укључујући и метале), амонијака, флуороводоника, ПМ₁₀ и ПМ_{2.5}, квалитет ваздуха у 2021. години је припадао III категорији - прекомерно загађен ваздух и то због одступања више параметара.

Вода

На територији ЈЛС Шабац најзначајније водно тело је део водотока Саве од ушћа Дрине до Купинског пута. Квалитет реке Саве се прати дужи низ година и показатељи квалитета и бонитета реке Саве поред Шапца. Физичко-хемијски показатељи извршених анализа су били у оквиру друге класе док су микробиолошки показатељи показивали веће осцилације и у том погледу квалитет је варирао између друге и четврте класе водотока. Максимална вредност микробиолошких показатеља је добијена у месецу јулу 2010. год. и забележена је вредност од 240.000 укупних колиформних бактерија на литар воде³⁶. Према подацима мониторинга кога је спровела Агенција за заштиту животне средине у периоду 2017-2019, статус реке Саве у погледу биолошких елемената квалитета је оцењен у распону од доброг до слабог (у зависности од врсте параметара) а статус у погледу физичко-хемијски и хемијски елементи који подржавају биолошке елементе су оцењени као добар (физичко-хемијски параметри) и умерен (специфичне загађујуће супстанце). Како је укупан статус водног тела дефинисан најслабијим статусом појединих показатеља, то је укупан статус водног тела реке Саве код Шапца оцењен као слаб.³⁷

Други значајан водоток на територији ЈЛС Шабац, је река Дрина на западној граници ЈЛС у дужини од пет километара, али својом активношћу на квалитет реке. Према подацима мониторинга кога је спровела Агенција за заштиту животне средине у периоду 2017-2019, статус реке Дрине код Бадовинаца (насеље у ЈЛС Богатић, непосредно северно од границе са ЈЛС Шабац) је знатно бољи него реке Саве, и оцењен је као умерен.³⁸

На територији ЈЛС Шабац се налази и неколико мањих водотокова који гравитирају ка реци Сави од којих су најзначајнији Думача, Добрава, Бела река, Јерез и Битва. Поред овога, на територији ЈЛС је развијена мрежа дренажних канала (Ободни церски канал, Кочин канал, итд.) који имају виталну улогу у одбрани од поплава урбаног насеља Шабац и околних насељених места на територији ЈЛС. Систем мониторинга на овим водотоковима није успостављен те се не располаже подацима о њиховом квалитету и бонитету, нити о степену њиховог могућег утицаја на квалитет реке Саве.

Подручје Мачве је у погледу количине и квалитета подземних вода најбогатији регион у Србији. Подземне воде Мачве су углавном бикарбонатног типа, са минерализацијом која се претежно креће у границама од 400 – 1200 mg/l. Према тврдоћи преовлађују средње тврде, тврде и врло тврде воде. У погледу физичко-хемијске и бактериолошке исправности, на дубинама већим од 20 m, а испод глиненог заштитног слоја, воде су стерилне и хемијски

36 Анализе урадио Завод за јавно здравље – Шабац.

37 „Статус површинских вода Србије у периоду 2017-2019“, Агенција за заштиту животне средине, Београд, 2021.

38 Ибид.

исправне. На дубинама до 20 m, где се налази већина индивидуалних водозахватних објеката, воде су углавном стерилне, али, од пре десетак година, са садржајем нитрата који је изнад дозвољене границе и потиче доминантно од вештачких ђубрива. Управо конвенционална пољопривредна производња представља главну опасност по квалитет подземне воде Мачве са тенденцијом деградације и дубљих водоносних слојева. Ако се наставе постојећи трендови загађивања, у следећих 20 до 30 година могу се очекивати велики проблеми у коришћењу подземних вода Мачве за снабдевање насеља водом за пиће. Побрђе територије ЈЛС Шабац (Поцерина, Посавотамнава и Посавина) је угрожено, пре свега у погледу квалитета воде, а и расположивих количина (Поцерина). Треба нагласити да плитке, отворене, водни објекти и нарочито велики број водопрпусних септичких јама стално загађују плитке водоносне слојеве и чине их практично неупотребљивим за пиће са аспекта микробиолошког (фекално загађење) и хемијског квалитета (нитрати, амонијак, нитрити, органска једињења и врло вероватно резидуали средстава за заштиту биља - Посавина). Изузетно лош квалитет воде побрђа може се видети из резултата систематског прегледа квалитета воде из индивидуалних водних објеката.³⁹

Наведени подаци преузети су из ЛЕАП града Шапца (2010, 2011). У међувремену је изграђено и пуштено постројење за пречишћавање отпадних фекалних вода на локацији низводно од урбаног насеља.

Земљиште

Узимајући у обзир пољопривредни потенцијал са којим располаже ЈЛС Шабац, загађеност земљишта може бити условљена следећим чиниоцима :

- велике сточне фарме (говеда и свиња) које припадају поцерском делу и нека мачванска села ближа урбаном насељу Шабац;
- необезбеђено и неадекватно одлагање стајњака (органског ђубрива), које се огледа у немарном складиштењу и заштити од осипања и загађивања околине, јер се не спроводи добра пољопривредна пракса;
- нерегулисана канализациона мрежа за отпадне воде из сеоских домаћинстава;
- неконтролисана употреба минералних ђубрива и пестицида, као и немарно бацање амбалаже у близини парцела на којима се врши њихово коришћење;
- заузимање пољопривредних површина за одлагање отпада, како из сеоских домаћинстава, тако и отпада из хемијске индустрије и других приватних прерађивача на територији ЈЛС.

Наведени подаци преузети су из ЛЕАП града Шапца. У међувремену је изграђена и пуштена у рад Регионална депонија „Срем – Мачва“ која се налази на територији града Сремска Митровица.

Бука

Ниво буке је током 2021. године мерен у шест зона урбаног насеља:

У зони 1 - подручје за одмор и рекреацију, болничке зоне и опоравилишта, културно-историјски локалитети, велики паркови - мерна места се налазе поред прометних градских

³⁹ ЛЕАП града Шапца, 2010, 2011.

саобраћајница, најизложенији су утицају саобраћајне буке и меродавни нивои буке су већи од граничних вредности приликом свих мерења.

У зони 2 - туристичка подручја, кампови и школске зоне - мерна места се налазе поред прометних градских саобраћајница, најизложенији су утицају саобраћајне буке и меродавни нивои буке су већи од граничних вредности приликом свих мерења.

У зони 3 - индивидуално становање – није вршено мерење.

У зони 4 - пословно-стамбена подручја, трговинско-стамбена подручја и дечја игралишта - мерна места се налазе поред прометних градских саобраћајница, изложени су утицају саобраћајне буке и меродавни нивои буке су већи од граничних вредности приликом свих мерења.

У зони 5 - центар, занатска, трговачка, административно управна зона са становима, зона дуж аутопутева, магистралних и градских саобраћајница - мерна места се налазе поред прометних градских саобраћајница, изложени су утицају саобраћајне буке и меродавни нивои буке су већи од граничних вредности приликом свих мерења у ноћном референтном временском интервалу мерења, док су у дневном и вечерњем у оквиру граничних вредности.

У зони 6 - индустријска, складишна и сервисна подручја и транспортни терминали без стамбених зграда - мерна места се налазе поред државног пута IB реда број 26 који је доста прометан, има доста теретних возила, и меродавни нивои буке су већи од граничних вредности приликом свих мерења.

Топлотна острва

Урбана топлотна острва су у деловима ширег центра урбаног насеља, на местима где као материјал доминира асфалт и бетон, у улицама ужег профила и онима без дрвореда са slabим протоком ваздуха (ветра), али и фреквентним саобраћајницама, такође без зелених површина које би ублажиле температуру асфалта у летњем периоду (нпр. Хајдук Вељкова улица). Дакле, на местима без одговарајућег зеленила, нарочито дрвореда, кровног зеленила и вертикално озелењених фасада зграда.

Угроженост од поплава, клизишта, земљотреса, ерозије и климатских ризика

Поплаве

ЈЛС Шабац је због свог положаја и конфигурације терена изразито изложен поплавама спољним и унутрашњим водама. У погледу плављења спољним водама, најзначајнија је угроженост од реке Саве, и дуж њених обала на територији ЈЛС су подигнути одбрамбени насипи који су део ширег система Савских одбрамбених насипа. Урбано насеље Шабац је одбрањено од поплава током катастрофалних поплава 2014. године, али овај догађај је указао на хитну потребу за реконструкцијом и унапређењем система одбране, тако да се од тада постепено пројектују и имплементирају пројекти побољшања одбране од поплава реке Саве.

Због конфигурације терена и близине реке Саве, урбано насеље и цела ЈЛС су потенцијално веома угрожени плављењем унутрашњим водама. У циљу одбране од плављења је

образован развијен систем мелиоративних канала, од којих највећи значај за одбрану од поплава града има Ободни церски канал. Поред њега, на целој територији ЈЛС је развијена мрежа мелиоративних канала са уставама и црпним станицама која има виталну улогу у одбрани територије ЈЛС од поплава унутрашњим водама, али и поплава реке Саве и бујичних токова са планине Цер. Последњих година је интензивирано одржавање и чишћење каналске мреже. Међутим јасно је да ће у циљу даљег смањења угрожености од плављења унутрашњим водама урбаног подручја бити потребно у будућности примењивати и добро планиране ретензије, зелене кровове и уличне профиле са испустима за воду у тзв. кишне баште, који умногоме могу утицати на побољшање прикупљања атмосферске воде и спречавање њеног превеликог отицања.

Клизишта и ерозија

Клизишта и ерозија су заступљени у делу Поцерине.

Сеизмички хазард

ЈЛС Шабац спада у 6. категорију сеизмичког хазарда према подацима РСЗ Србије.

Клима и климатске промене

Територију ЈЛС Шабац карактерише умерено континентална клима. Опште климатске прилике модификују специфични локални утицаји, пре свега морфолошке одлике (амфитеатрална отвореност према северу, мале висине и др.). Са југа из планинског подручја продиру утицаји влажније висинске климе, тј. планинског варијетета умерено континенталне климе, а са севера преко сремске равнице продиру утицаји сувље панонске континенталне климе. У Мачви преовлађује умерено континентална клима слична клими Војводине, док је на таласастом терену Посавине и Поцерине ова клима нешто влажнија због орографских утицаја. Лети су температуре углавном уједначене у целом подручју, док су зимске температуре нешто блаже у Посавини и Поцерини, што се објашњава нешто слабијим утицајима из Панонске низије и евентуално славим продором топлијих ваздушних маса из Медитерана. У равничарској Мачви због веће брзине ветра и бржег прелажења облака, излучи се мања количина падавина него у брдско-брежуљкастој Поцерини. Према агроклиматском рејонирању услова влажења за потребе пољопривреде, Мачва спада у недовољно влажна подручја. У погледу просечних месечних вредности у Шапцу (1961-2007.), максимум падавина се јавља у јуну, са средњом месечном вредношћу 78,2 mm и јулу 64,2mm. Минимум падавина се јавља у фебруару (41,9 mm) и јануару (46,4 mm).

Према расположивим подацима⁴⁰, промене климе у ЈЛС Шабац које се на садашњем нивоу сазнања могу очекивати у дугорочно у будућности су:

- Повећање просечне температуре, где ће величина овог повећања зависити од будућих емисија гасова стаклене баште. У односу на друге делове Србије, територија ЈЛС ће имати умерен пораст температуре (већи пораст се очекује у јужним деловима Србије)

⁴⁰ „Осмотрене промене климе у Србији и пројекције будуће климе на основу различитих сценарија будућих емисија“, УНДП Србија, 2018

- Повећање средњих максималних и минималних температура, где ће пораст температура током хладнијег дела године бити нешто мањи од пораста температуре током топлијег дела године.
- Не очекују се изражене промене средњих годишњих укупних падавина, али се очекује смањење падавина током периода јун-август (овај тренд је већ опажен у блиској прошлости).
- Број мразних и ледених дана се прогресивно смањује у будућности због пораста температуре.
- Број летњих и тропских дана ће наставити да расте.
- Топлотни таласи током будућих климатских периода постају интензивнији и учесталији.

Од интереса су подаци климатских модела који указују да би се у будућности могли очекивати нешто већи протоци реком Дунав, што може да утиче на одбрану од поплава Шапца, јер се успор Ђердапа осећа дуж реке Саве до града Шапца.

Управљање отпадом

Са територије урбаног и приградских насеља годишње се однесе 25,5 хиљада тона отпада за око 27.000 корисника. Свакога дана, Служба изношења смећа прикупи 70 тона отпада са подручја ЈЛС Шабац. Прикупљено смеће одвози се на Трансфер станицу у Шапцу, одакле се, припремљено, камионима тегљачима, одвози на Регионалну депонију "Срем-Мачва" у Сремској Митровици.

Шабачко Јавно комунално предузеће "Стари Град" почело је средином септембра 2015. године, организовано одношење смећа са подручја сеоских месних заједница. Први камион прикупио је отпад из месних заједница Оридског басена. Услуга одношења смећа на сеоском подручју износи 530,00 динара на месечном нивоу. Почетак рада Регионалне депоније "Срем-Мачва" био је технички предуслов за почетак овог веома значајног посла. Проширивање услуге обухватило је све кориснике у сеоским месним заједницама на територији града Шапца.

Задужење корисника, у зависности од места у коме живе, рачуна се према запремини посуде коју домаћинства набављају самостално, са заједничком запремином од по 120 литара или према количини произведеног отпада који се одлаже у контејнере (Поцерина). Акценат се ставља на примарну селекцију отпада, а Јавно предузеће "Стари град" јединствено је у Србији по томе, што у сарадњи са локалном самоуправом, ради на уклањању опасног отпада тј. амбалаже од пестицида, коју житељи села одлажу у посебне вреће, које добијају од ЈКП "Стари град" три пута у години.

Постоје регистроване дивље депоније у ужем и ширем окружењу које представљају велики ризик од загађења отпадом.

5.3.5 Примарна комунална инфраструктура

Водовод и канализација

Водоводна дистрибутивна мрежа Шапца има преко 390 km цевовода и око 120 km прикључних цевовода. Тренутно постоји 21.813 прикључака на јавну водоводну мрежу. Водоводним системом управља и одржава га ЈКП Водовод Шабац.

Осим становника, установа и дела индустријских постројења из ужег и ширег центра урбаног насеља, на јавни водовод су прикључени и становници околних насеља: Мајур, Јевремовац, Поцерски Причиновић, Јеленча, Штитар, Слеччевић, Табановић, Шеварице, Дреновац, Мачвански Причиновић, Врањска и Мишар. У урбаном насељу 97% становника је прикључено на јавни водовод, а ако се посматра територија целе ЈЛС, онда је 60% становништва ЈЛС прикључено на јавни водовод. Преостали део становништва се снабдева водом из сопствених бунара. Постоји тенденција ширења водоводне дистрибутивне мреже ка удаљенијим сеоским подручјима. Планско-техничка документација постоји, али реализација је успорена због недостатка финансијских средстава за даље ширење мреже.

Сви данашњи потрошачи водоводног система су лоцирани између кота 80 мнм и 115 мнм, тако да Укупногодишња потрошња воде износи 4.686.092 m³, од тога становништво троши 3.635.855 m³, а установе и привреда 1.050.259 m³. Просечна потрошња (потреба) воде по становнику је 159 l/стан. дан.

Водени ресурси који се користе као изворишта воде за пиће су подземне воде, а вода се захвата бунарима на две локације – изворишта: Мали Забран (старо извориште) и Табановић. Захваћена вода се пречишћава на постројењима Мали Забран и Табановић. На јужном делу града се налази водоторањ Летњиковац. Капацитети изворишта су довољни и нема рестрикција снабдевања водом.

Зоне санитарне заштите изворишта су дефинисане локалном регулативом, заштићене и ограђене, међутим постоји опасност од контаминације подземним водама, као што је тенденција повећања нивоа нитрата на изворишту Табановића због пољопривредне производње у околини. У складу са тим, потребна је реконструкција надзорно-управљачког система.

У Шапцу је усвојен сепарациони систем јавне канализације – одвојено сакупљање и одвођење употребљених (фекалних) и атмосферских вода. У центру урбаног насеља, где је канализациона мрежа најстарија, и даље је значајна површина града покривена општим канализационим системом, док је у предграђима предвиђена сепарациона канализација, али је до сада грађена само фекална канализација.

У центру урбаног насеља на јавну канализацију прикључено је 96% становника (домаћинстава), установе и део индустрије, а ако се посматра цела ЈЛС, онда је 50% становништва ЈЛС прикључено на јавну канализацију. У канализационим систему постоји 12 црпних станица за фекалне воде, 5 које препумпавају мешовиту воду (кишну и фекалну) и 1 црпна станица за кишне воде. Планирано је даље ширење канализационе мреже, нарочито реконструкција општег система и раздвајање фекалне од кишне канализације, као и изградња нове канализације, али реализација је успорена због недостатка финансијских средстава за даље ширење мреже. Планско-техничка документација постоји.

Одвођење атмосферских вода је решено по појединим хидрографским целинама где се кишне воде одводе отвореном и затвореном атмосферском канализацијом. Сливна подручја гравитирају према мелиоративним каналима и црпним станицама и испуштају се у реку Саву. Индустријска зона је засебно сливно подручје са сопственом кишном канализацијом. За одбрану од унутрашњих вода и за одвођење атмосферских вода са подручја урбаног насеља и индустријске зоне изграђена је црпна станица АЦС „Воћњак“.

Шабац је један од ретких градова у Србији који има функционално централно постројење за пречишћавање отпадних вода (ЦППОВ). Изградња ЦППОВ у Шапцу је започета 2014. године, и предвиђене су три фазе. Тренутно је завршена прва фаза ЦППОВ која је обухватила изградњу линије воде капацитета 84.000 еквивалентних становника (ЕС) и линије за обезводњавање муља капацитета 126.000 ЕС. У другој и трећој фази предвиђена је изградња линије за анаеробну дигестију муља капацитета 126.000 ЕС и доградња линије воде на капацитет од 126.000 ЕС. Пречишћена отпадна вода на изливу ЦППОВ у реку Саву се свакодневно контролише, и одговара условима прописаним националном регулативом. Дневни капацитет прираде ЦППОВ је од 17.000 – 18.000 м³ отпадне воде, а годишње се пречисти око 5.850.000 м³ отпадне воде. Годишње се продукује око 4.000 тона муља у процесу пречишћавања отпадне воде. Постојећи систем функционише као јединствена висинска зона снабдевања.

Енергетика

У урбаном насељу постоји топловод, на који је прикључено нешто мање од 8.000 корисника/објеката.

Примарни алтернативни извори топлотне енергије су гас и индивидуална ложишта.

Цело уже урбано подручје је покривено гасоводном мрежом. На гасоводну мрежу прикључено је око 3.500 корисника.

Однос потрошње струје на нивоу урбаног насеља за становање и привреду је 80% : 20%. За домаћинства и објекте вишепородичног становања постоје довољни капацитети за испоруку електричне енергије, док за привредне субјекте нема довољно капацитета.

На електричну енергију није прикључено мање од 1% становништва, ту спадају објекти који не поседују грађевинску дозволу или нису озакоњени.

У Шапцу постоји могућност коришћења електричне енергије из обновљивих извора и то у урбаном насељу соларни извори, а на сеоском подручју извори на биомасу и соларни извори. На подручју урбаног насеља алтернативне изворе енергије користи мање од 1% домаћинстава и привреде укупно, али постоји тенденција пораста.

Није познато колико постоји објеката са енергетским пасошем и које категоризације.

5.3.6 Примарна саобраћајна инфраструктура и саобраћај

Саобраћајна мрежа

У ширем смислу, Шабац је релативно добро саобраћајно повезан са Београдом (око 85 km), Новим Садом (73 km), Ваљевом (68 km) и Лозницом (56 km). Саобраћајни значај Шапца је повећан успостављањем државне границе на Дрини и представља раскрсницу државних путева I и II реда.

Преко територије ЈЛС Шабац пролази следећи државни путеви:

- 2 пута IБ реда: 21 Нови Сад - Ириг - Рума - Шабац - Коцељева - Ваљево - Косјерић - Пожега - Ариље - Ивањица – Сјеница и 26 Београд - Обреновац - Шабац - Лозница - државна граница са Босном и Херцеговином (гранични прелаз Мали Зворник);
- 4 пута IIA реда: 124 Сремска Митровица - Дреновац – Шабац, 135 Бадовинци – Прњавор, 136 Мајур - Богатић – Петловача и 137 Шабац - Вољујац - Завлака - Крупањ – Грачаница; и
- 3 пута IIB реда: 322 Глушци - Мачвански Причиновић - Шабац (веза са државним путем 124), 323 Прњавор - Чокешина - Липове Воде - Вољујац - Синошевић - Накучани - Матијевац - веза са државним путем 21 и 324 Шабац (веза са државним путем 26) - Накучани – Градојевић.

У току је и изградња пута IБ реда Шабац – Лозница, са краком ка Бијељини.

Неопходна је реконструкција државних путева II А и Б реда.

ЈЛС Шабац је 2011. године донео Решење о режиму саобраћаја теретних возила кроз Шабац . Овим решењем се забрањује саобраћај теретних возила чија носивост прелази 3 тоне унутар зоне ограничене улицама: Јеврејска – Хајдук Вељкова – Обилазни пут (од раскрснице са ул. Хајдук Вељкова до раскрснице са Западном трансверзалом 31) – Западна трансверзала 31 – Северна трансверзала С1. Спровођење овог решења је имало позитивни утицај на животну средину и здравље грађана у центру урбаног насеља.

Обилазни пут је преоптерећен саобраћајем и долази до акцидентних ситуација, а због веће брзине кретања возила исходи су често фатални. На тој деоници „Заобилазни пут“ се поклапа са путем IБ реда бр. 26 на ком се повећава број возила. Поред тога овај пут пресеца приступ граду приградским насељима Касарске ливаде, Јевремовац, Поцерски Причиновић које према резултатима пописа имају повећан број становника. Решење проблема је изградња планиране друге обилазнице, односно другог прстена који се налази са спољашње стране приградских насеља, као и изградња брзе саобраћајнице до Лознице чијом изградњом ће се смањити број возила на поменутом путу. Постоје и пројекти кружних раскрсница које ће повећати проточност на критичним прелазима. Један од начина решења проблема је и рад на побољшању одрживог и ефикасног превоза, побољшање јавног превоза, безбедних бицикличких и пешачких стаза које ће умањити број приватних аутомобила на критичним тачкама.

Већина улица у граду постаје угрожена и небезбедна по питању саобраћаја због непоштовања прописа из области саобраћаја. Један од највећих проблема је непрописно паркирање возила на коловозу у стамбеним зонама.

У ЈЛС Шабац постоји регионална једноколосечна неелектрифицирана железничка пруга број 9 Рума – Шабац -Распутница Диња Борина – државна граница (Зворник) и железничке станице у Шапцу, Мајуру, Штитару, Петловачи, Рибарима и Мачванском Прњавору.

Опште експлоатационо стање пруга и колосека на подручју ЈЛС Шабац је слабо. Пруге су мале носивости, за осовински притисак до 16 t, а шине и колосечни материјали у лошем стању услед истрошености. За станицу Шабац је карактеристично да се око две трећине укупног обима робног рада обави на индустријским колосецима и око 70% укупног робног рада припада хемијској индустрији “Зорка”.

Градска и приградска железница је слабо развијена за превоз путника. Превоз путника има безначајно учешће и износи 0,81% од укупног дневног обима железничког транспорта. Узрок за мали број превезених путника са железничке станице Шабац је низак ниво услуге превоза у железничком саобраћају као и неадекватан ред вожње. У односу на захтеве корисника који возом долазе или из Шапца одлазе, станица је добро лоцирана јер је на прихватљивој пешачкој дистанци у односу на централне градске садржаје (школе, трговина). Корисници железничке станице, путници, пратиоци и посетиоци у објекат приступају из Улице Јанка Веселиновића. Станични објекат има простор намењен путницима који чекају и благајну за продају карата⁴¹.

Не постоји довољан број шинобуса који саобраћају до градске железничке станице иако станица има повољну локацију у центру града. Железница представља проблем јер су делови насеља пресечени железничком пругом и рампе на прелазима често нису у функцији. Постоји и велики број необезбеђених прелаза пруге који представљају безбедносни проблем.

Река Сава је пловна кроз ЈЛС Шабац. Развијен је теретни речни саобраћај са индустријским пристаништем „Лука Шабац“ у урбаном насељу, чији је оператер компанија Еликсир Зорка Шабац, које поседује 2 порталне дизалице, железничку пругу и пут у радном захвату дизалице. Може се вршити претовар око 200.000 тона роба годишње.

Транспорт путника водним саобраћајем је потпуно запостављен и неразвијен и путничко пристаниште не постоји. Потребно је афирмисати овај вид транспорта.

Најближи аеродром Никола Тесла се налази на око 70km од Шапца.

Јавни градски и приградски превоз

Јавни градски превоз је добро развијен само у сеоским и делом у приградским подручјима где постоји довољан број линија за потребе ученика и запослених.

Што се тиче јавног градског превоза у оквиру урбаног насеља он скоро да не постоји и не користи се од стране грађана. Не постоји јавни превоз у оквиру јавног сектора. Било је покушаја увођења градских линија, али су били неуспешни највише због епидемије короне и недовољне афирмације. Због лоше развијеног јавног превоза, приватне компаније су принуђене да организују свој посебан превоз за раднике, тако да су сви превозници приватни.

⁴¹ Извор: ПОУМ града Шапца

Највећи проблем у координацији између ЈЛС је превоз који функционише између АП Војводина и централне Србије, нпр. између Сремске Митровице и Шапца, иако су два урбана насеља удаљена око 30 км не постоје адекватне и честе међуградске линије. Што се тиче међуградских линија између већих градова (Нови Сад и Београд) постоји довољан број линија. Постоји довољан број линија између мањих општина у окружењу са ЈЛС Шабац.

У оквиру јавног превоза замењена су возила новим возилима на метан, која имају капацитет да омогуће улазак особама са инвалидитетом и особа са смањеном покретљивошћу.

Пешачке зоне

Шабац има пешачку зону у улицама Господар Јевремовој и Карађорђевој у дужини око 500 м, што није довољно за урбано насеље ове величине. Нема повремене пешачке зоне као механизам фазног продужења сталне пешачке зоне.

Поред проширења пешачке зоне у центру, неопходно је увести зоне успореног саобраћаја, дељени простори, зоне ограниченог кретања и сл.

За безбедно пешачко кретање свих корисника неопходно је обезбедити приступачност јавних објеката и отворених простора особама са смањеном покретљивошћу.

Бициклички саобраћај

Укупна постојећа бицикличка мрежа је дуга близу 18 км. Бицикличка мрежа у постојећем стању је дисконтинуална. Поједине бицикличке стазе представљају засебне целине и омогућавају кретање само дуж једног потеза. На појединим саобраћајним чворовима нису обезбеђени бициклички прелази, те се бицикличке стазе/траке завршавају изненада, без обезбеђене окретнице. Већи део повезане бицикличке мреже налази се у центру урбаног насеља, у улицама које окружују пешачку зону Трг шабачких жртава. Постоји тенденција да се кретање бициклиста омогући дуж уздужног коридора север-југ (Масарикова улица), као и да се шири центар урбаног насеља повеже са тржним центром „Capitol Park“. Исказана је иницијатива за повезивање бицикличком стазом Шапца са Кленком.

Већина изведених бицикличких стаза се налази на тротоару, при чему су смерови просторно раздвојени (једносмерна бицикличка стаза дуж једног тротоара). Двосмерне бицикличке стазе су изведене на Тргу шабачких жртава, дуж Савске авеније и на потезу од улице б. пука до тржног центра „Capitol Park“. Бицикличке траке чине мањи део постојеће бицикличке инфраструктуре: изведене су на коловозу улице Краља Александра и са једне стране Масарикове улице. У улици Др Андре Јовановића, која представља интегрисану улицу, са обе стране улице су изведене једносмерне бицикличке траке.

У расподели кретања из 2019. године бележи се учешће бицикла од 16%⁴². То је на нивоу Србије веома висок удео бициклирања. У односу на 2004. годину, удео бициклиста је растући и повећао се са 13% на 16%, што је веома позитиван тренд који треба неговати и подстаћи и даље.

42 Извор: План одрживе урбане мобилности Града Шапца (Сл. Лист града Шапца и општина: Богатић, Владимирци и Коцељева бр. 31/2020) - саобраћајна студија „Смернице за имплементирање бицикличке инфраструктуре у Шапцу“, аутор студије др Биљана Ранковић Плазинић, дипл.инж.саоб.

Веома је значајан и податак да готово 3/4 испитаника⁴³ поседује бицикл у домаћинству (преко 70%). То је огроман потенцијал за промену начина кретања и смањење степена моторизације, јер велика већина грађана већ поседује ово превозно средство. Резултати анкете такође јасно указују на то да је бицикл важан вид превоза у Шапцу и да грађани желе добре услове за вожњу бицикла, без обзира да ли свакодневно користе бицикл или не. На основу датих одговора може се закључити да би учешће бицикла у видовној расподели било веће уколико би се изградила безбедна и комфорна бициклистичка инфраструктура, уз уклањање тренутних препрека за његово коришћење, попут шахтова, сливника и паркираних возила.

Плански документи су на квалитетан начин дали простор за развој мреже бициклистичких стаза и трака у постојећим улицама, али недостаје спона између плана и пројекта, како би се план спровео. Смернице за имплементирање бициклистичке инфраструктуре у Шапцу (2020), дају техничка упутства за развој овог вида одрживог кретања и треба да помогну развој бициклистичке инфраструктуре у урбаном насељу. Од 2016. године ЈЛС Шабац је урадио неколико пројеката који су побољшали безбедност бициклистичког кретања.

Паркирање

Урбано насеље Шабац има веома изражен проблем паркирања. Постојећи број паркинга није задовољавајући као ни њихов размештај. Потребан је потпуно нови план за решавање стационарног саобраћаја на подручју урбаног насеља који би се ослањао на прилагођен систем јавног градског саобраћаја итд. Постоји недостатак паркинг места у центру. Не постоје изграђене гараже, а улично паркирање по зонама је јефтино и нема временска ограничења тако да је капацитет уличног паркирања у великој мери стално попуњен 100%. Постоји такође и проблем неформалног паркирања, паркирања на тротоарима и на зеленим површинама које представљају и проблем за безбедност пешака. На периферији урбаног насеља је јако заступљено улично паркирање које се не наплаћује и саобраћајни капацитет уличне мреже је доста умањен. Највећи недостатак паркинг места је у модерничким насељима изграђеним 70-их и 80-их година са великим бројем стамбених јединица без испуњеног стандарда паркирања. Такође у зонама индивидуалног становања се граде објекти вишепородичног становања што повећава густине становања у тим зонама и додатно генерише потреба за паркирањем.

Центар урбаног насеља је додатно оптерећен паркирањем јер не постоји адекватна алтернатива за кретање индивидуалним возилима до центра (лош градски превоз, небезбедно кретање за бициклисте, велики број једносмерних улица и сл.)

Кретање путника (мобилност)

Према расподели путовања по видовима превоза у Шапцу у 2019. години, 40% путовања се обави пешке, 34% аутомобилом, 16% бициклом, 8% јавним градским превозом и 2% тротинетом⁴⁴.

43 У оквиру Европске недеље мобилности 2019. године Град Шабац је анкетирао грађане о карактеристикама путовања. Спроведена је и online анкета у којој је учествовало 1385 испитаника.

44 Извор: ПОУМ града Шапца.

Дневне миграције су оријентисане ка и од центра и индустријских зона урбаног насеља где се налази највећи број радних места. На територији ЈЛС у мањој мери постоје кретања ка сеоским школама ђака и запослених.

У ЈЛС Шабац не постоје интермодална чворишта. Постоји РТЦ у оквиру које је планирана изградња луке (ископана је акваторија, радови нису завршени). Поред овога и компанија Еликсир Зорка има у плану изградњу интермодалног центра са ранжирном станицом, постојећом луком и директном везом са државним путевима.

Интернет и дигитализација

У урбаном насељу постоји јавни бесплатни Интернет. Покривен је центар, трг и пешачка зона, ЦСУ, Стари град и пар паметних клупа са бесплатним интернетом.

Уведени су поједини паметни системи, попут електронске наплате паркирања, ГПС праћење возила ЈКП „Стари Град Шабац“ и др.

5.4 УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ И ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ

5.4.1 Приступ управљању

У оквиру одрживог и интегралног урбаног развоја, управљање се односи на методе које користе управа и различити релевантни актери у планирању, финансирању и управљању израдом и спровођењем стратегије. Кључни аспекти управљања урбаним развојем су: 1) приступ управљања на више нивоа, који се односи на координацију и усклађивање активности између различитих нивоа управљања; 2) приступ са више заинтересованих страна, који се односи на укључивање свих релевантних актера током циклуса развоја јавне политике; и 3) “одоздо - на горе” и партиципативни приступ, који се односи на иницијативе вођене од стране локалне заједнице и подстицање укључивања локалних актера.

Управљање на више нивоа и партнерства

У досадашњој пракси, Град Шабац је кроз програме и пројекте финансиране од стране ЕУ и међународних извора финансирања, учествовао у реализацији пројеката подржаних кроз:

- IPA –Инструмент за претприступну помоћ, Прекогранична и транснационална сарадња, Програми ЕУ и остали фондови ЕУ (IPA 2010; IPA I, IMPRES; IPA 2012; IPA, Отворени загрљај; IPA 2014, Program EXCHANGE 5; IPA 2016; IPA, Регионални програм локалне демократије на Западном Балкану; IPA 2016; IPA 2018, EUSHAI; IPA 2020, EU PRO; ЕУ, Управљање људским ресурсима у локалној самоуправи; IPA II и Interreg IPA CBC, Програм прекограничне сарадње Србија и Хрватска);
- међународне финансијске инструменте - банке (World Bank), као и
- билатералну и мултилатералну сарадњу и донаторске програме (The Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC); Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ); The Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA); UNDP, Глобални фонд за заштиту животне средине).

Кроз реализацију програма и подстицајних средстава министарства Републике Србије и њихових агенција Град остварује сарадњу са националним институцијама: Министарство културе, Министарство рударства и енергетике РС, Министарство за заштиту животне средине, Министарство омладине и спорта, Министарство државне управе и локалне самоуправе, Министарство културе и информисања, Канцеларија за управљање јавним улагањима РС.

Приступ са више заинтересованих партнера

У досадашњој пракси, у пројекте које је спроводио ЈЛС Шабац биле су укључене следеће институције и сектори:

Јавни сектор/управа

- Градска управа града Шапца
- Штаб за ванредне ситуације Града Шапца
- Сектор за ванредне ситуације, Одељење у Шапцу

Јавни сектор/предузећа

- Средња пољопривредна школа са домом ученика – Шабац
- Дом здравља „Др Драга Љочић“ Шабац
- Завод за јавно здравље Шабац
- Центар за социјални рад Шабац
- Предшколска установа „Наше дете“
- Центар за стручно усавршавање
- ОШ „Вук Караџић“ Шабац,
- ОШ „Лаза К. Лазаревић“ Шабац,
- ОШ „Николај Велимировић“ Шабац,
- ЈП „Инфраструктура Шабац“

Привреда/приватни и јавни сектор

- Висока школа за социјалног рада Београд
- Цивилни сектор
- Удружење грађана „Лига за здравље“ Шабац
- Центар за интерактивну педагогију
- Caritas Шабац
- Екуменска хуманитарна организација Нови сад
- Друштво учитеља Шабац
- Васпитачко удружење Мачванског округа
- Удружење „Паметни град3“

Научне и истраживачке институције

- није познато

Партнерства и мреже

У досадашњој пракси, пројекти у које је био укључен ЈЛС Шабац спроводили су се у заједничкој сарадњи са следећим институцијама и актерима:

Страна партнерства:

- Бродско-посавска жупанија
- ЦТР - Развојна агенција Бродско-посавске жупаније д.о.о.
- Завод за хитну медицину Бродско-посавско жупаније
- Хрватска горска служба спашавања- станица Славонски брод
- Ватрогасна заједница Бродско-посавске жупаније
- Град Нова Градишка
- ЛАГ „Западна Славонија“
- Хаусинг центар

Домаћа партнерства:

- Град Сремска Митровица
- Дирекција за пољопривреду града Шапца
- Завод за јавно здравље Шабац
- Штаб за ванредне ситуације Града Шапца, Сектор за ванредне ситуације, Одељење у Шапцу
- Висока школа за социјалног рада Београд
- Екуменска хуманитарна организација Нови Сад
- ЈП „Инфраструктура Шабац“
- Центар за социјални рад Шабац
- Предшколска установа „Наше дете“
- Центар за стручно усавршавање,
- друштво учитеља Шабац и Васпитачко удружење Мачванског округа
- Удружење „Паметни град“
- Caritas Šabac

Мреже:

Збратимљени градови: Кралупи (Република Чешка), Аргостоли (Грчка), Фуџими (Јапан), Кирјат Ата (Израел), Цеље (Словенија).

Партиципативни приступ

Примена партиципације грађана у изради јавних политика, планова и пројеката, примењивана је у области урбанистичког планирања, приликом израде ПДР „Сава парк“, ПДР „Камичак“, ПДР Ветерничка и УП „Бенска бара“. У сва три случаја примењена је метода радионица са грађанима у циљу избора адекватног планског решења.

Најбољи пример представља УП за уређење насеља Бенска бара. Током израде „Пројекта ревитализације за насеље Бенска бара у Шапцу“ 2014. године, градска управа је извршила анкетирање становника овог насеља. Анкета је садржала низ питања о квалитету живота у овом насељу, а циљ је био да се испитивањем самих грађана дође до најмеродавнијих података о насељу.

Закључци добијени кроз резултате анкете грађана су директно уграђени у студију и дали смернице за даље кораке у унапређењу простора. У циљу да просторне интервенције не буду наметнуте грађанима, већ да се до решења дође кроз сарадњу са локалном заједницом, одржан је и низ радионица са грађанима који живе у насељу Бенска бара, како би се њихове потребе и идеје преточиле у дизајнерско решење. Након сесије састанака са представницима кућних савета, локалним становништвом, стручним службама и другим интересним групама, предложена су три решења за уређење централног простора насеља. Завршна сесија је одржана у форми изложбе на којој су презентована три идејна решења и где су грађани могли да гласају за неко од њих. Одабрано идејно решење је разрађено путем ситуационог плана и уграђено у урбанистички пројекат.

Капацитети ЈЛС за управљање урбаним развојем

Носилац активности на реализацији пројеката финансираних кроз екстерне изворе финансирања је Одељење за локални економски развој. Поред тога у реализацији пројеката учествује велики број институција јавног, приватног и цивилног сектора.

Неопходна је стална едукација свих актера укључених у све врсте одлучивања и израде планских докумената. Често се дешава да чак и међу стручним лицима не постоји воља и жеља за истраживањем и усавршавањем у својим стручним областима и често су одлуке и решења застарела, неекономична и популистичка и служе задовољењу ситних тренутних потреба, а не решавању кључних проблема града.

Утоку 2022. године службеници Градске управе града Шапца похађали су обуке предвиђене Општим програмом стручног усавршавања запослених у јединицама локалне самоуправе, као и обуке предвиђене Секторским програмом стручног усавршавања запослених у јединицама локалне самоуправе, у организацији Националне академије за јавну управу.

Похађане су обуке из следећих тематских области:

- Управљање људским ресурсима
- Добра управа
- Развој дигиталних компетенција
- Безбедност у локалној заједници
- Јавне политике
- Лични развој и вештине
- Пословна комуникација
- Локални развој и инвестиције у локалној самоуправи
- Управљање пројектима
- Инспекцијски надзор

У организацији Сталне конференције градова и општина похађане су обуке из области “Управљање људским ресурсима”.

5.4.2 Извори финансирања

Главни домаћи извори финансирања урбаног развоја су буџет ЈЛС и средства носилаца активности (компанија), као и конкурси МГСИ, који се користе за мање пројекте, као што су подршке у изради планова и стратегија развоја и сл. У досадашњој пракси, пројекти које је спроводио ЈЛС Шабац су се финансирани и из следећих програма:

Програма министарстава и агенција

- Министарство културе
- Министарство рударства и енергетике РС
- Министарство за заштиту животне средине, Зелени фонд
- Министарство омладине и спорта
- Министарство државне управе и локалне самоуправе, Буџетски фонд
- Министарство културе и информисања, Градови у фокусу 2021
- Канцеларија за управљање јавним улагањима РС

Поред домаћих извора финансирања⁴⁵, пројекти које је спроводио ЈЛС Шабац финансирани су се и из следећих извора:

ЕУ програми

- IPA – Инструмент за претприступну помоћ, Прекогранична и транснационална сарадња, Програми ЕУ и остали фондови ЕУ
- IPA 2010, Програм подршке развоју локалне инфраструктуре
- IPA I, IMPRES
- IPA 2012, Програм подршке унапређењу услова живота присилних миграната
- IPA, Отворени загрљај
- IPA 2014, Program EXCHANGE 5
- IPA 2016, Подршка ЕУ инклузији Рома
- IPA, Регионални програм локалне демократије на Западном Балкану
- IPA 2016, EU PRO
- IPA 2018, EUSHA I
- IPA 2020, EU PRO
- IPA II, Програм прекограничне сарадње Србија и Хрватска
- Interreg IPA CBC, Програм прекограничне сарадње Србија и Хрватска
- ЕУ, Управљање људским ресурсима у локалној самоуправи

Билатерална и мултилатерална сарадња и донаторски програми

- The Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC), билатерална сарадња
- Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), билатерална сарадња
- The Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA), билатерална сарадња
- UNDP, Глобални фонд за заштиту животне средине.

Од страних извора финансирања урбаног развоја користе се и Фондови светске банке, као и страни инвестициони фондови земаља ван ЕУ (Кина).

⁴⁵ Фондови, пословне банке, пројекти, буџет ЈЛС, сопствена средства носилаца активности (компаније), средства заинтересованих домаћих инвеститора и кредити инвестиционих и комерцијалних банака на подручју Републике Србије

5.4.3 Транспарентност и информисање

По индексу транспарентности локалне самоуправе за 2021. годину, четири локалне самоуправе

Индекс транспарентности локалне самоуправе (ЛТИ) 2022. године је 45, што представља пад од 10% у односу на претходну 2021. годину, односно 21% у односу на 2020. годину.

У 2021. години Шабац је био на 55 ЛТИ месту у Србији.

У Шапцу постоји развијен систем електронске комуникације између управе и грађана.

На интернет страници ЈЛС Шабац нису доступни подаци о донаторским програмима и пројектима.

Користи се географски информациони систем (ГИС) у управљању урбаним развојем.

6 SWOT АНАЛИЗА И ПОТРЕБЕ

6.1 ИДЕНТИТЕТ УРБАНОГ ПОДРУЧЈА

предности/снаге

- Висок степен урбанитета Града Шапца
- Шабац је историјски био увек модеран град у тадашњем контексту - очувано старо језгро града, насеље Летњиковачка коса као пример квалитетног становања, комплекс око пољопривредне школе као вредан зелени комплекс
- Богата културна баштина - 32 непокретна културна добра, од тога: 28 споменика културе (Спомен костурница у Прњавору, зграда Старе болнице, Гимназије, црква Преображења у Криваји, Шабачка тврђава...), 2 знаменита места (споменик на Мишару), археолошко налазиште (утврђење Коњуша на Церу) и просторно културно-историјска целина (улица Господара Јеврема)
- Природна баштина. Предео изузетних одлика планина Цер, шумски комплекс „Липове воде”
- Тренд пораста броја туриста

слабости/недостаци

- Неразвијена полицентрична структура мреже насеља ЈЛС
- Недовољна концентрација становништва у селима
- Спора трансформација бившег војног браунфилда у градски парк
- Неискоришћеност мањих индустријских браунфилда зона, недовољна површина постојећих тргова и паркова)
- Недостатак пратећих садржаја за туристе
- Недостатак интересовања за културне садржаје; недостатак урбане културе живљења
- Тврђава на Старом граду није адекватно укључена у туристичку понуду и неадекватно је започела њена реконструкција
- Неефикасно управљање грађевинским земљиштем

потенцијали/могућности

- Полицентричан развој усмерен на највећа насеља и развој веза села са градом; Мајур као секундарни центар; развој квалитетних стамбених насеља на урбаном подручју како би се смањио притисак на централну урбану зону
- Развијање специфичних функција насеља
- Урбана обнова ширег градског центра
- Претварање мањих индустријских браунфилда у нове генераторе активности (Стара Јела, Нама)
- Реконструкција и уређење тврђаве на Старом граду и њене околине
- Мишар као културно-историјска целина
- Изградња Сава парка и Савске авеније; повезивање са тврђавом и планираним путничким пристаништем

- Изградња зелене инфраструктуре у свим насељима, пешачких зона и креирање новог идентитета јавних урбаних простора; развој зелених површина на приватним парцелама, зелени кровови и зидови
- Развој специфичних видова туризма на Сави, Дрини, руралног, пословног туризма и тематских рута; сарадња са образовањем (развијање локал патриотизма: тематске екскурзије о знаменитостима града); манифестациони туризам и културно наслеђе.
- Развој и изградња туристичке инфраструктуре - смештајних капацитета и категоризованих сеоских домаћинстава; иновативни приступ промоцији културних садржаја
- Изградња туристичке сигнализације, пешачких стаза и рута
- Брендирање града Шапца (нпр. везано за Бој на Мишару)

претње/ризици

- Пад броја становника услед исељавања у веће центре / иностранство и негативан природни прираштај
- Пажње села удаљених од Шапца
- Доминантно тржишна регулација у области станоградње (ниски друштвени и еколошки стандарди – преизграђеност, мањак зеленила, паркирања...)
- Пропадање блокова са индивидуалним становањем и инфраструктуре
- Нерешена власништва и еколошко оптерећење напуштених војних и индустријских комплекса
- Трансформација браунфилда у стамбено пословне зоне, са slabим ефектом на одрживи урбани развој
- Надлежни завод за заштиту споменика културе је у Ваљеву
- Слабљење система планирања у односу на непланску, дивљу градњу и тзв. „инвеститорски урбанизам “
- Губитак урбаног идентитета и урбанитета услед ширења грађевинског подручја на приградска насеља и непланске изградње насупрот смањењу броја становника; дивља градња на водном земљишту уз Саву
- Превелика јавна улагања у опремање (саобраћајно, инфраструктурно, комунално) постојећих насеља и услед даљег прекомерног ширења

потребе

- Очување урбане матрице и урбане морфологије; уређење тврђаве на Старом граду и њене околине по новом пројекту; адекватна трансформација и реактивирање браунфилд локација;
- Формирање завода за заштиту споменика културе у Шапцу и подизање свести локалног становништва о идентитету и културном наслеђу
- Трајно спречавање дивље, непланске градње; губљења вредног земљишта; угрожавања природне, културне баштине, идентитета и урбанитета

6.2 ЗЕЛЕНА И ЕНЕРГЕТСКА ТРАНЗИЦИЈА И МОБИЛНОСТ

предности/снаге

- Гасоводна мрежа у урбаном насељу
- Подручје Мачве је по питању количине и квалитета подземних вода најбогатији регион у Србији, користе се два изворишта Мали Забран и Табановић
- Субвенције ЈЛС града за изградњу артешких бунара за наводњавање (без услова надлежних органа)
- Постојање регионалне депоније и ППОВ
- Река Сава је међународни пловни пут са луком за теретни саобраћај
- Кроз Шабац пролази регионална железница

слабости/недостаџи

- Недостатак гасоводне мреже у приградским насељима
- Недостатак енергетске политике града
- Нема системског праћења загађења земљишта и подземних вода и спровођења адекватних мера заштите (нарочито за примену пестицида и минералних ђубрива у пољопривреди)
- Само 60% корисника је покривено водоводном мрежом (у урбаном језгру 97%); део становништва не жели да се прикључи
- Само 50% корисника је покривено канализационом мрежом (у урбаном језгру 96%), комбиновани систем; део становништва не жели да се прикључи
- Дивље депоније; стара депонија није санирана
- Недовољно добра повезаност и функционисање саобраћаја у урбаном насељу – нарочито пешачког и бициклическог саобраћаја, заобилазни пут преоптерећен саобраћајем, недовољна искоришћеност путничког железничког саобраћаја, нема путничког речног пристаништа, интермодалних чворишта....
- Неизграђени тротоари у стамбеним насељима због потреба за паркирањем возила
- Недовољна безбедност на појединим саобраћајним деоницама и чвориштима (нарочито обилазни пут)
- Неадекватне линије и лоше развијен ЈГП (у градском центру не постоји, постоји само са сеоским и делом у приградским подручјима)
- Лоша саобраћајна координација са суседним ЈЛС (нарочито АП Војводина)
- ЈП Паркинг нема довољно капацитета за обављање делатности
- Недостатак јавних гаража и уличног паркирања (посебно у урбаном језгру и модернистичким блоковима), последица је непрописно паркирање - на тротоарима и на зеленим површинама
- Нема јавног бесплатног интернета

потенцијали/могућности

- Изграђена гасоводна мрежа, већих капацитета од оних који се дистрибуирају
- Коришћење обновљивих видова енергије (соларне, био масе) уз подстицајне мере државе и ЈЛС

- Увођење новог урбанистичког параметра - еколошког индекса у циљу оптимизације (микро)климатских услова
- Зелена изградња
- Ретензије (Сава парк је ретензија са специфичним коришћењем током лета), зелени кровови и улични профили са испустима за воду у тзв. кишне баште, у циљу спречавања поплава
- Развој путничког железничког саобраћаја од Шапца до Зворника као градско-приградског превоза путника, повољна локација железничке станице у урбаном насељу
- Даљи развој приградског превоза
- Развој путничког пристаништа на Сави и речног путничког саобраћаја
- Развој пешачких и бицикличких стаза (постоје плански документи); регулација улица је довољно широка у већем делу насеља
- Тренд пораста бицикличког саобраћаја (расте удео бицикличког кретања, 70% домаћинстава поседује бицикл)
- Повезивање са Кленком – изградња бицикличких стаза

претње/ризици

- Шабац је због свог положаја и конфигурације терена изразито изложен поплавама
- Клизишта и ерозија у делу Поцерине
- Продужење сушних периода и више периода јаких падавина
- Немогућност формирања целовитог и континуалног система зеленила у урбаном насељу
- Загађивање ваздуха као последица грејања (котларнице и индивидуална ложишта) и саобраћаја
- Загађивање подземних вода као последица примене пестицида у пољопривреди, процеђивања са дивљих депонија и септичких јама у свим сеоским насељима
- Неконтролисана експлоатација подземних вода
- Загађење тла услед паљења ораница, употребе пестицида, стихијске пренамена земљишта у грађевинско...
- Одлазак младог становништва због загађене животне средине
- Приватизација аутобуске станице
- Континуирано смањење броја путника јавног градског превоза (депопулација)
- Повећање густине становања у централним зонама (изградња вишепородичних објеката) додатно генерише потребе за паркирањем
- Недостаје спона између плана и пројекта, како би се план спровео (нпр. бицикличких стаза)

потребе

- Енергетски менаџмент и енергетски савет града; изградња МРСа у индустријској зони
- Унапређење комуналне политике ЈЛС, и водопривредне инфраструктуре
- Боља саобраћајна повезаност и побољшање јавног превоза
- Побољшање безбедности у саобраћају
- Изградња/уређење и организација стационарног саобраћаја

6.3 ИНОВАТИВНА И ПАМЕТНА ЕКОНОМИЈА

предности/снаге

- У оквиру Колубарског и Мачванског управног округа, ЈЛС Шабац је у другој групи по степену развијености (после ЈЛС Ваљево који припада првој)
- Традиција Мачве у узгоју јунади и житарица
- Узгајање малине, боровнице и друге воћарске и повртарске културе за градске потребе
- Израђена стратегија развоја пољопривреде
- Повољни услови за стране директне инвестиције; добра подршка управе привредном развоју
- Повољно пословно окружење; Шабац традиционални трговачки центар са предузетничком традицијом
- Три индустријске зоне; велики број привредних субјеката

слабости/недостаци

- Недостатак радне снаге свих профила и нивоа образовања
- Недовољна заинтересованост привреде за програме дуалног образовања
- Стручни програми и програми високог образовања су само делимично усклађени са захтевима локалног тржишта рада
- Интензивна хемизација у пољопривреди Са радионице
- Традиционалан приступ развоју привреде и индустрије
- Недостатак браунфилд локација за развој привреде ван комплекса Зорке
- Недостатак прерађивачких капацитета за развој воћарства
- Недовољна искоришћеност лучког пристаништа и железнице за теретни саобраћај и непостојање интермодалног чворишта

потенцијали/могућности

- Три високе школе струковних студија
- Доквалификација и преквалификација финансирани од стране ЈЛС
- Вишак пољопривредних производа за тржиште; стратегија паметне специјализације (храна за будућност)
- Водећи произвођачи меда у Србији; имају 7 удружења медара
- Задруге и кластери специфичних произвођача (млекари и сточари)
- Раст активних предузетничких радњи и активних привредних друштава
- Даљи развој трговине, индустрије (посебно у слободној зони, луци), пољопривреде, рибарства...
- Трансформација мањих индустријских браунфилда (Стара Јела, Нама) у нове генераторе иновативних активности
- Постојање компанија (Еликсир) који се баве циркуларном економијом (откуп секундарних сировина и рециклажа)

претње/ризици

- Пад броја пољопривредника (нарочито малих пољопривредника) и деаграризација,
- Дуготрајан процес преласка на иновативну, нискоугљеничну, циркуларну економију
- Развој грађевинарства и традиционалне индустрије, уместо иновативних и креативних индустрија
- Неповећење у програме и мере за локалну привреду

потребе

- Анализа понуде и потражње пољопривредних производа у домену пољопривредне производње (одабир правих сорти и врста у односу на очекиване правце климатских промена)
- Лагер и дистрибутивни центар за пољопривредне производе са примарном прерадом; градска кланица
- Контрола хемизације у зонама водозаштите – усмеравање узгоја пољопривредних култура на оне које су мање захтевне за ђубрење азотним ђубривима
- Афирмација и обезбеђивање капацитета прерађивачке индустрије
- Потреба за институционалним и ванинституционалном подршком старт-ап фирмама
- Едукација кадра у складу са потребама привреде и великом потражњом за инжењерима свих профила

6.4 ДРУШТВЕНО БЛАГОСТАЊЕ

предности/снаге

- Постојање свести (традиционално) о вредности и значају домена друштвеног благостања
- Најшира лепеза услуга социјалне бриге и старања (заштита менталног здравља, социјална, палијативна заштита, геронто домаћице - услуга помоћи у кући и њен континуитет), центар за социјални рад и сарадња са CARITAS-ом
- Континуирана сарадња са цивилним сектором у области социјалне заштите
- Образовање и здравствена заштита у јавном сектору, изграђена и децентрализована мрежа објеката примерне здравствене заштите
- Превоз предшколаца у руралним деловима
- Високе школе струковних студија
- Мрежа објеката културе
- Изграђени спортски објекти
- Добра међусекторска сарадња (здравство, образовање, социјална заштита)

слабости/недостаци

- Недовољно добре могућности за запослење, просечна зарада у Шапцу је 12% нижа него у Србији
- Подстандардна (ромска) насеља - Шумице, Грганов сокак и Савска улица у Мишару (укупно 36)

- Недостатак стамбених јединица за социјално становање, занемарљив број социјалних станова у власништву ЈЛС (само 52), центар за социјални рад нема податке о броју људи без решеног стамбеног питања
- Недостатак управљачких механизма у области приуштивог - социјалног становања
- Недостатак установа за заштиту старих, непокретних лица
- Недостатак кадра у центру за социјални рад
- Организација наставе у сеоским подручјима, одржавање објеката и социјализација деце
- Миграција ученика из сеоских школа у урбано насеље
- Не постоји специјализовани превоз за старије и слабо покретне кориснике услуга здравствене заштите
- Лоши услови у здравственим установама и недостатак здравствених радника
- Само једна позоришна сала у Шапцу
- Недостатак научних центара у Шапцу и окружењу
- Неравномерна дистрибуција и недостатак спортско-рекреативних простора
- Градски стадион нема управљачких капацитета

потенцијали/могућности

- Раст зарада услед развоја привреде
- Раст броја запослених услед страних директних инвестиција и од самосталних делатности
- Укључивање у мере стручног оспособљавања, нарочито млађих од 30 година; подршка ЈЛС у усклађивању потреба привредника за образовним профилима
- Развој социјалног предузетништва
- НОВИТАС консалтинг – социјално предузетништво
- Решавање проблема подстандардних насеља кроз стране донације (пројекти ЕУ од којих су неки већ реализовани)
- Становање уз подршку за младе брачне парове и особе са инвалидитетом
- Тренд повећања услуга социјалне заштите и добра сарадња са ЈЛС и здравственим и образовним сектором
- Пилот иницијативе за иновативне социјалне услуге
- Развој приватног сектора у домену јавних служби - домови за старе, амбуланте, средње и стручне школе
- Централизација школа у руралним подручјима и пренамена осталих у вишефункционалне објекте
- Сарадња образовног и здравственог сектора
- Партнерство и сарадња ЈЛС и примарне здравствене заштите
- Једнака приступачност здравствених услуга у приватном и јавном сектору
- Научни центар – у реализацији
- Објекти архитектонског и културног наслеђа као потенцијал за трансформацију у мултифункционалне објекте

претње/ризици

- Незапосленост старијих од 50 година
- Највећи број незапослених са формалним образовањем које тржиште радне снаге не потражује
- Гетоизација подстандардних насеља
- Недовољна заинтересованост припадника ромске мањине за рад и образовање
- Неприуштивост нових станова за локално становништво, нарочито у централној урбаној зони
- Неприуштивост цена социјалне и здравствене заштите у приватном сектору
- Тенденција напуштања основног образовања (посебно код ромске деце)
- Недостатак и одлазак кадрова у области образовања
- Одлазак школованих здравствених радника у иностранство и приватни сектор
- Све више старих људи и пацијената са малигним болестима

потребе

- Унапређење услуга и доступности мреже објеката социјалне заштите
- Унапређење услуга и доступности мреже објеката образовања и васпитања
- Унапређење услуга и доступности мреже објеката здравствене заштите
- Унапређење и умрежавање програма, садржаја и објеката културе
- Унапређење услуга и доступности мреже објеката спорта и рекреације

6.5 УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ И ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ

предности/снаге

- Управљање на више нивоа > остварена сарадња са међународним, националним и регионалним институцијама као носиоцима различитих програма и пројеката; регионална сарадња на имплементацији пројеката на високом нивоу
- Искуство у склапању партнерстава и умрежавању са домаћим и међународним партнерима
- Искорак из формалне партиципације са грађанима – и у изради просторних и урбанистичких планова и у документима јавних политика
- Искуство у коришћењу различитих (међународних и домаћих) извора финансирања пројеката, остваривање билатералне и мултилатералне сарадње
- Успостављен систем електронске комуникације између управе и грађана
- Катастар јавне својине у ГИС-у (са око 9000 јединица)

слабости/недостаци

- Недостатак управљачких капацитета, системског приступа и институционалне сарадње у области урбаног развоја и урбанизма
- Недовољна едукованост актера укључених у све врсте одлучивања и израде планских докумената, недостатак кадра и адекватног образовања у области планирања
- Недостатак пројеката којима руководи ЈЛС а у које је укључен приватни сектор и научноистраживачке институције

- Недостатак кадра за аплицирање и спровођење пројеката ЕУ
- Недовољна комуникација свих актера јавног сектора
- Одсуство системских решења у комуникацији са грађанима и партиципацији (не само у појединачним случајевима)
- Слаба употреба ГИС-а за подршку управљању урбаним развојем
- Урађен ПОУМ се не користи
- Недостатак финансијских капацитета ЈЛС за одржавање јавних површина (нпр. Сава парк)
- Недостатак дуалног образовања у високим школама и факултетима

потенцијали/могућности

- Подршка међународних, националних, локалних институција и организација, за јачање капацитета ЈЛС у управљању урбаним развојем
- Отварање дијалога ка колаборативном планирању
- Развој механизма суштинске партиципације за потребе израде планских докумената и развојних пројеката
- Формирање регионалних и завода ЈЛС за стратешко планирање
- Ширење мрежа и партнерства на међународним и регионалним пројектима
- Јачање сарадње ЈЛС у окружењу (за заједничку бригу о животној средини, конкурентности округа, партнерској реализацији заједничких пројеката и сл.), учење на добрим примерима из праксе других ЈЛС
- Јавно-приватна партнерства у разним областима > инфраструктура, одржива мобилност и ЈГП, развој одрживог туризма...

претње/ризици

- Стратешка опредељења и капиталне инвестиције за развој нису у домену ЈЛС, већ државе (регионалне саобраћајнице, железница...) – немогућност да се на њих утиче
- Недовољни институционални капацитети за управљање урбаним развојем и решавање кључних проблема
- Гашење свих урбанистичких институција и неадекватна смена генерација
- Недостатак (институционалне) праксе за обуку одговорних урбаниста > недостатак стручног кадра за руковођење израдом планских докумената
- Споро реформисање управе за процесе управљања на више нивоа и са више актера
- Одливање квалитетних кадрова из система управе и забрана запошљавања
- Незаинтересованост грађана за суштинско партиципацијање у процесима урбаног развоја
- Неповерање грађана у то да могу нешто да мењају као појединци
- Хијерархија развојних приоритета у којој је искључиво економија на врху

потребе

- Подизање капацитета у интегралном управљању урбаним развојем; јачање институционалних капацитета за међуопштинску и регионалну сарадњу
- Аплицирање на међународним пројектима – веће укључивање међународних партнера
- Боље повезивање потреба ЈЛС са високим образовањем (нпр. у урбанистичком планирању)
- Суштинска партиципација грађана и заинтересованих страна у процесу планирања
- Употреба ГИС-а и ИКТ алата за подршку планирању и управљању урбаним развојем; WEB апликација са мапираним локацијама за инвестирање

7 ВИЗИЈА, ЦИЉЕВИ, ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

7.1 ВИЗИЈА

ГРАД СА МНОГО САДРЖАЈА, ДИНАМИЧАН, ПРОМЕЊИВ, НЕПРЕКИДАН ИЗВОР ИНСПИРАЦИЈЕ
ШАБАЦ ЈЕ ПЛАВО – ЗЕЛЕНИ И ЗДРАВ ГРАД НА САВИ

Шабац је „острво на Сави“, први у развоју, јединствен у приступу. Шабац је безбедан и перспективан град, инклузиван и атрактиван за живот, град уређених јавних простора, зелен и мобилан, приступачан за спорт, рекреацију и бициклизам. Шабац је град који увек прати савремене, модерне трендове, а чува своју историју и баштину. Град са много разноврсних садржаја, динамичан, промењив, непрекидан извор инспирације, град младих и привлачан за људе са стране.

7.2 ТЕМАТСКИ ЦИЉЕВИ, ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

Полазни оквир за формулисање циљева, посебних циљева и мера стратегије урбаног подручја (СУП) представља нова легислатива Европске комисије, која утврђује заједничке показатеље остварења и резултата за Европски фонд за регионална улагања (Улагања у радна места и раст и Interreg) и Европски кохезиони фонд⁴⁶ (ЕК, 2021). Циљеви нове Кохезионе политике ЕУ за период 2021-2027 су: 1) Конкурентнија и паметнија Европа промовисањем иновативне и паметне економске трансформације и ИКТ регионалне интеграције; 2) Зеленија, отпорнија Европа са ниском емисијом угљеника, која прелази на економију са нултом нето емисијом угљеника промовишући прелазак на чисту и праведну енергију, зелених и плавих инвестиција, циркуларне економије, прилагођавање и ублажавање климатских промена, управљања ризиком и његове превенције, те одрживе урбане мобилности; 3) Повезанија Европа јачањем мобилности; 4) Инклузивнија Европа са истакнутом социјалном компонентом применом ЕУ стуба социјалних права, и 5) Европа ближа грађанима подстицањем одрживог и интегралног развоја свих врста подручја и локалних иницијатива.

Национални оквир за СУП чине јавне политике, које се припремају и усвајају у процесу интеграције Србије у ЕУ. Наведене су хронолошки полазећи од најновијих, и то: Нацрт Закона о успостављању и функционисању система за управљање кохезионом политиком, 2023⁴⁷; Програм управљања муљем у Србији од 2023. до 2032. године⁴⁸ (Влада РС, 2023); Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године⁴⁹; Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године⁵⁰ (“Сл. гласник РС”, бр. 9/2023);

46 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2021:231:FULL&from=EN>

47 <https://www.mei.gov.rs/srp/vesti/2811/detaljnije/w/0/nacrt-zakona-o-uspostavljanju-i-funkcionisanju-sistema-za-upravljanje-kohezionom-politikom-na-portalu-ekonsultacije/>

48 <https://www.ekologija.gov.rs/lat/saopstenja/vesti/prvi-put-usvojen-vazan-planski-dokument-%E2%80%93-program-upravljanja-muljem-u-republici-srbiji>

<https://www.srbija.gov.rs/vest/735156/usvojen-program-upravljanja-muljem-u-srbiji-od-2023-do-2032-godine.php>

49 <https://www.ekologija.gov.rs/saopstenja/vesti/vlada-republike-srbije-usvojila-strategiju-niskougljenicnog-razvoja-do-2030-godine>

50 <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2023/9/1/reg>

Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022–2026. године⁵¹ (“Сл. гласник РС”, бр. 12/2022); Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом⁵² (“Сл. гласник РС”, бр. 140/2022); Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године⁵³ (“Сл. гласник РС”, бр. 137/2022); Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031. године⁵⁴ (“Сл. гласник РС”, бр. 12/2022); Програм прилагођавања на измењене климатске услове са Акционим планом, Нацрт⁵⁵; Просторни План Републике Србије од 2021. до 2035. године, Нацрт⁵⁶; Стратешки приоритети развоја културе Републике Србије од 2021-2025. године⁵⁷ (Министарство културе и информисања РС, 2021); Интегрисани национални енергетски и климатски план Републике Србије за период 2021 до 2030 са визијом до 2050. године⁵⁸; Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године⁵⁹ („Сл. гласник РС“, бр. 86/2021); Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања”⁶⁰ („Сл. гласник РС“, бр. 10/2021); Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године⁶¹ (“Сл. гласник РС”, број 125/2021); Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године⁶² („Сл. гласник РС“, бр. 35/2020); Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године⁶³ (“Сл. гласник РС”, бр. 18/2021, 36/2021); Стратегији развоја образовања и васпитања у Србији до 2030. године⁶⁴ („Сл. гласник РС“, бр. 107/2021); Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период 2020-2027. године⁶⁵ („Сл. гласник РС“, бр. 21/2020); Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године⁶⁶ („Сл. гласник РС“, бр. 47/2019); Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020-2025. године⁶⁷ („Сл. гласник РС“, бр. 96/2019); Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године⁶⁸ („Сл. гласник РС“, бр. 61/2018.); Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године⁶⁹ („Сл. гласник РС“, бр. 98/2016); Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године⁷⁰

51 <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2022/12/1>

52 <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2022/140/1>

53 <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2022/137/1>

54 http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2022_02/SG_012_2022_010.htm

55 <https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/javne-rasprave/javni-poziv-za-ucese-javnosti-u-procesu-konsultacija-u-vezi-sa-izradom-programa-prilagodjavanja-na-izmenjene-klimatske-uslove-sa-akcionim-planom-0>

56 <https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPRS%20Nacrt.pdf>

57 <https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/6132/Strate%5A1ki%20prioriteti%20razvoja%20kulture.pdf>

58 <https://www.mre.gov.rs/dokumenta/strateska-dokumenta/integrisani-nacionalni-energetski-i-klimatski-plan-republike-srbije-za-period-2021-do-2030-sa-vizijom-do-2050-godine>

59 <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/86/1/reg>

60 <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/10/1/reg>

61 http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2021_12/SG_125_2021_011.htm

62 <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/35/1/reg>

63 <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/ispravka/2021/36/1>

64 <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/63/1/reg>

65 <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/10/1/reg>

66 <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/47/1/reg>

67 <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/96/1/reg>

68 <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/61/1/reg>

69 <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2016/98/1>

70 <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2014/85/1>

(„Сл. гласник РС“, број 85/2014); Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године⁷¹ („Сл. гласник РС“, број 35/15).

Усклађивањем циљева и мера из ЕУ и националних политика формулисан је оквир за одрживи и интегрални територијални развој урбаних подручја, који чине следећи циљеви:

- 1) Јачање урбаног идентитета и обнова урбаног подручја подстицањем одрживог и интегралног развоја;
- 2) Промовисање преласка на чисту и праведну енергију, зелених и плавих улагања, прилагођавања и ублажавања климатских промена, превенције и управљања ризицима, и одрживе урбане мобилности;
- 3) Промовисање иновативне и паметне економске трансформације, циркуларне и нискоугљеничне економије и ИКТ интеграција;
- 4) Унапређење друштвеног благостања, и
- 5) Унапређење управљања урбаним развојем.

“Локализовање” циљева, посебних циљева и мера је за сваку територију проверавано и прилагођавано локалном контексту. Одвијало се кроз радионице са локалним актерима – члановима радних група и савета стратегија, као и на јавним форумима са грађанима. Након циклуса провере на појединачним стратегијама, спроведена је следећа итерација где су сублимирани предлози и сагледане специфичности локалних територија, проблема, потреба, предлога пројеката, и где је извршена финална корекција посебних циљева и мера. У наредном тексту је дат приказ циљева, посебних циљева и мера за урбано подручје.

Табела 1: Тематски циљеви, посебни циљеви и мере

Објашњење коришћених скраћеница: **Ц** – **ЦИЉ**, **ПЦ** – **посебни циљ**, **М** – **мера**⁷²

Ц 1. Јачање урбаног идентитета и обнова урбаног подручја подстицањем одрживог и интегралног развоја
ПЦ 1.1 Унапређен и уједначен квалитет уређености и приступачности урбаног подручја
М 1.1.1 Развој, обнова и регенерација недовољно искоришћених објеката, зона и целина укључујући и ревитализацију браунфилд локација
М 1.1.2 Урбана регенерација делова насеља који су изложени девастационим процесима, укључујући плављење унутрашњим водама (канални) и топлотна острва
М 1.1.3 Уређење, очување и повезивање јавних простора (површина и објеката) у складу са концептом приступачности
М 1.1.4 Успостављање мера за унапређење управљања и одржавања, и подизања културе становања у стамбеним заједницама (вишестамбеним зградама)

⁷¹ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2015/35/1/reg>

⁷² У складу са ЕК Легислативом (2021) Заједнички показатељи остварења и заједнички показатељи резултата за ЕФРР („Улагање за радна места и раст” и Interreg) и Кохезиони фонд и националним стратегијама

М 1.1.5 Унапређење безбедности у урбаним насељима
ПЦ 1.2 Подстицање заштите културног и градитељског наслеђа
М 1.2.1 Активна заштита културног наслеђа
М 1.2.2 Препоруке за карактер и интензитет прихватљивих активности у планирању урбаног развоја
М 1.2.3 Обнова и заштита објеката и целина градитељског и урбаног наслеђа које нису заштићена културна добра (традиционални типови, вернакуларна архитектура, индустријски објекти, архитектура и урбанизам после II светског рата, итд)
М 1.2.4 Очување диверзитета културног предела
ПЦ 1.3 Подстицање развоја одрживог туризма
М 1.3.1 Диверзификација туристичке понуде заснована на идентитету урбаног подручја уз одрживо коришћење природних и културних добара, њихову ефикаснију и свеобухватнију заштиту, и ублажавање негативних утицаја туризма
ПЦ 1.4 Подстицање интегралног и одрживог приступа у санацији нелегалне изградње и њено спречавање
М 1.4.1 Спречавање неконтролисаног ширења грађевинског земљишта на рачун пољопривредног, шумског и водног земљишта
М 1.4.2 Санација и обнова постојећих подстандардних или неуређених стамбених насеља и целина кроз њихово инфраструктурно опремање, изградњу објеката јавних намена и унапређење квалитета јавних простора
М 1.4.3 Уклањање нелегалних објеката у зонама под режимима заштите (санитарна заштита изворишта воде за пиће, плавна подручја, водно земљиште, заштићена културна и природна добра,...)
Ц 2 Промовисање преласка на чисту и праведну енергију, зелених и плавих улагања, прилагођавања и ублажавања климатских промена, превенције и управљања ризицима, и одрживе урбане мобилности
ПЦ 2.1 Унапређење енергетске ефикасности и смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште
М 2.1.1 Успостављање одрживе енергетике применом мера енергетске ефикасности
М 2.1.2 Успостављање одрживе енергетике коришћењем обновљивих извора енергије и применом норми и иновативних материјала за заштиту животне средине и смањење штетних утицаја на климу
ПЦ 2.2 Подстицање коришћења обновљивих извора енергије
М 2.2.1 Обезбеђење подстицајних средстава за инсталирање и коришћење система О.И.Е. (обновљиви извори енергије)

ПЦ 2.3 Развој паметних енергетских система, мрежа и складиштења
М 2.3.1 Праћење енергетске ефикасности, развој паметних градова, енергетски ефикасна расвета и др.
ПЦ 2.4 Прилагођавање климатским променама и спречавања ризика од катастрофа, јачање резилијентности на климатске промене, узимајући у обзир приступ заснован на екосистемима
М 2.4.1 Нови или унапређени системи за праћење ризика, приправност, упозоравање и одговор на природне катастрофе
М 2.4.2 Заштита од поплава спољним водама реке Саве и притока
М 2.4.3 Изграђена или побољшана зелена инфраструктура за прилагођавање климатским променама
ПЦ 2.5 Обезбеђење једнаког приступа санитацији и снабдевању водом и унапређење одрживог управљања водама
М 2.5.1 Нови или унапређени системи за побољшање квалитета воде за пиће која се испоручује потрошачима у јавним водоводним системима
М 2.5.2 Нови или побољшани јавни дистрибутивни водоводни системи
М 2.5.3 Нови или побољшани јавни канализациони системи за прикупљање отпадних вода
М 2.5.4 Нови или побољшани капацитети за пречишћавање отпадних вода и обраде канализационих муљева
М 2.5.5 Нови или побољшани системи за заштиту од плављења кишним водама, укључујући системе за коришћење кишнице
ПЦ 2.6 Унапређење управљања отпадом
М 2.6.1 Примарна селекција отпада и подршка мерама подстицаја за домаћинства и привреду на урбаном подручју пребачено
ПЦ 2.7. Јачање заштите и очувања природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, и смањење свих облика загађења
М 2.7.1 Зелена и плава инфраструктура
М 2.7.2 Обновљено земљиште (за зелене површине, стамбену подршку, економске или друге сврхе)
М 2.7.3 Подручја обухваћено постављањем система за праћење квалитета ваздуха
М 2.7.4 Подручја обухваћена заштитом од великих хемијских удеса и ограничавањем последица тих удеса по здравље људи и животну средину кроз контролу Севесо постројења/комплекса

ПЦ 2.8 Подстицање одрживе мултимодалне урбане мобилности
М 2.8.1 Еколошки прихватљива возила за колективни јавни превоз
М 2.8.2 Инфраструктура намењена бицикличком саобраћају
М 2.8.3 Инфраструктура за снабдевање алтернативним горивима
ПЦ 2.9 Развој паметне, сигурне, одрживе и мултимодалне саобраћајне мреже од међународног и националног значаја која је отпорна на климатске промене
М 2.9.1 Укључивање процене утицаја на становништво у техничку и планску документацију
М 2.9.2 Усклађивање докумената просторног и урбанистичког планирања на нивоу ЈЛС и урбаног подручја са развојем саобраћајне мреже међународног и националног значаја
ПЦ 2.10 Развој и јачање одрживе, паметне и мултимодалне националне, регионалне и локалне мобилности која је отпорна на климатске промене, укључујући бољи приступ саобраћајној мрежи од међународног и националног значаја и прекограничној мобилности
М 2.10.1 Модернизовани унутрашњи пловни пут (река Сава) и речни саобраћај
М 2.10.2 Обновљена и модернизована железница
М 2.10.3 Нове и модернизоване мултимодалне везе

Ц 3. Промовисање иновативне и паметне економске трансформације, циркуларне и нискоугљеничне економије и ИКТ интеграција

ПЦ 3.1 Развој и јачање истраживачких и иновационих капацитета и примена напредних технологија
М 3.1.1 Подршка предузећима и стварање радних места, јачању иновационих капацитета и примени напредних технологија у микро, малим, средњим и великим предузећима
М 3.1.2 Увећање броја и подршка предузећима која сарађују са научноистраживачким организацијама
М 3.1.3 Подстицање међурегионалних улагања за иновације
М 3.1.4 Развој и јачање мреже за промоцију и развој старт ап иновационог екосистема и технолошког предузетништва
М 3.1.5 Јачање организација за подршку пословању у развоју иновационог и технолошког предузетништва

ПЦ 3.2 Коришћење предности дигитализације за грађане, предузећа, истраживачке институције и органе јавне управе
М 3.2.1 Унапређење дигиталних знања и вештина грађана, подизање капацитета запослених у јавном и приватном сектору за коришћење нових технологија и унапређење дигиталне инфраструктуре у образовним установама
М 3.2.2 Унапређење информационе безбедности грађана, јавне управе и привреде
ПЦ 3.3 Јачање одрживог раста и конкурентности МСП-ова и отварање радних места
М 3.3.1 Унапређено пословање и развој МСП, унапређена пословна инфраструктура, јачање иновативности и стимулисање пословног удруживања и креирања ланаца вредности
ПЦ 3.4. Развој компетенција за паметну специјализацију 4С, индустријску транзицију и предузетништво, у оквиру четвороструке спирале иновација (привреда, образовање, наука, јавни и цивилни сектор - институционални учесници)
М 3.4.1 Развијање компетенција МСП и институционалних учесника оријентисано ка иновативности и предузетништву
М 3.4.2 Обезбеђење широкопојасног приступа високог капацитета преноса података
ПЦ 3.5 Јачање дигиталне повезаности
М 3.5.1 Едукација привредних субјеката и грађана и повезивање са осталим актерима у процесу транзиције ка циркуларној економији
ПЦ 3.6 Подстицање и промовисање прелаза на економију са нултом нето стопом емисије угљеника
М 3.6.1 Подстицање инвестиција у решења нискоугљеничне економије као генераторе раста, ефикасније употребе материјалних ресурса и енергетске ефикасности

Ц 4. Унапређење друштвеног благостања
ПЦ 4.1 Унапређење инклузивности тржишта рада и приступа квалитетном запошљавању и достојанственом раду и подстицање социјалног предузетништва
М 4.1.1 Развој нових или модернизовање постојећих услуга запошљавања
М 4.1.2 Подстицање социјалног предузетништва
М 4.1.3 Промовисање социоекономске инклузије маргинализованих заједница, домаћинстава са ниским приходима и друштвених група у неповољном положају, укључујући особе са инвалидитетом

ПЦ 4.2. Развој социјалне инфраструктуре и услуга и подстицање социјалне инклузије и социјалних иновација
М 4.2.1 Развој социјалне инфраструктуре
М 4.2.2 Интегрисано деловање које обухвата становање и активну социјалну инклузију
М 4.2.3 Побољшан приступ и ширење мреже социјалних услуга и социјалних иновација у заједници
М 4.2.4 Интегрисано деловање за особе угрожене безбедности (за особе у ризику)
М 4.2.5 Развој нових или модернизовање постојећих објеката за привремени прихват и интервентно збрињавање (бескућници, деца у просјачењу, жртве насиља, мигранти и сл.)
ПЦ 4.3 Побољшање једнаког приступа инклузивним и квалитетним услугама образовања
М 4.3.1 Развој нових или модернизовање постојећих услуга бриге о деци предшколског, основног и средњошколског образовања
М 4.3.2 Унапређење целоживотног образовања и стицања практичних вештина
ПЦ 4.4 Обезбеђивање једнаког приступа здравственој заштити и подстицање отпорности здравственог система
М 4.4.1 Стварање услова за задржавање постојећег и ангажовање новог кадра у систему здравствене заштите
М 4.4.2 Модернизација здравствене инфраструктуре
М 4.4.3 Унапређење система бриге о јавном здрављу
М 4.4.4 Развој нових и модернизовање постојећих интегрисаних услуга здравствене и социјалне заштите
ПЦ 4.5 Обезбеђивање једнаког приступа услугама, програмима и објектима културе
М 4.5.1 Унапређење техничких и просторних капацитета објеката културе
М 4.5.2 Развој људских ресурса и управљања институцијама културе
М 4.5.3 Унапређење квалитета, мобилности и промоције културних и креативних програма
М 4.5.4 Побољшање система чувања, заштите, презентације и доступности покретних културних добара (документације и предмета)
М 4.5.5 Прилагођавање културних програма потребама корисника

ПЦ 4.6 Обезбеђивање једнаког приступа услугама, програмима и објектима спорта и рекреације
М 4.6.1 Унапређење управљања и одржавања и изградња спортске и рекреативне инфраструктуре
М 4.6.2 Развој људских ресурса и професионалних капацитета спортских радника
М 4.6.3 Стварање услова за доступност рекреативног бављења спортом свим категоријама становништва
М 4.6.4 Подизање свести о значају рекреативног бављења спортом
ПЦ 4.7 Стварање подстицајног окружења за иницијативе и активности младих
М 4.7.1 Унапређење услова за активну партиципацију младих у локалној заједници
М 4.7.2 Стварање услова за понуду програма и садржаја за младе
М 4.7.3 Развој модела „Клуб за младе“
М 4.7.4 Подстицање младих за волонтизам у различитим областима

Ц 5 Унапређење управљања урбаним развојем

ПЦ 5.1 Подстицање управљања развојем на више нивоа - локални, национални, међунационални, ЕУ и др.
М 5.1.1 Успостављање јединице за имплементацију стратегије и других јавних политика (представници радне групе и других институција)
М 5.1.2 Јачање јавног дијалога, ефективнија примена мрежа, партнерстава, програма и пројеката управљања урбаним развојем на више нивоа ради унапређења квалитета рада и увођења иновација
ПЦ 5.2 Подстицање приступа са више актера - привреда, образовање, наука, јавни и цивилни сектор
М 5.2.1 Примена оквира четвороструке и петоструке спирале иновација у оквиру економије знања (Quadruple and quintuple Helix Model of innovation)
М 5.2.2 Унапређење спровођења јавних политика (планови, стратегије и др.), мониторинга и евалуације
ПЦ 5.3 Подстицање партиципативног приступа и иницијатива вођених заједницом уз укључивање локалних актера
М 5.3.1 Подизање свести грађана и стејхолдера о њиховом праву укључивања у процес доношења одлука о урбаном развоју кроз информисање, консултације и активно учешће

М 5.3.2 Усмеравање учешћа ка јачању друштвене одговорности и уравнотеживању јавних и приватних интереса у процесима доношења одлука

М 5.3.3 Унапређење процедура учешћа грађана и укључивања стејкхолдера у процесима доношења одлука у складу са Указом о проглашењу Закона о потврђивању Додатног протокола Европској повељи о локалној самоуправи о праву да се учествује у пословима локалних власти⁷³ и стандардима отворене управе

ПЦ 5.4 Подстицање мешања (blending) финансирања урбаног развоја из различитих видова финансирања (домаћих и међународних)

М 5.4.1 Подршка коришћењу различитих извора финансирања приоритетних подручја интервенције стратегије урбаног подручја

М 5.4.2 Примена инструмената Кохезионе политике ЕУ и др. - интегралних територијалних инвестиција (ITI – Integrated Territorial Investment), одрживог урбаног развоја (SUD – Sustainable Urban Development), локалног развоја којим управља ЈЛС (CLLD – Community Led Local Development)

ПЦ 5.5 Јачање транспарентности одлучивања на нивоу урбаног подручја

М 5.5.1 Развој информационих система за потребе управљања развојем територије (мониторинг и евалуација спровођења стратегије урбаног подручја)

М 5.5.2 Успостављање регистара (регистри/евиденција јавне својине и јавних добара, браунфилд локација, недовољно искоришћених локација и објеката, мапирање нелегалне изградње, мониторинг саобраћаја, водопривредне инфраструктуре, управљања ризицима и др.)

8 ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

8.1 СТРАТЕШКИ ПРИСТУП И ПРОСТОРНА ДИМЕНЗИЈА

Централне зоне градова и урбана подручја с различитим степеном урбанизације, у мрежи сеоских насеља и подручја екстензивне пољопривредне производње и природних предела, захтевају појачане капацитете за спровођење политика развоја. Свеобухватни контекст, који је оквир за овај услов, може се рашчланити на неколико кључних аспеката. Прво, различити локални контексти и услови изразито отежавају формулисање јединственог приступа за креирање политика у овим урбаним подручјима. Ова подручја поседују јединствени територијални капитал, па то захтева различите стратегије за конципирање потенцијалних праваца одрживог и интегралног урбаног и територијалног развоја.

Друго, ова подручја су претежно под утицајем националних, па чак и наднационалних политика које су првенствено секторски организоване. И разумевање њихове социоекономске и просторне динамике и прилагођене политике често су ограничени на њихове главне предности или само секторска питања: субвенције за иницијативе индустријског реструктурисања, подстицање инвестиција, очување природних ресурса и културног наслеђа и др. Дугорочно, овакав приступ може неговати постојеће стање и ометати флексибилност у спровођењу иновативних политика.

На крају, покрет који се залаже за већу осетљивост према овом разноликом спектру урбаних подручја појавио се у последњих неколико деценија и подстакао је истраживања усмерена на регионе који заостају у развоју и процесе просторне маргинализације. Резултат је неколико покушаја да се формулишу препоруке за алтернативне политике. Ова промена је довела до појачаног нагласка на просторној комплексности и примени приступа прилагођеног усмеравању националних и међународних (нпр. ЕУ) ресурса ка различитим карактеристикама сваког места.

Као одговор на критике занемаривања просторног аспекта унутар територијалних политика појавила се нова оријентација. Приступ заснован на месту (енг. place-based approach) подржава развој специфичних локација, прилагођавајући интервенције и инвестиције јединственим просторним контекстима с намером да се ослободи њихов недовољно искоришћени потенцијал. Овај приступ је убрзао значајну транзицију ка стратешки оријентисаном ставу, с додатним нагласком на партиципативним процесима и екстензивном ангажовању различитих актера. Приступ је заснован на јасном разумевању различитих контекста, њихових рањивости или њиховим јединственим сложеностима, и подразумева свеобухватнију стратешку оријентацију у обликовању политика развоја. У том смислу, важне су две димензије: значај географског контекста и кључна улога знања актера у креирању просторних иницијатива.

Прво, планирање урбаних подручја захтева темељно разумевање локалних карактеристика и прилагођавање стратегија локалним ресурсима и капацитетима. Ово подразумева сагледавање одговарајуће територије, са одговарајућим просторним обухватом, за стварање критичне масе и делотворну мобилизацију ресурса на кохерентан начин.

Друго, знање актера је кључно у обликовању структуре и спровођењу територијалних политика. С обзиром на то да ниједан ниво управљања не поседује сва неопходна знања за делотворно деловање, међудејство између различитих административних субјеката и актера постаје најважније. Знање се размењује у бројним дијалогским просторима локалних заједница, и то знање, укоренењено у свакодневним активностима, представља непроцењив ресурс.

Ове димензије проналазе свој пут за делотворно изражавање кроз стратешки приступ, који служи као оперативни оквир за боље коришћење потенцијала урбаних подручја усвајањем начина размишљања „оријентисаног на изазове“. Овај приступ укључује формулисање трансформативних процеса у оквиру јавног деловања, заједно с дефинисањем релевантних социо-просторних циљева који се могу постићи у ограниченом временском оквиру, а све засновано на друштвеном договору и активностима које обједињују настојања и ресурсе заинтересованих страна.

Овај приступ мора бити сам по себи прагматичан. Стратегија не може решити сва развојна питања одједном, и иако је од кључне важности да се стратешки решавају одабрани проблеми, она такође треба да тежи стварању делотворног окружења за учење и полигона за дотеривање и процену визије и циљева. Прихватање стратегије подразумева надгледање процеса доношења одлука и оперативног процеса, у коме опипљиве акције и пројекти проистичу из заједничке просторне визије урбаног подручја. Овај процес настаје кроз интеракцију и различитих актера.

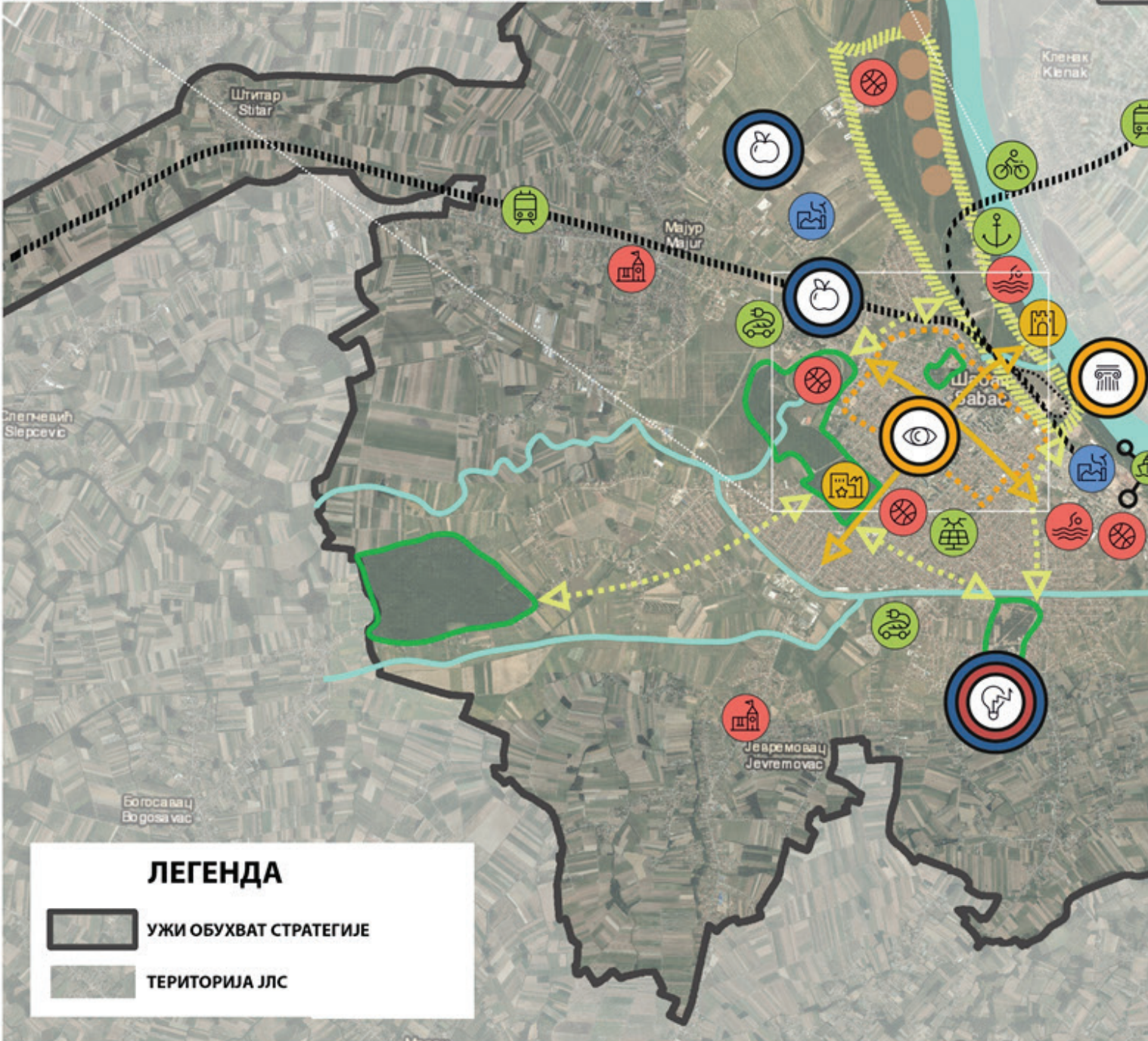
Са ослоном на наведени приступ, у наставку су дати графички прикази:

- приоритетних подручја интервенције (генератори развоја, подручја интервенције, развојне руте и чворишта, зоне заштите и развоја, развојни пунктови и мреже) и
- стратешких пројеката (према тематским циљевима),

до којих се дошло кроз партиципативни процес израде територијалне стратегије.

8.2 ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА ИНТЕРВЕНЦИЈЕ – ГРАФИЧКИ ПРИКАЗ

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА УРБАНОГ П... ПРИОРИТЕТНА ПОДР...

ЛЕГЕНДА

УЖИ ОБУХВАТ СТРАТЕГИЈЕ

ТЕРИТОРИЈА ЈЛС

ПОДРУЧЈА ГРАДА ШАПЦА ПОДРУЧЈА ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

ГЕНЕРАТОРИ РАЗВОЈА

ПРЕСТОНИЦА КУЛТУРЕ: Позориште, Музеј, Библиотека, културни центар, споменици и градитељско наслеђе

ЦЕНТРИ ИНОВАЦИЈА - Центар за стручно усавршавање, иновациони центар за подршку развоју привреде региона, Кооператива "Керамика" за креативне индустрије

ЦЕНТРИ ПАМЕТНЕ СПЕЦИЈАЛИЗАЦИЈЕ - ХРАНА ЗА БУДУЊНОСТ
Пољопривредна школа, Пољопривредна комора, Регионална кванташка пијаца, Шабачка млекара

МУЛТИФУНКЦИОНАЛНИ И ИНКЛУЗИВНИ "Градски форум" на обали Саве

ПРИОРИТЕТНА ПОДРУЧЈА

САВАПАРК - Реафирмисање урбаног идентитета - развој функција културе, уметности, спорта и рекреације: силазак града на реку са пратећом и комплементарном мрежом мултифункционалних објеката

ГЛАВНЕ ПЕШАЧКЕ ЗОНЕ И ПРАВЦИ - Историјски урбани идентитет

БРАУНФИЛД ЛОКАЦИЈЕ И НЕИСКОРИШЋЕНИ ОБЈЕКТИ - Касарна

ЗОНЕ ЗАШТИТЕ И РАЗВОЈА

ЗОНА УРБАНЕ ОБНОВЕ

ЗЕЛЕНА ИНФРАСТРУКТУРА - Зоне очувања и унапређења зелених површина

ПЛАВА ИНФРАСТРУКТУРА

ЕКОЛОШКИ КОРИДОРИ - Повезивање зелене инфраструктуре озелењеним јавним просторима

ЗОНА САНАЦИЈЕ И РЕМЕДИЈАЦИЈЕ - Градска депонија Дудара

ЗОНА РЕГУЛАЦИЈЕ ОБАЛЕ И ЗАШТИТЕ ОД ДИВЉЕ ГРАДЊЕ

РАЗВОЈНЕ РУТЕ И ЧВОРИШТА

ТРАСА НОВЕ САОБРАЋАЈНИЦЕ **ЖЕЛЕЗНИЧКА ПРУГА**

ПЕШАЧКЕ И БИЦИКЛИСТИЧКЕ СТАЗЕ И РУТЕ - Туристичка стаза која повезује манастире у Поцерини, Бицикличка стаза до Кленка

ИНТЕРМОДАЛНИ И ЛОГИСТИЧКИ ЧВОР (друмски-железнички-водни саобраћај)

ПУТНИЧКА ЖЕЛЕЗНИЧКА СТАНИЦА

ТУРИСТИЧКА МАРИНА

РАЗВОЈНИ ПУНКТОВИ И МРЕЖЕ

НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА И ЗНАМЕНИТА МЕСТА - Шабачка тврђава

МЕМОРИЈАЛНИ КОМПЛЕКС "ЦЕР" - Култура сећања и посебна туристичка понуда на Церу

ДОМ КУЛТУРЕ МИШАР

ЕЛЕКТРО ПУЊАЧИ

ЕНЕРГЕТСКА САНАЦИЈА И ЕФИКАСНОСТ ОБЈЕКТА

СОЛАРНЕ ЕЛЕКТРАНЕ Градска топлана, Дудара, Табановић

ПРИВРЕДНЕ ЗОНЕ

УСТАНОВЕ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

ЗДРАВСТВЕНЕ УСТАНОВЕ - Болница

СПОРТСКИ ЦЕНТРИ - Стадион, Спортска дворана, Соколана, Хиподром и др.

ИЗГРАДЊА ВРТИЋА у приградским насељима

ГРАДСКИ БАЗЕН, ГРАДСКА ПЛАЖА

УСПОСТАВЉАЊЕ ЗАВОДА ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ Града Шапца

УСПОСТАВЉАЊЕ КАНЦЕЛАРИЈЕ климатског менаџера

8.3 СПИСАК СТРАТЕШКИХ ПРОЈЕКТА

8.3.1 Идентитет урбаног подручја

1. Афирмација и промоција културе сећања и историјског наслеђа
2. Развој система зелених површина у граду и отпорности на климатске промене - "Зелени град"
3. Изградња мултифункционалног и инклузивног објекта "Градски форум" на обали Саве
4. Афирмисање урбаног идентитета - развој функција културе, уметности, спорта и рекреације на територији Сава парка (силазак града на реку) са пратећом и комплементарном мрежом мултифункционалних објеката (насељских културних центара) у руралном залеђу
5. Мапирање старих кафана (преко 100) као део културе сећања – „Џез банде“ у Шапцу

8.3.2 Зелена и енергетска транзиција и урбана мобилност

1. Развој паметних мрежа и услуга и спорта и рекреације у свим зонама зелених површина града - "Паметан и здрав град"
2. Повећање енергетске ефикасности и коришћење ОИЕ
3. Зелена и плава улагања - реализација концепта "Сава парк"
4. Повећање отпорности града на климатске промене и елементарне непогоде (рана најавна поплава реке Саве и притока, унапређење одбране од поплава, замена застарелих цеви у водоводној мрежи, реконструкција и изградња канализације за отпадне воде, развој и примена локалних система за задржавање и коришћење кишнице)
5. Завршетак линије муља на ЦППОВ „Шабац“
6. Формирање нове саобраћајне концепције града
7. Измештање железничког теретног терминала из центра града/
8. Интермодално чвориште (у луци) и путничко пристаниште на Сави

8.3.3 Иновативна и паметна економија

1. Успостављање иновационог центра за подршку развоја привреде региона
2. Развој циркуларне економије
3. Кооператива „Керамика“ (глина, керамика, боје) као подршка СМАРТ специјализацији у сектору креативних индустрија

8.3.4 Друштвено благостање

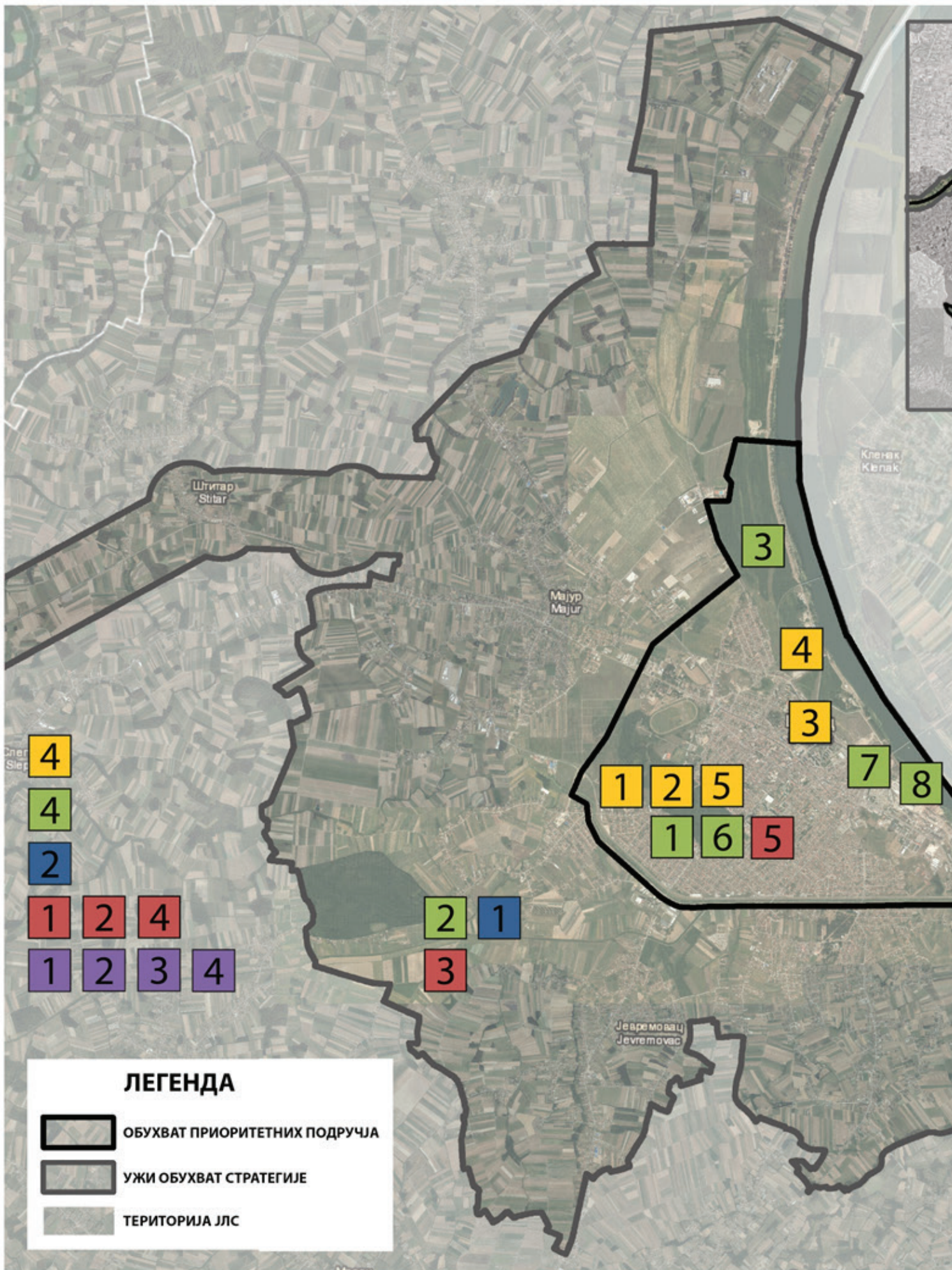
1. Успостављање унапређеног просторног и функционалног концепта предшколског и основно школског образовања којим би се уједначили услови живота и рада на територији града
2. Развој иновативних интегрисаних услуга (социјалне и здравствене услуге) и јачање одрживости постојећег система здравствених и социјалних услуга
3. Развој нових или модернизовање постојећих објеката за привремени прихват и интервентно збрињавање (бескућници, деца у просјачењу, жртве насиља, мигранти и сл.
4. Аплицирање Шапца за националну престоницу културе
5. Изградња дечјих игралишта и теретана на отвореном

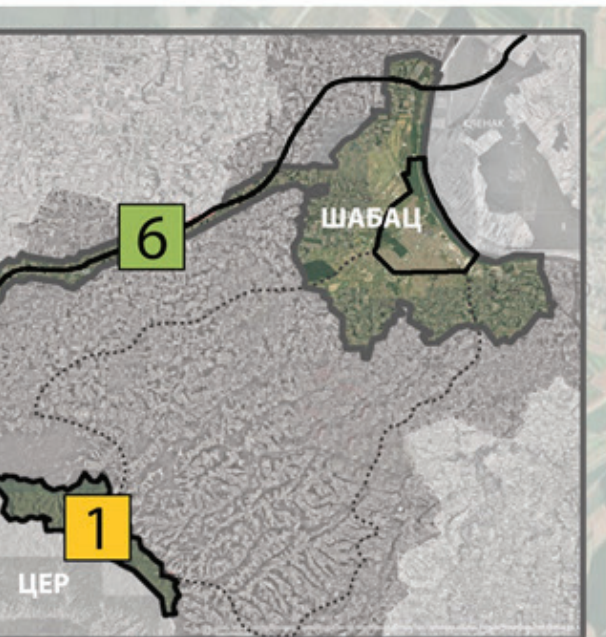
8.3.5 Управљање урбаним/територијалним развојем

1. Унапређење капацитета за управљање интегралним територијалним инвестицијама, укључујући формирање јединице за координацију пројеката
2. Успостављање завода за заштиту споменика културе града Шапца
3. Пројектне апликације за нови европски BAUHAUS
4. Успостављање канцеларије климатског менаџера
5. Интеграција свих градских система за паметно управљање (SMART city)

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА ГРАДА ШАПЦА

СТРАТЕШКИ ПРОЈЕКТИ

ИДЕНТИТЕТ УРБАНОГ ПОДРУЧЈА

- 1 Афирмација и промоција културе сећања и историјског наслеђа
- 2 Развој система зелених површина у граду и отпорности на климатске промене - "Зелени град"
- 3 Изградња мултифункционалног и инклузивног објекта "Градски форум" на обали Саве
- 4 Афирмисање урбаног идентитета - развој функција културе, уметности, спорта и рекреације на територији Сава парка (силазак града на реку) са пратећом и комплементарном мрежом мултифункционалних објеката (насељских културних центара) у руралном залеђу
- 5 Мапирање старих кафана (преко 100) као део културе сећања – „Џез банде“ у Шапцу

ЗЕЛЕНА И ЕНЕРГЕТСКА ТРАНЗИЦИЈА И УРБАНА МОБИЛНОСТ

- 1 Развој паметних мрежа и услуга и спорта и рекреације у свим зонама зелених површина града - "Паметан и здрав град"
- 2 Повећање енергетске ефикасности и коришћење ОИЕ
- 3 Зелена и плава улагања - реализација концепта "Сава парк"
- 4 Повећање отпорности града на климатске промене и елементарне непогоде (рана најава поплава реке Саве и притока, унапређење одбране од поплава, замена застарелих цеви у водоводној мрежи, реконструкција и изградња канализације за отпадне воде, развој и примена локалних система за задржавање и коришћење кишинице)
- 5 Завршетак линије муља на ЦППОВ „Шабац“
- 6 Формирање нове саобраћајне концепције града
- 7 Измештање железничког теретног терминала из центра града
- 8 Интермодално чвориште (у луци) и путничко пристаниште на Сави

ИНОВАТИВНА И ПАМЕТНА ЕКОНОМИЈА

- 1 Успостављање иновационог центра за подршку развоја привреде региона
- 2 Развој циркуларне економије
- 3 Кооператива „Керамика“ (глина, керамика, боје) као подршка SMART специјализацији у сектору креативних индустрија

ДРУШТВЕНО БЛАГОСТАЊЕ

- 1 Успостављање унапређеног просторног и функционалног концепта предшколског и основно школског образовања којим би се уједначили услови живота и рада на територији града
- 2 Развој иновативних интегрисаних услуга (социјалне и здравствене услуге) и јачање одрживости постојећег система здравствених и социјалних услуга
- 3 Развој нових или модернизовање постојећих објеката за привремени прихват и интервентно збрињавање (бескућници, деца у просјачењу, жртве насиља, мигранти и сл.)
- 4 Аплицирање Шапца за националну престоницу културе
- 5 Изградња дечјих игралишта и теретана на отвореном

УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ/ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ

- 1 Унапређење капацитета за управљање интегралним територијалним инвестицијама, укључујући формирање јединице за координацију пројеката
- 2 Пројектне апликације за нови европски BAUHAUS
- 3 Успостављање канцеларије климатског менаџера
- 4 Интеграција свих градских система за паметно управљање (SMART city)

9 ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА

Урбани и територијални развој захтева значајне финансијске ресурсе за реализацију пројеката. Тренутно расположиви финансијски извори у ЈЛС у Републици Србији (РС) су довољни само за покривање мањих пројеката. Ситуација по питању могућности развијања дугорочних инвестиционих пројеката (Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године) се полако мења, о чему сведоче подаци у наредном тексту.

На основу закључених билатералних и мултилатералних међународних оквирних споразума о развојној сарадњи и споразума о спровођењу различитих инструмената и програма који се финансирају из средстава међународне развојне помоћи, ЈЛС у РС су на располагању средства из различитих националних и међународних фондова којима се финансира спровођење стратешких реформи у процесу приступања ЕУ и њихов друштвено-економски развој.

Домаћи извори финансирања су: фондови, агенције, пословне банке, пројекти, програми различитих министарстава, буџети ЈЛС, сопствена средства носилаца активности (компаније), средства заинтересованих домаћих инвеститора, и кредити инвестиционих и комерцијалних банака на подручју РС.

Посебно се указује на могућности коришћења средстава из следећих извора:

- Програми и подстицајна средства министарстава РС (Министарство финансија⁷⁴; Министарство привреде⁷⁵; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде⁷⁶, Министарство заштите животне средине⁷⁷; Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре⁷⁸; Министарство рударства и енергетике⁷⁹; Министарство унутрашње и спољне трговине⁸⁰; Министарство правде⁸¹; Министарство државне управе и локалне самоуправе⁸²; Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог⁸³; Министарство за европске интеграције⁸⁴; Министарство просвете⁸⁵; Министарство здравља⁸⁶; Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања⁸⁷; Министарство за бригу о породици и демографију⁸⁸; Министарство спорта⁸⁹; Министарство културе⁹⁰; Министарство за бригу о

74 <https://www.mfin.gov.rs/>

75 <https://privreda.gov.rs/>

76 <http://www.minpolj.gov.rs/>

77 <https://www.ekologija.gov.rs/>

78 <https://www.mgsi.gov.rs/cir/projekti>

79 <https://www.mre.gov.rs/>

80 <https://must.gov.rs/>

81 <https://www.mpravde.gov.rs/>

82 <https://mduls.gov.rs/category/projekti-i-programi/>

83 <https://www.minljmpdd.gov.rs/>

84 <https://www.mei.gov.rs/>

85 <https://prosveta.gov.rs/>

86 <https://www.zdravlje.gov.rs/>

87 <https://www.minrzs.gov.rs/sr>

88 <https://minbpd.gov.rs/>

89 <https://www.mos.gov.rs/>

90 <https://www.kultura.gov.rs/>

селу⁹¹; Министарство науке, технолошког развоја и иновација⁹²; Министарство туризма и омладине⁹³; Министарство информисања и телекомуникација⁹⁴; Министарство за јавна улагања⁹⁵; Кабинет министра без портфеља задуженог за унапређење развоја недовољно развијених општина⁹⁶; Кабинет министра без портфеља задуженог за координацију активности и мера у области односа Републике Србије са дијаспором⁹⁷; Кабинет министра без портфеља задуженог за равномерни регионални развој⁹⁸), њихових органа и агенција (Управа царина; Управа за слободне зоне; Републичка дирекција за воде; Управа за шуме; Управа за аграрна плаћања; Управа за пољопривредно земљиште; Национална академија за јавну управу; Развојна агенција Србије⁹⁹; Агенција за управљање лукама¹⁰⁰) и фондова (Фонд за развој Републике Србије¹⁰¹; Фонд за иновациону делатност¹⁰²; Фонд за науку Републике Србије¹⁰³;

- Локални буџет, као и кредити пословних банака (Erste Bank A.D.¹⁰⁴; UniCredit banka¹⁰⁵; Banca Intesa¹⁰⁶; NLB Komercijalna banka¹⁰⁷; Банка Поштанска штедионица¹⁰⁸; ProCredit banka¹⁰⁹) које делују на територији РС.

Страни извори финансирања су: фондови и програми ЕУ, кредитне линије (кредитне линије страних влада и кредитне линије међународних финансијских институција), развојни и други фондови земаља ван ЕУ, пројекти и средства заинтересованих страних инвеститора. Међународна развојна помоћ РС обухвата подршку билатералних и мултилатералних развојних партнера, укључујући и финансијску подршку међународних финансијских институција, а обезбеђује се или у виду бесповратних средстава или као концесионални зајмови, који се одобравају под значајно бољим условима од тржишних.

У наредном периоду посебно треба обратити пажњу на могућности мобилисања средстава из следећих међународних фондова и програма:

- ИПА - Инструмент за претприступну помоћ¹¹⁰ (2021-2027; 2014-2020; 2007-2013), Програми европске територијалне сарадње у Републици Србији

91 <https://www.mbs.gov.rs/>

92 <https://nitra.gov.rs/>

93 <https://www.mto.gov.rs/>

94 <https://mit.gov.rs/>

95 <https://www.obnova.gov.rs/>

96 <https://rnro.gov.rs/javni-konkursi/>

97 <https://www.mbpdijaspora.gov.rs/>

98 <https://rrrz.gov.rs/extfile/sr/472/%D0%88avni%20poziv.pdf>

99 <https://ras.gov.rs/>

100 <https://www.aul.gov.rs/>

101 <https://fondzarazvoj.gov.rs/cir>

102 <http://www.inovacionifond.rs/cir/>

103 <https://fondzanauku.gov.rs/>

104 <https://www.erstebank.rs/sr/Pravna-lica>

105 <https://www.unicreditbank.rs/rs/pi.html>

106 <https://www.bancaintesa.rs/>

107 <https://www.nlbkb.rs/>

108 <https://www.posted.co.rs/>

109 <https://www.procreditbank.rs/>

110 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/instrument-za-pretpristupnu-pomoc-2021-2027/>

2021-2027¹¹¹, Инвестициони оквир за Западни Балкан¹¹² (Western Balkans Investment Framework - WBIF), ИПАРД III¹¹³, Вишекорисничка ИПА¹¹⁴;

- Програми ЕУ¹¹⁵ (Дигитална Европа¹¹⁶, ХОРИЗОНТ Европа, Програм за конкурентност МСП – COSME, Програм за запошљавање и социјалне иновације, ЕРАЗМУС, Креативна Европа, Европа за грађане и грађанке, Европски здравствени програм III, ФИСКАЛИС 2020, ЦАРИНА 2020, Механизам цивилне заштите ЕУ, Инструмент за повезивање Европе, Права, једнакост и грађанство, Европски инструмент за демократију и људска права);
- Кохезиона политика и остали фондови ЕУ¹¹⁷ (Нова кохезиона политика 2021-2027, MADAD, Фонд солидарности ЕУ, Регионални стамбени програм) и Зелена агенда за Западни Балкан¹¹⁸;
- Међународни финансијски инструменти-банке¹¹⁹ (Банка за развој Савета Европе - СЕВ, Европска инвестициона банка - ЕИБ, Европска банка за обнову и развој - ЕБРД, Светска банка - WB¹²⁰, Немачка развојна банка - KfW);
- Билатерална и мултилатерална сарадња, донаторски програми (Тим Уједињених нација у Србији¹²¹, Немачка агенција за техничку сарадњу - GIZ¹²², Француска развојна агенција¹²³, Јапан, Данска, Норвешка, Холандија, Шведска, Кина, Аустрија, Француска, Грчка, Индија, Кореја, Пољска, Сингапур, Словенија, Турска, Немачка, Сједињене Америчке Државе, Словачка, Уједињено Краљевство, Швајцарска и др.).

Доступни подаци о изворима финансирања су прикупљани претраживањима више извора: буџета РС, средњорочних планова органа, података на интернет страницама органа РС, интернет страницама програма и пројеката и доступним подацима на интернет страницама банака. Подаци о износу средстава финансирања нису јавно доступни за све изворе.

У наредној табели су приказани расположиви извори финансирања урбаног развоја чији је детаљан преглед дат у Анексу 4.

111 https://www.mei.gov.rs/upload/documents/publikacije/Brosure%20nove/22/Programi_evropske_teritorijalne_saradnje_u_RS_2021-2027.pdf

112 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/investicioni-okvir-za-zapadni-balkan-western-balkans-investment-framework-wbif/>

113 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/ipard-iii/>

114 <https://www.mei.gov.rs/src/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/visekorisnicka-ipa/>

115 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/programi-unije/>

116 <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>

117 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/koheziona-politika/>

118 <https://balkangreenenergynews.com/rs/usvojeni-akcioni-plan-za-zelenu-agendu-za-zapadni-balkan-donosi-devet-milijardi-evra-grantova-rok-za-uskladjivanje-s-eu-ets-om-2024-godine/>

119 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/bilateralni-i-multilateralni-partneri/po-medjunarodnim-organizacijama/>

120 <https://www.worldbank.org/en/country/serbia/brief/green-livable-resilient-cities-in-serbia-program>

121 <https://serbia.un.org/sr/about/about-the-un>

122 <https://nemackasaradnja.rs/giz/>

123 <https://rs.ambafrance.org/AFD-4148>

Табела 2 Извори финансирања (стање јул 2023. године)

НАЦИОНАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ИЗВОРИ	НАЦИОНАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ИЗВОРИ		
	Министарство финансија; Министарство привреде; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарство заштите животне средине; Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре; Министарство рударства и енергетике; Министарство унутрашње и спољне трговине; Министарство правде; Министарство државне управе и локалне самоуправе; Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог; Министарство за европске интеграције; Министарство просвете; Министарство здравља; Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања; Министарство за бригу о породици и демографију; Министарство спорта; Министарство културе; Министарство за бригу о селу; Министарство науке, технолошког развоја и иновација; Министарство туризма и омладине; Министарство информисања и телекомуникација; Министарство за јавна улагања; Кабинет министра без портфеља задуженог за унапређење развоја недовољно развијених општина; Кабинет министра без портфеља задуженог за координацију активности и мера у области односа Републике Србије са дијаспором; Кабинет министра без портфеља задуженог за равномерни регионални развој Управа царина; Управа за слободне зоне; Републичка дирекција за воде; Управа за шуме; Управа за аграрна плаћања; Управа за пољопривредно земљиште; Национална академија за јавну управу; Развојна агенција Србије; Агенција за управљање лукама) и фондова (Фонд за развој републике Србије; Фонд за иновациону делатност; Фонд за науку Републике Србије		
БАНКЕ	БАНКЕ		
	Erste Bank A.D.; UniCredit banka; Banca Intesa; NLB Komercijalna banka; Банка Поштанска штедионица; ProCredit banka		
ФОНДОВИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	ФОНДОВИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ		
	ИПА–Инструмент за претприступну помоћ	Програми ЕУ	Кохезиона политика и остали фондови ЕУ
ИПА 2021-2027	Дигитална Европа	Нова кохезиона политика	
ИПА 2014-2020	ХОРИЗОНТ Европа	2021-2027	
ИПА 2007-2013)	Програм за конкурентност	MADAD	
Програми европске територијалне сарадње у Републици Србији 2021-2027	МСП – COSME	Фонд солидарности ЕУ	
Инвестициони оквир за Западни Балкан	Програм за запошљавање и социјалне иновације	Регионални стамбени програм	
ИПАРД III	ЕРАЗМУС	Зелена агенда за Западни Балкан	
Вишекорисничка ИПА	Креативна Европа		
	Европа за грађане и грађанке		
	Европски здравствени програм III		
	ФИСКАЛИС 2020		
	ЦАРИНА 2020		
	Механизам цивилне заштите ЕУ		
	Инструмент за повезивање Европе		
	Права, једнакост и грађанство		
	Европски инструмент за демократију и људска права		
МЕЂУНАРОДНИ ФИНАНСИЈСКИ ИНСТРУМЕНТИ-БАНКЕ			
Банка за развој Савета Европе - СЕВ, Европска инвестициона банка - ЕИВ, Европска банка за обнову и развој - ЕБРД, Светска банка - WB, Немачка развојна банка – KfW			
БИЛАТЕРАЛНА И МУЛТИЛАТЕРАЛНА САРАДЊА, ДОНАТОРСКИ ПРОГРАМИ			
Тим Уједињених нација у Србији, Немачка агенција за техничку сарадњу - GIZ, Француска развојна агенција, Јапан, Данска, Норвешка, Холандија, Шведска, Кина, Аустрија, Француска, Грчка, Индија, Кореја, Пољска, Сингапур, Словенија, Турска, Немачка, Сједињене Америчке Државе, Словачка, Уједињено Краљевство, Швајцарска			

Области активности за успостављање и деловање механизма високог потенцијала за финансирање урбаног развоја на локалном нивоу управљања су:

- повећање расположивих финансија – подршком да прикупе средства за улагање у урбани развој билатералном сарадњом, привлачењем ЕУ и других донаторских фондова (raising);
- управљање – стварање услова који омогућавају приватне инвестиције у одрживи урбани развој – обликовањем тржишта, нпр. кроз пореске механизме, друге механизме за одређивање цена и/или подршку одрживим алтернативама (steering);
- мешање/комбиновање финансијских извора – привлачење приватног финансијског капитала користећи средства стимулација и подстицаја из јавних финансија за промену односа ризика – повраћаја улагања капитала, ЈПП и тзв. „инвестиционо возило” могу играти важну улогу у утврђивању доказа или услова за комерцијални повраћај (blending).

За област повећања средстава (raising) локални ниво управе може на више начина да подржи спровођење читаве скале финансијских инструмената високих потенцијала намењених за урбани развој и да употреби следеће:

- Процена вредности непокретности представља средство за финансирање великих развојних пројеката који подижу вредност непокретности. Ово повећање вредности може да се користи као извор прихода;
- Цене, регулација и стандарди – од посебног су значаја за секторе које карактеришу мање величине потребних инвестиционих средстава и где су избори потрошача кључни инвестициони покретачи, као што су дистрибуирана производња из обновљивих извора енергије, електро мобилност и зелена градња;
- Међународно инвестиционо возило – међународни финансијски инструменти такође имају значајан потенцијал за кретања у области одрживог урбаног развоја (raising), и имају потенцијал за мешање различитих извора у случају да домаћи извори имају ограничен капацитет;
- Јавно-приватно партнерство – посебно су важна јер ефективност ЈПП у великој мери зависи од одговарајуће идентификације ефеката, структурисаности и зрелости пројеката, уговорних аранжмана и управљачких капацитета.

Примери из досадашње праксе комбиновања извора финансирања дати су у следећој табели.

Табела 3 Примери из праксе комбиновања извора финансирања

Приоритетна подручја интервенције (Стратегија одрживог урбаног развоја РС до 2030)	Извори финансирања који се користе	
	Национални извори финансирања	Међународни извори финансирања
Привредне и комерцијалне зоне и браунфилд локације	Министарство привреде ИПА – конкурентност + Влада РС ЈПП Банке Дијаспора	Европска инвестициона банка Европска банка за обнову и развој KfW банка UN SDGs Швајцарска, Јапан ГИЗ ЕУ ПРО
Неконтролисано стихијско ширење урбаних насеља и деградација руралних подручја	МГСИ МДУЛСУ Министарство за јавна улагања	Европска инвестициона банка UN SDGs
Угрожене урбане структуре, урбане матрице и централне урбане зоне	Министарство културе МГСИ ЈПП	Креативна Европа Европска инвестициона банка Светска банка WB Green fund KfW UN SDGs ГИЗ/АМБЕРО ЕУ ПРО
Делови урбаних насеља са проблемом унапређења друштвеног стандарда или решавањем социјалних проблема	РС Програм станова за снаге безбедности Министарство за јавна улагања	ИПА Европска банка за обнову и развој Банка Савета Европе СЕБ Регионални стамбени програм UN SDGs SWISS PRO UNOPS
Насеља и делови насеља изложени проблемима заштите животне средине и климатским променама	Министарство рударства и енергетике Министарство за јавна улагања	ИПА Европска банка за обнову и развој GIZ + KfW UN SDGs билатерна сарадња

<p>Целине са НКД и градитељским наслеђем, важним реперима културно - историјског развоја урбаних насеља, групације урбаних насеља</p>	<p>Министарство културе Министарство туризма и омладине</p>	<p>World heritage foundation Креативна Европа ИПА прекогранична сарадња Транснационална сарадња INTERREG ADRION DANUBE UN SDGs ЕУ ПРО</p>
--	---	---

10 МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА

Циљ овог поглавља јесте да пружи општи оквир показатеља за праћење (мониторинг) и процену (евалуацију) напретка спровођења територијалних стратегија ЕУ ПРО Плус програма. Праћење и процена су важни елементи у процесу имплементације територијалних стратегија и испуњавају низ важних функција:

- **Ефикасност и делотворност стратегија:** праћење генерише податке и знање за праћење напретка и даје основу за ревизије, и помаже у процени резултата мера садржаних у стратегијама.
- **Транспарентност и одговорност:** праћење показује да активности и резултати прате договорене циљеве и чини податке транспарентним свим актерима, укључујући локалне заједнице.
- **Видљивост и капацитет:** показивање постигнутог јача локалну мобилизацију и власништво; ангажовање на праћењу од стране локалних актера утиче на развој капацитета и учење.

Успешно праћење зависи од квалитета и прикладности коришћених показатеља. Приликом одабира показатеља треба имати на уму неке основне принципе. У идеалном случају, показатељи би требало да буду:

- **релевантни** - блиско повезани с циљевима стратегија;
- **прихваћени** - од стране запослених и релевантних актера;
- **веродостојни** - за оне који нису стручњаци, недвосмислени и лаки за тумачење;
- **лаки** - праћење је могуће уз мале трошкове и уз прихватљиво административно оптерећење; и
- **необориви** – у односу на манипулацију.

Доле наведени списак показатеља је конципиран у складу с пет тематских циљева дефинисаних у територијалним стратегијама ЕУ ПРО Плус (табела 4.). Његова сврха је да делује као „мени“ за ”власнике” стратегије да изаберу одговарајуће показатеље у зависности од њиховог избора циљева. Иако показатељи покривају широк спектар циљева, они не могу обухватити све локално специфичне контексте. Дакле, свако урбано подручје може да изабере додатне показатеље специфичне за стратегију који ће бити укључени у локалну стратегију.

Предложени показатељи засновани су на низу различитих међународних и домаћих извора. Колико је то могуће, показатељи се црпе из постојећих националних извора, као што су Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године (СОУРПС), Стратегија паметне специјализације Републике Србије 2020. до 2027. (СПСРС) и Стратегија нискоугљеничног развоја (СНУР). Међутим, највећи део показатеља узет је са списка такозваних заједничких показатеља учинка (енг. RCO) и резултата (енг. RCR) дефинисаних у контексту Кохезионе политике ЕУ 2021-27. Они су допуњени циљевима одрживог развоја УН (ЦОР).

Табела 4 *Списак показатеља (индикатора) за праћење и процену напретка спровођења територијалних стратегија*

Циљеви	Индикатори	Јединица мере	Извори
Тематски циљ 1			
ПЦ 1.1 Унапређен и уједначен квалитет уређености и приступачности урбаног подручја	- Стратегије интегралног територијалног развоја за које је примљена подршка	Број стратегија	RCO 75 RCO 76 COUPPC
	- Интегрални пројекти територијалног развоја за које је примљена подршка	Број уговорених пројеката	RCO 114 RCR 52 COUPPC
	- Новостворени или обновљени отворени јавни простори у урбаним подручјима	m ²	
	- Обновљено земљиште које се употребљава за зелене површине, социјално (приуштиво) становање, економске или друге сврхе	m ²	
ПЦ 1.2 Подстицање заштите културног и градитељског наслеђа и промоција одрживе градње	- Укупна средства утрошена за заштиту, очување и конзервацију културног и градитељског наслеђа и вернакуларне архитектуре	Евро	СПРКС ЦОР 11 СРКРС COUPPC
ПЦ 1.3 Подстицање развоја одрживог туризма и обједињене туристичке понуде	- Посетиоци културних и туристичких локација за које је примљена подршка	Број увећања посетилаца	RCR 77 СРТРС ППРС
ПЦ 1.4 Подстицање интегралног и одрживог приступа у санацији нелегалне изградње и њено спречавање	- Санирана, обновљена и поново коришћена подстандардна или неформална насеља и јединице	ha/m ²	COUPPC
ПЦ 1.5 Јачање и унапређење управљања урбано-руралним везама	- Интегрални пројекти територијалног развоја за екосистемске услуге које рурална подручја пружају урбаним насељима	Број пројеката	RCO 76 COUPPC СПРРРС
Тематски циљ 2			
ПЦ 2.1 Унапређење енергетске ефикасности и смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште	- Годишња потрошња примарне енергије (од чега: стамбени објекти, јавне зграде, предузећа, друго)	Смањење (MJ)	RCR 26 RCR 29 CHUPPC
	- Процењене емисије гасова са ефектом стаклене баште	Смањење t CO ₂	

ПЦ 2.2 Подстицање коришћења обновљивих извора енергије	- Укупно произведена обновљива енергија (од чега: електрична енергија, топлотна енергија)	MWh	RCR 31 CHUPPC
ПЦ 2.3 Развој паметних енергетских система, мрежа и складиштења	- Корисници повезани на паметне енергетске системе	Број корисника	RCR 33 CHUPPC
ПЦ 2.4 Прилагођавање климатским променама и спречавања ризика од катастрофа и отпорности, јачање резилијентности на климатске промене, узимајући у обзир приступ заснован на екосистемима	- Зелена инфраструктура изграђена или побољшана за прилагођавање климатским променама	ha/m ²	RCO 26 ППИКУАП CHUPPC
	- Становништво које остварује користи од мера заштите од поплава	Број људи	
ПЦ 2.5 Обезбеђење једнаког приступа санитацији и снабдевању водом и унапређење одрживог управљања водама	- Становништво повезано на побољшану јавну мрежу водоснабдевања	Број домаћинстава	RCR 41 RCR 35 RCR 42 RCO 25 ППРС
	- Становништво повезано барем на секундарну јавну мрежу за пречишћавање отпадних вода	Број домаћинстава	
	- Новоизграђена или учвршћена заштита од поплава на обали река и језера	Дужина у km/m	
ПЦ 2.6 Унапређење управљања отпадом	- Сепаратно прикупљени отпад	t	RCR 103 RCR 47 ПУОРС CHUPPC
	- Рециклирани отпад	t	
ПЦ 2.7. Јачање заштите и очувања природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, и смањење свих облика загађења	- Зелена инфраструктура за коју је примљена подршка у циљу заштите биодиверзитета и очувања природних станишта	ha/m ²	RCO 36 RCO 37 RCO 38 RCO 39 RCR 50 RCR 95 ППИКУАП ППРС ПЗВРС
	- Површина подручја мреже Натура 2000 обухваћена мерама заштите и обнове	ha/m ²	
	- Површина обновљеног земљишта за које је примљена подршка	ha/m ²	
	- Подручје обухваћено постављеним системима за праћење загађења ваздуха	ha/m ²	
	- Становништво које остварује корист од мера за квалитет ваздуха	Број људи	
	- Становништво које има приступ новој или побољшаној зеленој инфраструктури	Број људи	

ПЦ 2.8 Подстицање одрживе мултимодалне урбане мобилности	<ul style="list-style-type: none"> - Годишњи број корисника новог или модерновог јавног превоза - Годишњи број корисника нових или модернованих трамвајских линија и линија (подземне) железнице - Годишњи број корисника инфраструктуре намењене вожњи бициклом 	Увећање броја корисника	RCR 62 RCR 63 RCR 64 ППРС
ПЦ 2.9 Развој паметне, сигурне, одрживе и мултимодалне саобраћајне мреже од међународног и националног значаја која је отпорна на климатске промене	- Годишњи број корисника новоизграђених, обновљених, побољшаних или модернованих путева	Увећање броја корисника	RCR 55 RCR 58 RCR 59 RCR 60 СНУРРС ППРС
	- Годишњи број корисника новоизграђених, побољшаних, обновљених или модернованих железница	Увећање броја корисника	
ПЦ 2.10 Развој и јачање одрживе, паметне и мултимодалне националне; регионалне и локалне мобилности која је отпорна на климатске промене, укључујући бољи приступ саобраћајној мрежи од међународног и националног значаја и прекограничној мобилности	- Теретни железнички транспорт	t	
	- Теретни транспорт унутрашњим пловним путевима	t	
Тематски циљ 3			
ПЦ 3.1 Развој и јачање истраживачких и иновационих капацитета и примена напредних технологија	- Предузећа која су примила подршку (од чега: микро-, мала, средња, велика)	Број предузећа	RCO 01 RCR (3)01 RCR 102 СНТРРС СРВИРС СИПРС СРСЕРС
	- Створена радна места у ентитетима који су примили подршку	Број људи	
	- Створена радна места у подручју истраживања у ентитетима који су примили подршку	Број људи	
ПЦ 3.2 Коришћење предности дигитализације за грађане, предузећа, истраживачке институције и органе јавне управе	- Корисници нових и побољшаних јавних дигиталних услуга, производа и процеса	Број корисника	RCR 11 RCR 12 RCR 13 СРИДИБ СНТРРС СРВИРС
	- Корисници нових и побољшаних дигиталних услуга, производа и процеса које су развила предузећа	Број корисника	
	- Предузећа која су постигла висок дигитални интензитет	Број предузећа	

ПЦ 3.3 Јачање одрживог раста и конкурентности МСП-ова и отварање радних места	- Нова предузећа која преживљавају на тржишту	Број предузећа која преживљавају на тржишту 2 године након отварања	RCR 17 RCR 18 RCR 19 RCR 25 СПРМСППК СИПРС
	- МСП-ови који користе услуге инкубатора након стварања инкубатора	Број предузећа	
	- Предузећа са већим прометом	Број предузећа	
	- МСП-ови са вишом додатом вредности по запосленом	Број предузећа	
ПЦ 3.4. Развој компетенција за паметну специјализацију 4С, индустријску транзицију и предузетништво, у оквиру четвороструке спирале иновација (привреда, образовање, наука, јавни и цивилни сектор - институционални учесници)	- Приправништва омогућена потпорама у МСП-овима - Особље МСП-ова које завршава оспособљавање за вештине за паметну специјализацију, индустријску транзицију и предузетништво (према врсти вештине: техничка, управљачка, предузетничка, зелена, друга)	Број људи	RCR 97 RCR 98 СПСРС СОУРРС СНТРРС СРВИРС СИПРС СРСЕРС
ПЦ 3.5 Јачање дигиталне повезаности	- Стамбени објекти са претплатом на широкопојасни приступ мрежи врло високог капацитета	Број станова	RCR 53 RCR 54 СРИДИБ СНТРРС
	- Предузећа са претплатом на широкопојасни приступ мрежи врло високог капацитета	Број предузећа	
ПЦ 3.6 Подстицање и промовисање прелаза на циркуларну и ресурсно ефикасну економију	- Отпад који се употребљава као сировина	Повећање (t)	RCR 48 СНУРРС ПРЦЕРС СИПРС ПУМС
ПЦ 3.7 Подстицање и промовисање прелаза на економију са нултом нето стопом емисије угљеника	- Процењене емисије гасова са ефектом стаклене баште	Смањење t CO ₂	RCR 29 RCR 105 RCO 59 СНУРРС СИПРС
	- Процењене емисије гасова са ефектом стаклене баште по котловима и системима грејања пренамењеним из чврстих фосилних горива у гас	Смањење t CO ₂	
	- Инфраструктура за алтернативна горива (тачке за пуњење/напајање)	Број тачака	
	- Пошумљавање	ha/m ²	

Тематски циљ 4			
ПЦ 4.1 Унапређење делотворности и инклузивности тржишта рада и приступа квалитетном запошљавању и достојанственом раду и подстицање социјалног предузетништва	- Површина нових или модернизованих објеката за услуге запошљавања	m ²	RCO 61 RCR 65 СЗРС
	- Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката за услуге запошљавања	Број корисника	
ПЦ 4.2 Развој социјалне инфраструктуре и услуга и подстицање социјалне инклузије и социјалних иновација	- Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката социјалне заштите - Становништво обухваћено пројектима у оквиру интегрисаног деловања за социоекономску инклузију маргинализованих заједница, домаћинстава са ниским приходима и друштвених група у неповољном положају	Број корисника	RCR 74 RCO 113 СДРУСЗЗ
ПЦ 4.3 Промовисање социјално-економске инклузије маргинализованих заједница, домаћинстава са ниским приходима и друштвених група у неповољном положају, укључујући особе са посебним потребама, путем интегрисаног деловања које обухвата становање и социјалне услуге	- Годишњи број корисника нових или модернизованих социјалних станова	Број домаћинстава	RCR 67 СОУППС СДРУСЗЗ
ПЦ 4.4 Побољшање једнаког приступа инклузивним и квалитетним услугама образовања	- Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката за бригу о деци - Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката образовања	Број корисника	RCR 70 RCR 71 СРОВРС
ПЦ 4.5 Обезбеђивање једнаког приступа здравственој заштити и подстицање отпорности здравственог система	- Годишњи број корисника нових или модернизованих услуга е-здравствене заштите - Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката здравствене заштите	Број корисника	RCR 72 RCR 73 СЈЗРС
ПЦ 4.6 Обезбеђивање једнаког приступа услугама, програмима и објектима културе	- Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката културе	Број корисника	СРКРС

ПЦ 4.7 Обезбеђивање једнаког приступа услугама, садржајима и објектима спорта и рекреације	- Годишњи број корисника нових или модернизованих објеката спорта и рекреације	Број корисника	СМРС ППРС
ПЦ 4.8 Стварање подстицајног окружења за иницијативе и активности младих	- Годишњи број корисника нових или модернизованих иницијатива и активности младих	Број корисника	СМРС
Тематски циљ 5			
ПЦ 5.1 Подстицање управљања развојем на више нивоа - локални, национални, међунационални, ЕУ и др.	- Основана пројектна јединица за имплементацију Стратегије	Да/не	RCO 75 RCO 76 СОУРРС
	- Интегрални пројекти територијалног развоја који укључују локални, национални, међународни И ЕУ ниво, И укључују примену различитих управљачких инструмената – колаборативних, командних, хибридних	Број уговорених пројеката	
ПЦ 5.2 Подстицање приступа са више актера – привреда, образовање, наука, јавни и цивилни сектор	- Примена модела четвороструке и петоструке спирале иновација	Број иницијатива	СПСРС СОУРРС СНТРРС
ПЦ 5.3 Унапређење међуопштинске сарадње кроз институционалну сарадњу	- Становништво обухваћено пројектима у оквиру стратегија интегралног територијалног развоја	Број људи	RCO 74
ПЦ 5.4 Подстицање партиципативног приступа и иницијатива вођених заједницом уз укључивање локалних актера	- Актери који су учествовали у припреми и спровођењу стратегија интегралног територијалног развоја	Број учесника	RCO 112 RCO 80 ЗРР СОУРРС
	- Стратегије за локални развој под вођством заједнице за које је примљена подршка	Број учесника	
	- Развијена иновативна решења, као отворена платформа за иновације, жива лабораторија, грађанска наука и др.	Број иновативних решења	
	- Примена родно одговорног приступа у припреми и спровођењу стратегија	Број учесника	

ПЦ 5.5 Подстицање мешања (<i>blending</i>) финансирања урбаног развоја из различитих видова финансирања (домаћих и међународних)	- Примена различитих извора финансирања приоритетних интервенција у урбаним подручјима територијалних стратегија	Евро	RCO 75 RCO 80 COUPPC
	- Спровођење јавно-приватног партнерства	Број пројеката ЈПП	
	- Стратегије интегралног територијалног развоја за које је примљена подршка - Стратегије за локални развој под вођством заједнице за које је примљена подршка	Број стратегија	
ПЦ 5.6 Јачање транспарентности одлучивања на нивоу урбаног подручја	- Развој информационог система за потребе управљања територијалним развојем	Број развијених система	СОУРРС СРИДИБ

Извори индикатора:

REGULATION (EU) 2021/1058 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 24 June 2021 on the European Regional Development Fund and on the Cohesion Fund. Official Journal of the European Union L 231/60. Common output and result indicators for ERDF and the Cohesion Fund – Article 8(1)(1)	RCO – показатељи учинка; RCR – показатељи резултата
Циљеви одрживог развоја /SDGs (Sustainable Development Goals), UN	ЦОР
Закон о родној равноправности, 2021	ЗРР
Програм управљања муљем у Србији од 2023. до 2032. године	ПУМС
Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године	ССНРРС
Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године	СМРС
Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022–2026. године	СДРУСЗЗ
Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом	ПЗВРС
Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године	ПРЦЕРС
Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031. године	ПУОРС

Програм прилагођавања на измењене климатске услове са Акционим планом, Нацрт.	ППИКУАП
Просторни План Републике Србије од 2021. до 2035. године, Нацрт	ППРС
Стратешки приоритети развоја културе Републике Србије од 2021-2025. године	СПРКРС
Интегрисани национални енергетски и климатски план Републике Србије за период 2021 до 2030 са визијом до 2050. године	ИНЕКПРС
Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године	СРИДИБ
Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања”	СНТРРС
Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године	СРСЕРС
Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године	СИПРС
Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године	СЗРС
Стратегији развоја образовања и васпитања у Србији до 2030. године	СРОВС
Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период 2020-2027. године	СПСРС
Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године	СОУРРС
Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020-2025. године	СРВИРС
Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године	СЈЗРС
Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године	СРТРС
Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године	СПРРРС
Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године	СПРМСППК

11 ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Спровођење Стратегије почиње одмах након њеног усвајања. Имплементација садржи веома захтевне обавезе у смислу управљања, и то:

- припреме и одређивања приоритетних пројеката,
- припреме и објављивања позива за предлоге пројеката и одобравања операција,
- прибављања пројеката за изградњу / спровођење,
- реализације и затварања пројеката,
- вођења и управљања /одржавања пројеката.

Све ове функције ће сигурно довести до тога да постојеће структуре и институције Града Шапца буду под притиском (а имајући у виду постојеће капацитете), чак и више, и то тамо где је потребна координација и успостављање процедура за међуопштинску сарадњу између више ЈЛС. У овој фази Град Шабац нема одговарајуће капацитете, ресурсе и знање да би делотворно обављао све наведене функције. Из тог разлога ће бити успостављена Јединица за координацију пројеката (ЈКП), како би подржала Град Шабац у спровођењу ове Стратегије и успостављању системске промене у планирању и имплементацији.

Тренутна управљачка структура за процес израде Стратегије обухвата:

- Радну групу која делује и као одбор актера и социјалних партнерстава,
- Савет за развој, који делује и као политички координациони одбор.

Делокруг рада Савета за развој већ покрива политичке аспекте избора пројеката и реализације Стратегије. Стога, овом делокругу рада треба додати вођење процедура како би се омогућило спровођење Стратегије. Радна група има задатак да подржи Савет током израде Стратегије и биће распуштена након њеног усвајања. Стога, Јединица за координацију пројеката (односно Јединица за координацију пројекта и међуопштинску сарадњу у случају шире територије) следи кораке Радне групе ради:

- Подршке Савету за развој у процесу идентификације пројеката који се одвија између различитих заинтересованих страна (одељење за урбанизам при управи ЈЛС, управни орган/посредни орган, Европска инвестициона банка ЕИБ, Европска банка за обнову и развој ЕБРД, итд).
- Међусекторске координације свих потребних студија да би пројекат и процес пословног планирања "сазрели", кроз укључивање и других одељења/јединица локалне самоуправе, према потреби. Поред тога, пружа подршку координацији између различитих локалних политика - плана интегрисаних територијалних инвестиција и општинског програма капиталних инвестиција, као и плана развоја ЈЛС, просторно-планске документације и осталих секторских стратегија, програма и акционих планова. Јединица за координацију пројеката неће бити директно одговорна за планирање и програмирање на нивоу ЈЛС, већ ће блиско сарађивати са надлежним секторима и свим другим надлежним органима. У координацији са службама за набавке (одељење за буџет и финансије) Града Шапца, ЈКП ће бити подршка за ефикасно успостављање и одобравање уговора са добављачима и консултантима на сваком пројекту, укључујући студије/анкете потребне за

подношење захтева, одобравање, дозволе (нпр. Процена утицаја на животну средину и стратешка процена утицаја, анкета о саобраћају, итд).

- Администрирања уговора, што представља дужност сваког сектора у оквиру којег се пројекат спроводи (нпр. одсек/предузеће за чишћење и рециклажу за уговоре о управљању отпадом, итд). ЈКП је укључена у координацију и подршку администрирању уговора о услугама и уговора са различитим секторима (и консултантима).
- Повезивања са органима управе који издају дозволе и са консултантима током процеса израде и подношења захтева за одобрење/дозволу, да би се задовољиле потребе издавања дозвола/лиценци и добила неопходна одобрења/дозволе/лиценце.
- Подршке органу/одељењу за урбанизам и управном органу/посредном органу у управљању пројектним фондом да би припремили потребне финансијске и техничке документе/студије/експертизе за захтеве за исплату и финансијске системе. Ова функција треба да буде усклађена са финансијским управљањем читаве ЈЛС.
- Управљања пројектима, да би се обезбедило да пројекти испуњавају планиране циљеве. Јединица за координацију пројеката треба да спроводи минимално следеће задатке: обезбеђује да пројекти испуњавају опште циљеве програма (урбанистичко планирање као и пословно планирање) и конкретне кључне индикаторе учинка који се утврђују оквиром политика интегрисаних територијалних инвестиција; координацију редовних састанака за праћење напретка на локалном и регионалном нивоу, као и са финансијерима и консултантима; вођење рачуна о повезаним административним функцијама управљања пројектима (које финансира ЕУ), од идентификације и евалуације пројекта до финалних извештаја о завршетку пројеката.
- Обезбеђивање ефикасног и ефективног механизма за јачање и изградњу капацитета за остваривање постављених циљева. Ова изградња капацитета је за запослене у Јединици за координацију пројеката у неким конкретним областима, који се баве управљањем и координацијом задужења Јединице. У ширем контексту развијање капацитета је и за друге релевантне стране/актере који су укључени у инвестициони програм, и где је препозната потреба за развијањем капацитета.
- Осигуравања да су испуњене неопходне активности везане за ПР, публицитет и комуникацију, у координацији са и уз подршку службе за комуникације и рад са заједницом Града Шапца. Ове активности треба да обухватају одговарајућу комуникацију и повезивање са заједницом (приватним, јавним, цивилним, образовним и истраживачким сектором), имајући у виду пројектно планирање и спровођење, да би се обезбедило учешће и дугорочна одрживост пројеката.
- Управљања базом података за праћење и припремање свих неопходних извештаја за управни орган/посредно тело. Јединица за координацију пројеката ће бити одговорна за: праћење резултата пројеката, током њиховог спровођења и након завршетка. Завршетак пројекта је у складу са стандардима Републике Србије и ЕУ. Процене социо-економског утицаја у којима је детаљно приказано на који

начин је програм инвестиција утицао на заједнице и општине у смислу развоја компетенција, укључивања заједнице, општинских партнерстава, локалног економског и међуопштинског развоја, и начина на који је унапређен квалитет живота у заједницама. Препоручује се спровођење таквих студија. Омогућавање спровођења и подршка потребним студијама и експертиза (као што су процене утицаја пројеката на становништво и животну средину, односно студије за процену ризика, итд).

У том циљу, Град Шабац има једну од следеће три могућности за успостављање Јединице за координацију пројеката:

- 1) Успостављање ЈКП као посебне радне групе која ће користити постојеће запослене, који ће бити пребачени у ЈКП. У том случају, ЈКП ће „позајмити“ људске и друге ресурсе од постојећих административних јединица ЈЛС.
- 2) Успостављање ЈКП као нове административне јединице унутар структуре ЈЛС. У том случају запослили би се нови кадрови да попуне Јединицу, али би постојећи кадрови и ресурси могли бити пренети у нову јединицу. Треба истаћи да постоји велики ризик због одлива кадрова, недовољног броја запослених за свакодневне законске обавезе, као и добијања нових надлежности општина у процесу децентрализације и уласка у ЕУ.
- 3) Засновати ЈКП у постојећој административној јединици чији би делокруг рада могао бити прилагођен на одговарајући начин, тако да такође покрије задатке и функције ЈКП. Као и у претходној варијанти, постоји велики ризик због одлива кадрова, недовољног броја запослених за свакодневне законске обавезе, као и добијања нових надлежности општина у процесу децентрализације и уласка у ЕУ.

У сваком случају, Јединица за координацију пројеката треба да има јасан мандат градоначелника и да директно одговара кабинету градоначелника. Потребни су минимално следећи кадрови унутар општине за функције Јединице за координацију пројеката:

- шеф Јединице за координацију пројеката;
- пројектни менаџер;
- инжењер/експерт за спровођење пројеката;
- службеник за набавке;
- финансијски менаџер или администратор;
- ИТ специјалиста за прикупљање података;
- службеник за заједницу и службеник за везу и комуникације;
- службеник за координацију политика и сектора.¹²⁴

Након затварања пројекта, Град Шабац би требало да води и одржава креиране елементе. У случају „софт“ пројеката, локална самоуправа треба да размотри спровођење излазне стратегије пројекта. Уобичајено, то би значило да би постојећа служба ЈЛС преузела или

¹²⁴ Ова особа ће омогућавати усклађивање између политика, стратегија, пројеката и извора финансирања. Подржавала би Савет за развој урбаног подручја кроз рад/идентификацију пројеката. Такође би омогућавала међусекторску координацију и координацију плана интегрисаних територијалних инвестиција и општинског плана капиталних инвестиција, у контексту циљева кохезионе политике ЕУ.

би била направљена посебна јединица, или би одговорност била пренета цивилном друштву/НВО или РРА које су институционални механизам који су општине основале за међуопштинску сарадњу. Стога је императив да вођење и одржавање, као и излазне стратегије добију дужну пажњу када се спроводе студије изводљивости за било који пројекат, а да Град Шабац користи период спровођења пројекта да успостави системе и институције који би обезбедили дугорочно функционисање пројекта. Јединица за координацију пројекта би имала одговорност да обезбеди да ЈЛС има ресурсе да испуни обавезе у односу на вођење и одржавање свих капиталних пројекта. Јединица за координацију пројекта ће помоћи директно или индиректно где год је могуће у односу на вођење и одржавање програма.

12 ИЗВОРИ

- Европска комисија (2021). Заједничке уредбе и прописи. Заједнички показатељи остварења и резултата за Европски фонд за регионална улагања (Улагања у радна места и раст и Interreg) и Европски кохезиони фонд (ЕК, 2021) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2021:231:FULL&from=EN>
- EC New Cohesion Policy 2021-2027. https://ec.europa.eu/regional_policy/2021-2027_en
- Закон о успостављању и функционисању система за управљање кохезионом политиком, 2023, Нацрт. <https://www.mei.gov.rs/srp/vesti/2811/detaljnije/w/0/nacrt-zakona-o-uspostavljanju-i-funkcionisanju-sistema-za-upravljanje-kohezionom-politikom-na-portalu-ekonsultacije/>
- Запослени у Републици Србији, 2020, Републички завод за статистику, 2021.
- Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године, „Службени гласник РС“, број 88/2010
- Интегрисани национални енергетски и климатски план Републике Србије за период 2021 до 2030 са визијом до 2050. године. <https://www.mre.gov.rs/dokumenta/strateska-dokumenta/integrисани-nacionalni-energetski-i-klimatski-plan-republike-srbije-za-period-2021-do-2030-sa-vizijom-do-2050-godine>
- Карта државних путева, ЈП Путеви Србије, 2022, https://www.putevi-srbije.rs/images/pdf/referentni-sistem/Karta_drzavnih_puteva.pdf
- ЛЕАП града Шапца, 2010, 2011, https://sabac.rs/wp-content/uploads/2020/06/leap_sapca_knjiga_ii_-_akcioni_planovi.pdf
- Листа елемената нематеријалног културног наслеђа Републике Србије, Етнографски музеј у Београду, <https://nkns.rs/cyr/elementi-nkns?page=5>
- Основно образовање – Подаци о локацијама и објектима, Министарство просвете, 2023.
- Општине и региони у Републици Србији, РЗС, 2022
- Општине и региони у Републици Србији, РЗС, 2021
- Општине и региони у Републици Србији, РЗС, 2020
- Осмотрене промене климе у Србији и пројекције будуће климе на основу различитих сценарија будућих емисија, УНДП Србија, 2018
- Pertoldi M, Fioretti C, Guzzo F, Testori G, De Bruijn M, Ferry M, Kah S, Servillo L A and Windisch S (2022). Handbook of Territorial and Local Development Strategies (Приручник о стратегијама одрживог урбаног развоја), <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC130788>
- План генералне регулације Шабац, Ревизија, „Службени лист града Шапца и општина Богатић, Владимирци и Коцељева“, бр. 18/15 и 23/15
- План детаљне регулације подручја Сава парка, „Службени лист града Шапца и општина Богатић, Владимирци и Коцељева“, број 07/2017
- План одрживе урбане мобилности Града Шапца, „Службени лист града Шапца и општина: Богатић, Владимирци и Коцељева“, бр. 31/2020
- Попис 2011, РЗС
- Предшколско образовање – Подаци о локацијама и објектима, Министарство просвете, 2023.

- Програм капиталних инвестиција града Шапца за период 2022 – 2024. год, 2022.
- Програм прилагођавања на измењене климатске услове са Акционим планом, Нацрт. <https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/javne-rasprave/javni-poziv-za-ucesce-javnosti-u-procesu-konsultacija-u-vezi-sa-izradom-programa-prilagodjavanja-na-izmenjene-klimatske-uslove-sa-akcionim-planom-0>
- Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022–2024. године («Сл. гласник РС», бр.137/2022) <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2022/137/1>
- Програм управљања муљем у Србији од 2023. до 2032. године, Београд, 28. септембар 2023. <https://www.ekologija.gov.rs/lat/saopstenja/vesti/prvi-put-usvojen-vazan-planski-dokument-%E2%80%93-program-upravljanja-muljem-u-republici-srbiji>
- Програм управљања отпадом у Републици Србији за период 2022-2031. године ((«Сл. гласник РС», бр. 12/2022) http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2022_02/SG_012_2022_010.htm
- Програм заштите ваздуха у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са акционим планом («Сл. гласник РС», бр. 140/2022) <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2022/140/1>
- Просторни план града Шапца, „Службени лист града Шапца и општина Богатић, Владимирци и Коцељева“, број 7/12
- Просторни план подручја посебне намене планине Цер, Нацрт, Министарство грађевина, саобраћаја и инфраструктуре, 2019.
- Просторни План Републике Србије од 2021. до 2035. године, Нацрт. <https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPRS%20Nacrt.pdf>
- Први резултати Пописа 2022, РЗС, 2022
- Регистар СЕВЕСО постројења на територији Републике Србије, Министарство заштите животне средине, 2023, https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2023-01/registar_seveso_postrojena_na_teritoriji_republike_srbije_0.pdf
- Република Србија, Преговарачка група за Поглавље 22 (2019). Акциони план за испуњавање захтева у области кохезионе политике ЕУ Поглавље 22 – Регионална политика и координација структурних инструмената https://www.mei.gov.rs/upload/documents/pristupni_pregovori/akcioni_planovi/ap_pg_22.pdf
- Смернице за имплементирање бициклическе инфраструктуре у Шапцу, Саобраћајна студија, аутор студије др Биљана Ранковић Плазанић, дипл.инж.саоб., СКГО и ГИЗ, 2020. http://www.skgo.org/storage/app/uploads/public/158/435/038/1584350384_Studija%20Smernice%20za%20implementiranje%20biciklisticke%20infrastrukture%20u%20Sapcu.pdf
- Списак непокретних културних добара од изузетног значаја, Републички завод за заштиту споменика културе, https://heritage.gov.rs/latinica/nepokretna_kulturna_dobra.php
- Списак непокретних културних добара од великог значаја, Републички завод за заштиту споменика културе, https://heritage.gov.rs/latinica/nepokretna_kulturna_dobra.php
- Средње образовање – подаци о локацијама и објектима и просторијама, Министарство просвете, 2023.

- Статус површинских вода Србије у периоду 2017-2019, Агенција за заштиту животне средине, Београд, 2021.
- Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период 2022–2026. године («Сл. гласник РС», бр. 12/2022). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2022/12/1>
- Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године („Сл. гласник РС”, број 35/15). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2015/35/1/reg>
- Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године («Сл. гласник РС», бр. 18/2021, 36/2021). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/ispravka/2021/36/1>
- Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године („Сл. гласник РС”, бр. 35/2020). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/35/1/reg>
- Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године („Сл. гласник РС”, бр. 61/2018). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/61/1/reg>
- Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања” („Сл. гласник РС”, бр. 10/2021). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/10/1/reg>
- Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2023. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године. <https://www.ekologija.gov.rs/saopstenja/vesti/vlada-republike-srbije-usvojila-strategiju-niskougljenicnog-razvoja-do-2030-godine>
- Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године („Сл. гласник РС”, бр. 47/2019). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/47/1/reg>
- Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период 2020-2027. године („Сл. гласник РС”, бр. 21/2020). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/10/1/reg>
- Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године („Сл. гласник РС”, број 85/2014). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2014/85/1>
- Стратешки приоритети развоја културе Републике Србије од 2021-2025.године (Министарство културе и информисања РС, 2021) <https://www.kultura.gov.rs/extfile/sr/6132/Strate%C5%A1ki%20prioriteti%20razvoja%20kulture.pdf>
- Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020-2025. године („Сл. гласник РС”, бр. 96/2019). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/96/1/reg>
- Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године („Сл. гласник РС”, бр. 86/2021). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/86/1/reg>

- Стратегија развоја образовања и васпитања у Србији до 2030.године („Сл. гласник РС“, број 107/2021). <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/63/1/reg>
- Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године («Сл. гласник РС», број 125/2021) http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2021_12/SG_125_2021_011.htm
- Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године („Сл. гласник РС“, бр. 98/2016). <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2016/98/1>
- Стратешки план за социјалну политику града Шапца 2016-2020, 2015.
- Уредба о плану мреже здравствених установа, „Службени гласник РС“, бр. 5/2020, 11/2020, 52/2020, 88/2020, 62/2021, 69/2021, 74/2021 и 95/2021
- Уредба о националној еколошкој мрежи, „Службени гласник РС“, број 102/2010
- Упитник за јединице локалне самоуправе (ЈЛС) – Шабац, 2022.
- Fioretti C, Pertoldi M, Busti M and Van Heerden S (2020). Handbook of Sustainable Urban Development Strategies (Приручник о стратегијама одрживог урбаног развоја), Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC118841>
- <https://sabac.rs/uprava-grad/ustanove/socijalna-zastita/socijalna-zastita/>
- <https://sabac.rs/uprava-grad/ustanove/obrazovanje/centar-za-strucno-usavrsavanje/>
- <https://sabac.rs/uprava-grad/ustanove/kultura/kultura/>
- <https://www.euproplus.org.rs/lisu/sabac>
- <https://sabac.rs/uprava-grad/ustanove/sport/sport/>

13 АНЕКСИ

АНЕКС 1 – ОДЛУКА О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА ШАПЦА

У складу са чланом 12. Закона о планском систему ("Службени гласник Републике Србије", број 30/2018), чланом 13. став 6, и чланом 21. Закона о локалној самоуправи ("Службени гласник Републике Србије", број 129/2007, 83/2014 - др.закон, 101/2016 - др.закон, 47/2018, 111/2021 - др.закон), чланом 20. Закона о територијалној организацији Републике Србије ("Сл.гласник РС", бр.129/2007, 18/2016, 47/2018 и 9/2020 - др. закон), Правилником о смерницама добре праксе за остваривање учешћа јавности у припреми нацрта закона и других прописа и аката ("Службени гласник РС", број 51/2019), Стратегијом одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године ("Службени гласник Републике Србије", број 47/2019), члана 39 Статута града Шапца ("Службени лист града Шапца и општина Коцељева, Владимирци и Богатић", број 5/2019) и Меморандумом о разумевању, закљученог између града Шапца и Канцеларије Уједињених нација за пројектне услуге, дана 24.05.2022. године, којим се дефинише техничка подршка Програма Европске уније за локални развој ЕУ ПРО Плус у изради и спровођењу Стратегије развоја урбаног подручја града Шапца, Скупштина града Шапца на седници од 30.06.2022. године, донела је

ОДЛУКУ О ПРИСТУПАЊУ ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА УРБАНОГ ПОДРУЧЈА ГРАДА ШАПЦА

Члан 1.

Град Шабац приступа изради Стратегије развоја урбаног подручја града Шапца.

Члан 2.

Под Стратегијом развоја урбаног подручја града Шапца (у даљем тексту: Стратегија), у смислу ове Одлуке, подразумева се плански документ развоја, а у складу са правилима Европске Уније.

Члан 3.

Циљ израде Стратегије је да допринесе одрживом развоју територије заснованом на унапређењу социјалних, економских, климатских, културних и просторних аспеката развоја, као и аспеката животне средине. Посебна пажња се посвећује проналаску решења за аспекте животне средине и климатске изазове, прелаз на климатски неутралну економију, боље коришћење потенцијала дигиталних технологија у иновационе сврхе, те подстицање развоја урбаних подручја. Стратегија поставља приоритете одрживог урбаног развоја, доприноси максимизирању вредности финансирања и развијању веза унутар и изван окружења.

Члан 4.

Полазну основу за формулисање Стратегије представљају дефинисани правци развоја Републике Србије и Европске уније и града Шапца, кроз сагледавање Европских, националних и локалних развојних докумената и докумената јавних политика, и програма и пројекта који се реализују у граду Шапцу.

Процес израде Стратегије подразумева следеће фазе:

- а. Израда анализе стања/SWOT анализе и идентификација потреба и потенцијала;
- б. Дефинисање визије, циљева, пакета мера, усклађених са циљевима из хијерархијски надређених аката стратешког планирања;
- в. Идентификација приоритетних пројеката;
- г. Дефинисање приоритетних подручја интервенције;
- д. Дефинисање управљачког механизма за спровођење Стратегије;
- ђ. Спровођење Стратегије.

Члан 5.

Кроз процес израде Стратегије промовисаће се интегрални и партиципативни приступ планирању развоја, међусекторска сарадња и размена информација, укључивање и координација јавног, приватног, цивилног сектора и научно-истраживачког сектора у процесу одлучивања, и партнерство међу институцијама.

Члан 6.

У циљу спровођења ове Одлуке и израде Стратегије, образоваће се Савет за развој урбаног подручја града Шапца (у даљем тексту: Савет) и Радна група за израду Стратегије (у даљем тексту: Радна група).

Члан 7.

Савет има задатак да координира и надзире процес израде Стратегије, да разматра Стратегију по фазама припреме, даје мишљење на предложени нацрт, прибавља мишљења релевантних институција и упућује коначни нацрт Стратегије на усвајање. Затим, Савет даје предлог за реализацију одређених стратешких пројеката важних за развој урбаног подручја, учествује у успостављању управљачког механизма за спровођење Стратегије и координира процес спровођења Стратегије.

Савет чине градоначелник, и изабрани чланови: представници градске управе и скупштине града (*посебно градских служби задужених за послове урбанизма и урбаног развоја*), представници јавних предузећа, установа и институција, представници привредног сектора, организација цивилног друштва и научно-истраживачких институција из области урбанизма, као и релевантне регионалне развојне агенције.

Градоначелник именује чланове Савета посебним решењем/одлуком. Радом Савета руководи градоначелник.

Савет доноси Пословник о раду на првој седници Савета, која ће се одржати најкасније у року од месец дана од дана усвајања ове Одлуке.

Члан 8.

Радна група има задатак да спроведе све фазе у процесу израде Стратегије, дефинише кључне циљеве и приоритете развоја и предложи стратешке пројекте Савету.

Чланове и координатора Радне групе именује градоначелник.

Члан 9.

Одељење за ЛЕР ГУ Шабац, Одељење за урбанизам ГУ Шабац и Служба за просторно и урбанистичко планирање, ЈП „Инфраструктура“ Шабац, пружају стручну подршку и административно-техничку помоћ Радној групи током израде Стратегије, кроз обезбеђење простора за рад у сарадњи са градском управом, прикупљање и достављање свих званичних релевантних података и др.

Члан 10.

Током израде Стратегије биће организовани тематски округли столови, радионице, форуми за стручне и јавне расправе, на којима ће се усаглашавати предложена решења. У њихов рад могу бити укључени и сви остали заинтересовани учесници, како би се обезбедила партиципација и транспарентност процеса одлучивања и правовремено обавештавање јавности.

Члан 11.

Рок за израду Стратегије је 8 (осам) месеци од дана ступања на снагу ове Одлуке.

Члан 12.

Реализација ове Одлуке обезбеђује се кроз програм ЕУ ПРО Плус. За реализацију ове Одлуке задужена је организациона јединица градске управе надлежна за послове урбанизма (Одељење за урбанизам ГУ Шабац).

Члан 13.

О овој Одлуци информисаће се јавност у складу са одредбама Закона о планском систему, Закона о локалној самоуправи и Правилника о смерницама добре праксе за остваривање учешћа јавности у припреми нацрта закона и других прописа и аката, објавом на службеним страницама јединице локалне самоуправе.

Члан 14.

Сви појмови у овој Одлуци употребљени у граматичком мушком роду подразумевају мушки и женски природни род.

Члан 15.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном листу града Шапца и општина Коцељева, Владимирци и Богатић".

Број: 020-00-89/2022-14

Датум: 30.06.2022.године

ПРЕДСЕДНИК СКУПШТИНЕ
ГРАДА ШАПЦА

Немања Пејић

АНЕКС 2 - СПИСАК ПРОЈЕКТНИХ ИДЕЈА

Ц 1. ИДЕНТИТЕТ УРБАНОГ ПОДРУЧЈА	
1.	Туристичка рута – повезивање манастира и цркава (културног наслеђа) у поцерском делу (Радовашница, Петковица, Криваја, Накучани) пешачком и бициклическом стазом
2.	Повећање безбедности и приступачности јавних простора – урбаних џепова
3.	Уређење тврђаве и околине на старом граду
4.	Анализа и мапирање вредних објеката и урбаних целина и израда сета препорука за прихватљиве намене у окружењу
5.	Мапирање старих кафана (преко 100) као део културе сећања – „Џез банде“ у Шапцу
Ц 2. ЗЕЛЕНА И ЕНЕРГЕТСКА ТРАНСИЦИЈА И МОБИЛНОСТ	
6.	Озелењавање и повезивање јавних простора, зона Сава парка – ка граду
7.	Едукација становништва у области зелене градње
8.	Успостављање катастра зелених површина у урбаном делу Шапца
9.	Повећање енергетске ефикасности зграда
10.	Изградња соларне електране на изворишту Табановић, друга зона санитарне заштите
11.	Коришћење енергије из подземних и површинских вода
12.	Унапређење одбране од поплава града Шапца од реке Саве
13.	Зелена и плава улагања - реализација пројекта “Сава парк”
14.	Замена цеви у водоводној мрежи
15.	Реконструкција и изградња канализације за отпадне воде
16.	Завршетак линије муља на ЦППОВ „Шабац“
17.	Развој и примена локалних система за задржавање и коришћење кишнице
18.	Контрола хемизације у зонама водозаштите, потез – Табановић
19.	Реконструкција старе градске депоније „Дудара“
20.	Праћење квалитета ваздуха у урбаном подручју
21.	Развој мреже бициклических стаза
22.	Студија одрживе мултимодалне урбане мобилности
23.	Електро пуњачи за ЕВ на јавним површинама

24.	Друга обилазница око Шапца
25.	Мултимодалне чвориште у луци и путничко пристаниште на Сави
Ц 3. ИНОВАТИВНА И ПАМЕТНА ЕКОНОМИЈА	
26.	Успостављање иновационог центра за подршку развоја привреде региона (на нивоу Мачве, Подриња, ширег региона западне Србије и међуграничног региона 3 суседне државе)
27.	Организационо јачање удружења млекара-сточара-пчелара-воћара (повезивање у један ентитет – пољопривредна комора града Шапца)
28.	Упознавање деце у средњим школама и локалне привреде са употребом “ЗД моделовања” (иновације у раду - нова дигитална знања и вештине)
29.	Формирање регионалне кванташке пијаце
30.	Изградња кланице
Ц 4. ДРУШТВЕНО БЛАГОСТАЊЕ	
31.	Реконструкција зграде Центра за социјални рад
32.	Развој нових или модернизовање постојећих објеката за привремени прихват и интервентно збрињавање (бескућници, деца у просјачењу, жртве насиља, мигранти и сл)
33.	Реконструкција зграде ОШ „Вук Караџић“
34.	Изградња спортских сала у ОШ „Вук Караџић“ и Техничкој школи
35.	Организовање дечјих и омладинских образовних и научних кампова
36.	Реконструкција објеката културе – Шабачког позоришта, Културног центра, Зграде КУД „Абрашевић“
37.	Аплицирање града Шапца за националну престоницу културе
38.	Организовање креативних, културних и образовних програма у функционалним домовима културе и школским објектима на руралном подручју
39.	Оживљавање Шабачког летњег фестивала (ШЛФ) као културно-забавне манифестације
40.	Фестивал ружа у селу Липолист за урбани идентитет Шапца
41.	Изградња дечјих игралишта и теретана на отвореном
42.	Развој концепције, изградња објекта и функционисање пилот клуба за младе и реализацију програма за младе
43.	Обезбеђивање финансијске подршке активностима којима се јачају ендогени, локално специфични, потенцијали урбаног идентитета Шапца (Шабачки вашар, позоришне свечаности, музичка школа, чивијашка република, тврђава, Сава парк – ретензија...)

Ц 5. УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ/ТЕРИТОРИЈАЛНИМ РАЗВОЈЕМ	
44.	Израда базе података и web-апликације за службу за путеве
45.	Израда базе података и web-апликација за предео изузетних одлика Цер
46.	Израда базе података и web-апликација за Стратегију развоја урбаног подручја града Шапца
47.	Мапирање недовољно искоришћених локација, са новим пописом
48.	Кооператива „Керамика“ (глина, керамика, боје) као подршка SMART специјализацији у сектору креативних индустрија
49.	Укључивање града Шапца у URBACT
50.	Пројектне апликације за нови европски BAUHAUS

АНЕКС 3 – УЧЕСНИЦИ У ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ

Учесници у процесу израде Стратегије

Жељко Драгојевић, Саша Максимовић, Драган Павловић, Сања Петронић, Јелена Мишковић, Јелена Милошевић, Славица Брајић, Игор Чурчић, Мирољуб Мијушковић, Звонко Дамјановић, Горан Васић, Владан Вуковић, Милутин Стојиновић. Стеван Матић, Тамара Стефановић, Милан Васић, Иван Спајић, Марко Пановић, Љиљана Стојановић, Александра Курдулић, Саша Деспотовић, Соња Живковић, Сузана Мијушковић, Гордана Берић Пантић, Марија Поповић, Владимир Марковић, Драгослав Павловић, Владимир Василић, Иван Јовановић, Радивој Костадиновић, Милан Симић, Милош Митровић, Александра Саватић, Радмила Секулић, Славица Матић, Александар Прица, Јасмина Станковић, Миленце Срећковић, Дарко Вучићевић.

**АНЕКС 4 - НАЦИОНАЛНИ И МЕЂУНАРОДНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА
УРБАНОГ И ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА**

Јул 2023.

**1 НАЦИОНАЛНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА
УРБАНОГ И ТЕРИТОРИЈАЛНОГ РАЗВОЈА**

МИНИСТАРСТВА ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА

МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ

МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ

МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ

МИНИСТАРСТВО РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ

МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊЕ И СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ

МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ

МИНИСТАРСТВО ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА И ДРУШТВЕНИ ДИЈАЛОГ

МИНИСТАРСТВО ЗА ЕВРОПСКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА

МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА

МИНИСТАРСТВО ЗА БРИГУ О ПОРОДИЦИ И ДЕМОГРАФИЈУ

МИНИСТАРСТВО СПОРТА

МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ

МИНИСТАРСТВО ЗА БРИГУ О СЕЛУ

МИНИСТАРСТВО НАУКЕ, ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА И ИНОВАЦИЈА

МИНИСТАРСТВО ТУРИЗМА И ОМЛАДИНЕ

МИНИСТАРСТВО ИНФОРМИСАЊА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА

МИНИСТАРСТВО ЗА ЈАВНА УЛАГАЊА

КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ РАЗВОЈА НЕДОВОЉНО
РАЗВИЈЕНИХ ОПШТИНА

КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА КООРДИНАЦИЈУ АКТИВНОСТИ И
МЕРА У ОБЛАСТИ ОДНОСА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ СА ДИЈАСПОРОМ

КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА РАВНОМЕРНИ РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ
ОРГАНИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ: УПРАВА ЦАРИНА; УПРАВА ЗА СЛОБОДНЕ ЗОНЕ; РЕПУБЛИЧКА ДИРЕКЦИЈА ЗА ВОДЕ; УПРАВА ЗА ШУМЕ; УПРАВА ЗА АГРАРНА ПЛАЋАЊА; УПРАВА ЗА ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ, НАЦИОНАЛНА АКАДЕМИЈА ЗА ЈАВНУ УПРАВУ, РАЗВОЈНА АГЕНЦИЈА СРБИЈЕ, АГЕНЦИЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ ЛУКАМА

ФОНДОВИ: ФОНД ЗА РАЗВОЈ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, ФОНД ЗА ИНОВАЦИОНУ ДЕЛАТНОСТ, ФОНД ЗА НАУКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, ЦЕНТАР ЗА ПРОМОЦИЈУ НАУКЕ (ЦПН)

БАНКЕ: Erste Bank A.D.; UniCredit banka; Banca Intesa; NLB Komercijalna banka; Банка Поштанска штедионица; ProCredit banka.

1.1 МИНИСТАРСТВА ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ¹²⁵

1.1.1 МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА¹²⁶

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка локалној самоуправи - ненаменски трансфери који се утврђују са чланом 37. Закона о финансирању локалне самоуправе и трансфери за уједначавање - трансфер солидарности, који се утврђује у складу са чланом 38. Закона о финансирању локалне самоуправе.
- Експропријација земљишта у циљу изградње капиталних пројеката- средства су намењена за експропријацију, односно административни пренос непокретности - земљишта и објеката који по закону могу бити предмет експропријације, а ради изградње капиталних пројеката.
- Документ менаџмент систем-систем за документ менаџмент-електронско пословање.

1.1.2 МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ¹²⁷

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Програм финансијске подршке - коришћење стандарда до конкурентнијих производа. Програм је замишљен као вид неопходне подршке, превасходно малим и средњим предузећима, како би се подстакли на повећање коришћења стандарда у производњи и организацији пословања, на сертификацију производа и система менаџмента и коришћење других услуга у области ИК, а што ће за резултат имати повећање конкурентности привреде у целини. Програм укључује инструмент финансијске подршке привредним субјектима у виду субвенција. Распожива средства одобравају се појединачно корисницима, рефундацијом, као суфинансирање у висини од 40% односно 60% оправданих трошкова без ПДВ-а за сваку пројектну активност.

125 <https://www.srbija.gov.rs/link/2497>

126 <https://www.mfin.gov.rs/>

127 <https://privreda.gov.rs/>

- Подстицање регионалног развоја-финансијска подршка које је у функцији подршке развоју пословне инфраструктуре кроз инфраструктурно опремање зоне пословања и њихово повезивање са окружењем, као и унапређење инфраструктурних капацитета у циљу развоја туризма и других привредних делатности. Програмским активностима јачају се капацитети јединица локалних самоуправа и акредитованих регионалних развојних агенција, и врши повезивање свих субјеката регионалног развоја, на националном, регионалном и локалном нивоу у циљу спровођења политике регионалног развоја.
- Програм подршке малим предузећима за набавку опреме- врши се додела бесповратних средстава за инвестиције у нову производну опрему микро и малим предузећима, предузетницима и задругама а усврху јачања њихове конкурентности, побољшања и унапређења њиховог пословања и интернационализације, као и креирања нових радних места. Програм представља комбинацију бесповратних средстава из буџета (25%), кредитних средстава пословних банака и лизинг кућа (70%) и сопствених средстава клијента (5%).
- Програм подстицања развоја предузетништва кроз финансијску подршку за почетнике у пословању - врши се додела бесповратних средстава за финансијску подршку новооснованим предузетницима, микро и малим привредним друштвима, који су регистровани у Агенцији за привредне регистре најраније две године у односу на годину подношења захтева. Подршка представља комбинацију 30% бесповратних средстава из буџета и 70% кредита Фонда за развој, као и нефинансијску подршку кроз стандардизовани сет услуга акредитованих регионалних развојних агенција – едукацију и помоћ при изради бизнис плана;
- Подршка кроз стандардизовани сет услуга за МСПП која се односи на обуке, саветодавне услуге, као и промоција расположивих видова подршке за мала и средња на локалном нивоу, без накнаде Програм реализује 17 акредитованих регионалних развојних агенција, уз координацију Развојне агенције Србије;
- Подршка индустријском развоју, индустријском реструктурирању у правцу приближавања иновативним и технолошки интензивним и удаљавању од радно интензивних сектора и унапређење и дигитализација пословних модела индустријске производње;
- Подстицајни програм подршке дигиталној трансформацији индустрије - Континуирано суфинансирање трошкова имплементације одобрених пројеката предложених у оквиру стратегије дигиталне трансформације појединачних привредних субјеката (унапређења/увођења нових пословних процеса, пословних модела, производа, услуга);
- Подстицаји индустријским привредним субјектима за развој иновативних решења кроз пројекте сарадње са научно-истраживачком заједницом.
- Програм подршке за индустријске привредне субјекте за набавку технолошке опреме прве генерације;
- Програм подршке развоју инфраструктуре за потребе индустријских зона;
- Улагања од посебног значаја-додела новчаних средстава привредним субјектима који врше улагање у основна средства или отварају већи број нових радних

места, у односу на предмет улагања и територијалну концентрацију одређених привредних грана и привредних делатности

- Кредитна подршка предузећима у поступку приватизације, којим се обезбеђује ефикасан наставак процеса приватизације предузећа, односно опстанак предузећа до окончања процеса.
- Програм развоја Подриња - заједничка иницијатива влада Републике Србије и Републике Српске, доминантно је привредног карактера, предвиђа могућност заједничких активности и сарадње на реализацији пројеката у области привредног развоја. Из Републике Србије учествују следеће ЈЛС: Шид, Сремска Митровица, Богатић, Шабац, Лозница, Мали Зворник, Крупањ, Ваљево, Осечина, Љубовија, Косјерић, Бајина Башта, Ужице, Чајетина, Прибој и Коцељева.

1.1.3 МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ¹²⁸

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подстицај за инвестиције за унапређење и развој руралне јавне инфраструктуре- подстицаји обухватају подршку инвестицијама у изградњу и опремање објеката:
 1. за снабдевање водом;
 2. путне инфраструктуре.
 3. за складиштење и прераду пољопривредних производа
 Право на подстицаје остварује јединица локалне самоуправе, уколико се предметна инвестиција реализује у насељеном месту које има мање од 10.000 становника.
- Подстицај за унапређење система креирања и преноса знања кроз развој техничко-технолошких, примењених, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и руралном развоју. Право на подстицаје има правно лице уписано у Регистар научноистраживачких организација, истраживачко развојни центар, иновациони центар, акредитовани факултет, предузетник и правно лице који испуњавају услове за обављање саветодавних и стручних послова у пољопривреди.
- Подстицај за подршку програмима који се односе на припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја (ЛСРР).
Подстицаји обухватају подршку програмима, и то:
 1. подстицаји за припрему ЛСРР;
 2. подстицаји за спровођење ЛСРР.
 Право на подстицаје остварује Партнерство за територијални рурални развој (удружење представника јавног, приватног и цивилног сектора одређеног руралног подручја које је основано у складу са законом којим се уређују удружења.
- Подстицај за спровођење активности у циљу подизања конкурентности кроз сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла.
- Уређење водотока и заштита од штетног дејства вода - предузимање мера и активности за заштиту од поплава спољним и унутрашњим водама и од леда, заштиту од ерозије и бујица и отклањању последица таквог деловања вода и

128 <http://www.minpolj.gov.rs/>

управљање ризицима од штетног дејства вода као и израде техничке документације за наведене објекте.

Остали пројекти које спроводи Министарство, а који се финансирају из других извора:

- Пројекат за конкурентну пољопривреду Србије - средстава Светске банке. Пројекат се односи на унапређење продуктивности и поспешивању предузетничког духа на породичним газдинствима, кооперацијама, задругама, удружењима и микро, малим и средњим предузећима кроз финансијску подршку и развој капацитета саветодавних служби, бизнис и финансијског планирања. Министарство преко Управе за аграрна плаћања расписује јавни позив за инвестиције које се односе на унапређење конкурентности примарне сточарске производње и то у областима производње млека, производње меса, пчеларства и аквакултуре.
- Инструмент претприступне помоћи за рурални развој (ИПАРД) – средства Европске уније. У оквиру програма ИПАРД, спроведе се следеће мере:
 1. Улагања у физичку имовину пољопривредних газдинстава
 2. Улагања у физичку имовину која се тичу прераде и стављања у промет пољопривредних и рибарских производа
 3. Еколошки оријентисана и органска пољопривреда
 4. Имплементација локалних развојних стратегија—ЛЕАДЕР приступ
 5. Диверсификација пољопривреде.
- Програм за отпорност на климатске промене и наводњавање у Србији – фаза II – средства Европске банке за обнову и развој. Пројектом се финансира изградње и рехабилитације критичне инфраструктуре за наводњавање у локалним самоуправама.
- Пројекат интегрисаног развоја коридора реке Саве и Дрине – средства Међународне банке за обнову и развој. Циљ Пројекта је унапређење заштите од поплава и омогућавање прекограничне сарадње у области вода на речним коридорима Саве и Дрине. Пројектом се финансира заштита од поплава, улагање у управљање животном средином, бране и повезане активности у одабраним приоритетним областима дуж коридора реке Саве и Дрине.
- Изградња система за наводњавање - прва фаза – средства Фонда за развој Абу Дабија. Пројектом се финансира изградња, реконструкција, уређења и санације водних објеката и система за наводњавање, и то на регионалним хидросистема за наводњавање и двонаменским система на подручју Срема, Бачке и Баната и хидромелиорационим системима на подручју Шапца, Чачка, Панчевачког рита и Тополе.
- Животна средина и клима – средства ИПА програм 2020. Предузимање мера и активности на заштити и унапређењу квалитета површинских и подземних вода кроз изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода за агломерацију Лозница; изградња нових колектора и реконструкцију постојећих, изградњу црпних станица и потисних цевовода и изградњу делова нове атмосферске канализације, као и кроз изградњу система и објеката за сакупљање, одвођење и пречишћавање отпадних вода у Сокобањи.

1.1.4 МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ¹²⁹**Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:**

- Подстицаји за куповину еколошки прихватљивих возила - субвенционисане куповине нових возила која имају искључиво електрични погон, као и возила која покреће уз атмосферски и електрични погон хибрид, у циљу заштиту и побољшања квалитета ваздуха,
- Смањење загађења ваздуха у Србији из индивидуалних извора - смањење испуштања загађујућих супстанци из индивидуалних извора у животну средину у циљу примене мера за унапређење квалитета ваздуха и предузимања превентивних мера у сегментима значајним за заштиту ваздуха од загађења, кроз сарадњу са јединицама локалне самоуправе
- Заштита и очување вода као природних ресурса - очување квалитета вода као природних ресурса, отклањање последица од загађења и примене превентивних мера прописаним законом о заштити животне средине кроз сарадњу са јединицама локалне самоуправе.
- Набавка, замена, реконструкција и санација котларница за грејање - смањење испуштања загађујућих супстанци у животну средину, из котларница за грејање у оквиру објеката који су у надлежности јединица локалне самоуправе, с циљем унапређења квалитета ваздуха, предузимања превентивних мера у сегментима значајним за заштиту ваздуха од загађења и заштите и унапређивања животне средине.
- Подстицаји за програме управљања заштићеним природним добрима од националног интереса - суфинансирање програма управљања националним парковима и заштићеним подручјима.
- Пошумљавање у циљу заштите и очувања предеоног диверзитета - суфинансирање набавке садница и извођење радова за пошумљавање земљишта аутохтоним врстама дрвећа и жбуња, на земљишту које је у надлежности јединица локалне самоуправе.
- Очување и заштита земљишта као природног ресурса - спречавање или отклањање штетних промена у земљишту, који за циљ има да се очувају површине и функције земљишта као природног ресурса и да се спрече или отклоне штетне промене у земљишту које могу настати као последица: ерозионих процеса, смањења садржаја органске материје у земљишту, закишељавања, заслањивања и алкализације земљишта, сабијања земљишта, клизишта и одрона, пожара и хемијских удеса, загађења.
- Смањење угљеничког отиска локалних заједница применом принципа циркуларне економије - суфинансирање развоја иновативних пројеката и пословних модела базираних на принципима циркуларне економије који доприносе нискоугљеничном развоју.
- Интегрисано управљање отпадом, отпадним водама, хемикалијама и биоцидним производима - успостављање система за регионално управљање отпадом и

129 <https://www.ekologija.gov.rs/>

унапређење система управљања отпадом, успостављање система за управљање отпадним водама на нивоу локалних самоуправа и заштите вода.

- Санација и затварање несанитарних депонија - подршке јединицама локалних самоуправа које нису у могућности да самостално финансирају санацију и затварање несанитарних депонија на својој територији,
- Измештања и трајног збрињавања опасног отпада - решавање питања уклањања опасног отпада у предузећима у реструктурирању и стечају, као и уклањање осталог опасног историјског отпада.
- Превенција нелегалног одлагања отпада и уклањање - пружањем подршке јединицама локалних самоуправа у спречавању нелегалног депоновања отпада и превенцији настајања нових дивљих депонија.
- Управљање отпадом и циркуларна економија - подршка локалним самоуправама у примени иновативних технологија и решења у рециклажи и поновној употреби отпада, смањењу употребе природних ресурса и унапређењу квалитета животне средине кроз смањење емисија загађујућих материја у медијуме животне средине.
- Набавка опреме за сакупљање и рециклажу - подизање капацитета локалних и регионалних ЈКП у циљу повећање њихове ефикасности и унапређења управљања отпадом.
- Подршка пројектима цивилног друштва у области заштите животне средине - финансирање пројектата у области заштите животне средине које спроводе удружења и друге организације цивилног друштва, а који су изабрани путем конкурса.
- Подстицаји за поновну употребу и искоришћење отпада - подстицаја предузећима за подстицање поновне употребе и искоришћавања отпада као секундарне сировине, или за добијање енергије, као и подстицање производње биоразградивих кеса.
- Техничка помоћ у припреми пројектне документације за инфраструктурне пројекте у области животне средине - припрему потребне планске и пројектне документације за инфраструктурне пројекте у одређеним локалним самоуправама.
- Унапређење инфраструктуре за заштиту животне средине - изградња постројења за третман отпадних вода укључујући и колекторе и канализациону мрежу.

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- ИПА 2010 - Подршка општинама у Републици Србији у припреми и спровођењу инфраструктурних пројеката;
- ИПА 2017 - Сектор заштите животне средине;
- ИПА 2018 - Сектор заштите животне средине;
- ИПА 2020 - Животна средина и клима;
- Изградња регионалних центара за управљање отпадом-средства Европске банке за обнову и развој;
- Пројекат даљинског грејања у Крагујевцу-средства Европске банке за обнову и развој.

1.1.5 МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ¹³⁰**Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:**

- Друмски транспорт, путеви и безбедност саобраћаја - развој друмског транспорта који се огледа се у олакшаном приступу међународном транспортном тржишту
- Железнички и интермодални саобраћај - унапређење и развој железнице (укључујући и жичаре) и интермодалног транспорта кроз уређење система железнице и интермодалног транспорта.
- Реализација инфраструктурних пројеката од значаја за Републику Србију- и реализацију пројеката изградње и реконструкције саобраћајне инфраструктуре и инфраструктурне пројекте.
- Програм интегралног развоја Југозападне Србије - финансирање пројеката из области туризма, животне средине и инфраструктуре.
- Програм водоснабдевања и пречишћавања отпадних вода у општинама средње величине у Србији и Зелени градови - изградње фабрика за пречишћавање пијаће воде и фабрика за пречишћавање отпадних вода, као и рехабилитације и проширење комуналног система водоснабдевања, сакупљања и одвођења отпадних вода.
- Реконструкција железничке пруге Ниш – Димитровград.
- Програм интегрисаног управљања чврстим отпадом у Србији - унапређење комуналне инфраструктуре ради ефикасног управљања комуналним чврстим отпадом у изабраним градовима.
- Пројекат изградње комуналне (канализационе) инфраструктуре и инфраструктуре за одлагање комуналног чврстог отпада - пројекат са радним називом „Чиста Србија”, изградња канализационе мреже и постројења за прераду отпадних вода и санацију, реконструкцију, рекултивацију и изградњу депонија са третманом чврстог отпада.

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- ИПА 2020-Подршка ЕУ интеграцијама.
- ИПА 2020 - Демократија и управљање.
- Пројекат унапређења трговине и транспорта Западног Балкана уз примену вишефазног програмског приступа-средства Међународне банке за обнову и развој.
- Рехабилитација путева и унапређење безбедности саобраћаја-средства Међународна банка за обнову и развој, Европска инвестициона банка и Европска банка за обнову и развој.
- Модернизација железничког сектора у Србији-средства Светске банке, Међународне банке за обнову и развој.

130 <https://www.mgsi.gov.rs/cir/projekti>

1.1.6 МИНИСТАРСТВО РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ¹³¹**Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:**

- Јавни позив за доделу средстава за финансирање Програма енергетске санације породичних кућа и станова који спроводе јединице локалне самоуправе, као и градске општине.
- Јавни позив за доделу средстава ради финансирања пројеката унапређења енергетске ефикасности у објектима од јавног значаја у јединицама локалне самоуправе, као и градским општинама.
- Енергетска ефикасност и управљање енергијом у општинама у Србији - системско и свеобухватно управљање енергијом кроз увођење сертификата Европске награде за енергију, побољшање енергетске ефикасности јавних објеката у Крушевцу и Ужицу.
- Унапређење система енергетског менаџмента ради повећања инвестиција у енергетску ефикасност јавних зграда у Србији- смањење GHG емисија кроз унапређење енергетске ефикасности и промовисање коришћења обновљивих извора енергије у јавним зградама са посебним фокусом на зграде у државном власништву.

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- Подстицање коришћења обновљивих извора енергије - развој тржишта биомасе, средства Немачке развојне банке KfW. Пројекат се реализује у релевантним јединицама локалне самоуправе које су биле обухваћене студијама претходне оправданости на основу сопствене иницијативе, потенцијала и раније предузетих корака у циљу коришћења биомасе и геотермалне енергије.
- Рехабилитација система даљинског грејања у Србији - средства Немачке развојне банке KfW. Пројектом је предвиђена рехабилитација и модернизација 7 топлана кроз реализацију пројеката из области изградње/унапређења/замене постројења за производњу топлотне енергије, замене/проширења топловода, унапређења/замене/уградње подстанца и уградње/унапређења/ проширења савремених система SCADA.

1.1.7 МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊЕ И СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ¹³²**Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:**

- Подстицаји за развој националног брэнда Србије и очување старих заната - субвенције привредним субјектима за развој и очување традиционалних заната.
- Подршка програмима удружења потрошача и вансудском решавању потрошачких спорова - финансирање или суфинансирање програма евидентираних удружења потрошача, а који обухватају активности пружања информација, едукације, савета и правне помоћи потрошачима, као и спровођење независних истраживања.

131 <https://www.mre.gov.rs/>132 <https://must.gov.rs/>

1.1.8 МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ¹³³**Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:**

- Јавни конкурс за доделу средстава прикупљених по основу одлагања кривичног гоњења – за пројекте припремљене од стране физичких лица, правних лица, органа, организација, јавних установа, предузетника, удружења, фондова, хуманитарних организација, којима се остварује јавни интерес у области здравства, културе, просвете, хуманитарног рада.

1.1.9 МИНИСТАРСТВО ДРЖАВНЕ УПРАВЕ И ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ¹³⁴**Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:**

- Подршка развоју и функционисању система локалне самоуправе - успостављање бољег система локалне самоуправе, реализације инфраструктурних пројеката јединица локалне самоуправе, унапређење рада ЈЛС и добре управе, унапређење ефикасности рада локалне самоуправе у области кадровских капацитета, модернизације рада јединица локалне самоуправе у погледу информатичке и техничке опремљености.
- Локална самоуправа за 21. век - подршка за спровођење функционалне анализе и функционално организационих модела, изградњу и јачање капацитета ЈЛС, развој и унапређење међуопштинске сарадње кроз Фонд за међуопштинску сарадњу.
- Партнерство за локални развој - побољшање пружања услуга у одабраним општинама: обнова зграда јавних установа, реконструкција/изградња локалних тржница, успостављање општинског центра за праћење пружања локалних услуга од стране локалних јавних комуналних предузећа, реконструкција јавног простора - (спортски терени, паркови, пешачка стаза, итд.), изградња/замена расвете.
- Управљање реформом јавне управе - успостављања јединствених управних места кроз подршку јединицама локалне самоуправе и градских општина чија је сврха повећање ефикасности, делотворности и економичности рада органа, у ситуацијама када је, за остваривање једног или више права, потребно поступање једног или више органа.
- Буџетски фонд за Програм за локалне самоуправе - унапређење инфраструктуре, ефикасности рада и квалитета живота у ЈЛС.
- Успостављање чврстих механизма координације за развој и функционисање електронске управе и заокруживање законског оквира и процедура за развој електронске управе-додела бесповратних средстава за највише 35 ЈЛС за развијање и примену процедура и поступака релевантних за увођење е-Управе, обука и менторска подршка за пружање услуга е-Управе, и подршка за отварање података.
- Унапређење функције управљања људским ресурсима (УЉР) у државној управи и локалној самоуправи кроз увођење нових инструмената и јачање капацитета

133 <https://www.mpravde.gov.rs/>134 <https://mduls.gov.rs/category/projekti-i-programi/>

за УЉР – Изградња капацитета градова и општина за спровођење и унапређење функције управљања људским ресурсима у локалној самоуправи.

- Унапређење одрживости јавних финансија кроз реформисање и развој управљања јавном својином – Реализација пројеката ЈЛС у оквиру грант шеме за унапређење управљања јавном својином на локалном нивоу, спровођење 20 пакета директне техничке подршке општинама за унапређење управљања јавном својином на локалном нивоу.
- Унапређење процеса планирања и припреме буџета на локалном нивоу-подизање капацитета ЈЛС за спровођење програмског буџетирања у складу са методологијом за програмско буџетирање кроз израду инструктивних докумената за припрему програмског буџета, организација 24 регионалних обука за све ЈЛС и директна техничка подршка за 12 ЈЛС одабране по конкурс.
- Подизање свести о правима националних мањина-подстицање оснивања и делотворног функционисања савета за међунационалне односе на локалном нивоу у свим општинама са етнички мешовитим становништвом кроз обуке и састанке са представницима ЈЛС.
- Оснаживање организација цивилног друштва - конкурс за доделу средстава из Буџетског фонда за националне мањине за програме и пројекте из конкретне приоритетне области финансирања.

1.1.10 МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА И ДРУШТВЕНИ ДИЈАЛОГ¹³⁵

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Права националних мањина на самоуправу - оснаживање организација цивилног друштва и привредних друштава кроз расписивање конкурса за финансирање програма и пројеката организација чији су оснивачи национални савети националних мањина које се баве заштитом и унапређењем права националних мањина у областима у којима је националним саветима националних мањина поверено вршење јавних овлашћења.
- Подстицајно окружење за развој цивилног друштва - спровођење мера и активности с циљем унапређења правног, институционалног и финансијског оквира за развој цивилног друштва и подизање капацитета органа јавне управе и организација цивилног друштава у циљу унапређења међусобне сарадње.
- Јавни конкурс за финансирање програма удружења који доприносе већој укључености организација цивилног друштва у креирање родно одговорних политика.
- Конкурс за организација цивилног друштва, за пројекте које се односе на спровођење Стратегије превенције и заштите од дискриминације.
- Информативно, едукативне и промотивне активности за подстицање жена и девојака на учешће у иновационој делатности повезаној са дигиталном, циркуларном и зеленом економијом кроз истраживачке тимове као стручњакиње, али и као предузетнице у овим областима.

¹³⁵ <https://www.minljmpdd.gov.rs/>

- Информативно, едукативне и промотивне активности за повећано учешће жена у заштити интелектуалне својине и патената, повећање знања и информација о заштити интелектуалне својине и иновационој делатности.
- Информативно, едукативне и промотивне активности за повећано укључивање жена и девојака у научно–технолошке паркове, иновационе инкубаторе и сличне центре.
- Конкурс за финансирање научно–истраживачких пројеката у области родне равноправности.
- Програми и пројекти којима су Роми и Ромкиње информисани и едуковани на тему приступа правима и очувања идентитета.
- Програма обука који укључују теме циганизма као облика расизма, и дискриминације, за запослене у ЈЛС.
- Кампања за повећање заступљености мушкараца и жена ромске националности у телима политичког одлучивања на локалном нивоу.
- Формирања локалних савета за социјално укључивање Рома и Ромкиња.
- Формирање нових мобилних тимова за инклузију Рома у свим локалним самоуправама са значајним уделом Рома и обезбеђивање јачања капацитета за чланове мобилних тимова.
- Програм васпитно-образовног рада и других облика рада и услуга које остварује предшколска установа са циљем подршке породици и деци узраста до три године.
- Партнерство између ЈЛС, предшколских установа и ОЦД у реализацији програма за подстицање развоја и учења деце, као и развоја родитељских вештина у заједници.
- Обука за запослене у органима јавне управе о укључивању ОЦД у процес израде, примене, праћења примене и вредновања ефеката јавних политика и прописа.
- Обука за ОЦД за разумевање улоге, надлежности и функција јавне управе и учешћа у поступку израде, примене, праћења примена и вредновања докумената јавних политика и прописа.

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- Подршка за учешће у програмима ЕУ – средства ИПА програма. Пружање финансијске подршке удружењима и другим организацијама цивилног друштва за спровођење пројеката претходно одобрених од стране Европске уније.

1.1.11 МИНИСТАРСТВО ЗА ЕВРОПСКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ¹³⁶¹³⁷

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка ефективном коришћењу Инструмената за претприступну помоћ ЕУ и развојне помоћи.
- Позив за пројектне идеје из Територијалне стратегије за прикупљање концепата пројеката у оквиру Интегрисане територијалне стратегије (Интеррег VI-A) Програма Бугарска-Србија 2021-2027.

¹³⁶ <https://www.mei.gov.rs/>

¹³⁷ <https://www.mei.gov.rs/srp/pozivi/165/detaljnije/w/0/raspisan-prvi-poziv-za-projektne-ideje-iz-teritorijalne-strategije/>

1.1.12 МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ¹³⁸**Из буџета РС, Министарство финансира и суфинансира следеће програмске активности и пројекте:**

- Модернизација инфраструктуре основних и средњих школа, установа високог образовања и установа ученичког стандарда реализацијом пројеката изградње, реконструкције, санације, адаптације, пројеката унапређења енергетске ефикасности постојећих објеката применом мера енергетске ефикасности, пројеката инвестиционог одржавања школских објеката, као и реализација пројеката опремања новоизграђених и постојећих школских објеката и установа и школских садржаја
- Подршка програму дигитализације у области националног просветног система
- Изградња образовно-научних центара Инклузивно предшколско васпитање и образовање Министарство пружа подршку интеграцији у европски образовни простор кроз програме Еразмус+ (Erasmus+), иТвининг (eTwinning), Јуридајс (Eurydice), Јурогајденс (Euroguidance), Епале (EPALE), Јуропас (Europass) и ЕОК (EQF).

Из средстава уговорених зајмова и кредита Министарство реализује следеће пројекте:

- Центар за обуку за дуално образовање, средства Банке за развој Савета Европе;
- Повезане школе у Србији Б, средства Европске инвестиционе банке;
- Програм модернизације школа, средства Европске Инвестиционе Банке;
- образовање за социјалну инклузију, средства Банке за развој Савета Европе;
- Инклузивно предшколско образовање и васпитање, средства Међународне банке за обнову и развој;
- Студентско становање у Србији, Банка за развој Савета Европе;
- Унапређење универзитетског образовања, средства Банке за развој Савета Европе;

Остали пројекти у којим учествује Министарство**1. Пројекат акцелерације иновација и подстицања раста предузетништва у Републици Србији (SAIGE)**

Пројекат акцелерације иновација и подстицања раста предузетништва у Републици Србији (SAIGE) подржава даљу реформу научно истраживачког сектора, јачања веза између привредног и академског сектора и развој иновативних привредних друштава.

Средства за реализацију Пројекта SAIGE обезбеђена су на основу заједничког улагања Републике Србије, односно Министарства просвете, науке и технолошког развоја) кроз зајам и техничку подршку Светске банке у износу од 43 милиона евра и бесповратне финансијске подршке Европске уније у износу од 41,5 милиона евра.

Пројекат SAIGE заједно реализују Министарство просвете, Светска банка и Европска унија, а корисници су научна заједница, научно-истраживачке организације, иновативна привреда, као и Фонд за науку и Фонд за иновациону делатност.

138 <https://prosveta.gov.rs/>

Пројекат SAIGE пружа подршку компететивним програма Фонда за науку Републике Србије и најбољим научно-истраживачким пројектима који су изабрани на основу независне међународне селекције.

Активности пројекта:

- Подршка научним истраживањима

Подршка укључује грантове за основна и примењена истраживања, која се реализују у оквиру два програма Специјални програм истраживања COVID-19 и ИДЕЈЕ.

Пројекат SAIGE кроз Програм за сарадњу са српском дијаспором финансира и повезивање и сарадњу српске науке са заједницом српске дијаспоре ради унапређења екосистема истраживања, иновација и предузетништва у Србији. Програм треба да привуче перспективне научнике, истраживаче и предузетнике из заједнице српске дијаспоре да пренесу знања и вештине кроз различите активности. Укључиће умрежавање, саветодавно учешће у креирању стратегија, ваучере за размену знања за српске истраживаче, грантове за заједничка основна и примењена истраживања, развој и трансфер технологија, заштиту интелектуални својине и комерцијализацију истраживања.

Пројекат пружа техничку асистенцију Фонду за науку у смислу развоја нових програма и јачање интерних капацитета и процедура.

- Оснаживање иновативних стартап предузећа

У циљу оснаживања стартап заједнице у Србији Фонд за иновациону делатност, у оквиру Пројекта SAIGE, покренуо програм акцелерације Катапулт.

Кроз овај програм Фонда подстиче се иновативно предузетништво, обезбеђује приступ изворима финансирања за развој иновација предузећа и привлаче приватне инвестиција.

Катапулт је први акцелератор у Србији који младим предузећима обезбеђује интензивно, тромесечно менторство и повезивање са инвеститорима.

Програм Катапулт помаже иновативним предузећима оријентисаним на раст да се позиционирају на глобалном тржишту, као и да побољшају своје пословне капацитете у развоју помоћу којих ће повећати могућност привлачења приватних инвестиција.

- Подршка реформи сектора науке и истраживања

Пројекат SAIGE подржава реформу научно-истраживачких организација кроз дизајн и имплементацију планова институционалне трансформације пружањем подстицаја, финансијске и техничке подршке за предузимање планираних корака институционалних реформи.

Кроз фазни приступ, научни институти који су исказали интересовање за трансформацију и одобрени су од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја за учешће у процесу, пролазе независну међународну експертску процену и на основу резултата процене добијају детаљне планове трансформације, са конкретним очекиваним резултатима.

2. Програм институционалног финансирања акредитованих института чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина, јединица локалне самоуправе и института чији је оснивач Српска академија наука и уметности и Програм институционалног финансирања института од националног значаја за Републику Србију.

Програмима се уређују питања од значаја за реализацију истих и разрађују приоритети и индикатори за евалуацију рада акредитованих института чији је оснивач Република Србија, аутономна покрајина, јединица локалне самоуправе и Српска академија наука и уметности и института од националног значаја за Републику Србију као и друга питања од значаја за реализацију ових програма укључујући права и обавезе истраживача на акредитованим факултетима у погледу заснивања и дужине трајања радног односа.

Циљ ових програма је да се оснаже научноистраживачке институције како би биле препознатљиве и конкурентне на националном и међународном нивоу, ојачају истраживачки тимови ради учествовања у компететивним пројектима, оствари динамички развој науке, технолошког развоја и иновација, повећа ефикасност коришћења ресурса научноистраживачког система.

1.1.13 МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА¹³⁹

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Унапређење доступности здравствене заштите ромској популацији - ангажовање здравствених медијаторки и подршка пројеката који се спроводе у сарадњи са ромским удружењима грађана ради унапређења здравља Рома и Ромкиња.
- Подршка активностима удружења грађана у области здравствене заштите - подршка раду удружењима која се баве активностима од значаја за делатност здравства, финансирање организовање стручних скупова на регионалном нивоу, организовање националних скупова, скупова са међународним учешћем, спровођење пројеката којима су обухваћени поједини системи здравствене заштите, одржавање курсева и континуираних едукација.
- Подршка активностима удружења грађана у области превенције и контроле HIV инфекције - механизам уговарања са удружењима грађана за одабир реализатора, који се ангажују на годишњем нивоу на основу отвореног позива за достављање предлога пројеката у области превенције и контроле HIV инфекције,
- Програми Црвеног крста Србије - усмерени на становништво које је социјално угрожено, посебно на децу, стара лица, избеглице и интерно расељена лица и обухвата прву помоћ, здравствено превентивну делатност, едукације и тренинге младих, бригу о старијим лицима, психосоцијалну подршку породицама несталих и киднапованих.
- Изградња и опремање здравствених установа у државној својини чији је оснивач Република Србија - инвестиционо улагање, инвестиционо одржавање просторија, медицинске и немедицинске опреме и превозних средстава, набавка медицинске

139 <https://www.zdravlje.gov.rs/>

и друге опреме неопходне за рад здравствених установа, превозних средстава, набавку опреме за развој интегрисаног здравственог информационог система.

- Јавни позив за финансирање пројеката за реализацију програма 1802 „Превентивна здравствена заштита“ пројекат 0012 „Подршка активностима удружења грађана у области здравствене заштите“.
- Јавни позив за финансирање пројеката за реализацију програма 1802 „Превентивна здравствена заштита“ пројекат 0010 „Унапређење доступности здравствене заштите Ромској популацији“.
- Јавни позив за финансирање пројеката за реализацију програма 1802 „Превентивна здравствена заштита“ пројекат 4013 „Подршка активностима удружења грађана у области превенције и контроле ХИВ инфекције“.

Из средстава уговорених зајмова и кредита Министарство реализује следеће пројекте:

- Реконструкције универзитетских клиничких центара – средстава Европске инвестиционе банке.
- Развој здравства – средства Међународне банке за обнову и развој
- Програм „Intereg” IPA Румунија - Србија 2021-2027.

1.1.14 МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА¹⁴⁰

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни позив за доделу пакета подршке јединицама локалне самоуправе за унапређење социјалне заштите - подршка јединицама локалне самоуправе за унапређење система социјалне заштите на локалном нивоу и финансијска подршка у виду бесповратних средстава за успостављање/проширење минимум једне услуге социјалне заштите.
- Јавни позив за подношење предлога пројеката из области борачко-инвалидске заштите – финансирање пројеката удружења грађана ради побољшања положаја бораца, војних инвалида, цивилних инвалида рата и породица палих бораца и ради унапређења области неговања традиција ослободилачких ратова.
- Јавни позив за подношење предлога пројеката за инвестиционо одржавање ратних меморијала од значаја за неговање традиција ослободилачких ратова Србије - за надлежне Заводе за заштиту споменика културе
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за унапређење положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији у 2023. години - финансирање програма које реализују удружења грађана регистрована на територији Републике Србије.
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на Програмски конкурс за унапређење положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији у 2023. години.
- Обављање делатности установа социјалне заштите - обављање поверених послова у центрима за социјални рад и пружање услуга социјалне заштите у установама чији је оснивач Република.

140 <https://www.minrzs.gov.rs/sr>

- Подршка раду хранитеља - финансирање смештаја у хранитељске породице по основу накнаде за издржавање корисника и накнаде за рад хранитеља.
- Подршка раду установа социјалне заштите - инвестициона улагања у објекте и опрему у установама и обезбеђивање недостајућих средстава у циљу несметаног обављања делатности у случајевима када се појаве проблеми у измиривању обавеза по основу трошкова комуналних услуга и енергената, ванредни и повремени трошкови на основу судских и административних поступака, одлука судова или надлежних државних органа.
- Права корисника ван мреже установа социјалне заштите - помоћ за оспособљавање за рад азиланата, новчана помоћ смештај у специјалне болнице.
- Подршка удружењима у области заштите породице и деце - суфинансирање удружења грађана за помоћ деци -дотације за подстицање програма и активности од јавног интереса из области заштите породице и деце.
- Подршка удружењима и локалним заједницама - финансирање удружења и локалне заједнице које обухватају афирмацију различитих активности у циљу унапређења социјалне заштите у заједници.
- Подршка удружењима у области борачко-инвалидске заштите - финансијска подршка пројектима удружења са различитим програмима, интересовањима и активностима везаним за област борачко-инвалидске заштите, заштите њихових породица, као и неговања традиције ослободилачких ратова Србије, а на основу спроведеног јавног конкурса.
- Подршка предузећима за професионалну рехабилитацију особа са инвалидитетом - субвенције зарада за запослене особе са инвалидитетом и средства за побољшање услова рада у овим предузећима са циљем јачања капацитета за спровођење професионалне рехабилитације, запошљавање и одржање запослења особа са инвалидитетом.
- Заштита положаја особа са инвалидитетом - јавни конкурс од јавног значаја за подношење предлога програма за унапређење положаја особа са инвалидитетом.
- Подршка развоју социјалног предузетништва - подстицај за развој социјалног предузетништва, који има за циљ повећање радне активације радно способних лица која се налазе у систему социјалне заштите, теже запошљивих незапослених лица у складу са прописима из области запошљавања и осталих теже запошљивих лица из посебно осетљивих категорија.

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- Јавни позив за пружање свеобухватне подршке за успостављање / унапређивање локалних механизма за инклузију Рома и Ромкиња – средства Програма ИПА 2020.

1.1.15 МИНИСТАРСТВО ЗА БРИГУ О ПОРОДИЦИ И ДЕМОГРАФИЈУ¹⁴¹**Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:**

- Јавни позив за доделу бесповратних средстава одређених за суфинансирање мера популационе политике и подршке у области породице и деце јединицама локалне самоуправе.
- Подршка удружењима у области заштите породице и деце - суфинансирање удружења грађана за помоћ деци -дотације за подстицање програма и активности од јавног интереса из области заштите породице и деце.
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за доделу дотација намењених за пројекте породичноправне заштите грађана, подршке породици и деци - за коришћење дотација невладиним организацијама за пројекте породичноправне заштите, грађана, подршке породици и деци.
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за доделу дотација намењених за пројекте породичноправне заштите грађана, координације и спровођења политике у области демографије - за коришћење дотација невладиним организацијама за пројекте породичноправне заштите грађана, координације и спровођења политике у области демографије.
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за доделу дотација намењених за пројекте породичноправне заштите грађана, координације и спровођења популационе политике - за коришћење дотација невладиним организацијама за пројекте породичноправне заштите грађана, координације и спровођења популационе политике.
- Јавни конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за доделу дотација намењених за пројекте породичноправне заштите грађана, подршка удружењима у области заштите породице и деце - за коришћење дотација невладиним организацијама за пројекте породичноправне заштите грађана, подршке удружењима у области заштите породице.

1.1.16 МИНИСТАРСТВО СПОРТА¹⁴²**Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:**

- Посебни програми у области спорта - финансирање активности организација у области спорта које се спроводе са циљем обезбеђивања услова за бесплатно и безбедно бављење спортом нарочито деце, жена, младих и особа са инвалидитетом.
- Изградња и капитално одржавање спортске инфраструктуре - посебно се финансирају пројекти изградње, опремања и одржавања спортских објеката у јединицама локалне самоуправе из 4. групе развијености.
- Јавни позив за подношење предлога програма, односно пројеката који се односе на изградњу спортских објеката за потребе особа са инвалидитетом и прилагођавање постојећих спортских објеката потребама особа са инвалидитетом.

141 <https://minbpd.gov.rs/>

142 <https://www.mos.gov.rs/>

- Јавни позив за подношење предлога програма, односно пројеката у области спорта кроз изградњу, опремање и одржавање спортских објеката који су од значаја за развој спорта на целом подручју Републике Србије.

1.1.17 МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ¹⁴³

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка унапређењу капацитета културног сектора на локалном нивоу - Суфинансирање програма Градови у фокусу путем јавног позива који ће унапредити област културе и уметности у локалним срединама, подстакнути развој креативности и препознати специфичности културног идентитета и одрживог развоја локалних заједница.
- Подршка истраживању, заштити и очувању непокретног културног наслеђа - конкурс из области заштите, очувања и коришћења непокретног - градитељског и археолошког наслеђа. Подржани пројекти подразумевају послове на изради техничке пројектне документације, спровођење мера техничке заштите и конзерваторске радове на непокретним културним добрима, истраживања и заштиту археолошких налазишта и послове везане за презентацију градитељског и археолошког културног наслеђа, публикување грађе као и остале делатности на заштити непокретног наслеђа.
- Дигитализација културног наслеђа - финансирање рада установа у области културе, за пројекте који се односе на опремање лабораторија за дигитализацију културног наслеђа, као пројекти који се односе на процес дигитализације културног наслеђа Републике Србије и јачање инфраструктурних капацитета установа.
- Подршка истраживању, заштити и очувању нематеријалног и покретног културног наслеђа - Конкурс из области заштите, очувања и презентације музејског наслеђа, Конкурс из области заштите, очувања и презентације архивске грађе, Конкурс из области заштите, очувања и презентације старе и ретке библиотечке грађе и Конкурс из области заштите, очувања и презентације нематеријалног културног наслеђа.
- Подршка развоју библиотечко-информационе делатности и библиотечко-информационе делатности Савеза слепих Србије - Конкурс из области библиотечко-информационе делатности за финансирање набавке информационих и комуникационих технологија за јавне библиотеке, објављивање стручних публикација, дигитализацију библиотечке грађе, подршку едукацији библиотекара, побољшање услова за чување и заштиту библиотечко-информационе грађе, подршку интерактивним програмима за децу и младе.
- Подршка раду завода за заштиту споменика културе и историјских архива.
- Јачање културне продукције и уметничког стваралаштва – јавни конкурс за финансирање и суфинансирање пројеката у свим уметничким областима /музичка уметност, драмска, плесна, визуелне уметности, књижевност, филмска уметност, и др, те кроз културне активности осетљивих група/националних мањина,

143 <https://www.kultura.gov.rs/>

особа са инвалидитетом, деце, младих. финансирање и суфинансирање рада и програмских активности установа културе чији је оснивач РС у области музичке уметности, сценских уметности /драма, опера, уметничка игра и традиционално народно стваралаштво/, филмске уметност и аудио-визуелног стваралаштва, те кроз научно истраживачке програме у култури и уметности.

- Подршка развоју књижевног стваралаштва и издаваштва
- Подршка развоју музичког стваралаштва - подршка и стимулација пројеката и програма у области музичке уметности, њихово представљање и афирмација, континуирано подизање нивоа културних потреба становништва, установа и ангажованих појединаца.
- Подршка културној делатности друштвено осетљивих група - подршка пројектима који доприносе већој кохезији друштва, неговању интеркултуралног дијалога, развоју услова за разноликост културних израза и идентитета и јачању доступности културних садржаја.
- Подршка развоју уметничке игре - финансирање и суфинансирање институционалне и независне продукције, реализација домаће и међународне размене и стручног усавршавања уметника (учешћа на конференцијама или мастеркласама) у области уметничке игре.
- Подршка јачању позоришне уметности - финансирање и суфинансирање институционалне и независне продукције, реализација домаће и међународне размене и стручног усавршавања уметника (учешћа на конференцијама или мастеркласама) у области позоришне уметности.
- Престоница културе Србије - јачање оперативних и стручних капацитета локалних самоуправа у области културе кроз израду стратешких докумената развоја културе (Стратегије и Акционог плана), подршку унапређења инфраструктуре, људских ресурса и програма а у циљу њиховог подизања на виши ниво.
- Подршка раду установа у области заштите и очувања културног наслеђа - израда техничке пројектне документације, спровођење мера техничке заштите и конзерваторске радове на непокретним и покретним културним добрима, истраживања и заштиту археолошких налазишта и послове везане за презентацију градитељског и археолошког културног наслеђа.
- Дигитализација у области заштите и очувања културног наслеђа - јавни конкурс за финансирање рада установа у области културе, за пројекте који се односе на опремање лабораторија за дигитализацију културног наслеђа, као пројекти који се односе на процес дигитализације културног наслеђа Републике Србије и јачање инфраструктурних капацитета установа.
- Јавни позив за доделу подстицајних средстава инвеститору да у републици србији производи аудиовизуелно дело.
- Конкурс за финансирање или суфинансирање пројеката у области заштите старих традиционалних заната и њихове савремене примене.
- Конкурс за финансирање и суфинансирање пројеката у кинематографији за 2023. годину у категорији: преддигитализација и дигитализација биоскопа.

1.1.18 МИНИСТАРСТВО ЗА БРИГУ О СЕЛУ¹⁴⁴**Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:**

- Подршка развоју задругарства - јавни конкурс за доделу бесповратних средстава за старе и новоформиране земљорадничке и пољопривредне задруге, земљорадничке и пољопривредне задруге чија је регистрована делатност бављење сеоским туризмом (туристичке задруге) или чија је регистрована делатност производња промета или делатност обављања старих и уметничких заната (занатске задруге), односно послова домаће радиности.
- Подршка организовању манифестација у селима Републике Србије - јавни конкурс за спровођење програма доделе бесповратних средстава могу бити из области драмских уметности, књижевности, литерарних вештина и других уметности (такмичења у певању, рецитацији, глуми, сликању, итд.), одржавања спортских такмичења, промовисања, очувања и унапређења старих заната и културно-уметничке баштине, израде уметнина и предмета домаће радиности, као и остале активности у којима становници села могу показати своја знања и вештине и у њима се такмичити.
- Подршка адаптацији мултифункционалних објеката - адаптација објеката у сеоским срединама како би се обезбедила амбуланта, апотека, пошта, клуб за стара лица, клуб за децу, биоскопска сала, шалтер општинске администрације, канцеларија месне заједнице, итд.
- Подстицај куповини мини бусева за потребе превоза сеоског становништва - бесповратна средства су намењена су за куповину мини бусева који се могу користити искључиво за потребе превоза сеоског становништва из једног села у друго село или из села у градско/општинско седиште.
- Јавни конкурс за доделу бесповратних средстава за организовање манифестације под називом „Михољски сусрети села“.

1.1.19 МИНИСТАРСТВО НАУКЕ, ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА И ИНОВАЦИЈА¹⁴⁵**Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:**

- Подршка реализацији интереса у иновационој делатности - пружања подршке развоју или значајној измени постојећих иновативних производа, технологија, процеса и услуга, ради подстицања примене и комерцијализације научноистраживачких резултата, као и пружање подршке коришћењу савремених технологија и изградњи иновационих организација за инфраструктурну подршку иновационој делатности.
- Подршка програму дигитализације у области националног научноистраживачког система - опремање и одржавање софтверских ресурса потребних за вођење електронских евиденција.
- Подршка раду НТП Ниш.

144 <https://www.mbs.gov.rs/>145 <https://nitra.gov.rs/>

- Подршка школовању и усавршавању младих талената - награђивање ученика средњих школа за постигнуте резултате на републичким и међународним такмичењима и стипендирање студената на студијама у земљи и иностранству.
- Истраживање и развој у јавном сектору - адаптација постојећих зграда и лабораторија, изградња научно-технолошких паркова у Београду, Новом Саду, Нишу; изградња стамбених зграда за изнајмљивање младим научницима у Београду, Новом Саду, Нишу и Крагујевцу, изградња центара изврсности у приоритетним областима (матичне ћелије, нано-науке, пољопривредно-биолошки центар, биомедицина), набавка нове капиталне опреме за истраживања, изградња центара за науку.

Из осталих средстава, Министарство реализује следеће пројекте:

- ИПА 2018 – Конкурентност
- Пројекат акцелерације иновација и подстицање раста предузетништва – SAIGE
- ИПА Подршка за учешће у програмима ЕУ
- ИПА 2019 - Конкурентност и иновације

1.1.20 МИНИСТАРСТВО ТУРИЗМА И ОМЛАДИНЕ¹⁴⁶

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка ЈЛС у спровођењу омладинске политике - сарадња са локалним самоуправама у развоју институционалног оквира за унапређење омладинске политике на локалном нивоу, пружање подршке формирању канцеларија за младе, локалних Савета за младе, изради и имплементацији локалних акционих планова за младе, формирање одрживих омладинских клубова и успостављање локалних сервиса за младе, успостављање стандарда рада КЗМ и процена, праћење и унапређење рада КЗМ.
- Програми и пројекти подршке младима у образовању, васпитању, безбедности, здрављу и партиципацији - финансирање или суфинансирање програма и пројеката усмерени на пружање подршке умрежавању младих и побољшању услова за учешће у доношењу одлука кроз одржив институционални оквир, а на основу потреба младих и у партнерству са младима, подизање свести младих о здравим стилевима живота, безбедности и животној средини.
- Програми и пројекти подршке младима у запошљавању - финансирање или суфинансирање програма и пројеката за подстицање и стимулисање различитих облика запошљавања, samozapošljavanja и предузетништва младих, развијање услуга и механизма који поспешују запошљивост и запосленост младих кроз међусекторску сарадњу и оснаживање младих да усвајају вештине за активно, одговорно и ефикасно управљање каријером.
- Подстицаји за изградњу инфраструктуре и супраструктуре у туристичким дестинацијама - финансирање/суфинансирање пројеката развоја туризма за подстицање квалитета туристичке понуде које реализују привредна друштва и предузетници регистровани за обављање делатности у области туризма, као и

146 <https://www.mto.gov.rs/>

регистрована пољопривредна газдинства. Финансијска подршка реализацији ових пројеката се пружа додељивањем кредита.

- Подстицаји за пројекте промоције, едукације и тренинга у туризму - суфинансирање пројеката развоја туризма промоције туристичких производа и туристичких простора Србије и подстицања рецептивне туристичко-угоститељске понуде, унапређења и реализације статистичких истраживања и методологије сателитских рачуна, као и едукације и тренинга у туризму.
- Подстицаји унапређењу рецептивне туристичко-угоститељске понуде - подстицаји туристичким агенцијама, организаторима туристичког путовања, као начин подршке за промотивне и маркетиншке активности које су неопходне за достизање потребног нивоа промета страних туриста.

1.1.21 МИНИСТАРСТВО ИНФОРМИСАЊА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА¹⁴⁷

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Развој ИКТ инфраструктуре у установама образовања, науке и културе
- Изградња широкопојасне комуникационе инфраструктуре у руралним пределима
- Дигитализација туристичке понуде Србије - припрема инфраструктурне комуникационе и апликативне базе за спровођење дугорочних циљева дигитализације туристичких локација.
- Подршка остваривању јавног интереса у области информисања - суфинансирање путем конкурса, пројеката медија, независних продукција, удружења и организација које се баве производњом медијских садржаја за пројекте који доприносе разноликости медијских садржаја и плурализму идеја и вредности, развоју медијског стваралаштва у области културе, образовања и науке, информисању и унапређењу положаја свих сегмената друштва.
- Подршка информисању националних мањина на сопственом језику - суфинансирање путем конкурса пројеката медија, продукција и удружења намењених информисању припадника националних мањина.
- Подршка информисању особа са инвалидитетом - суфинансирање путем конкурса пројеката медија, продукција и удружења намењених информисању особа са инвалидитетом.

1.1.22 МИНИСТАРСТВО ЗА ЈАВНА УЛАГАЊА¹⁴⁸

Из буџета РС, Министарство финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Обнова и изградња објеката јавне намене и санирање последица елементарне непогоде - санација и обнова објеката јавне намене у јавној својини.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области здравства.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области просвете и науке.

¹⁴⁷ <https://mit.gov.rs/>

¹⁴⁸ <https://www.obnova.gov.rs/>

- Обнова и изградња објеката јавне намене у области спортске инфраструктуре.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области социјалне заштите.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области културе.
- Обнова и изградња објеката јавне намене у области локалне комуналне инфраструктуре.

1.1.23 КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ РАЗВОЈА НЕДОВОЉНО РАЗВИЈЕНИХ ОПШТИНА¹⁴⁹

Из буџета РС, Кабинет Министра без портфеља финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни позив за подношење предлога пројеката на Програм финансирања пројеката од јавног интереса које реализују удружења са територија изразито недовољно развијених општина (јединице локалне самоуправе из четврте групе).
- Јавни позив за пријаву пројеката за Програм подршке унапређења развоја изразито недовољно развијених општина (јединице локалне самоуправе из четврте групе)
- Подршка спровођењу мера равномерног регионалног развоја-израда пројектно-техничке документације, планске документације и стратешких докумената из надлежности јединица локалне самоуправе.

1.1.24 КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА КООРДИНАЦИЈУ АКТИВНОСТИ И МЕРА У ОБЛАСТИ ОДНОСА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ СА ДИЈАСПОРОМ¹⁵⁰

Из буџета РС, Кабинет Министра без портфеља финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Заштита права и интереса припадника дијаспоре и Срба у региону - суфинансирање пројеката удружења грађана обавља се професионална едукација и правна помоћ дијаспори и Србима у региону.
- Конкурс за суфинансирање пројеката који својим квалитетом доприносе очувању и јачању веза матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону - подршка организацији школа, кампова (програми намењени упознавању матице), летњих школа српског језика, едукативних радионица и едукација (за унапређење наставе српског језика) намењених очувању културног и језичког идентитета деце и омладине у дијаспори и региону.
- Конкурс за суфинансирање пројеката који својим квалитетом доприносе очувању и јачању веза матичне државе и дијаспоре, као и матичне државе и Срба у региону.

149 <https://rnro.gov.rs/javni-konkursi/>

150 <https://www.mbpdijaspora.gov.rs/>

1.1.25 КАБИНЕТ МИНИСТРА БЕЗ ПОРТФЕЉА ЗАДУЖЕНОГ ЗА РАВНОМЕРНИ РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ¹⁵¹

Из буџета РС, Кабинет Министра без портфеља финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни позив за пријаву пројеката за Програм подстицања регионалног раста у Републици Србији за средстава за суфинансирање израде развојних докумената регионалног развоја и за суфинансирање пројеката од значаја за регионални раст - право на коришћење средстава за суфинансирање израде развојних докумената на нивоу ЈЛС и регионалних области имају једна или више ЈЛС и АРРА или ЈЛС самостално, које заједно учествују у пројектима.

1.2 ОРГАНИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

1.2.1 УПРАВА ЦАРИНА¹⁵²

Из буџета РС, Управа царина финансира пројекат:

- Изградња комплекса царинске испоставе при ГП Градина.

1.2.2 УПРАВА ЗА СЛОБОДНЕ ЗОНЕ¹⁵³

Из буџета РС, Управа за слободне зоне финансира пројекат:

- Промоција, развој, контрола и надзор слободних зона - додатне погодности локалне самоуправе за улагања на подручју слободне зоне, проширење подручја слободних зона, промоција слободних зона.

1.2.3 РЕПУБЛИЧКА ДИРЕКЦИЈА ЗА ВОДЕ¹⁵⁴

Из буџета РС, Дирекција финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Уређење и коришћење вода - изградња, реконструкција водних објеката за снабдевање водом за пиће и санитарно хигијенске потребе, постројења за припрему воде за пиће, магистралних цевовода и резервоара, ради обезбеђења здраве пијаће воде у довољној количини за насеља и индустрију у општинама и градовима.
- Заштита вода од загађивања - заштита и унапређење квалитета површинских и подземних вода чиме се омогућава заштита животне средине, здравља људи кроз смањену опасност од хидричних епидемија, као и заштита изворишта кроз изградњу и реконструкцију водних објеката за сакупљање, одвођење и пречишћавање отпадних вода.

151 <https://rrrz.gov.rs/extfile/sr/472/%D0%88avni%20poziv.pdf>

152 <https://www.carina.rs/>

153 <https://www.usz.gov.rs/>

154 <https://rdvode.gov.rs/>

- Уређење водотока и заштита од штетног дејства вода - заштита од поплава спољним и унутрашњим водама и од леда, заштиту од ерозије и бујица и отклањању последица таквог деловања вода и управљање ризицима од штетног дејства вода.
- Електрификација система за наводњавање - изградња недостајућих електроенергетских објеката, како би се створили услови за прикључење објеката пољопривредних произвођача.
- Пројекат интегрисаног развоја коридора Саве и Дрине - финансирање заштите од поплава, улагање у управљање животном средином, бране и повезане активности у одабраним приоритетним областима дуж коридора реке Саве и Дрине и пружање подршке за спровођење побољшања пловног пута деминирањем десне обале коридора реке Саве и Дрине.
- Изградња система за наводњавање - изградња, реконструкција, уређење и санација водних објеката и система за наводњавање, на регионалним хидросистема за наводњавање и двопаменским система на подручју Срема, Бачке и Баната и хидромелиорационим системима на подручју Шапца, Чачка, Панчевачког рита и Тополе.
- Комплетирање постојеће мрежу за јавно водоснабдевање у насељима, уз њено проширење и на приградска подручја - Реализација Програма унапређења система водоснабдевања у градовима и општинама Сомбор, Вршац, Шабац, Панчево, Сремска Митровица, Лозница, Смедерево, Краљево, Јагодина, Трстеник, Алексинац, Врање, Пирот Лесковац, Параћин, Књажевац, Врбас и Кикинда.

Остали пројекти које спроводи Дирекција, а који се финансирају из других извора

- Животна средина и клима - средства ИПА Програма, заштита и унапређење квалитета површинских и подземних вода кроз изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода за агломерацију Лозница.

1.2.4 УПРАВА ЗА ШУМЕ¹⁵⁵

Из буџета РС, Управа финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Одрживи развој и унапређење шумарства - заштита шума, садња шумског дрвећа у јесен текуће и пролеће наредне године, нега шума, градња шумских путева, производња шумског семена и производња шумског садног материјала.
- Конкурс за доделу средстава по Годишњем програму коришћења средстава за одрживи развој и унапређење шумарства - право на доделу средстава има сопственик, односно корисник шума и шумског земљишта, правно лице и предузетник, и научноистраживачка установа.
- Конкурс за доделу средстава по Годишњем програму за градњу и реконструкцију шумских путева - право на доделу средстава има сопственик, односно корисник шума и шумског земљишта, правно лице и предузетник.
- Конкурс за расподелу и коришћење средстава за одрживи развој и унапређење ловства за субвенције у области ловства.

¹⁵⁵ <https://upravazasume.gov.rs/>

1.2.5 УПРАВА ЗА АГРАРНА ПЛАЋАЊА¹⁵⁶

Из буџета РС, Управа финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Директна плаћања - плаћања која се директно додељују произвођачима кроз одређене мере подршке и то кроз премију за млеко, подстицаје за биљну и сточарску производњу и реализацију регреса.
- Мере руралног развоја - раст конкурентности (укључујући достизање вишег нивоа додате вредности и стандарда квалитета, као и управљање ризицима), унапређење животне средине, диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота руралних територија.
- Јавни позив за подношење пријава за остваривање права на подстицаје у пољопривреди и руралном развоју.
- Кредитна подршка у пољопривреди - кроз субвенционисање дела каматне стопе за одобрене кредите у области пољопривредне производње, намењених развоју сточарства, ратарства, воћарства, виноградарства, повртарства и цвећарства, као и различитих облика инвестиционих улагања и набавке пољопривредне механизације и опреме.
- Посебни подстицаји - подстицаји за производњу садног материјала и сертификацију и клонску селекцију, подстицаје за спровођење одгајивачких програма, ради остваривања одгајивачких циљева у сточарству, као и подстицаје за спровођење научноистраживачких, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди.

Остали пројекти које спроводи Управа, а који се финансирају из других извора:

- Пројекат тржишно оријентисане пољопривреде – средстава Међународне банке за обнову и развој, намењен финансирању грант шеме за пољопривредне произвођаче и успостављање јединственог информационог система Министарства пољопривреде и органа у саставу.

1.2.6 УПРАВА ЗА ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ¹⁵⁷

Из буџета РС, Управа финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Подршка уређењу пољопривредног земљишта - финансијска подршка путем конкурса за извођење радова у области уређења пољопривредног земљишта путем: мелиорације ливада и пашњака, привођења култури пољопривредног земљишта, изградње система за наводњавање, изградње система за одводњавање.
- Конкурс за расподелу средстава за извођење радова на заштити, уређењу и коришћењу пољопривредног земљишта.
- Подршка заштити и коришћењу пољопривредног земљишта - финансијска подршка путем конкурса јединицама локалних самоуправама и научним институцијама за израду Програма, пројеката и студијско истраживачких радова од значаја за ЈЛС и Републику Србију.

¹⁵⁶ <https://uap.gov.rs/>

¹⁵⁷ <https://upz.minpolj.gov.rs/sadrzaj/>

1.2.7 НАЦИОНАЛНА АКАДЕМИЈА ЗА ЈАВНУ УПРАВУ¹⁵⁸

Из буџета РС, Академија финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Стручно усавршавање у јавној управи - припрема, спровођење и развој општих програма стручног усавршавања и програма обуке руководиоца и запослених.
- Јачање професионалних капацитета државних службеника на положају.

1.2.8 РАЗВОЈНА АГЕНЦИЈА СРБИЈЕ¹⁵⁹

- Јавни позив за учешће у програму подршке развоју конкурентности – финансирање пројеката за повећање нивоа коришћења стандарда у производњи и организацији пословања, сертификацији производа, система менаџмента и повећању коришћења других услуга у области инфраструктуре квалитета.
- Јавни позив за учешће у Програму за унапређење сарадње и подизање капацитета на регионалном и локалном нивоу – финансирање пројеката који за унапређење економског и регионалног развоја кроз јачање међуинституционалне сарадње и капацитета акредитованих регионалних развојних агенција и јединица локалне самоуправе.
- Јавни позив за доделу средстава подстицаја ради привлачења директних улагања у аутоматизацију постојећих капацитета у области прехранбене индустрије.

1.2.9 АГЕНЦИЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ ЛУКАМА¹⁶⁰

Из буџета РС, Академија финансира следеће програмске активности и пројекте:

- Јавни позив у оквиру програма прекограничне и транснационалне сарадње „Транснационални програм Дунав“ (INTERREG) за финансирање пројеката координације за приоритетне области у оквиру ЕУ стратегије за Дунавски регион.

1.3 ФОНДОВИ

1.3.1 ФОНД ЗА РАЗВОЈ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ¹⁶¹

- Инвестициони кредити клијентима којима су неопходна средства за финансирање набавке опреме, машина, постројења, затим изградњу или куповину производног или пословног простора.
- Трајна обртна средства потребна за финансирање текућих обавеза које настају у редовним пословним активностима крајњег корисника кредита, а односе се на набавку сировина и материјала, залиха, као и остале производне трошкове, потраживања од купаца, обавеза према добављачима.

¹⁵⁸ <https://www.napa.gov.rs/>

¹⁵⁹ <https://ras.gov.rs/>

¹⁶⁰ <https://www.aul.gov.rs/>

¹⁶¹ <https://fondzarazvoj.gov.rs/cir>

- Кредити за привредне субјекте који послују у неразвијеним и изразито неразвијеним подручјима.

1.3.2 ФОНД ЗА ИНОВАЦИОНУ ДЕЛАТНОСТ¹⁶²

Фонд подржава развој иновација кроз одговарајуће инструменте финансијске, техничке и саветовадне подршке, у циљу оснаживања иновативних предузећа и јачања везе између истраживања и развоја са једне и пословног сектора са друге стране, поштујући највише етичке, финансијске и пословне стандарде и праксе.

- **Програм ваучера у областима 4С** – Програм „Иновациони ваучери” представља једноставан финансијски механизам који омогућава малим и средњим предузећима да, користећи услуге научноистраживачког сектора, подигну ниво иновативности својих производа и постану конкурентнији на тржишту. Максимални износ који се одобрава по иновационом ваучеру јесте до 800.000 динара, односно иновационим ваучером покрива се до 60% укупних трошкова услуге. Иновациони ваучери се додељују на основу јавног позива.
- **Програм сарадње науке и привреде у областима 4С** – има за циљ да унапреди индустријска истраживања тако што ће подстаћи предузећа из приватног сектора и научноистраживачке организације из јавног сектора (у већинском државном власништву) да спроводе заједничке пројекте из области истраживања и развоја с идејом да стварају нове или унапреде постојеће комерцијално исплативе производе и услуге, као и иновативне технологије са значајним утицајем на будући развој и тржишним потенцијалом. Корисници средстава су конзорцијуми који развијају нове комерцијално применљиве технологије, услуге и производе из области приоритета паметне специјализације. Конзорцијуми морају бити сачињени од најмање једног приватног предузећа и једне јавне научноистраживачке организације, а могу највише имати пет чланова. Кроз овај програм, Фонд за иновациону делатност додељује суфинансирање у максималном износу до 300.000 евра по пројекту, односно максимално до 70% укупног буџета пројекта, уз обавезно суфинансирање конзорцијума у износу од минимум 30% укупног буџета пројекта, када је главни члан конзорцијума микро или мало предузеће.
- **Програм финансирања развојно-иновативних пројеката компанија у областима 4С** – програм суфинансирања иновација намењен је предузећима из области 4С којима су потребна знатна финансијска средства за реализацију развојног циклуса технолошких иновација и покривање високих трошкова за пренос истраживања у комерцијално одржив производ. Подносиоци пријава су микро, мала и средња приватна предузећа основана у Републици Србији, која развијају технолошку иновацију за којом постоји тржишна потреба и имају потенцијал за стварање нове интелектуалне својине, као и конкурентску позицију у глобалном и домаћем окружењу. Износ који додељује Фонд не може прећи износ од 300.000 евра, а реализација пројеката може трајати најдуже 24 месеца. Средства која Фонд за

162 <http://www.inovacionifond.rs/cir/>

иновациону делатност додељује у оквиру овог програма покривају највише 60% укупно одобреног буџета пројекта, док најмање 40% мора да обезбеди подносилац пријаве (предузеће) из других приватних извора, независно од Фонда.

- **Акцелератор и потпрограм намењен стартаповима у областима 4С** – програм ће се састојати од две компоненте: једне за рану фазу (идеја) и друге за компаније у фази scale-up-a (повећавања обима пословања). Свака компонента ће обухватити по 20 компанија (тимови од два оснивача) годишње, које изаберу на конкурентном нивоу инвеститори који учествују (укључујући пословне анђеле, фондове ризичног капитала у раној фази итд.). Свака компонента имаће програме интензивног тренинга и менторства у трајању од два до три месеца. Програм ће се спровести уз подршку Светске банке у износу од 8.000.000 долара.
- **Доказ концепта, програм за истраживаче из научноистраживачких организација** – ова мера намењена је за подршку иновацијама од најранијих фаза развоја, насталих у научноистраживачким организацијама. Овај програм пружа финансијску и менторску подршку за утврђивање настанка новог производа, процеса или технологије с комерцијалним потенцијалом. Захваљујући овом програму, тимови пројеката којима је одобрено финансирање имаће на располагању ментора за дефинисање производа, израду пословног модела и будући развој.
- **Програм раног развоја** – намењен је приватним предузећима која развијају технолошку иновацију за којом постоји потреба на тржишту и која имају потенцијал за стварање нове интелектуалне својине. Циљ је да се обезбеђивањем финансирања за развој иновативних технологија, производа и услуга с тржишном применом подстакне иновативно предузетништво и омогући опстанак пословања током критичне фазе истраживања и развоја. Подносилац пријаве може бити приватно микро или мало предузеће у већинском српском власништву, основано у Републици Србији и не старије од пет година у тренутку пријављивања, као и тим који се састоји од највише пет чланова. Средства која се додељују могу покрити највише 70% укупно одобреног буџета пројекта, док износ финансирања Фонда за иновациону делатност не може бити већи од 80.000 евра за пројекте у трајању до једне године. Најмање 30% укупно одобреног буџета пројекта мора да обезбеди подносилац пријаве (предузеће) из других приватних извора, независно од Фонда.

1.3.3 ФОНД ЗА НАУКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ¹⁶³

Примарни циљ оснивања Фонда за науку Републике Србије, као посебне организације, јесте пружање подршке научно истраживачкој делатности и развојним активностима у Републици Србији, управљање и обезбеђивање финансијских средстава, као и пружање стручне подршке истраживачима из акредитованих научноистраживачких организација у реализацији научних пројеката у оквиру програма које расписује Фонд за науку Републике Србије. Програмске активности Фонда за науку Републике Србије се реализују кроз следеће објављене програме:

163 <https://fondzanauku.gov.rs/>

- **Програм за изврсне пројекте младих истраживача (ПРОМИС)** има за циљ укључивање младих истраживача у научноистраживачки рад, јачање професионалних капацитета младих истраживача, оспособљавање младих доктора наука за руковођење пројектима, оспособљавање младих истраживача за конкурисање за друге истраживачке пројекте, посебно у Европској унији, креирање нових пројектних тимова, као и пружање подршке изврсним идејама и научноистраживачком раду који ће утицати на друштво и привреду. Програм подршке развоја пројеката у области вештачке интелигенције осмишљен је тако да подстакне изврсност и релевантност научних истраживања у Републици Србији у домену вештачке интелигенције, подстакне примену резултата научних истраживања из домена вештачке интелигенције у развоју привреде Републике Србије, потенцира изврсност и развој људских ресурса из домена вештачке интелигенције за науку и привреду Републике Србије и унапређује међународну сарадњу у предметном домену науке и иновација.
- **Програм сарадње српске науке са дијаспором** – ваучери за размену знања, има за циљ да омогући успостављање научне сарадње са дијаспором ради унапређења и размене знања, успостављање или унапређење научне сарадње, заједничког рада на научноистраживачким и истраживачко-развојним проблемима и изазовима, објављивање заједничких радова и патената, подршку развоју нових услуга, комерцијализацији производа, трансфера технологија, ширење мреже и сарадње са дијаспором, као и припреме предлога заједничких пројеката за конкурисање код иностраних фондова.
- **Програм ИДЕЈЕ** има за циљ финансирање пројеката који се базирају на изврсним идејама које могу у будућности имати значајан утицај на развој науке и истраживања, привреде и/или друштва у целини, укључивање изврсних истраживача у научноистраживачки рад, јачање професионалних капацитета истраживача и стварање нових пројектних тимова.

Сви програми које Фонд за науку Републике Србије реализује путем јавних позива треба да обезбеде висок научни ниво, иновативност резултата, конкурентност на међународном нивоу и релевантност у односу на изазове друштва у целини. Средства за рад Фонда за науку Републике Србије обезбеђују се из буџета Републике Србије, а додатна средства обезбеђена су кроз међународни уговор са Светском банком.

1.3.4 ЦЕНТАР ЗА ПРОМОЦИЈУ НАУКЕ (ЦПН)¹⁶⁴

Центар за промоцију науке је јавна институција, са циљем да промовише науку и технологију кроз сарадњу са истраживачким и образовним институцијама у земљи и широм света, са приватним сектором, медијима, државним органима. Улога ЦПН-а је да успостави везу између науке и друштва окупљајући све релевантне актере и ширу јавност у процесу истраживања и иновација. Крајњи циљ је интеграција друштва у истраживачке процесе како би се стекао што бољи увид у потребе грађана и што адекватније суочавало са друштвеним изазовима.

¹⁶⁴ <https://www.cpn.edu.rs/>

Од 2011. године, па закључно са 2020. годином, Центар за промоцију науке кроз јавни позив финансира пројекте промоције и популаризације науке на територији Републике Србије. У назначеном периоду укупно је одобрено и финансирано 527 пројеката и за те намене издвојено је 113,445 милиона динара. Од 2020. године Центар за промоцију науке посебно финансира пројекте који се спроводе кроз основану мрежу од 15 научних клубова⁵⁸ при регионалним центрима за стручно усавршавање (1,855 милиона динара).

1.4 БАНКЕ

1.4.1 Erste Bank A.D.¹⁶⁵

- Финансирање јавног сектора - локалне самоуправе и јавних предузећа.
- Финансирање пројеката обновљивих извора енергије.
- Финансирање инвестиционих пројеката на принципима пројектног финансирања.
- Програма подршке малим и средњим предузећима за отварање и очување одрживих послова.

1.4.2 UniCredit banka¹⁶⁶

- Финансирања предузећа посвећеним побољшању друштвеног утицаја свог пословања као и могућности запошљавања различитих категорија жена, младих и сегмената становништва који се суочавају са већим препрекама за улазак на тржиште рада.
- Квалификоване инвестиције и улагања у енергетску ефикасност која се односе на побољшање енергетске ефикасности објеката и индустријског сектора.
- COSME програм је намењен малим и средњим предузећима, према сегментацији ЕУ, са циљем пружања подршке стратегији за одржив и свеобухватан раст.

1.4.3 Banca Intesa¹⁶⁷

- Кредити за унапређење енергетске ефикасности - кредит је намењен за улагања у постављање изолације, уградњу нових прозора, врата, топлотних пумпи, соларних панела, замену расвете и бројна друга енергетски ефикасна решења.
- Intesa Casa зелени кредити - стамбени кредит за куповину енергетски штедљивих станова, са енергетским пасошем А или Б категорије.

¹⁶⁵ <https://www.erstebank.rs/sr/Pravna-lica>

¹⁶⁶ <https://www.unicreditbank.rs/rs/pi.html>

¹⁶⁷ <https://www.bancaintesa.rs/>

1.4.4 NLB Komercijalna banka¹⁶⁸

- ECG Инвестициони кредити намењени су за финансирање енергетски ефикасних мера, мера за обновљиве изворе енергије, инклузионих пројеката, циркуларне економије.
- Инвестициони кредити намењени су за финансирање куповине опреме, машина, возила, финансирање куповине, изградње пословног простора за сопствену употребу, рефинансирање инвестиционих кредита у другим банкама, рефинансирање сопствене инвестиције - легализација изграђених објеката - остала улагања у основна средства у сврху обављања делатности.

1.4.5 Банка Поштанска штедионица¹⁶⁹

- Инвестициони кредити су намењени финансирању дугорочних инвестиционих потреба предузећа. То може бити инвестирање у основна средства, возила, постројења, машине, опрему, изградњу или куповину пословног простора, рефинансирање сопствене инвестиције.
- Програм промоције Ромског предузетништва, кредити малим и средњим привредним друштвима чији су оснивачи резиденти ромске националности, као и предузетницима ромске националности.

1.4.6 ProCredit banka¹⁷⁰

- Кредити за енергетску ефикасност.
- Бизнис кредити за соларне панеле.
- Бесповратна средства за нове машине.

168 <https://www.nlbkb.rs/>

169 <https://www.posted.co.rs/>

170 <https://www.procreditbank.rs/>

2 МЕЂУНАРОДНИ ИЗВОРИ

2.1 ФОНДОВИ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

2.1.1 ИПА - ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТУПНУ ПОМОЋ

Од 2007.године Европска унија (ЕУ) пружа финансијску подршку државама "Западног Балкана" кроз јединствени Инструмент за претприступну помоћ (ИПА), који је објединио све дотадашње претприсутпне инструменте за финансијску помоћ: PHARE, SAPARD, ISPA, CARDS. У периоду 2021-2027. године свим ИПА корисницама ће на располагање бити стављено 14,162 милијарде евра. Укупан буџет за период 2014-2020. године износио је 11,668 милијарди евра, а Србији је из ИПА 2015 било намењено око 200 милиона евра бесповратне помоћи. Укупан ИПА буџет за период 2007-2013. године износио је 11,468 милијарди евра. У периоду 2007-2013. године РС је било намењено око 1,4 милијарде евра.

2.1.1.1 ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТУПНУ ПОМОЋ ИПА 2021-2027.

Након политичког договора између Европског парламента и Савета ЕУ у вези са ИПА III инструментом, 15. септембра 2021. године је усвојена Уредба о ИПА III инструменту за период 2021-2027. Општи циљ ИПА III представља подршку корисницима у спровођењу политичких, институционалних, економских и социјалних реформи потребних за њихово усклађивање са вредностима и правилима ЕУ и постизање чланства у ЕУ. Поред тога, уредба садржи листу специфичних циљева груписаних у пет категорија (тзв. „Прозора“).

- 1) Владавина права, основна права и демократија (15,1%);
- 2) Добро управљање, усклађивање са правним тековинама ЕУ, стратешка комуникација и добросуседски односи (16,6%);
- 3) Зелена агенда и одрживо повезивање (42,4%);
- 4) Конкурентност и инклузивни раст (22,3%);
- 5) Територијална и прекогранична сарадња (3,5%).

Како би постигла уравнотежену расподелу средстава међу ИПА корисницама, Европска комисија (ЕК) је предложила принцип „правичне расподеле“ који ће се мерити током целог периода спровођења ИПА III (2021. - 2027.), а не на годишњој основи. Међутим, приступ фондовима ће се поред поменутог принципа заснивати и на критеријумима као што су: усклађеност са стратешким оквиром и ИПА III програмским оквиром, спремност пројеката / програма за спровођење и њихов очекивани утицај и напредак у процесу европских интеграција са посебном пажњом на области владавине права, основних права и доброг управљања.

Постојеће ИПА структуре треба да послуже као основа за ефикасно коришћење овог инструмента али и друге потенцијалне изворе ЕУ средстава. На овај начин, као и спровођењем ИПА програма по моделу индиректног управљања, наставиће се јачање капацитета нужних за прелазак на употребу фондова Кохезионе политике. Главни

партнери у процесу планирања и програмирања инструмента ИПА III биће, као и до сада, Национални ИПА координатор и Делегација ЕУ¹⁷¹.

2.1.1.2 ИПА II – ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТУПНУ ПОМОЋ 2014 – 2020

ИПА II представља оквир за претприступну подршку ЕУ за период 2014-2020. Једна од промена у програмирању и имплементацији ИПА II инструмента у односу на ИПА I у периоду 2007-2013. односи се на структуру програма ИПА II, у којој су уместо 5 компоненти, које су биле карактеристичне за ИПА I, уведене области политике ("policy areas"). Области политике у оквиру ИПА II су: реформе као део припрема за чланство у ЕУ и изградња институција и капацитета; друштвено-економски и регионални развој; запошљавање, социјалне политике, образовање, унапређење равноправности полова и развој људских ресурса; пољопривреда и рурални развој, и регионална и територијална сарадња.

Србији је из ИПА 2015 било намењено око 200 милиона евра бесповратне помоћи из које би били финансирани пројекти из области енергетике и саобраћаја, владавине права, реформе државне управе и пољопривреде. За период 2014-2020 претприступна помоћ у Србији је имала два главна стуба: Демократија и владавина права и Конкурентност и развој.

2.1.1.3 ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТУПНУ ПОМОЋ ИПА 2007-2013.

Имплементација ИПА 2007-13. је била намењена пружању финансијске помоћи путем пет канала (познатих као "компоненте"): помоћ у транзицији и изградња институција; прекогранична сарадња ("Cross border cooperation"- СВС); регионални развој; развој људских ресурса и рурални развој.

2.1.1.4 ПРОГРАМИ ЕВРОПСКЕ ТЕРИТОРИЈАЛНЕ САРАДЊЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 2021-2027

Програми територијалне сарадње¹⁷² или Интеррег програми представљају финансијску подршку сарадњи пограничних територија суседних држава (прекогранична сарадња) или сарадњи делова или целих држава (трансационална и међурегионална сарадња) на решавању питања од заједничког интереса – заштита животне средине, управљање отпадом, пружање услуга у различитим секторима, културна и економска сарадња, туризам, саобраћај итд. Основа за спровођење програма је седмогодишњи оперативни програм или програм сарадње који се састоји из анализе територије обухваћене програмом, изазова са којима се та територија суочава и анализе који од тих изазова могу да се превазиђу кроз сарадњу са институцијама из делова других држава обухваћених програмом.

171 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/instrument-za-pretpristupnu-pomoc-2021-2027/>

https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance/how-does-it-work_en

172 https://www.mei.gov.rs/upload/documents/publikacije/Brosure%20nove/22/Programi_evropske_teritorijalne_saradnje_u_RS_2021-2027.pdf

У финансијском периоду 2021-2027. год., Србија учествује у десет програма европске територијалне сарадње и то: Мађарска-Србија, Румунија-Србија, Бугарска-Србија, Хрватска-Србија, Србија-Босна и Херцеговина, Србија-Црна Гора, Србија-Северна Македонија, ИПА Јадранско-јонски програм, Програм за Дунавски регион и Програм УРБАКТ. Такође, постоји могућност да се током ове финансијске перспективе Србији одобре додатни програми територијалне сарадње.

У наредном тексту су приказани програми који су доступни градовима и општинама ЕУ ПРО плус програма (сви осим програма прекограничне сарадње Мађарска-Србија).

2.1.1.4.1 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ РУМУНИЈА - СРБИЈА

Област подршке¹⁷³

Приоритет 1: Заштита животне средине и управљање ризиком

Специфични циљеви у оквиру овог тематског приоритета су:

- Унапређење заштите и очувања природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући урбана подручја, и смањење свих облика загађења;
- Промовисање обновљиве енергије у складу са ирективом о обновљивој енергији (ЕУ) 2018/2001. укључујући критеријуме одрживости који су у њој наведени;
- Промовисање енергетске ефикасности и смањења емисије гасова са ефектом стаклене баште и
- Промовисање прилагођавања климатским променама и спречавање ризика од катастрофа, прилагодљивост у складу са приступима заснованим на екосистему.

Приоритет 2: Друштвени и економски развој

Специфични циљеви у оквиру овог тематског приоритета су:

- Унапређење једнаког приступа инклузивним и квалитетним услугама у образовању, обукама и целоживотном учењу путем развоја приступачне инфраструктуре, као и јачање прилагодљивости за даљинско и онлајн образовање и обуку;
- Обезбеђивање једнаког приступа здравственој заштити и унапређење прилагодљивости здравствених система, укључујући примарну заштиту, и промовисање преласка са институционалне на бригу засновану на породици и заједници и
- Јачање улоге културе и одрживог туризма у економском развоју, социјалној инклузији и друштвеним иновацијама.

Приоритет 3: Повећање капацитета за управљање границом

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Јачање институционалних капацитета органа јавних власти, нарочито оних овлашћених да управљају одређеном територијом и заинтересованих страна.

173 <https://www.romania-serbia.net/>

Финансијска средства

ИПА	74.566.827,00 евра
Укупно (ИПА + суфинансирање)	87.725.678,82 евра

2.1.1.4.2 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ БУГАРСКА - СРБИЈА

Област подршке¹⁷⁴

Приоритет 1: Конкурентни погранични регион

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Унапређење одрживог раста и конкурентности МСП и отварање нових радних места у МСП, укључујући продуктивне инвестиције.

Приоритет 2: Интегрални развој пограничног региона

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Подстицање интеграног и инклузивног друштвеног, економског и еколошког развоја, културе, природног наслеђа, одрживог туризма и безбедности у подручјима која нису урбана.

Приоритет 3: Отпорнији погранични регион

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Промовисање прилагођавања климатским променама и превенција ризика од катастрофа, отпорност узимајући у обзир приступе засноване на екосистему.

Финансијска средства

ИПА	32.398.938,00 евра
Укупно (ИПА + суфинансирање)	38.116.397,65 евра

2.1.1.4.3 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ ХРВАТСКА - СРБИЈА

Област подршке¹⁷⁵

Приоритет 1: Сарадња за паметније програмско подручје

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Развијање и унапређење истраживачких и иновативних капацитета и усвајање напредних технологија.

Приоритет 2: Сарадња за зеленије програмско подручје које је отпорно на климатске промене

¹⁷⁴ <http://www.ipacbc-bgrs.eu/>

¹⁷⁵ www.croatia-serbia.com

Специфични циљеви у оквиру овог тематског приоритета су:

- Промовисање обновљиве енергије у складу са директивом о обновљивој енергији (ЕУ) 2018/2001, укључујући критеријуме одрживости који су тамо наведени;
- Промовисање прилагођавања климатским променама и превенције ризика од катастрофа, отпорности, узимајући у обзир приступе засноване на екосистему.

Приоритет 3: Сарадња за здравије и инклузивније програмско подручје

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Осигуравање једнаког приступа здравственој заштити и подстицање отпорности здравствених система, укључујући примарну заштиту, и промовисање транзиције са институционалне на бригу засновану на породици и заједници.

Приоритет 4: Сарадња за одрживији и социјално иновативнији туризам и културу

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Јачање улоге културе и одрживог туризма у економском развоју, социјалној инклузији и друштвеним иновацијама.

Финансијска средства

ИПА	38.281.653,00 евра
Укупно (ИПА + суфинансирање)	45.037.238,82 евра

2.1.1.4.4 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ СРБИЈА - БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Област подршке¹⁷⁶

Приоритет 1: Подстицање туризма и културног и природног наслеђа

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Развијати и промовисати заједничке туристичке понуде засноване на културном и природном наслеђу

Приоритет 2: Улагање у младе, образовање и вештине

Специфични циљеви у оквиру овог тематског приоритета су:

- Побољшати активизам младих и друштвено-економско учешће младих
- Повећати запошљивост одређених група пружањем нових вештина.

Финансијска средства

ИПА	14.000.000,00 евра
Укупно (ИПА + суфинансирање)	16.223.529,41 евра

¹⁷⁶ <http://srb-bih.org/>

2.1.1.4.5 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ СРБИЈА - ЦРНА ГОРА

Област подршке¹⁷⁷

Приоритет 1: Подстицање запошљавања, мобилности радне снаге и социјална и културна инклузија у програмској области

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Побољшати квалитет јавних здравствених и социјалних услуга за укључивање маргинализованих група у програмској област.

Приоритет 2: Подстицање туризма и културног и природног наслеђа

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Побољшати и промовисати заједнички координирану прекограничну туристичку понуду засновану на заштићеном културном и природном наслеђу.

Финансијска средства

ИПА	8.400.000,00 евра
Укупно (ИПА + суфинансирање)	9.734.117,65 евра

2.1.1.4.6 ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ СРБИЈА – СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Област подршке¹⁷⁸

Приоритет 1: Запошљавање, мобилност радне снаге и социјална и културна прекогранична укљученост

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Унапређење социјалне и културне инклузије и здравља

Приоритет 2: оснаживање туризма и културног и природног наслеђа

Специфични циљ у оквиру овог тематског приоритета је:

- Унапређење културног и природног наслеђа ка одрживом развоју туризма.

Финансијска средства

ИПА	8.400.000,00 евра
Укупно (ИПА + суфинансирање)	9.734.117,65 евра

177 www.cbcsrb-mne.org

178 <https://eu.rs-mk.org/>

2.1.1.4.7 ЈАДРАНСКО - ЈОНСКИ ТРАНСНАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМ

Област подршке¹⁷⁹

Приоритет 1 – Подршка паметнијем Јадранско-јонском региону

- Развој и унапређење истраживачких и иновативних капацитета и усвајање напредних технологија
- Развој вештина за паметну специјализацију, индустријску транзицију и предузетништво

Приоритет 2 – Подршка зеленијем Јадранско-јонском региону отпорнијем на климатске промене

- Промовисање прилагођавања на климатске промене и превенција ризика од катастрофа, подизање отпорности, узимајући у обзир приступе засноване на екосистемима
- Промовисање транзиције на циркуларну и ресурсно ефикасну економију
- Унапређење заштите и очувања природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући урбана подручја, и смањење свих облика загађења
- Промовисање одрживе мултимодалне урбане мобилности, као део транзиције ка економији са нето нултом емисијом угљеника

Приоритет 3 – Повезанија Европа уз бољу мобилност (ЦП 3)

- Развој и унапређење одрживе, климатски отпорне, интелигентне и интермодалне националне, регионалне и локалне мобилности, укључујући побољшан приступ ТЕН-Т-у и прекограничној мобилности

Приоритет 4 – Подршка управљању Јадранско-јонским регионом (ISO1 – Боље управљање Интеррегом)

- Подршка управљању Стратегијом ЕУ за јадранско-јонски регион (ЕУСАИР) и институционалним капацитетима органа власти.

Финансијска средства

ЕФРР (државе чланице ЕУ)	65.848.129,00 евра
ИПА	70.840.386,00 евра
Укупна ЕУ средства (ЕФРР+ИПА)	136.688.515,00 евра
Укупно суфинансирање	24.121.502,65 евра
Укупно програм	160.810.017,65 евра

¹⁷⁹ www.adrioninterreg.eu

2.1.1.4.8 ТРАНСНАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМ ЗА ДУНАВСКИ РЕГИОН

Област подршке¹⁸⁰

Приоритет 1 – Паметнији Дунавски регион

- Специфични циљ 1.1 Развијање и унапређење истраживачких и иновационих капацитета и коришћење напредних технологија
- Специфични циљ 1.2 Развијање вештина за паметну специјализацију, индустријску транзицију и предузетништво

Приоритет 2 – Зеленији Дунавски регион са ниском емисијом угљеника

- Специфични циљ 2.1 Унапређење обновљиве енергије у складу са Директивом (ЕУ) 2018/2001, укључујући одрживе критеријуме дефинисане директивом
- Специфични циљ 2.2 Промовисање капацитета за прилагођавање климатским променама у Дунавском региону и управљање природним катастрофама на транснационалном нивоу у односу на еколошке ризике, узимајући у обзир екосистемимске приступе
- Специфични циљ 2.3 Одрживо, интегрисано, транснационално управљање водама и седиментима у сливу реке Дунав, обезбеђујући добар квалитет и квантитет баланса између воде и седиментних наноса
- Специфични циљ 2.4 Заштита и очување биодиверзитета у еколошким коридорима и еко-регионима од транснационалног значаја у Дунавском региону

Приоритет 3 – Социјално оријентисан Дунавски регион

- Специфични циљ 3.1 Приступачна, инклузивна и ефективна тржишта рада
- Специфични циљ 3.2 Квалитетне, приступачне и инклузивне услуге у образовању, обуци и целоживотном учењу
- Специфични циљ 3.3 Јачање улоге културе и одрживог туризма у економском развоју, социјалној инклузији и друштвеним иновацијама

Приоритет 4 – Боље управљање сарадњом у Дунавском региону

- Специфични циљ 4.1 Подршка руковођењу ЕУСДР-ом
- Специфични циљ 4.2 Јачање институционалних капацитета за територијално и макро-регионално управљање.

Финансијска средства

ЕФРР (државе чланице ЕУ)	165,424,228.00 евра
ИПА	30,000,000.00 евра
НДИЦИ (државе суседи ЕУ)	19,623,629.00 евра
Укупно ЕУ допринос	215,047,857.00 евра
Укупно програм	268,809,822.00 евра

180 www.interreg-danube.eu

2.1.1.4.9 ПРОГРАМ УРБАКТ

УРБАКТ¹⁸¹ је један од програма међурегионалне сарадње. Циљ програма је да подстакне одрживи интегрални урбани развој у градовима широм Европе, а пројекте спроводе општинске администрације у партнерству чинећи мреже сарадње. Мисија УРБАКТ-а је да омогући градовима да раде заједно и развију интегрална решења за урбане изазове, умрежавањем, учењем из међусобних искустава, извлачењем лекција и идентификовањем добрих пракси за побољшање урбаних политика.

Област подршке

Приоритет: Промовисање интегралног одрживог урбаног развоја кроз сарадњу

- Специфични циљ: Унапређење институционалних капацитета локалне управе, посебно оних који имају мандат да управљају одређеном територијом, као и осталих заинтересованих страна.

Финансијска средства

ЕФРР (државе чланице ЕУ)	79,769,799.00 евра
ИПА	5,000,000.00 евра
Укупно ИПА	5,160,000.00 евра

2.1.1.5 ИНВЕСТИЦИОНИ ОКВИР ЗА ЗАПАДНИ БАЛКАН

(WESTERN BALKANS INVESTMENT FRAMEWORK – WBIF)

Инвестициони оквир за Западни Балкан¹⁸² (The Western Balkans Investment Framework-WBIF) подстиче социо- економски развој и процес приступања Европској унији широм Западног Балкана, пружањем финансијских средстава и техничке помоћи за стратешки важне инвестиције. Представља заједничку иницијативу Европске уније, међународних финансијских институција (ЕИБ, ЕБРД, СЕБ, КfW, АFD и WB), билатералних донатора и Западно- балканске шесторке. Инвестициони оквир за Западни Балкан сматра се главним регионалним инструментом за пружање подршке у припреми и спровођењу стратешки релевантних пројеката у области транспорта, енергетике, заштите животне средине и социјалне инфраструктуре у „државама у процесу приступања ЕУ“. Од фебруара 2014. године до децембра 2021. године, Србији је додељено: 30 грантова за техничку помоћ у укупној вредности преко 54 мил. евра; 6 инвестиционих грантова у вредности од 134,45 мил. евра при чему укупна инвестициона вредност суфинансираних инфраструктурних пројеката износи 605 мил. евра.

181 <https://urbact.eu/>

182 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/investicioni-okvir-za-zapadni-balkan-western-balkans-investment-framework-wbif/>

Табела: Преглед инвестиционих грантова по секторима

	Саобраћај	Износ инвестиц. гранта
1	Модернизација пруге Ниш-Димитровград-граница са Бугарском деоница: Сићево-Станичење-Димитровград	43.730000 евра
2	Модернизација пруге Ниш-Димитровград-граница са Бугарском- електрификација и сигнализација	27.770000 евра
3	Изградња аутопута рута Е80 Ниш-Медаре (I фаза Ниш-Плочник)	40.600000 евра
	Животна средина	
4	Макиш - доградња постројења за прераду питке воде	2.940865 евра
	Енергетика	
5	Изградња 400 kV далековода Крагујевац –Краљево са подизањем напонског нивоа 400кV на подстанци Краљево 3, Трансбалкански коридор - I фаза: секција II	6.600000 евра
6	Изградња новог двоструког 400 KV далековода Обреновац - Бајина Башта, са реконструкцијом постојећих подстанци Обреновац и Бајина Башта уз подизање напонског нивоа подстанци Бајина Баште до 400 kV	12.800000 евра
7/ 8	2 регионална пројекта - део Регионалног програма за енергетску ефикасност за западни Балкан	2 инвестициона гранта у износу од 28.765972 евра

2021.године представљен је документ под називом „Стратешка оријентације WBIF-а за западни Балкан (EFSD+)“. Овај документ обухвата: контекст политике, правну основу и инструменте, укључујући нову стратегију повезивања ЕУ под називом „Global Gateway“, водеће принципи и опис области интервенција које ће бити подржане кроз Европски фонд за одрживи развој плус (енг: The European Fund for Sustainable Development Plus EFSD+) и буџетске гаранције као и комбиновање зајмова и грантова за јавни и приватни сектор. Такође су презентоване препоруке тзв. неформалних експертских радних групе (НПГ) за убрзање спровођења WBIF пројекта, Зелену агенду и друштвено одговорне јавне набавке, дате су информације о допуни Регионалног програма енергетске ефикасности (REEP+) у износу од преко 100 милиона евра, информације о приоритетима за подршку у наредном периоду, стопе суфинансирања пројекта средствима инвестиционог гранта ЕУ.

2.1.1.6 ИПАРД III

У оквиру инструмента за предприступну помоћ ИПА III период 2021-2027 која се примењује од 1. јануара 2021. године, налази се и посебан Програм ИПАРД III¹⁸³ за подршку у области руралног развоја. ЕК је утврдила буџет у износу од 288.000.000 евра за овај Програм за период 2021-2027.године. Управљачко тело ИПАРД-а поднело је коначну верзију ИПАРД III програма Европској комисији 21. јануара 2022. године. Од понуђених 13 мера које је ЕК ставила на располагање земљама кандидатима за чланство у ЕУ, Република Србија се одлучила да спроведе седам мера у оквиру ИПАРД III програма. У односу на ИПАРД II програм и до сада акредитоване мере, на располагању корисницима ће бити и следеће мере:

- Мера 4 - Агроекологија - клима и органска пољопривреда;
- Мера 5 - Имплементација локалних стратегија руралног развоја – LEADER приступ;
- Мера 6 - Инвестиције у руралну јавну инфраструктуру.

Планирано је увођење и нових сектора кроз ИПАРД III програм, као што су сектор рибарства, сектор за прераду житарица и индустријског биља, а у оквиру Мере 7, поред сектора руралног туризма, планирани су нови сектори и то: Директна продаја пољопривредних и локалних производа и сектор услуга у руралним подручјима.

2.1.1.7 ВИШЕКОРИСНИЧКА ИПА

Развој регионалне сарадње један је од битних предуслова у процесу приступања ЕУ, а на бројним самитима између држава ЕУ и Западног Балкана потврђено је да ће приближавање ЕУ ићи упоредо са развојем регионалне сарадње. Осим што појединачно подржава државе кандидате и потенцијалне кандидате за чланство, ЕУ пружа финансијску и техничку подршку са циљем реализације заједничких (регионалних) приоритета корисница ИПА II инструмента. Ова подршка се обезбеђује из инструмента Вишекорисничка ИПА¹⁸⁴ (Multy Beneficiary IPA), чији је циљ да се унапреди регионална сарадња и реше питања од општег интереса за све кориснице ИПА. У складу са релевантном процедуром ЕУ, главне смернице у процесу дефинисања регионалних пројеката/акција су представљене у документу ЕУ Програмски оквир за ИПА III, у коме су дефинисани општи приоритети, мере и области који ће бити финансијски подржани у склопу овог инструмента у периоду 2021-2027. Подршка обезбеђена у склопу ове ИПА III компоненте усмерава се на четири приоритетне области:

- подршка регионалним инвестицијама;
- подршка територијалној сарадњи кроз имплементацију програма прекограничне и транснационалне сарадње;
- подршка регионалним структурама и организацијама и
- хоризонтална подршка заједничким приоритетима корисница из региона.

183 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/ipard-iii/>

184 <https://www.mei.gov.rs/src/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/visekorisnicka-ipa/>

2.1.1.8 РАЗВОЈ СИСТЕМА ЗА УПРАВЉАЊЕ КОХЕЗИОНОМ ПОЛИТИКОМ (ИПА 2015)

Пројекат „Развој система за управљање кохезионом политиком у Републици Србији“¹⁸⁵ се финансира средствима ЕУ кроз ИПА за 2015 годину у износу од готово 2.7 милиона евра. Има за циљ да припреми државну управу РС за ефективно спровођење Кохезионе политике (КП) ЕУ. Основа сврха пројекта је да унапреди капацитете институција у РС на националном и поднационалном нивоу за ефикасну припрему, спровођење, праћење и вредновање програма и пројекта финансираних из структурних фондова и кохезионог фонда Европске уније. Састоји из три основне компоненте:

- успостављање законодавног и институционалног оквира за спровођење КП;
- припрема релевантних планских и програмских докумената за спровођење КП, и
- подизање капацитета институција и тела номинованих за спровођење КП, као и партнера и потенцијалних корисника на националном и поднационалном нивоу.

На тај начин, пројекат треба да допринесе и успешној имплементацији мера дефинисаних Акционим планом за преговарачко поглавље 22, који представља основно мерило за отварање овог поглавља. Спровођење пројекта отпочело је у јулу 2019. године и трајаће укупно 36 месеци. Главни корисник и координатор активности је МЕИ.

2.1.1.9 ЕУ ПРО ПЛУС

Програм ЕУ за локални развој - ЕУ ПРО Плус¹⁸⁶ доприноси уравнотеженијем друштвено-економском развоју 99 локалних самоуправа у два региона: Шумадије и западне Србије и Јужне и источне Србије. Кроз програм се ради на побољшаном управљању територијалним развојем, економском расту и унапређеној социјалној инфраструктури и социјалној кохезији.

ЕУ је за овај трогодишњи програм који је почео у јануару 2021. определила средства у укупном износу од 40 милиона евра и то иницијално 30 милиона за уговорене развојне активности и додатних десет милиона усмерених на подршку локалним самоуправама, малим привредницима и здравственом систему у опоравку од последица узрокованих пандемијом ковид 19. Програм води МЕИ, а спроводи Канцеларија Уједињених нација за пројектне услуге (УНОПС).

Директни корисници ЕУ ПРО Плус програма су МЕИ, 99 локалних самоуправа, структуре локалне управе, регионалне развојне агенције, друге организације за подршку пословању, микро, мала и средња предузећа (ММСП) и организације цивилног друштва (ОЦД). Крајњи корисници програма су становници 99 градова и општина.

ЕУ ПРО Плус је заснован на Националним приоритетима за међународну помоћ у РС до 2025. године (НАД), пресудним за економски и друштвени развој и процес интеграције у ЕУ, док посебно доприноси припреми за испуњавање захтева из поглавља 22 правне тековине ЕУ - Регионална политика и координација структурних инструмената. ЕУ ПРО се

185 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/projekti-ministarstva-za-evropske-integracije/razvoj-sistema-za-upravljanje-kohezi-onom-politikom-ipa-2015/>

186 <https://www.euproplus.org.rs/onama/o-programu>

ослања на добре праксе и остварене резултате својих претходника, развојних програма ЕУ ПРОГРЕС, Европски ПРОГРЕС и ЕУ ПРО.

2.1.2 ПРОГРАМИ УНИЈЕ

Програми Уније¹⁸⁷ представљају низ интегрисаних мера које су намењене јачању сарадње између држава чланица Европске уније и држава кандидата у различитим областима. Програми Уније се финансирају из заједничког буџета ЕУ, средствима која су намењена развоју различитих приоритетних области: заштита животне средине, енергетика, транспорт, развој предузетништва, конкурентност, култура, образовање итд.

Република Србија је потписала Оквирни споразум о учешћу у програмима Европске уније 22. новембра 2004. године. Учешће у програмима Уније за РС представља прилику да се упозна са политикама ЕУ, европским институцијама, законима и њиховом применом у пракси, као и са системима вредности и механизмима функционисања ЕУ. За учешће РС у програмима Уније, према правилима ЕК, одговорне су надлежне домаће институције – министарства, удружења, организације, канцеларије – које за то имају мандат. Координација учешћа у сваком појединачном програму Уније за који је Република Србија уплатила финансијску контрибуцију у општи буџет ЕУ поверена је националним контакт тачкама из одговарајућих националних институција. МЕИ координира процес европских интеграција у Републици Србији, која укључује сарадњу са ресорним министарствима око преговора за одговарајућа преговарачка поглавља као и у управљању програмима ЕУ из чега проистиче да је МЕИ одговорно за извештавање Владе и информисање јавности о целокупној међународној развојној помоћи укључујући и програме Уније. У претхоном периоду Република Србија је учествовала у тринаест програма Уније, а од 30.6.2023. године може да учествује и у програму Дигитална Европа:

2.1.2.1 ДИГИТАЛНА ЕВРОПА

Програм Дигитална Европа (DIGITAL)¹⁸⁸ је нови програм који финансира ЕУ и усмерен је на повезивање дигиталних технологија пословању, грађанима и јавној управи. У јуну 2023. године потписан је Споразум између Европске уније и Републике Србије о учешћу Србије у програму Европске уније Дигитална Европа, за период до 2027. године¹⁸⁹. На основу овог споразума, правна и физичка лица са пребивалиштем, односно седиштем, у Србији, моћи ће у Европској унији да аплицирају за финансирање пројеката и биће у равноправном положају са субјектима из земаља пуноправних чланица када је реч о додели бесповратних средстава из фондова ЕУ. ИТ фирме и научници моћи ће да аплицирају за следеће области дигитализације: вештачка интелигенција, рачунарство високих перформанси (High Performance Computing - HPC), напредне дигиталне вештине и развој и примена дигиталних капацитета и интероперабилности. Укупна вредност програма Дигитална Европа процењује се на 7,5 милијарди евра.

187 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/programi-unije/>

188 <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>

189 <https://www.srbija.gov.rs/vest/716373/potpisan-sporazum-o-ucescu-srbije-u-programu-digitalna-evropa.php>

2.1.2.2 ХОРИЗОНТ ЕВРОПА

Хоризонт 2020. је највећи интегрисани програм ЕУ за истраживање и иновације, који је објединио све програме претходно финансиране из Оквирног програма за иновације и конкурентност (СIP), Седмог оквирног програма за истраживање и иновације (ФП7) и Европског института за иновације и технологију (ЕИТ). Спајањем иновација и истраживања, програм настоји да оствари напредак у три приоритетне области: Изврсност у науци, Вођство у индустрији и Друштвени изазови. Програм је намењен изградњи друштва и економије у ЕУ заснованих на знању и иновацијама. Планирано је да – кроз мобилизацију додатних средстава за истраживања, развој и иновације, укључујући и издвајање 3% БДП-а за истраживања и развој у целој ЕУ до 2020. године – буду остварени циљеви који се односе на истраживања и развој. Крајњи циљ овог финансијског инструмента је стварање иновативне Уније – пружањем подршке развоју светске науке, уклањањем препрека за иновације и олакшавањем јавном и приватном сектору да раде заједно.

2.1.2.3 ПРОГРАМ ЗА КОНКУРЕНТНОСТ МСП – COSME

Програм за конкурентност малих и средњих предузећа је програм за промоцију конкурентности малих и средњих предузећа. Циљеви програма су: јачање конкурентности и одрживости предузећа, нарочито малих и средњих предузећа, подстицање предузетничке културе и промоција успостављања и раста малих и средњих предузећа. Мере које такође подржава овај програм укључују обуке за писање пројеката, активности које омогућавају приступ новим тржиштима, као и промоцију што више транснационалних партнерстава. Програм подржава и образовну размену између предузетника (Еразмус за младе предузетнике). У оквиру овог програма издвојено је 1,4 милијарди евра из буџета за предузећа, како би лакше приступала кредитима. Овај циљ се спроводи кроз директно финансирање или давањем гаранција за кредит.

2.1.2.4 ПРОГРАМ ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ И СОЦИЈАЛНЕ ИНОВАЦИЈЕ

Програм за запошљавање и социјалне иновације има за циљ да се достигне висок ниво квалитетне и одрживе запослености, уз обезбеђивање адекватне социјалне заштите и социјалне инклузије. Такође, програм помаже да се спречава и смањује сиромаштво, као и да се унапређују радни услови у периоду од 2014. до 2020. године.

2.1.2.5 ЕРАЗМУС

Еразмус је програм Европске уније који обезбеђује финансирање пројеката за сарадњу у три области: образовање, млади и спорт. У најширем смислу, програм Еразмус у области образовања има следеће приоритете: унапредити и подржати развој свих нивоа образовања, ојачати везе између формалног, неформалног и информалног учења, оснажити везу образовања са светом рада, створити додатне вредности за европски простор образовања, повезати земље чланице у дефинисању образовних политика. У фокусу програма Еразмус је јачање потенцијала младих за активно учешће у грађанском

друштву, развој лидерских вештина, солидарности и разумевања између култура. Од 2014. до сада, образовне институције и омладинске организације из Србије су биле координатори или партнери на пројектима укупне вредности преко 83 милиона евра. До сада је, према расположивим подацима, 7644 појединца из образовних институција, организација и институција које се баве младима и невладиних организација било на разменама у земљама чланицама Еразмус. За спровођење и промоцију Еразмус програма у РС надлежна је Фондација Темпус.

2.1.2.6 КРЕАТИВНА ЕВРОПА

Креативна Европа је програм ЕУ за подршку секторима за културу и медије. Програм се састоји од два потпрограма: Култура – за промоцију сектора културе и Медија програм – за подршку аудиовизуелном сектору.

Кроз потпрограм Култура промовише се сарадња културних и креативних организација између различитих земаља, подржавају се иницијативе да се преведу и промовишу књижевна дела широм Европске уније, као и да се развију мреже које омогућавају конкурентност и међународну делатност културног и креативног сектора. Такође се успостављају и платформе за промоцију нових уметника и подстицање европских програма за културна и уметничка дела. Потпрограм Култура обухвата четири конкурса: Европски кооперациони пројекти, Европске платформе, Европске мреже и Пројекти књижевних превода.

Медија програм финансира активности које укључују: развој европског аудиовизуелног сектора, поштујући и приказујући европски културни идентитет и наслеђе, промоцију европских аудиовизуелних дела унутар и изван граница ЕУ, јачање конкурентности аудиовизуелног сектора, олакшавајући приступ финансирању и промоцији коришћења дигиталних технологија. Из овог фонда финансираће се европска престоница културе и ознака европске баштине, као и европске награде за књижевност, архитектуру, заштиту баштине, филмску уметност и поп и рок музику.

2.1.2.7 ЕВРОПА ЗА ГРАЂАНЕ И ГРАЂАНКЕ

Програм Европа за грађане и грађанке има за циљ промовисање европског идентитета и европског грађанства. Намењен је удружењима грађана, организацијама цивилног друштва и јединицама локалне самоуправе. Општи циљеви програма су финансирање пројеката који су намењени бољем разумевању ЕУ, њене историје и различитости, као и промоција европског грађанства и унапређење грађанског и демократског учешћа на нивоу ЕУ. Програм Европа за грађане и грађанке је подељен на две области: европско сећање и демократски ангажман, и грађанско учешће. Циљ прве области је свест о историјском континуитету, заједничким европским вредностима и циљевима. Сврха друге области је подршка демократском учешћу грађана у животу и развоју у Европи.

2.1.2.8 ЕВРОПСКИ ЗДРАВСТВЕНИ ПРОГРАМ III

Програм представља главни инструмент који ЕК користи за имплементацију ЕУ стратегије за здравље. Главни циљеви програма су побољшање здравственог система и смањење неједнакости у пружању/добијању здравствене помоћи. Програм пружа подршку у четири области: 1) Промоција здравља, здрав начин живота и превенција болести; 2) Заштитити грађана ЕУ од озбиљних прекограничних претњи здрављу; 3) Допринос стварању иновативних, ефикасних и одрживих здравствених система и 4) Лакши приступ бољој и сигурнијој здравственој заштити грађана ЕУ.

2.1.2.9 ФИСКАЛИС 2020

Фискалис 2020. је програм који се бави разменом информација и искустава између пореских органа европских земаља. Циљ програма је да, у партнерству са другим европским земљама, развије трансевропски информациони систем и изгради мрежу између корисника националних власти. Програм подржава борбу против утаје и избегавања плаћања пореза, планирање пореске политике и спровођење закона ЕУ у области опорезивања. То се постиже кроз размену информација, подршку административној сарадњи и повећање административних капацитета земаља учесница, са циљем да се смање административна оптерећења пореских органа и ускладе трошкови за пореске обвезнике.

2.1.2.10 ЦАРИНА 2020.

Царина 2020. је програм који подржава сарадњу царинских органа између земаља чланица ЕУ и земаља кандидата. Циљ је побољшање њихове ефикасности, постизањем боље кохезије, како би се избегло оштећење Царинске уније. Програм подржава следеће мере: заједничке акције, семинаре и радионице, пројектне групе, тимове стручњака, изградњу административних капацитета у управама царина, студије, информативне кампање, развој ИТ вештина, обуке за развијање потребних професионалних вештина и знања у области царина.

2.1.2.11 МЕХАНИЗАМ ЦИВИЛНЕ ЗАШТИТЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Циљ активности ЕУ у области цивилне заштите је подршка напорима за спречавање катастрофа и обезбеђивање спремности јединица цивилне заштите да делују у случајевима катастрофа – на националном, регионалном и локалном нивоу. Механизам за цивилну заштиту ЕУ нуди РС многобројне могућности за сарадњу: примена алата за мониторинг и системе раног упозорења, учешће у заједничким тренинзима и вежбама, размена експерата, учешће у пројектима о спречавању непогода, непосредна комуникација са другим органима цивилне заштите, размена информација и најбоље праксе, и др.

У новој финансијској перспективи од 2021. до 2027. године већину програма Уније представљају наследници претходних програма, али су уведене и промене, нови програми,

нова правила за имплементацију, праћење и извештавање, као и нови критеријуми за учествовање у програмима.

2.1.2.12 ИНСТРУМЕНТ ЗА ПОВЕЗИВАЊЕ ЕВРОПЕ

Инструмент за повезивање Европе (ЦЕФ) има за циљ да подржи постизање циљева политике ЕУ у сектору транспорта, енергетике и дигиталног сектора, а у вези са трансевропским мрежама, омогућавајући или убрзавајући улагања у пројекте од заједничког интереса, као и подршком прекограничне сарадња у производњу обновљиве енергије. Циљ му је максимизирање синергије између сектора обухваћених ЦЕФ-ом и другим програмима ЕУ.

2.1.2.13 ПРАВА, ЈЕДНАКОСТ И ГРАЂАНСТВО

Општи циљ је да се допринесе стварању области у којој се промовишу и штите права лица која су садржана у Уговору о функционисању Европске уније и Повељи о основним правима Европске уније. Конкретно, овај програм треба да промовише права која произилазе из европског држављанства, принципе недискриминације и једнакости између жена и мушкараца, право на заштиту личних података, права детета, права која произилазе из потрошачког законодавства Уније и од слободе пословања на унутрашњем тржишту.

2.1.2.14 ЕВРОПСКИ ИНСТРУМЕНТ ЗА ДЕМОКРАТИЈУ И ЉУДСКА ПРАВА

Европски инструмент за демократију и људска права (ЕИДХР) има за циљ пружање подршке промоцији демократије и људских права у земљама које нису чланице ЕУ. Кључни циљеви су: унапређење поштовања људских права и основних слобода, јачање улоге цивилног друштва у промовисању људских права и демократских реформи, подршка и јачање међународног и регионалног оквира за заштиту људских права, правде, владавине права и промоције демократије, изградња поверења и повећање поузданости и транспарентности демократских изборних процеса, посебно кроз праћење изборних процеса итд.

2.1.3 КОХЕЗИОНА ПОЛИТИКА И ОСТАЛИ ФОНДОВИ

Кохезиона политика¹⁹⁰ (КП), позната и као Регионална политика, представља главну инвестициону политику ЕУ, која доприноси стварању нових радних места, побољшању квалитета живота грађана и повећању укупног економског развоја како држава чланица, тако и ЕУ у целини. Она је такође израз солидарности с обзиром да се подршка усмерава на мање развијене регионе и државе чланице ЕУ - са циљем да се оснажи економска, социјална и територијална кохезија Уније. У децембру 2013. године успостављен

190 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/koheziona-politika/>

је правни оквир за КП за период 2014-2020. година. За наведени период, буџет КП је износио 351,8 милијарди евра, а распоређен је на 28 држава чланица. РС ће средства из поменутих фондова моћи да користи када постане чланица ЕУ. Преговори за приступање РС ЕУ у области КП, у смислу испуњења захтева и принципа, и припреме за њено делотворно спровођење, воде се кроз Поглавље 22 - Регионална политика и координација структурних инструмената. Влада РС је усвојила Акциони план који представља мерило за отварање преговора у оквиру поглавља 22¹⁹¹. За реализацију активности и подршку доношењу неопходних одлука спроводи се ЕУ пројекат "Развој система за управљање кохезионом политиком ЕУ у Србији" (погледати 2.1.8). Поред тога, реализује се и "Програм ЕУ за локални развој - ЕУ ПРО Плус", који промовише концепт интегралног урбаног и територијалног развоја и доприноси развијању капацитета ЈЛС за уравнотежени друштвено-економски развој и унапређењу управљања територијалним развојем, економском расту и унапређеној социјалној инфраструктури и социјалној кохезији (погледати 2.1.1.9). Коришћење фондова КП зависи од способности корисника из јавног и приватног сектора - попут локалних самоуправа, предузећа, цивилног сектора итд. да искористе ове фондове. МЕИ активно сарађује са другим институцијама на националном и локалном нивоу, како би се ови субјекти оспособили за коришћење поменутих средстава¹⁹².

2.1.3.1 НОВА КОХЕЗИОНА ПОЛИТИКА 2021-2027 (ЕФРР, ЕСФ, КФ)

Нова кохезиона политика ЕУ¹⁹³ доприноси јачању економске, социјалне и територијалне кохезије у ЕУ. Има за циљ да исправи неравнотежу између земаља и региона. Она испуњава политичке приоритете Уније, посебно зелену и дигиталну транзицију. У односу на претходни програмски период уведене су новине. Нова Кохезиона политика ЕУ за период 2021-2027 јача урбану димензију (ЕК, Нова кохезиона политика, 2021-27). Усвојених пет циљева политике усмерава се на теме:

191 Кључни одлуке и/или активности у оквиру поглавља 22 за наредни период су: 1) Припрема преговарачке позиције која ће рефлектовати и нови правни оквир за КП ЕУ (први незванични нацрт припремљен); 2) Припрема и усвајање закона којим ће се створити правни основ за успостављање система за управљање фондовима КП ЕУ и припрему програмских докумената (формирана радна група, припремљен нацрт структуре закона); 3) Идентификација институција које ће бити главни носиоци задатака и одговорности у контексту управљања фондовима кохезионе политике у Србији – управљачко и посредничка тела за први циљ КП "Инвестиције за радна места и раст" (припремљен је документ опције за успостављање институционалног оквира за управљање фондовима КП за циљ „Инвестиције за радна места и раст“); 4) Доношење одлуке о броју и структури програма које ће Србија да припрема за Европски фонд за регионални развој, Европски социјални фонд+ и Кохезиони фонд; 5) Наставак улагања у капацитете на локалном и регионалном нивоу, у сарадњи са регионалним развојним агенцијама (у континуитету).

192 У том смислу, посебан приоритет се придаје сарадњи са Развојном агенцијом Србије (Сектор за регионални развој) и мрежом акредитованих регионалних развојних агенција, које представљају спону између централног и локалног нивоа и средство за активно учешће локалних самоуправа у процесима планирања и идентификације развојних приоритета с једне стране и припреме пројеката које треба подржати из средстава поменутих фондова у циљу реализације дефинисаних приоритета. О овоме нарочито сведочи сарадња у области прекограничне сарадње, која потврђује значај континуиране подршке локалним самоуправама. Из тог разлога МЕИ је закључило и Споразум о сарадњи у области европских интеграција са Развојном агенцијом Србије и Уговоре о сарадњи са регионалним развојним агенцијама настојећи да осигура њихово активно учешће у процесима који треба да осигурају ефикасну апсорпцију и коришћење развојних фондова ЕУ на локалном нивоу. На овај начин се у складу са најбољом европском праксом, али и израженим расположењем регионалних развојних агенција, осигурава дугорочна сарадња у циљу одрживог локалног развоја.

193 https://ec.europa.eu/regional_policy/2021-2027_en

- 1) конкурентне и паметне Европе (са фокусом на иновацијама, дигитализацији, економској трансформацији и подршци малим и средњим предузећима);
- 2) зелене Европе (уз примену Париског споразума и улагање у енергетску, нискоугљичну транзицију ка економији са нето нултом емисијом угљеника, обновљиве изворе енергије и борбу против климатских промена);
- 3) повезане Европе (опремање стратешким транспортним и дигиталним мрежама);
- 4) инклузивне Европе (постизање социјалних права и подршка квалитетном запошљавању, образовању, стицању вештина, социјалној инклузији и једнаком приступу здравственој и социјалној заштити), и
- 5) Европе ближе грађанима (уз по.2117дршку изради локалне стратегије и одрживог урбаног развоја).

Нови циљ „Европа ближа грађанима” уведен је у главни политички оквир као појачана посвећеност интегралном територијалном развоју и укључује подстицање одрживог урбаног развоја. Локалним актерима се пружају могућности да преузму лидерство у препознавању и решавању различитих изазова, али пре свега, да искористе своје ендogene (локално специфичне) развојне потенцијале.

Кроз ове циљеве мобилишу се значајна улагања у урбана подручја. Најмање 8% средстава Европског фонда за регионални развој (ЕРДФ) у свакој држави чланици биће уложено у приоритетне пројекте које градови сами дефинишу на основу локалне стратегије одрживог урбаног развоја.

Приоритети средстава

- Европски фонд за регионални развој ће подржати инвестиције свих 5 циљева политике, али 1 и 2 су главни приоритети;
- Главни приоритет Европског социјалног фонда+ је 4;
- Кохезиони фонд подржава циљеве политике 2 и 3;
- Фонд за праведну транзицију пружа подршку у оквиру наменских специфичних циљева;
- Програми Интеррег-а имају на располагању 2 додатна циља политике (члан 14. Уредбе Интеррег-а): „Боља сарадња у управљању развојем” и „Безбеднија и сигурнија Европа”.

Основни инструменти кроз које се подршка спроводи и усмерава на конкретне програме и операције су:

ЕВРОПСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ (ЕФРР)

Пружа подршку државама чланицама ЕУ и њиховим регионима са циљем да се отклоне главне регионалне неједнакости и да се достигне самоодрживи раст. Пре свега је усмерен на јачање конкурентности привреде – кроз улагања у истраживања, развој и иновације, инвестиције у производњу и инфраструктуру, урбани и локални развој, унапређење конкурентности малих и средњих предузећа и подршку преласку на економију која се заснива на ниској емисији угљен-диоксида у свим секторима.

ЕВРОПСКИ СОЦИЈАЛНИ ФОНД (ЕСФ)

Пружа подршку државама чланицама ЕУ и њиховим регионима у остваривању циљева политике запошљавања. Усмерен је на улагања у људске ресурсе кроз подршку запошљавању што већег броја људи, подстицање једнаког приступа и једнаких могућности за све, подстицање предузетништва и активације на тржишту рада, интеграције имиграната, обезбеђивање родне равноправности, борбу против сиромаштва, јачање социјалне инклузије, унапређење образовања и целоживотног учења. Кроз Иницијативу за запошљавање младих (Youth employment initiative) из ЕСФ-а се подржавају активности усмерене на млађе од 25 година, који нису запослени, у образовању или обуци.

КОХЕЗИОНИ ФОНД (КФ)

Пружа подршку најмање развијеним државама чланицама ЕУ чији БНД по становнику не прелази 90% просека ЕУ-27. Из овог фонда финансирају се велики пројекти из области транспортне инфраструктуре и заштите животне средине. У програмском периоду 2014-2020 пружа подршку следећим државама чланицама: Бугарска, Хрватска, Кипар, Чешка, Естонија, Грчка, Мађарска, Летонија, Литванија, Малта, Пољска, Португал, Румунија, Словачка и Словенија.

2.1.3.2 МАДАД

ЕК је 2014. године основала Регионални поверилачки фонд ЕУ као одговор на кризу у Сирији – Мадад фонд¹⁹⁴ (EU Regional Trust Fund in response to the Syrian Crisis, the “Madad Fund”). Првобитни циљ овог фонда је био подршка избеглицама из Сирије и земљама њиховог боравка (Египат, Ирак, Јордан, Либан, Турска). Фонд је касније проширен и на избеглице и мигранте из осталих угрожених земаља, као и на пружање подршке и земљама које нису чланице ЕУ, а које су погођене мигрантском кризом, чиме је и РС добила могућност да аплицира за средства. За РС је 2016. и 2017. године, из средстава фонда Мадад, одобрена подршка за финансирање текућих оперативних трошкова, исхране, пружања здравствених услуга и приступа образовању за децу мигранте и унапређење услова за смештај избеглица и миграната у прихватним центрима – првенствено у сарадњи са Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Комесаријатом за избеглице и миграције и Министарством унутрашњих послова, као и Међународном организацијом за миграције (ИОМ).

2.1.3.3 ФОНД СОЛИДАРНОСТИ ЕУ – ФСЕУ

ЕУ је основала Фонд солидарности¹⁹⁵ (ФСЕУ), са циљем да се преко њега пружа подршка државама чланицама и државама које се налазе у процесу преговора за чланство у ЕУ да лакше превазиђу последице природних непогода великих размера. Тиме се изражава европска солидарност са регијама и земљама унутар Европе које су погођене природним непогодама. Покривањем делова јавних расхода, ФСЕУ

194 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ostali-fondovi/>

195 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ostali-fondovi/>

доприноси напорима држава да спроведу активности на обнови земље и санацији штета од природних непогода.

Република Србија је, као држава која се налази у процесу преговора за чланство у ЕУ, поднела пријаву за добијање средстава из Фонда солидарности ЕУ 30. јула 2014. године, како би санирала штете и обновила подручја погођена поплавама из маја 2014. године¹⁹⁶. Будући да је ЕУ усвојила измене и допуне уредбе којим се оснива Фонд солидарности ЕУ и његова намена проширује и на случајеве општег угрожавања јавног здравља, РС је поднела апликацију за подршку из Фонда солидарности ЕУ 2020. године. Након детаљне процене пријава за добијање подршке из Фонда солидарности ЕУ ЕК је 11. марта 2021. године предложила Европском парламенту и Савету мобилизацију 530 милиона евра бесповратне подршке за 17 држава чланица и 3 државе кандидата за чланство у циљу подршке мерама борбе против корона вируса од чега би Србија требало да добије готово 11,9 милиона евра бесповратне подршке из овог Фонда. На основу одлуке ЕК и пропратне комуникације, Министарство финансија, уз подршку МЕИ, је покренуло процес одређивања који ће се трошкови поднети за додељена средства с обзиром да је одређено као координационо тело за ову фазу процеса током израде апликације¹⁹⁷.

2.1.3.4 РЕГИОНАЛНИ СТАМБЕНИ ПРОГРАМ

Регионални стамбени програм¹⁹⁸ представља заједничку иницијативу четири земље - Србија, Босна и Херцеговина, Хрватска и Црна Гора - која има за циљ да обезбеди трајна стамбена решења за 27.000 најугроженијих избегличких породица (74.000 појединаца) у региону. Од тога је 16.780 породица (око 45.000 појединаца) у Србији. Програм се спроводи у склопу „Сарајевског процеса“, а на основу „Београдске декларације“, коју су 2011. године потписали министри иностраних послова четири земље кориснице програма. Ове земље су највише погођене ратним сукобима деведесетих година прошлог века и по том основу имају значајну избегличку популацију. У РС Програм се спроводи на основу Оквирног споразума, закљученог 25. октобра 2013. године између РС и Банке за развој Савета Европе. Споразум регулише основне поставке програма, механизам спровођења, обавезе учесника у програму и износе средстава која ће бити ангажована. Програмом управља Банка за развој Савета Европе која администрира вишедонаторски фонд формиран у циљу реализације Програма. Највећи донатор овог фонда је ЕУ, која путем вишекорисничке и националне ИПА обезбеђује највећи део средстава. Укупни најављени допринос ЕУ фонду је 235 милиона евра. Остали донатори су САД, Швајцарска, Немачка, Данска, Италија, Норвешка, Турска, Кипар, Мађарска итд. Целокупан програм је у надлежности Комесаријата за избеглице и миграције РС. Кроз Програм се обезбеђује велики број различитих стамбених решења: додела пакета грађевинског материјала, изградња монтажних кућа, откуп сеоских кућа и изградња стамбених зграда. На овај начин, обезбеђено је да избегличке породице своје стамбено питање реше онако како

196 Европски парламент и Савет су 17. децембра 2014. године одобрили предлог одлуке Европске комисије којом су Србији додељена средства за санацију и обнову подручја погођених мајским поплавама у износу од 60,2 милиона евра (60.224.605 евра).

197 http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Solidarnost_na_delu_preview.pdf

198 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/ostali-fondovi/>

њима највише одговара у тренутном месту становања, имајући у виду да се Програм спроводи у преко 120 општина у Републици Србији. Уговор о донацији за први потпројекат у вредности од 2.212.500 евра потписан је 2014. године. Наредних 8 уговора о донацији и припадајућих амандмана у укупној вредности од 169.930.645 ЕУР (од чега 137.398.681 евра донације из Фонда) потписао је национални ИПА координатор. Ови споразуми збирно предвиђају обезбеђивање укупно преко 7.700 стамбених решења¹⁹⁹.

2.1.4 ЗЕЛЕНА АГЕНДА ЗА ЗАПАДНИ БАЛКАН

Ро потписивању Софијске декларације, шефови држава и влада са Западног Балкана постигли су договор са ЕУ о спровођењу Акционог плана за Зелену агенду²⁰⁰, што им отвара пут ка остваривању Економског и инвестиционог плана за регион вредног 30 милијарди евра. Обавезали су се да у средиште свих привредних активности ставе одрживи развој, штедњу ресурса, заштиту природе и климатску акцију и да се ускладе са циљевима ЕУ. Веће за регионалну сарадњу (РЦЦ) је било задужено за координацију при изради документа, а усвојен је у Словенији на Самиту ЕУ – Западни Балкан. У Акционом плану за Зелену агенду за Западни Балкан за период до 2030. године најважнији сегменти су наплата емисија гасова с ефектом стаклене баште, планови за постепени престанак коришћења угља, регионалне интеграције, контрола загађивања и заштита животне средине.

Инвестициони пакет се састоји од девет милијарди евра у грантовима и 20 милијарди евра улагања, која ће се спровести преко новог Механизма гаранција за Западни Балкан (Western Balkans Guarantee Facility). Земље региона треба да спроведу економске и социјалне реформе као и да ојачају владавину закона, навели су лидери и лидерке ЕУ и такође указали на користи за конкурентност и дигиталну транзицију.

ЕУ је саопштила да ће заједно са 600 милиона евра које ће Европска комисија предложити у оквиру Инструмента за претприступну помоћ (ИПА), до краја године дати на располагање 1,1 милијарду евра за примену Економског и инвестиционог плана. Западни Балкан има задатак да прогласи аспирације на пољу енергетике и климе које ће одговарати циљу ЕУ да се емисије гасова с ефектом стаклене баште до краја деценије спусте 55 одсто, као и другим повезаним циљевима, за шта је неопходна огромна трансформација. Земље региона ће морати да превазиђу изазове који долазе с постепеним престанком употребе угља, попут незапослености, поремећаја у привреди и миграција радне снаге, стоји у декларацији са самита. Декарбонизација ће бити постигнута „кроз употребу горива из обновљивих извора или горива са смањеним емисијама угљеника“, наводи се у документу. Водећи људи 27-чланог блока држава обећали су да ће пружити техничку и финансијску помоћ за развој система наплате емисија угљеника у контексту Прекограничног механизма за прилагођавање угљеника (ЦБАМ), који је у суштини порез на угљен-диоксид за увозну робу и струју.

199 www.regionalhousingprogramme.com; www.kirs.gov.rs

200 <https://balkangreenenergynews.com/rs/usvojeni-akcioni-plan-za-zelenu-agendu-za-zapadni-balkan-donosi-devet-milijardi-evra-grantova-rok-za-uskladjivanje-s-eu-ets-om-2024-godine/>

Акциони план за Зелену агенду има пет стубова:

- 1) Декарбонизацију
- 2) Циркуларну економију
- 3) Чишћење од загађења
- 4) Одрживу пољопривреду и
- 5) Заштиту природе и биодиверзитета.

У делу са декарбонизацијом, индикативни рок за усклађивање са Европским климатским законом и усвајање визије о постизању климатске неутралности је 2025. година, а 2024. је одређена за хармонизацију са Системом ЕУ за тровање емисијама (ЕУ ЕТС) и увођење других инструмената за наплату угљеника. Земље Западног Балкана су пристале да међу приоритете, које ће и финансирати, уврсте мере енергетске ефикасности, укидање субвенција за угља и програме за борбу против енергетског сиромаштва.

Сегмент циркуларне економије подразумева да се најкасније 2023. развију стратегије које ће обухватити цео животни циклус производа. Владе су се обавезале да ће подизати свест о спречавању настанка и раздвајању отпада те одрживој потрошњи.

На фронту чишћења од загађености, међу мерама су ратификација Конвенције о прекограничном загађењу ваздуха на великим удаљеностима и њених протокола до 2025. године. У плану су и примена стратегија за квалитет ваздуха и изградња неопходне инфраструктуре за прераду отпадних вода најкасније 2030. године.

Што се тиче одрживе пољопривреде, у индикативном временском оквиру је 2026. одређена као хоризонт за усвајање стандарда о безбедности хране, здрављу и добробити биљака и животиња и управљању отпадом, као и за подршку органском и узгоју хране без икаквог загађивања и смањење количине синтетичких хемијских производа у производњи хране. Међу мерама у пољопривреди мораће да буду коришћење обновљивих извора енергије и смањење емисија.

Земље региона су преузеле одговорност за припрему планова за обнову шумовитог пејзажа до 2024. укључујући финансијску компоненту.

2.2 МЕЂУНАРОДНИ ФИНАНСИЈСКИ ИНСТРУМЕНТИ-БАНКЕ

2.2.1 БАНКА ЗА РАЗВОЈ САВЕТА ЕВРОПЕ СЕВ²⁰¹

Банка за развој Савета Европе²⁰² (БСЕ) је мултилатерална развојна банка са социјалним опредељењем. Основана је 1956. године како би решавала проблеме избеглих лица, а касније је проширила спектар деловања на целокупну област социјалног развоја. РС је овој међународној банци приступила 2004. године. БСЕ обезбеђује концесионалне (повољне) кредите и консултативне услуге за социјално оријентисане инвестиционе пројекте у областима:

201 <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/bilateralni-i-multilateralni-partneri/po-medjunarodnim-organizacijama/>

202 www.coebank.org

- Одрживи и инклузивни раст;
- Интеграција избеглица, расељених лица и миграната и
- Заштита животне средине.

Сарадња између РС и БСЕ се остварује првенствено кроз пројекте финансиране путем повољних кредита као што су: унапређење образовне и научне инфраструктуре и обезбеђивање смештаја за младе истраживаче, реконструкција стамбене инфраструктуре (клизишта), изградња стамбених јединица за породице погођене земљотресом у Краљеви, изградња и опремање нових затворских капацитета у Панчеву и Крагујевцу итд. Поред сопствених средстава намењених кредитирању, БСЕ располаже и фондовима које су јој поверили на управљање други донатори. У том смислу, РС у склопу одговора на мигрантску кризу стављен на располагање „Фонд за мигранте и избеглице“, путем кога се финансирају најургентније потребе мигрантских центара у Шиду, Кањижи и Прешеву и другим местима. Додатно, банка учествује и у Инвестиционом оквиру за Западни Балкан (видети 2.1.1.5) и у том смислу је одговорна за део бесповратних средстава одобрених РС из овог инструмента, а такође је задужена и за управљање Регионалним програмом стамбеног збрињавања намењеног решавању проблема становања избеглица (видети 2.1.3.4), чији је највећи корисник РС.

2.2.2 ЕВРОПСКА ИНВЕСТИЦИОНА БАНКА ЕИБ

Европска инвестициона банка²⁰³ (ЕИБ) је финансијска установа ЕУ која има значајну улогу у финансирању дугорочних инвестиционих пројеката. Изван граница ЕУ, банка подржава пројекте који доприносе економском развоју у земљама које су потписале споразум о стабилизацији и придруживању или споразум о сарадњи са ЕУ или са неком од њених чланица. ЕИБ обезбеђује подршку примарно кроз зајмове, али и кроз техничку помоћ, гаранцијске шеме и микрофинансирање. Зајмови се одобравају државном, као и приватном сектору. Корисници зајмова у ширем смислу могу бити општине и градови, министарства, компаније у државном власништву, али и приватна предузећа и велике корпорације.

У складу са мандатом који су дефинисали Европски парламент и Савет ЕУ, у РС ЕИБ финансира инвестиције путем зајмова (при чему ЕИБ може да покрије до 50% трошкова пројекта), закључених директно са носиоцем пројекта (индивидуални зајмови) или индиректно, углавном преко других банака (посредни зајмови). У пракси, индивидуални зајмови се одобравају за стратешки релевантне пројекте и програме вредности више од 25 милиона евра, док посредни зајмови представљају кредитне линије банкама и финансијским институцијама намењене за помоћ у финансирању малих и средњих предузећа и локалних пројеката са оправданим инвестиционим програмима или пројектима вредности до 25 милиона евра. Зајмови се одобравају за подршку пројектима који су економски оправдани у областима саобраћаја, енергетике, заштите животне средине, индустрије и услуга, здравства и образовања, истраживања и развоја, информација и технологије комуникација.

203 <http://www.eib.org/>

Тренутно актуелни пројекти у Републици Србији које финансира ЕИБ су:

- Изградња аутопута Ниш – Приштина. До сада је Република Србија уз подршку ЕИБ-а добила кроз Инвестициони оквир за Западни Балкан око 5 мил. евра бесповратних средстава.
- Модернизација железничке пруге Ниш – Димитровград. Захваљујући подршци ЕИБ-а, обезбеђено је 44 мил. евра бесповратних средстава из WBIF-а, док је у децембру 2017. године одобрено још 28 мил. евра за другу фазу овог пројекта.

2.2.3 ЕВРОПСКА БАНКА ЗА ОБНОВУ И РАЗВОЈ EBRD

Европска банка за обнову и развој²⁰⁴ (EBRD) је активна је у РС од 2001. године. У протеклом периоду банка је реализовала више од 200 пројеката укупне вредности око 4,24 милијарде евра, од чега је 62% реализовано у сарадњи са јавним, док је 38% реализовано у сарадњи са приватним сектором. Активности које тренутно спроводи EBRD су у складу са Стратегијом за Србију коју је Одбор директора одобрио у априлу 2014. године, усмерене су на три кључне области:

- Конкурентност приватног сектора кроз пружање финансијске и техничке помоћи пре свега сектору малих и средњих предузећа. У овој области, подршка приватном сектору се одвија директно кроз пружање финансијске подршке, најчешће у облику инвестиционог кредитирања или обезбеђења обртног капитала или индиректно посредством финансијских посредника (попут банака). Техничка помоћ огледа се у пружању консултантских услуга или савета искусних саветника, или пак развојем локалних саветодавних капацитета.
- Стабилизација финансијског сектора кроз подршку банкарским и небанкарским институцијама. У овој области EBRD је усмерена на обезбеђивање дугорочног финансирања банкарског сектора и развој посебних производа који би омогућили пласирање посебних финансијских производа, попут кредита за енергетску ефикасност и улагање у обновљиве изворе енергије.
- Развој одрживих јавних предузећа, укључујући и инвестирање у енергетску, саобраћајну и комуналну инфраструктуру. Банка пружа и подршку за припрему и реализацију већих инфраструктурних активности у секторима енергетике, животне средине и саобраћаја, кроз кредитирање или пак комбинацију кредита и бесповратних средстава - самостално или у сарадњи са другим партнерима попут ЕУ.

2.2.4 СВЕТСКА БАНКА WB

Активности Светске банке, као развојног партнера у Републици Србији, дефинисане су документом Оквир за партнерство за 2016-2020, са основним циљем да подржи процес приступања РС ЕУ, стварањем конкурентне и инклузивне економије. Приоритетне области развоја у овом документу су:

204 <http://www.ebrd.com/home>

- фискална и макроекономска стабилност,
- јачање управљачких способности и институционалних капацитета,
- реформа јавних предузећа,
- унапређење услова за пословање,
- развој инфраструктуре и
- реформа тржишта рада.

Ова сарадња се тренутно одвија кроз спровођење пројеката вредних више од 1,8 милијарди долара, у следећим областима: саобраћај, унапређење пословног амбијента, конкурентност и запошљавање, здравство, превенција и обнова од поплава, управљање ризицима, реформа финансијског сектора, унапређење јавног сектора, унапређење јавних предузећа и предшколско образовање.

Скорије одобрени пројекти²⁰⁵ у периоду 2021-2023 су: Catalyzing Long Term Finance through Capital Markets, Improving public financial management for the green transition, First Serbia Green Transition Programmatic Development Policy Loan, Scaling-Up Residential Clean Energy (SURCE) Project, Serbia Local Infrastructure and Institutional Development Project, Public Sector Efficiency and Green Recovery DPL.

Програм Зелени, живи и отпорни градови у Србији²⁰⁶

Светска банка је у јуну 2021. покренула Програм Зелени, живи и отпорни градови у Србији, заједно са Министарством грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, за јачање одрживог и отпорног урбаног развоја²⁰⁷. Ова активност је део Глобалног крвног програма Светске банке за одрживи и регионални развој (SURGE) и подржана је од стране Швајцарске Конфедерације преко Државног секретаријата за економске послове (SECO). Четворогодишња техничка помоћ је отпочела 2022. године и подржаће одабране градове у Србији у планирању и имплементацији програма одрживог, нискоугљичног и резилијентног урбаног развоја, док ће националном нивоу пружити препоруке за политику и предложене акције за олакшавање имплементација Стратегије одрживог урбаног развоја РС. Детаљна анализа ће такође помоћи да се идентификују изазови у сектору управљања чврстим комуналним отпадом. Програм има за циљ да одговори на постојеће недостатке на националном нивоу и да подржи одабране градове да унапреде своје капацитете:

- За боље планирање, припрему и спровођење инвестиција на нивоу града са великим утицајем које промовишу одрживи урбани развој са ниским емисијама угљеника и урбану резилијентност, и

205 https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/projects-summary?lang=en&countrycode_exact=YF

206 <https://www.worldbank.org/en/country/serbia/brief/green-livable-resilient-cities-in-serbia-program>

207 Градови Србије су од виталног значаја за национални економски раст. Међутим, да би постали покретачи регионалног развоја и смањења сиромаштва, њима је потребно боље управљати како би се повећала њихова способност за живот и квалитет живота својих грађана. Унапређен стратешки урбани развој и управљање могу помоћи градовима у Србији да у потпуности искористе свој потенцијал и играју кључну улогу у подршци зеленој транзицији земље. Влада Србије препознаје значај градова за националну привреду. Године 2019. усвојена је Стратегија одрживог урбаног развоја (СОУР) коју је пратио и акциони план у марту 2021. године, успостављајући свеобухватан и интегрални програм за наредну фазу развоја градова у Србији. Овај програм Србији пружа јединствену прилику да напредује ка зеленој транзицији на поднационалном/општинском нивоу, предвиђеној Зеленим договором ЕУ. Такође се уклапа у стратешки правац Светске банке за опоравак после КОВИД-19 у складу са зеленим, отпорним инклузивним развојем (GRID) Светске банке.

- Продубљивање базе знања и дијалога о политици ка инклузивнијем, одрживом, резилијентном и зеленом урбаном развоју, укључујући и регионе који заостају.

2.2.5 НЕМАЧКА РАЗВОЈНА БАНКА (KfW)

KfW је водећа немачка развојна банка²⁰⁸. Током 1960-их, банка је своје активности проширила на међународни ниво имплементирајући немачку финансијску сарадњу са земљама у развоју у име немачке владе. На крају 2021. године билансна сума износила је око 550 милијарди евра, а годишње одобрена средства широм света премашују 130 милијарди евра, од чега око 12 милијарди евра у развојној сарадњи. Главни циљеви су побољшање економских и друштвених животних услова људи, смањење сиромаштва и заштита климе и животне средине. Савезна влада Немачке, као институција јавног права, поседује 80% капитала банке, док је преосталих 20% у власништву немачких савезних покрајина. KfW подржава РС у постизању циљева и испуњавању обавеза везаних за процес приступања ЕУ са посебним фокусом на климу и енергију, као и одрживи развој урбане инфраструктуре. Приказ пројеката који се реализују у Србији је доступан на следећем линку <https://nemackasaradnja.rs/mapa-projekata/>

Регионални фонд за изазове (РЦФ)

Регионални Фонд за изазове²⁰⁹ (РЦФ) је финансијски механизам основан са циљем да повећа запошљивост, посебно младих. Фонд оснажује конкурентност предузећа у економијама Западног Балкана (Албанији, Босни и Херцеговини, Косову, Црној Гори, Северној Македонији и Србији) кроз финансирање инвестиција у опреми и инфраструктури за одабране кооперативне или пројекте дуалног образовања који се спроводе у партнерству стручно образовних институција и компанија. Средства се додељују након надметања (челенџа) на регионалном нивоу.

Немачко Савезно министарство за економску сарадњу и развој (BMZ) издвојило је 64,43 милиона евра за РЦФ, а Влада Швајцарске, коју представља Швајцарска агенција за развој и сарадњу (SDC), суфинансирала је додатних 9,7 милиона швајцарских франака. Средства су поверена Немачкој развојној банци (KfW), а пројекат имплементира Коморски инвестициони форум Западног Балкана (WB6-CIF), заједничка иницијатива привредних комора из региона.

РЦФ подржава пројекте које заједнички спроводе установе за стручно оспособљавање и партнерска предузећа, која се укључују или планирају да се укључе, у активности кооперативног образовања и обуке. Пројекти могу добити подршку за развој нових програма или проширење и побољшање постојећих програма. Бесповратна средства се додељују конзорцијумима који су успјешно прошли двофазни поступак селекције.

РЦФ пружа финансијску и пратећу подршку одабраним конзорцијумима за:

- Инфраструктурне радове и опрему за објекте у оквиру установа за стручно оспособљавање и обуку

208 <https://nemackasaradnja.rs/kfw/>

209 <https://rcf-wb6.org/sta-mi-radimo/?lang=me>

- Обуку наставника из установа за стручно оспособљавање, тренера у предузећима и координатора за кооперативног образовање и обуку (у установама за стручно оспособљавање и у предузећима), потребну за спровођење финансираног програма обуке
- Саветодавну подршку током планирања и спровођења пројекта
- Кроз подржане пројекте биће понуђено више од 1.500 места за обуку. У пројекте које спроводе институти и предузећа за стручно оспособљавање биће уложено до 19.776.650 евра. Сваки пројекат биће подржан бесповратним средствима од 150.000 ЕУР до 600.000 евра.

2.3 БИЛАТЕРАЛНА И МУЛТИЛАТЕРАЛНА САРАДЊА, ДОНАТОРСКИ ПРОГРАМИ

2.3.1 ТИМ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА У СРБИЈИ

Уједињене нације (УН) су присутне у Републици Србији (бившој Југославији) од самог почетка кризе у региону, почетком 1990их. Тим Уједињених нација у Србији²¹⁰ сарађује са Владом РС од почетка 2000их година. Тим УН у Србији тренутно укључује 20 агенција, фондова и програма, како резидентних тако и нерезидентних, који заједнички раде на побољшању приоритета националног развоја у складу са Агендом 2030 и 17 Циљева одрживог развоја. Тим координише стална координаторка УН, и ради по принципима Оквира за сарадњу УН нација за одрживи развој са РС 2021-2025, потписаним између Владе РС и Тима УН у Србији. Оквир представља пут ка три стратешка приоритета:

- 1) Србија користи пун потенцијал зелене, одрживе и инклузивне економије - Повећање прилика за све и управљање ризицима;
- 2) Добробит, социјална правичност и људски потенцијал налазе се у средишту система, политика и праксе - Свако има једнаке прилике, током целог живота, да оствари свој пун потенцијал;
- 3) Изградња поверења и узајамне одговорности путем владавине права и поштовањем људских права и обавеза - Подстицање транспарентности, правичности и делотворности

Прекретнице:

- Србија усваја и спроводи стратегије за сузбијање климатских промена и заштиту животне средине, којима се повећава отпорност заједнице, смањује угљенични отисак и појачавају позитивни ефекти инвестиција на националном нивоу;
- Природним и културним ресурсима се управља на одржив начин;
- Правичне економске прилике и могућности за запошљавање се подстичу путем иновација;
- Унапређен је универзалан и инклузиван приступ квалитетним, социјалним услугама и услугама заштите;
- Вештине, образовање и могућности су побољшани ради обезбеђења правичних исхода за све;

210 <https://serbia.un.org/sr/about/about-the-un>

- Мобилност и демографска транзиција постају вектори позитивних промена и просперитета за све људе;
- Сви људи, посебно угроженији, имају користи од остварења људских права, родне равноправности и унапређене владавине права у складу са преузетим међународним обавезама;
- Сви људи имају користи од делотворног управљања и смисленог грађанског ангажмана.

Циљеви одрживог развоја представљају глобални позив на акцију, како би спречили сиромаштво, заштитили животну средину и климу, и осигурали да сви људи живе у миру и просперитету. УН у Србији ради на спровођењу 17 циљева одрживог развоја.

Тим УН у Србији је у периоду од 2011. до 2015. године пружио помоћ у вредности већој од 230 милиона долара. У јуну 2017. године потписан је нови Оквир развојног партнерства (ОРП) између Владе РС и Тима УН у Србији за период 2016-2020. Нова стратегија је у потпуности усаглашена са националним приоритетима Владе, Агендом за приступање ЕУ и Агендом циљева одрживог развоја. Вредност новог UNDAF-а за период 2016-2020. за Србију процењује се на 170 милиона долара, не укључујући средства издвојена за потребе ванредне ситуације попут избегличке/мигрантске кризе.

2.3.2 РАЗВОЈНА САРАДЊА ИЗМЕЂУ НЕМАЧКЕ И СРБИЈЕ

Развојна сарадња између Немачке и Србије²¹¹ започела је непосредно након демократских промена 2000. године. Од тада је ГИЗ у Србији присутан са једном централном канцеларијом у Београду и већим бројем пројектних канцеларија. По налогу Савезног министарства за привредну сарадњу и развој (БМЗ) ГИЗ пружа подршку Србији у процесу приближавања Европској унији, јачању ефикасности привреде и учвршћивању демократских структура. ГИЗ спроводи програме и пројекте²¹² из следећих области:

- одрживо унапређење привреде и запошљавања;
- добро управљање;
- животна средина.

Србија има користи и од регионалних пројеката ГИЗ-а. Отворени регионални фонд за југоисточну Европу који окупља више држава, подржава мере које се спроводе у областима правне реформе, саветовања у области спољне трговине, модернизације комуналних услуга, као и енергетске ефикасности, биодиверзитета и интеграција у Европску унију.

²¹¹ <https://nemackasaradnja.rs/giz/>

²¹² У Србији се реализују следећи пројекти: Rural development through integrated forest and water resources management in Southeast Europe; Waste management, circular economy and green job opportunities; Energy efficiency in public buildings; Development of a sustainable bioenergy market; Social rights for vulnerable groups; Public administration reform; Social services for disadvantaged population groups; Promoting EU Integration in the Western Balkans; Open regional funds for South-East Europe – legal reform; Open regional funds for South-East Europe – modernisation of municipal services; Public finance reform; Open Regional Fund for South-East Europe – Biodiversity; Open regional funds for South-East Europe – Energy Efficiency; Economic Diversification of Rural Areas; Zoran Djindjic Internship Programme of German Business for the Countries of the Western Balkans; Programme „Migration for Development“; Private sector development in disadvantaged regions; Sustainable recruitment of nurses; Open Regional Fund for South-East Europe – Foreign Trade; Western Balkans School Exchange Scheme; Dialogue on Employment Creation, Initiative and Dual Education; Supporting young people in rural regions of Serbia; Strengthening Rule of Law in Serbia (giz.de)

2.3.3 ФРАНЦУСКА РАЗВОЈНА АГЕНЦИЈА AFD

Француска развојна агенција²¹³ је 2019. године отворила регионалну канцеларију у Србији, која је надлежна за цео Западни Балкан, као и једно представништво у Албанији. Групација финансира, подржава и убрзава транзицију ка складнијем и отпорнијем свету за заједничко добро - климу, биодиверзитет, мир, равноправност полова, образовање и здравство, чиме доприноси остварењу УН Циљева одрживог развоја. Активности су усклађене са Париским климатским споразумом из 2015. године. То значи да се сваки пројекат процењује према његовој усаглашености са спровођењем стратегије нискоугљеничног развоја и дугорочне резилијентности. Овај принцип је заснован на јасној чињеници: одрживи развој и борба против сиромаштва не могу се одвојити од борбе против глобалног загревања и заштите животне средине или биодиверзитета.

Са 5,2 милијарде евра, колико је одобрено за 2021. годину за финансирање климатских пројеката, АФД је једна од главних међународних финансијских институција које подржавају ову врсту пројеката, тако да 55% финансијских ангажмана има директан утицај на борбу против климатских промена и ублажавање њихових последица. У Србији је АФД обезбедила 51 милион евра за реконструкцију железничке инфраструктуре, јачање капацитета и модернизацију сектора, као и 50,5 милиона евра за подршку реформама у области животне средине (спровођење климатских обавеза Србије у складу са Париским споразумом и процесом приступања ЕУ). У сарадњи са Међународном банком за обнову и развој (Светска банка), Француска агенција за развој доприноси такође побољшању урбане инфраструктуре у Србији, кроз пројекат (кредит) вредан 265,2 милиона евра (300 милиона америчких долара).

Пројекат "Развој локалне инфраструктуре и институционалног јачања локалних самоуправа Републике Србије"

Носилац пројекта²¹⁴ је Влада Републике Србије/Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре. Циљ пројекта је да се унапреде капацитети локалних самоуправа за управљање одрживом инфраструктуром, као и да се побољша приступ економским и друштвеним потенцијалима на климатски освешћен начин, у складу са обавезама које проистичу из Софијске декларације о Зеленој агенди за Западни Балкан, донете 2020. године, као и у складу са циљевима, мерама и активностима дефинисаним Стратегијом одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године и Акционим планом за њено спровођење. Кроз пројекат ће се, пре свега, обезбедити инвестиције и техничка подршка за одрживо унапређење локалних путева и мобилности, као и укупне отпорности локалних самоуправа на климатске промене. Свака локална самоуправа ће имати право на одређену количину средстава, а према формули која у обзир узима број становника, површину, степен развијености, као и рањивост на климатске промене. Очекивани почетак пројекта је јун 2022. године, док се завршетак пројекат се очекује у новембру 2028. године.

Пројекат је структуриран кроз спровођење активности подељених у три основне компоненте:

213 <https://rs.ambafrance.org/AFD-4148>

214 <https://www.mgsi.gov.rs/cir/projekti/razvoj-lokalne-infrastrukture-i-institucionalnog-jachanja-lokalnih-samouprava-republike>

- Компонента 1: Климатски паметна мобилност
- Компонента 2: Јачање капацитета за пружање услуга о области инфраструктуре
- Компонента 3: Управљање пројектом и подизање свести

Заједно са Европском банком за обнову и развој, АФД подржава проширење инфраструктуре за управљање чврстим отпадом, кроз зајам од 150 милиона евра. Улагања на Западном Балкану износе више од 630 милиона евра, чему треба додати и подршку за два регионална пројекта. Први пројекат посвећен је побољшању квалитета живота у градовима захваљујући програму „Smart City“. АФД подржава такође пројекат RISE, којим се пружа подршка младим предузетницима са Западног Балкана, у сарадњи са Регионалном канцеларијом за сарадњу младих (RYCO).

2.3.4 ДОНАТОРСКИ ПРОГРАМИ

Јапан

Стратешки оквир развојне сарадње са РС дефинисан је у јапанској Повељи о развојној сарадњи из фебруара 2015. године. Приоритетне области билатералне развојне помоћи Јапана РС²¹⁵ су:

- Заштита животне средине,
- Здравствена и социјална заштита и образовање и
- Предузетништво и подршка малим и средњим предузећима.

Неки од примера помоћи коју Јапан пружа РС су: непројектне донације у виду јапанских производа, пројекти за основне потребе становништва (ПОПОС пројекти) који подразумевају једнократну помоћ попут реконструкције зграда школа и вртића, испоруку медицинске опреме и возила хитне помоћи, возила за одношење смећа и контејнера, цистерни, специјалних возила за превоз лица са посебним потребама итд, али и консултантску помоћ јапанских експерата од 2009. године кроз волонтерски програм Владе Јапана. Јапан такође обезбеђује и концесионалне зајмове (јенске кредите), па ће тако из средстава једног од кредита бити реализован пројекат „Изградња система за одсумпоравање у Термоелектрани Никола Тесла“.

Краљевина Данска

Данска своју развојну помоћ корисницима пружа у већини случајева билатерално, али и мултилатерално углавном кроз УН, институције ЕУ и Светску банку. Стратегија развојне сарадње Краљевине Данске са Републиком Србијом²¹⁶ дефинисана је у оквиру ширег регионалног концепта – Данског суседског програма за Источну Европу. Од 2017. године, завршетком два велика програма финансирана данском билатералном бесповратном помоћи на југу Србије и доношењем нове стратегије данске развојне помоћи, Република Србија је престала да буде тзв. данска „партнерска држава“ и од тада нема значајније

215 <https://www.jica.go.jp/balkan/english/office/index.html>

216 <http://serbien.um.dk/en/danish-cooperation/danish-cooperation-with-serbia/>

билатералне развојне помоћи Краљевине Данске Републици Србији, с обзиром да је фокус данске развојне помоћи у Европи усмерен ка Украјини и Грузији.

Краљевина Норвешка

Краљевина Норвешка је један од највећих билатералних донатора РС чија подршка од 2008. до данас износи више од 100 милиона евра. Норвешка пружа помоћ Србији кроз Билатерални програм сарадње, Фонд за мале пројекте Амбасаде, као и директне грантове организацијама цивилног друштва²¹⁷. У јануару 2018. године потписан је Меморандум о разумевању (MoP) између МЕИ РС и Министарства спољних послова Краљевине Норвешке који се односи на билатералну сарадњу кроз пројекте и који дефинише основне принципе сарадње између два министарства са циљем подршке интеграцији Србије у структуре ЕУ кроз пројекте који доприносе реформским процесима и развоју подржаних сектора у складу са захтевима процеса европских интеграција.

Краљевина Холандија

Развојна помоћ Холандије Републици Србији²¹⁸ је у протеклим годинама била усмерена на подршку развоју сектора пољопривреде, заштите животне средине, приватног сектора, запошљавања, владавину права, помоћ избеглицама и интерно расељеним лицима и изградњу институционалних капацитета. Током 2019. и 2020. године није било уговарања нових пројеката, а у оквиру два програма – МАТРА и Фонд за људска права који за циљ имају помоћ организацијама цивилног друштва и секторима правде и унутрашњих послова, Амбасада Холандије је током 2019. године утрошила укупно 831.116 ЕУР. У оквиру ОРИО програма, у Републици Србији се спроводи пројекат Прикупљање и третман отпадних вода у Лесковцу. Укупан буџет ОРИО програма за пројекат у Лесковцу је 7,91 милиона ЕУР.

Краљевина Шведска

Шведска је усвојила нову Стратегију за подршку реформама у Србији, Западном Балкану и Турској 2021-2027²¹⁹. Финансијска подршка према новој стратегији за 2021-2027 износи 560 милиона евра, од чега је 500 милиона подељено на западни Балкан и 60 милиона за Турску. Укупна досадашња бесповратна помоћ Шведске износи око 283 милиона евра. Шведска ће наставити са трендом подршке финансирања програма и пројеката у РС у вредности од 12 милиона евра на годишњем нивоу. Највећи износ бесповратне помоћи по сектору у периоду од 2000. године до данас Шведска је издвојила за сектор заштите животне средине у укупној вредности од око 43 милиона евра. Од пројеката који су у току, издвајају се:

- PEID пројекат (Priority Environmental Infrastructure for Development), кроз који се наставља подршка сектору заштите животне средине – пружање техничке помоћи

217 <https://www.norway.no/en/serbia>

218 <https://www.netherlandsworldwide.nl/countries/serbia>

219 <http://www.swedenabroad.com/sr-Latn-RS/Embassies/Belgrad/>

Министарству заштите животне средине, како би се потенцијални пројекти припремили за финансирање у наредном периоду. Главни циљ је израда пројектно-техничке документације за велике инфраструктурне пројекте. Буџет пројекта је око 3 милиона евра.

- EISP 2 пројекат (Environmental Infrastructure Support Project), који пружа подршку Министарству заштите животне средине у спровођењу мањих компоненти великих инфраструктурних пројеката као и код идентификовања потенцијалних пројеката у области заштите животне средине како би били спремни за израду неопходне пројектно-техничке документације. Буџет пројекта је око 2,9 милиона евра.
- Наставак пројекта који се бави припремама за преговоре у оквиру Поглавља 27 се одвија кроз ENVAP 3 пројекат - Environment Accession Project (септембар 2016 – март 2021), где је буџет око 3 милиона евра.

Народна Република Кина

Правни основ за сарадњу између РС и Народне Републике Кине представља Споразум о привредно-техничкој сарадњи између Владе РС и Владе Народне Републике Кине, који се потписује на годишњем нивоу²²⁰. Приоритетне области развојне сарадње су здравство, образовање, енергетика и безбедност. У претходних неколико година реализовано је више пројеката у области здравства, којима је обезбеђена медицинска опрема за болнице и здравствене центре широм земље. Значајну подршку Народна Република Кина је дала и у погледу одбране од поплава. Влада Народне Републике Кине је омогућила и стручно усавршавање организовањем семинара у различитим областима за представнике институција на републичком и локалном нивоу, привредне коморе, малих и средњих предузећа, универзитета, болница.

Република Аустрија

Кроз пројекте развојне помоћи Република Аустрија подржава политику РС усмерену на перспективу приступања ЕУ²²¹. Реализовани су пројекти у областима регионалног развоја, образовања, заштите животне средине, пољопривреде, здравства, развоја предузетништва, социјалне заштите, јачања капацитета управљања на локалном нивоу, као и подршке организацијама цивилног друштва. Аустријска развојна агенције (АДА) као имплементациона агенција Републике Аустрије примењује европске стандарде у имплементацији различитих ЕУ програма/пројеката:

- Реализација ЕУ програма под називом „Социо-економски развој Дунавске регије у Републици Србији“, финансираног из средстава ЕУ - Пројекат се састоји од неколико компоненти, укључујући и изградњу и обнову инфраструктуре, као што је изградња система водоснабдевања у општини Велико Градиште, као и рехабилитација Голубачке тврђаве, за који је Република Аустрија обезбедила 1.800.000 евра бесповратних средстава.

220 <http://rs.chineseembassy.org/srp/>

221 <http://www.entwicklung.at/en/>

- Регионални пројекат подршке спровођењу Зелене агенде за западни Балкан - Општи циљ пројекта је унапређење транзиције Западног Балкана према модерним, ресурсно ефикасним и конкурентним привредама. Специфични циљ је подршка спровођењу Зелене агенде чиме се постиже посвећеност трансформацији економије на одрживи начин и достизање климатске неутралности до 2050. Укупан буџет пројекта износи 11.000.000 евра. Регионални пројекат је започет 2022. године.

По обиму алоцираних средстава, Република Аустрија је трећи највећи билатерални донатор који учествује у финансирању WBIF, са обезбеђеним средствима у износу од 17,9 милиона евра кумулативно, у периоду 2009-2020. године.

Република Француска

На основу Споразума о стратешком партнерству и сарадњи, влада Француске пружа подршку РС у јавним политикама у процесу приступања ЕУ. Споразумом између Влада Србије и Француске о Француској развојној агенцији и PROPARCO потписаног 2019. године, Канцеларија АФД у Београду функционише као регионална канцеларија за западни Балкан и у потпуности је оперативна од 2019.године. У складу са поменутим Споразумом, АФД група пружа финансијску подршку, као што су грантови и гаранције за дугорочне зајмове држави, локалним самоуправама, јавним и приватним предузећима и финансијским институцијама као и субвенције, у складу са правилима девизног пословања РС. Области сарадње су:

- Развој метро система у граду Београду - Крајем новембра 2020. године, потписан је Споразум између влада Србије и Француске о сарадњи у области спровођења приоритетних инфраструктурних пројеката, инвестиционе вредности 581 милиона евра, који предвиђа да ће у изградњу прве линије београдског метроа бити уложено 454 милиона евра. Предвиђено је да француске компаније осигурају метро композиције и изводе радове на „електромеханичком делу“, док ће кинеске компаније изводити грађевинске радове. Званични почетак радова на развоју метро система отпочео је 2021. године, са извођењем припремних радова и радова на насипању терена, изградњом колектора на локацији планираног Деоа (терминала) у Макишком пољу.
- У сектору енергетике предвиђен је износ до 127.000.000 евра. за аутоматизацију електро дистрибутивне мреже средњег напона
- У оквиру Програма тзв. “зелених развојних кредита“ РС је на располагању кредитни аранжман од 300 милиона америчких долара средстава Светске банке, KfW и АФД групе. Предвиђена средства АФД групе су у износу 90 милиона америчких долара.
- У области заштите животне средине, град Београд је изабрао компанију БеоЧистаЕнергија д.о.о. (која се састоји од конзорцијума који чине француска компанија „SUEZ“ и јапанска компанија „ITOCHU“) као партнера у оквиру Јавно-приватног партнерства, за пројекат изградње и финансирања постројења за производњу енергије из отпада у Винчи. Пројекат Винча обухвата санацију постојеће депоније, изградњу новог складишног центра према европским

стандардима и јединице за спаљивање са производњом електричне енергије и топлоте (инсинератор).

- У трећем кварталу 2021.године, усвојен је закон о потврђивању Уговора о кредиту у износу од 50.000.000 евра, између АФД групе и РС за спровођење реформи усмерених на тзв. „зелени опоравак“ кроз Програмски зајам за јавне политике „Урбане средине отпорне на климатске промене“. Саставни део Програма је и грант у износу од 500.000 евра за потребе техничке подршке Влади Србије који обухвата израду Мапе пута за климатске активности на националном и нивоу локалних самоуправа (Смедерево и Ужице). Пружена је подршка на изради подзаконских аката Закона о климатским променама и процени изградње капацитета.

Република Грчка

Хеленик план за економску обнову Балкана (ХиПЕРБ) је програм грчке развојне помоћи у оквиру којег је Влада Републике Грчке определила бесповратна средства за шест балканских земаља – Савезну Републику Југославију, Румунију, Бугарску, Македонију, Босну и Херцеговину и Албанију²²². Циљани сектор овог програма помоћи је модернизација инфраструктуре, нарочито у сектору саобраћаја. Два изузетно значајна пројекта за Србију која су подржана из ХиПЕРБ плана су изградња Коридора 10.

Република Индија

Индијски програм билатералне техничке и економске сарадње - ИТЕЦ програм (Indian Technical and Economic Cooperation Programme - ITEC) спроводи Министарство спољних послова Владе Индије као билатерални програм помоћи те државе пријатељским земљама. Овај програм углавном циља земље у развоју, међу којима је и РС, којима се нуде бесплатни курсеви усавршавања у Индији за различита техничка и стручна занимања као и могућност бржег и лакшег прилагођавања све више глобализованом свету²²³. У периоду од 2013. до краја 2019. године отприлике 80 државних службеника РС је похађало ИТЕЦ курсеве (од 2008. године па до данас броји око 167 стручњака, представника владиног и приватног сектора) у различитим областима и научним дисциплинама, укључујући информационо-комуникационе технологије, управљање расходима, предузетништво, област СТО, банкарство и финансије, обновљиве изворе енергије, проблематику везану за климатске промене, законодавство, усавршавање енглеског језика, итд.

Република Кореја

Програм размене знања (енг. Knowledge sharing programme, KSP) се реализује у сарадњи са Корејским институтом за развој (KDI) и има за циљ институционални развој и јачање капацитета запослених у органима државне управе партнерских земаља. Програм пружа консултације усмерене на потребе партнерских земаља, које се спроводе кроз низ

²²² <http://www.mfa.gr/serbia/sr/the-embassy/>

²²³ www.itecgoi.in

заједничких истраживачких радова, обука, консултација, а који се одржавају наизменично у Кореји и партнерским земљама. Тако се реализују следећи програми:

- KOICA Fellowship programs - KOICA партнерски програми - Примарни циљ овог програма је додатна едукација за техничке вештине и знања, као и изградња капацитета за одрживи друштвено-економски развој;
- Мастер студије (KOICA Scholarship Program – Master’s Degrees) - постдипломске (мастер) студије;
- Српско-корејски информатичко приступни центар (СКИП Центар) – отворен је у Београду 2017.године, а планиран је и други СКИП центар у Нишу, намењен бесплатним ИТ обукама грађана, државних службеника и старт-ап компанија

Република Пољска

У Србији се пољска развојна сарадња²²⁴ спроводи кроз мале развојне пројекте, које реализује Амбасада Републике Пољске са локалним партнерима. Главни циљ је да се реализују пројекти који ће побољшати животни стандард локалног становништва. У оквиру система малих грантова спроводе се иницијативе малих развојних пројеката које доносе позитивне ефекте на свакодневни живот локалних заједница. Билатералну помоћ могу да користе институције из сектора јавних финансија, истраживачки институти, невладине организације и лица из приватног сектора. Партнери на пројектима најчешће су локалне невладине организације, јавне установе или локалне самоуправе. Пројекти који су се имплементирали у Србији у периоду 2007 – 2020 имали су укупну вредност од 253.856 евра. На трећем заседању „Београдске конференције“ одржаном 2019. године у Варшави, одвијала су се три паралелна панела: заштита животне средине, правосудни систем и комуникација у области европских интеграција.

Република Сингапур

Током седамдесетих, Сингапур је кроз различите програме почео ширити своја искуства са партнерским земљама широм света. Ови програми су доведени под јединствени оквир када је 1992. године основан Сингапурски програм сарадње (Singapore Cooperation Programme, SCP). Програм сарадње је серија курсева, програма, семинара, радионица, консултација, као и студијских посета у низу области у организацији Владе Сингапура и има за циљ да се са партнерским земљама подели искуство Сингапура у стицању важних техничких вештина и знања а који су од виталног значаја за економски и друштвени напредак једне земље. Области СЦП обука укључују образовање, животну средину (климатске промене, очување животне средине...), саобраћај и инфраструктуру, привреду и економију, социјалну тематику (друштвено предузетништво и иновације, социјална кохезија, оснаживање особа са инвалидитетом и посебним потребама...), здравство, сајбер безбедност, одрживи развој (обновљива енергија, одрживи градови, енергетска ефикасност и смањење емисија), државну управу и дигиталну владу. Кандидати за

224 www.belgrad.msz.gov.pl

програме обуке могу бити државни службеници - руководиоци ужих унутрашњих јединица у институцијама јавне управе као и државни службеници на положају, осим ако није другачије назначено.

Република Словенија

Активности техничке помоћи²²⁵ фокусиране су на подршку институцијама Републике Србије у процесу европских интеграција, укључујући подршку у хармонизацији прописа, усаглашавању процедура у раду наших институција са стандардима ЕУ, унапређењу квалитета услуга, унапређењу организационих структура кроз преношење искуства словеначких институција и организација. Висина средстава издвојених за развојну помоћ утврђује се на годишњем нивоу Развојним планом Републике Словеније. Тренутно се спроводи пројекат под називом „Помоћ у спречавању корупције“, који има за циљ побољшање услова за обезбеђивање транспарентности и одговорности у функционисању институција јавног сектора у РС, као и јачање капацитета за ефикасно спровођење законских надлежности институција у борби против корупције. Носилац пројекта је Агенција за борбу против корупције, а укупна вредност је 95.580 евра.

Република Турска

Правни оквир за сарадњу са Републиком Турском у домену донаторске, развојне и хуманитарне помоћи у ванредним ситуацијама представља Споразум влада двеју земаља о техничкој и финансијској сарадњи²²⁶ из 2009. године. Његовим потписивањем, званично је почела са радом Турска агенција за сарадњу и координацију у РС (ТИКА) путем које се усмерава и остварује сарадња са институцијама РС. Приоритетне области које се подржавају кроз програм развојне сарадње са просвета, здравство, пољопривреда, култура, историјско наслеђе и туризам. Укупна процена реализације средстава развојне помоћи Републике Турске износи преко 37 милиона евра.

Од примера подршке кроз донаторска средства од значаја су: реконструкција и опремање Опште болнице у Новом Пазару, Центру за заштиту деце, одојчади и омладине „Звечанска“, реконструкција зграде Вишег суда у Новом Пазару, радови на рестаурацији тврђаве Рам код Великог Градишта, радови на рестаурацији Џамије „Султаније Валиде“ у Сјеници, изградња и реконструкција више основних школа у Новом Пазару. Током 2020 и 2021. године највише донаторских средстава је усмеравано кроз пројекте у области здравства, заштите животне средине, медија просвете, културе, спорта, хуманитарне помоћи, културно-историјског наслеђа као и подршци у борби против пандемије COVID-19.

225 www.belgrade.embassy.si

226 <http://www.tika.gov.tr/en>

Савезна Република Немачка

Билатерална развојна сарадња између Савезне Републике Немачке и РС траје од 2000. године. Републици Србији одобрено је преко 1,8 милијарди евра развојне помоћи из средстава немачког Министарства за сарадњу и развој (BMZ), фондова Министарства животне средине, Пакта за стабилност и других у виду бесповратних средстава и меких зајмова. Пројекте финансијске подршке реализује Немачка развојна банка (KfW), док пројекте техничке помоћи спроводи Немачка агенција за сарадњу²²⁷ (GIZ). У протеклом периоду, средства немачке развојне помоћи у РС усмеравана су на реализацију пројеката и програма у три приоритетне области: 1) јавна инфраструктура (енергија и вода) - снабдевање струјом и топлотном енергијом, водоснабдевање, канализациона инфраструктура (управљање отпадним водама); 2) одрживи економски развој и запошљавање - унапређење законских оквира у области финансија и економије, развој финансијског сектора, подршка малим и средњим предузећима, подршка реформи средњег стручног образовања и обуке и 3) демократија, државна управа, грађанско друштво - подршка развоју децентрализоване администрације, ефикасне и усмерене на резултате, посебно у домену унапређења транспарентности, владавине права, система правосуђа и уравнотежавања снага различитих делова државне управе, као и помоћ у припреми за приступне преговоре и подршка процесу приступања ЕУ током последњих неколико година. По обиму одобрених средстава и значају остварених резултата, Савезна Република Немачка несумњиво представља најважнијег билатералног развојног партнера Републике Србије.

Поред пројеката који се спровode на националном нивоу, СР Немачка пружа како финансијску, тако и техничку помоћ регионалним пројектима и програмима. Регионална финансијска сарадња се реализује путем следећих инструмената сарадње: 1) Регионални инструмент за подршку обновљивим изворима енергије и енергетској ефикасности; 2) Европски фонд за Југоисточну Европу и 3) Зелени фонд за развој Југоисточне Европе. Регионална техничка сарадња реализује се кроз три регионална програма: 1) Отворени регионални фонд за Југоисточну Европу; 2) Регионални програм оснивања Дунавског центра компетентности за јачање региона доњег тока Дунава и 3) Прекогранична сарадња у области социјалног укључивања особа које су жртве трговине људима.

Сједињене Америчке Државе

Развојна сарадња са Сједињеним Америчким Државама (САД) реализује се посредством Америчке агенције за међународни развој (USAID). Правни основ за сарадњу представљају споразуми о помоћи између РС и САД за боље функционисање управе и конкурентнију тржишну економију. Приоритетне области развојне сарадње између РС и САД обухватају развој локалних самоуправа, развој малих и средњих предузећа, изградњу институција, владавину права, европске интеграције и јачање цивилног сектора. Значајни пројекти у оквиру бољег функционисања управе²²⁸ су: „Владавина права“ (The Rule of Law project), „Јачање медијског система“ (Strengthening of the media systems), „Јачање отпорности на

227 <http://www.belgrad.diplo.de/> и www.nemackasaradnja.rs

228 <https://www.usaid.gov/serbia/democracy-human-rights-and-governance>

избегличку кризу“ (Enhancing Local Resilience to Refuge Crisis). Значајни пројекти у оквиру конкурентније тржишне економије²²⁹ су: „Подршка развоју приватног сектора у јужној и југозападној Србији“ (Private Sector Development Project) и „Пројекат за конкурентну привреду“ (Competitive Economy Project).

Словачка Република

Сарадња између Словачке Републике и РС²³⁰ се фокусира на подршку процесу трансформације, спровођењу реформи, укључујући реформу јавних финансија, појачаном укључивању приватног сектора у развојну сарадњу и подршци помирењу и дијалогу међу заједницама. У протеклом периоду Словачка је пружала помоћ Србији преко Словачке развојне агенције „Slovak Aid“. У наредном периоду фокус билатералне развојне сарадње са Словачком биће пренос искуства везаног за интеграције земаља у евроатлантске структуре, подстицање иновација и покретања предузећа, помоћ у дигитализацији јавне управе, подршка малим и средњим предузећима у овези са запошљавањем, са фокусом на жене предузетнице, као и интеграција социјално маргинализованих грађана. Словачка Република такође учествује у спровођењу пројеката финансираних у оквиру ЕУ Инструмента за претприступну помоћ (ИПА).

Уједињено Краљевство

У оквиру развојне сарадње између РС и Уједињеног Краљевства²³¹, представници Британске амбасаде у РС имају активну улогу у процесу координације развојне помоћи. Фонд за добро управљање (Good Governance Fund – GGF) је вишегодишњи програм а Србији је део овог фонда доступан за подршку реформама у следећим областима: владавина права (правосуђе, борба против корупције, људска и мањинска права итд.), јавна управа, економија и пословно окружење, јачање слободе изражавања. Фонд за добро управљање функционише кроз три канала: 1) Фонд за стратешку подршку (SSF), који је усмерен на пилот пројекте и организације цивилног друштва, кроз пружање директне бесповратне помоћи. Подржани пројекти су имали фокус на приоритетне области GGF Фонда: од унапређења пословног окружења до јачања одговорности владе и слободе изражавања; 2) Канал међународних финансијских институција (MFI), који је пројектован за подршку реформама кроз сарадњу са међународним финансијским институцијама. Најзначајнији ресурси су усмерени на развој е-Управе (пројекат “Дигитална трансформација” и пројекат “Open Data”), имплементирани уз помоћ УНДП-а и Канцеларије за информационе технологије и електронску управу Владе РС, и 3) Управљачки фонд (MF), којим управља конзорцијум под вођством PricewaterhouseCoopers (PwC), а укључује техничку помоћ за пројекте развијене у сарадњи са државним институцијама.

229 <https://www.usaid.gov/serbia/economic-growth-and-trade>

230 <http://www.mzv.sk/belehrad>

231 <https://www.gov.uk/world/organisations/british-embassy-belgrade.sr>

Швајцарска Конфедерација

Држава Швајцарска присутна је у Србији од 1991. године. Досада, финансијска подршка износи 350 милиона евра. Влада Швајцарске Конфедерације у свом саставу има две институције које су надлежне за развојну помоћ. Швајцарска агенција за развој и сарадњу (СДЦ, енгл. Swiss Development Agency, SDC) налази се при швајцарском Министарству спољних послова и задужена је за развојну помоћ која се односи на подршку пројектима подизања капацитета, техничке помоћи, односно тзв. „soft“ пројеката који за циљ имају реформу административног и општег друштвеног система. Државни секретаријат за економску послове (SECO, енгл. State Secretariat for Economic Affairs SECO), швајцарског Министарства економије надлежан је за развојне пројекте који су искључиво инфраструктурног карактера.

Нова Стратегија за период 2018-2021 усмерена је на области управљања, економског развоја и одрживих извора енергије. Швајцарска је определила 95 милиона евра, што је за 10 % више у односу на претходни стратешки период:

- У области управљања подршка у износу од 36 милиона евра биће пружена законодавству на републичком и локалном нивоу у циљу јачања позиције представничких тела, као и њихове надзорне улоге. Пажња ће бити усмерена на капацитете локалних самоуправа у управљању јавним финансијама како би се побољшао укупан квалитет услуга према грађанима и пословном сектору. Подршка цивилном друштву ће имати јачу улогу са циљем оснаживања веза између организација цивилног друштва и грађана како би се повећало њихово учешће и осигурао глас у процесу доношења одлука;
- У области економског развоја и запошљавања подршка у износу од 45 милиона евра намењена је побољшању макроекономског оквира, пословног окружења и инклузивних политика за превазилажење неједнакости. Пажња ће бити усмерена на локални економски развој, промоцију трговине, запошљавање младих, дуално образовање и развој приватног сектора у циљу одрживог развоја и квалитетног запошљавања, посебно у руралним срединама;
- У области самоодрживе енергије и отпорних градова подршка у износу од 14 милиона евра намењена је јачању експлоатације обновљивих извора енергије, примени мера енергетске ефикасности и јачању капацитета за управљање и планирање инфраструктурних активности. Додатно, подршка у овој области биће проширена на активности које ће допринети развоју самоодрживих градова, а у циљу достизања националних циљева енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије. Швајцарска је пружила подршку у јачању капацитета за управљање миграцијама, побољшању капацитета за пријем, регистрацију тражилаца азила и одобравање иновативног стамбеног модела за мигранте на територији Србије у износу од 2 милиона евра.

Организација HELVETAS Swiss Intercooperation²³² спроводи у Србији “Social Sciences for a better society”, “Act for a Stronger Civil Society”, “Building Economies Where All Can

232 <https://www.helvetas.org/en/eastern-europe/what-we-do/where-we-work/partner-countries/serbia>

Prosper” пројекте. HELVETAS и Транспарентност Србија су 2023. године објавили резултате истраживања “Локални индекс партиципативности” (ЛИПА)²³³ где се истиче да грађани Србије нису довољно укључени у поступак доношења одлука, прописа, одлука о трошењу новца из локалних буџета, у јавне расправе и друге механизме функционисања ЈЛС. Овај индекс разврстава општине и градове у шест кластера. Ниједна од 44 локалне самоуправе у Србији, обухваћене истраживањем, није у рангу највишег кластера, тзв. „пуне партиципације“, а просечна оцена, односно просечан ниво индекса партиципативности у српским општинама износи само 26,4 одсто што је у рангу „основне партиципације“. Према резултатима ЛИПА истраживања, само једна ЈЛСа има „висок“ ниво партиципације (изнад 60 одсто) – и то је град Ужице. ЛИПА резултат од 30 одсто до 45 одсто (умерени ниво партиципације) има 14 ЈЛС, међу којима су најбоље Велико Градиште и Сомбор. Просечан индекс од 26,4 одсто, што је у рангу „основне партиципације“ има скоро половина ЈЛС (њих 20), а мање од 15 одсто (низак ниво партиципације) има девет општина.

233 <https://n1info.rs/biznis/istrazivanje-gradjani-nedovoljno-ukljuceni-u-odluke-o-trosenju-novca-na-lokalu/>

АНЕКС 5 - ОДЛУКА О УСВАЈАЊУ СТРАТЕГИЈЕ УРБАНОГ ПОДРУЧЈА

На основу члана 39. и 131. Статута града Шапца („Сл. лист града Шапца и општина Богатић, Владимирци и Коцељева“, број 5/19), Скупштина града Шапца на седници одржаној дана 07.03.2024. године, донела је

ОДЛУКУ

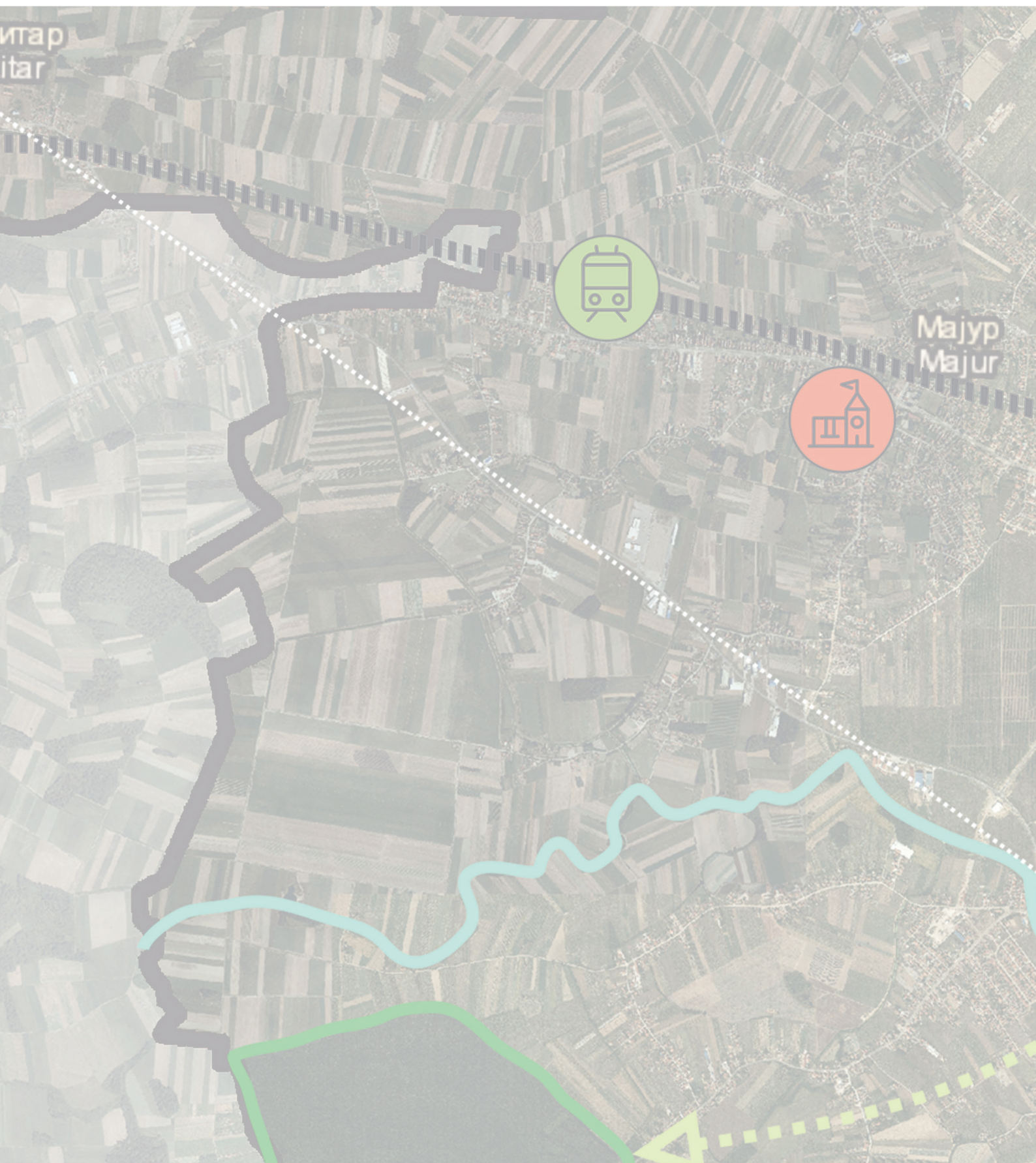
о усвајању Стратегије развоја урбаног подручја града Шапца

1. УСВАЈА СЕ Стратегије развоја урбаног подручја града Шапца.
2. Текст Стратегије је саставни део ове одлуке и објавиће се у „Службеном листу града Шапца и општина Богатић, Владимирци и Коцељева“.

СКУПШТИНА ГРАДА ШАПЦА

Број: 927623 2024

итар
itar

Maјур
Maјур

Министарство за европске интеграције
РЕПУБЛИКА СРБИЈА

#EY
ЗА ТЕБЕ

Спроводи програм

ПРОГРАМ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ
ЗА ЛОКАЛНИ РАЗВОЈ

EY
ПРО+